

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

BIBLIOTECA „ASTREI"
(Asoc... pentru l... rom. și cultura poporului ro...ân)
Centrala Sibiiu.
Nr. 21638

PARTEA INTÂI

PORTRETUL ALINEI

I.

6 - SEP 2012

München, 4 Noemvrie 1874.

Verișoară dragă,

Am ajuns, în sfîrșit, și eu să mă pot întoarce în țară. Sunt o viață 'ntreagă cei noaue ani, pe care i-am petrecut în străinătate, și o bucurie nespusă mă cuprinde când mă gândesc, că în curând o să văd iar Valea Boului cu lunca cea înfloritoare, largă și luminoasă, cu râulețul ce șerpuiește de alungul ei printre țarini și livezi, cu pădurile umbroase de pe coastele de la dreapta și de la stânga ei, cu sătenii voioși și harnici și cu vechea curte părintească, lumea plină de soare, în care mi-am trăit anii copilăriei și-ai tinereților și 'n care am avut noi amândoaue atâte zile plăcute.

Visul meu a fost, precum știi, și e și acum, ca Iorgu să chivernisească Valea Boului, moșia de zestre, pe care am scăpat-o cu atâta greutate și pe care aren-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dașii o secătuiesc. El a și terminat Academia agricolă de aici cu foarte frumos succes. A ținut însă să mai facă și studii de drept, lucru cu minte, căci e bine, ca agronomul să fie dumirit asupra legilor și împregiurările pot să vie așa, ca el să ia parte și la viața politică. Zilele aceste și-a luat doctoratul în drept și nu ne mai reține nimic aici. Arde și el de dorința de a se stabili la Valea Boului, pe care numai în treacăt a văzut-o de câte-va ori. Il văd mereu studiind planul moșiei și făcându-și planuri de exploatare rațională. De oarece însă contractul arendașului expiră abia de Sf. Dumitru, anul viitor, am luat hotărîrea de a petrece câte-va luni la Paris, ca să cunoască și felul de exploatare agricolă al Francezilor.

Te vei fi mirând, poate, că-l duc la Paris, unde nenorocitul lui tată a luat apucăturile, pe urma cărora a risipit în destrăbălări marea avere moștenită dela părinții lui. Ai înse'n vedere, că el a avut parte de cu totul altă educațiune și că-l însoțesc și eu. Nu că-mi e fiiu, dar ai să fii încântată de dînsul. Seamănă, ce-i drept, și la statură, și la față cu tatăl său, deși e mai bălan și are ochii albaștri — ca ai mei, — chiar mai frumos de cum îl știi din timpul copilăriei. Se deosebește însă de tatăl său în cele sufletești. E om de o fire potolită și duioasă, totdeauna cumpenit, par'că prea bătrân pentru vîrsta lui și nimic nu-i este mai presus de gândul de a duce cu mare cinste mai departe neamul Armașilor, din care au ieșit atâți fruntași ai țării. Un om ca dînsul nu caută 'n Paris decât ceea ce e bun și frumos.

Gândul meu e, ca de Paștile viitoare să fim la București și să rămânem acolo până-când nu ne vom fi putut muta la moșie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Te rog acum, dragă verișoară, să umbli, când n'ai altă treabă, pe-ici pe colo, ca să cauți de Sf. Gheorghe o locuință pentru noi, cel puțin trei și cel mult cinci încăperi mai largi și luminoase, nu însă singuri în curte. Vorba e adecă să luăm locuința pentru mai mulți ani, ca să mânem în ea când venim de la moșiè cu treburi la București. Rău n'ar fi dacă am găsì în aceea-și curte și grajdiu pentru patru cai. Grabă mare nu e deocamdată, și cartierul mi-e indiferent.

Dac'ar fi să găsești vre-o locuință deșeartă, o închiriăm chiar de pe acum.

Iți voi mai scrie de la Paris, ca să-ți dau adresa mea.

Deocamdată multe și călduroase îmbrățișări pentru tine și pentru ai tei.

ELENA VĂLEANU

II.

București, 4 Ianuarie 1875.

Scumpa mea Lenuță,

Cele doaue scrisori ale tale și mai ales cea de la München au trecut din mână în mână și au stîrnit o adevărată revoluțiune în familia noastră. Mare bucurie că ni-l aduci, în sfîrșit, pe Iorgu, cu care toți se fălesc, dar părerile sunt foarte împărțite în ceeace privește planurile voastre pentru viitor. Sunt lucruri, la care eu, femee, nu mă prea pricep; mă tem însă și eu, că n'o să puteți suporta viața de la țară! E frumos și bine la Valea Boului — așa câte-va săptămâni, mai ales toamna, în timpul culesului și când se adună prunele și poamele de tot felul. Să stai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

însă mereu acolo: asta nu face pentru oameni ca noi!

Dar — mai 'nainte de toate — afacerile.

Locuință vi-am găsit — nu tocmai cum mi-ai scris, dar după părerea noastră foarte potrivită pentru voi: un antreu larg și luminos, în care dau patru uși: la dreapta un salon și un biurou pentru Iorgu, amândoue aceste cu ferestrele spre stradă, iar la stânga o odaie foarte potrivită pentru sufragerie și un iatac pentru Iorgu, aceste cu ferestrele spre curte. Pentru tine se află un iatac frumușel pe coridorul, unde mai sunt, lângă bucătărie, încă două odăițe pentru servitori. Casele sunt în stare bună. Până 'n Decemvrie a stat în ele un Englez de la fabrica de tutunuri, care a plecat în America. Pivniță și pod sunt. Proprietara, văduva unui profesor decurând reposat, stă în acelea-și case, are însă intrarea despre altă stradă. Chiria trei mii de lei, — un bagatel pentru voi.

Te rog cu tot dinadinsul să le închiriați, căci sunt potrivite chiar și pentru cazul, că nu vă stabiliți deocamdată la moșie.

Jean rîde când vine vorba de Valea Boului. Cine are moșie de opt mii de pogoane ca Valea Boului, — zice el, — peste doue mii de pogoane stejăriș copt și sănătos, întinse livezi de pruni, fânațe printre luminișuri, vie mare și mii de pogoane arate 'n pământ mănos, nu mai era nevoie să gospodărească el însu-și. Decând cu căile ferate și cu șoselele pietruite arenzile au crescut, încât arenda e azi mai mare de cum era cu vre-o douăzeci de ani în urmă prețul moșiei. Un om cu doue diplome și cu legături întinse în cele mai bune cercuri, cum este Iorgu, comite o adevărată crimă, dacă se surghiunește la țară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Regret, scumpa mea, că nu mă pricep, dar te încredinţez, că în timp de noue ani, de când ai plecat tu, toate s'au schimbat: altă lume, alte stări; alte obiceiuri, cu totul alt fel de a vedea lucrurile. Vei rămânea uimită după ce te vei fi întors şi te vei fi uitat împregiurul tău. Mult m'aşi mira, dacă tot ai mai stărui ca Iorgu să rămâie la ţară.

Multe sunt, scumpa mea, farmecele vieţii de la ţară, şi eu te 'nţeleg, dar între numeroşii noştri cunoscuţi numai pe ici pe colo a mai rămas câte un excentric, care are gust pentru ele. Şi acesta se tânguieşte mereu mai că ploile sunt prea multe, mai că seceta e prea îndelungată, mai că vânturile sunt prea aspre, mai că gerul e cumplit ori că bruma e prea târzie, mai că s'au sporit prea tare şoarecii, gândacii ori viermii de tot felul. Nu e de mirat, dacă cei mai mulţi lasă pe capul arendaşilor grijile aceste.

De altminteri, — iar mă amestec în lucruri, la care nu mă pricep. O să le descurce bărbaţii ei între ei.

Răspunde-mi, te rog, cât mai curând, ca să ştim, ce avem să facem în ceea ce priveşte locuinţa. Păcat ar fi să pierdem ocasiunea.

Te sărut şi 'mbrăţişez pe Iorgu al nostru.

ANA

III.

Iubita mea mătuşă,

Nu te vei supăra, sunt încredinţat, că mama mi-a dat mie plăcuta însărcinare de a răspunde la sugestiva scrisoare ce i-ai adresat la 4 ale lunii curgătoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vă suntem foarte recunoscători, pentru-că vi-ați dat osteneala de a ne găsi locuință și vă rugăm s'o închiriați fără de 'ntârziere pentru noi. Așa, cum ni-ați ales-o, ne vom simți foarte bine în ea.

Imi iau acum voie să vă dau câte-va deslușiri în ceea ce privește hotărîrea mea de a mă stabili la Valea Boului.

Vă rog, mai nainte de toate, să fiți pe deplin încredințată, că nu în urma stăruințelor mamii am luat hotărîrea aceasta. Am luat-o din simțământ de pietate către părinții, bunii și străbunii mei, care toți și-au petrecut viața trăgând brazde în ogorul strămoșesc. Ancă 'n timpul copilăriei mă ademenia gândul acesta, și azi el e cu atât mai vîrtos idealul vieții mele, și m'așsi simți nemângâiat, dacă mult iubita mea mamă n'ar împărtăși vederile mele.

Vorbiți în scrisoarea d-voastre despre schimbările, prin care a trecut țara în timpul celor din urmă vre-o zece ani. Tocmai în noaua stare de lucruri viața de la țară va lua un avânt ne mai pomenit în țara noastră, ale căreia isvoare de bogăție sunt nesăcate.

Greutățile, cu care se luptă agricultorul, pentru bărbat nu pot să fie decât un puternic îndemn la lucrare stăruitoare.

Se zice, că omul e representantul lui Dumnezeu pe pământ. Eu o 'nțeleg așa, că omul e menit a desăvârși prin purtarea lui de grijă ceea ce natura pervertită pocește. Nu e bucurie mai omenească decât aceea, pe care o simți urmărind creșterea unei ființe puse sub purtarea ta de grijă, fie om, fie animal, fie pom, fie copac, fie orice plantă. Iai parte la necurmata creațiune, care premenește mereu cele de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să aibă imitatori, mi-am luat paltonul în spinare și inima 'n dinți și-am început să cer, — nu să cerșesc, draga mea, ci să-mi caut cele ce mi se cuveniau. Doaue dintre domnișoare plecaseră la țară cu familiile lor, ca să petreacă sfintele Paști la aier și pe iarbă verde. Altă domnișoară nu se află, din întâmplare, acasă când m'am dus s'o văd. M'am dus de a doaua, ba chiar și de a treia oară: aceea-și întâmplare fatală. M'am dus la directoara pensionatului, de la care aveam să cer chiar o anticipațiune. Cerul mi s'a 'ntunecat însă mai 'nainte de a-mi fi dat pe față gândul. Simțind, se vede, că am să mă reped la punga ei, a început să mi se plângă, că cele mai multe dintre fete au plecat în familiile lor fără-ca părinții să fi achitat ceea ce datorau pentru trecut. Spune, te rog: mai puteam eu să stric sărbătorile respectabilei cocoane spuindu-i că tot cam la fel am pățit-o și eu?

M'am dus la Gedem Teodorescu, redactorul «*Scrânciobului*», un tînăr frumușel, deștept și foarte simpatic. De ce folos îmi era însе deșteptăciunea lui, dacă n'avea nici odată gologani?!

«De! — mi-am zis, — poate — tocmai acum el mi-e scăparea».

M'am dus. El a început să rîdă.

«Tocmai acum te pune păcatele să vii!? — mi-a zis — nu-ți dai seamă, că tipograf, negustor de hârtie, proprietarul localului, toți din toate părțile dau năvală asupra mea?»

Haid! — la Polcovnicul, de la care aveam să iau peste doue sute de lei.

Polcovnicul acesta era cel mai bine cunoscut om în București: un bătrân scurt și cu pasul apăsat, cu mustața țepoasă, iute la vorbă și pripit la gesturi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fusese polcovnic în timpul Impăratului Nicolae şi purta uniformă de croiu rusesc, — şapcă lătăreaţă cu cozoroc mare şi tunică lungă cu bumbi de alamă. Ţi înşira toţi voivozii pe degete şi alerga pe la mănăstiri, ca să le găsească portretele şi să le reproducă în tablouri. Dacă se 'ntâmpla să-i lipsească pe ici pe colo câte unul, îl plăzmuia după cele mai ingenioase analogii. Făcea genealogii bătrânul acesta, şi nu era între contimporani nici unul, care ştia deopotrivă cu dînsul să facă istorie naţională. Pe lângă toate aceste mai era şi om darnic. Nu se putea să-i ceri fără-ca să-ţi dee. Mi-a dat şi astă dată doi galbeni, galbeni adevăraţi, cu zimţii nepiliţi

Patru-zeci şi încă patru-zeci de lei adăugaţi la doi galbeni erau parale frumoase, dar lăptăreasa era neplătită, neplătită era şi spălătoreasa, îi mai eram dator şi chelnerului de la cafeneaua Labes, precum şi băiatului din colţ: ce-mi mai rămânea?

Mă ştii, că mai sunt şi scriitor. Am pană foarte ascuţită. Colaboram la «*Reforma*» lui Valentinianu, celebrul Valentinianu, ginerele Polcovnicului, fost ofiţer în oastea română, iar acum publicist mult lăudat în coloanele «*Reformei*», bun prieten al meu şi om, care trăieşte noaptea şi doarme ziua. Aveam să iau şi de la el. Nu ştiu cât, căci nu ajunsesem nici odată să ne răfuim.

M'am dus la el: m'a rugat să-l împrumut cu zece lei, că mi-i dă mâine, când are să încaseze subvenţiunea ce-i fusese asigurată.

Te 'ntreb acum, draga mea surioară: ce-mi mai rămânea să fac?

Beam cafele şi fumam tutun de contrabandă, foarte bun tutun din Dobrodja, cu cincispre-zece lei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe faţa pământului. Aceasta e ceea ce mă încântă pe mine, şi visul meu e să fac din Valea Boului o grădină de frumuseţe, în faţa căreia urmaşii să se oprească cuprinşi de mulţumire şi să zică: «Pe aici a trecut Iorgu Armaş, fiul lui Radu, nepotul lui Stroe, strănepotul lui Vintilă, odraslă din vechea viţă a Armaşilor».

Ştiu, că voi avea desamăgiri, dar prin desamăgiri are să treacă omul ori-şi-care i-ar fi cărările vieţii.

Pe mine nici dobânda nu mă adimeneşte, nici paguba nu mă înspăimântă: caut numai mulţumirea de a face tot ceea ce după convingerea mea trebue să fac.

Nu mă îndoiesc, că nenea Jean vede lucrurile potrivit cu stările de azi ale ţării şi numai binele meu îl voieşte, dară eu, aşa cum sunt, nu-mi pot închipuì teren de activitate pentru mine mai potrivit decât plugăria. Trăind în oraş, m'aş perde eu însu-mi pe mine.

Vom mai discuta dealtminteri cu nenea Jean după ce ne vom fi întors şi sunt încredinţat, că-mi va da dreptate. Ţiu în tot cazul să nu nesocotesc sfaturile ce-mi va fi dând.

Noi avem să plecăm de aici pe la începutul lunei Aprilie şi până la toamnă îmi rămâne destul timp de răsgândire.

Mama şi eu ne bucurăm de pe acum gândindu-ne că în curând o să ne revedem şi vă rugăm să primiţi cele mai călduroase îmbrăţişări din partea noastră.

Al d-voastre devotat nepot

IORGU ARMAŞ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

P. Sc.

Plecăm zilele acestea în Champagne, unde am să fac un tour mai înainte de a fi părăsit Franța.

IV.

București, a treia zi după Paști.

Soră surioară,

Vin târziu, chiar prea târziu, dar beau cafele ca un Turc și fumez tutun de contrabandă puindu-mă la masă, ca să-ți ticluiesc o scrisoare lungă, din care te vei dumeri, de ce adecă nu m'am ținut de vorbă și abia acum le trimit micuților tei ceea ce le făgăduisem de sfintele sărbători.

O să afli multe lucruri dureroase, dar încă mai multe bune și frumoase.

Știi că dau lecțiuni de desemn într'un pensionat de domnișoare. Mai dau câtor-va domnișoare mai mari lecțiuni de pictură, adecă lucrăm în tovărășie, eu trei părți și ele una, și prezentăm părinților operele drept numai corectate de mine, ca să se bucure și ei. Cei mai de căpetenie dintre clienții mei sunt înse «*Scrânciobul*», pentru care fac caricaturi. și Polcovnicul Papazoglu, care publică tablouri istorice desemnate de mine.

Apropiindu-se Floriile, mă așteptam să-mi curgă banii din toate părțile, încât să nu-i mai pot prididi. Am și primit câte 40 lei de la doaue dintre Domnișoarele măiestre 'n ale picturii. Atât înse și numai atât. Văzând că timpul trece fără-ca bunul exemplu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ocaua, beam și fumam și-mi prăpădiam hârtia făcând caricaturi, ici domnișoare care pleacă la țară, colo domnișoară, care nu e nici odată acasă, — redactor de foaie umoristică cu buzunarile goale, directoară mofluză, ba polcovnic, ba giuvaer de ginere. Dă-le dracului griji, că de ele nu scapi nici de sfintele Paști.

Nu știe însă omul, de unde îi vine norocul.

Te rog să citești cu toată evlavia, căci tatăl tău și-al meu a fost față bisericească, paracliser și psalt — la nevoie ucenic al marelui Anton Pann, ba până chiar și zugrav de icoane.

Erà Marți, înainte de Florii, și mă aflam în toiul caricaturilor. De odată se deschide ușa iatacului și intră foarte ceremonios gazda mea, o boiemoaică grasă, care vorbia foarte prost românește, soția unui tâmplar, care lucra cu săptămâna în marele atelier al lui Olbrich. Mă întreabă femeea, cum îmi mai merge, cum stau cu sănătatea, ce știri mai am de acasă, — cum e obiceiul persoanelor bine crescute. I-am răspuns: «Bine!» iar «Bine!» tot «Bine!» Văzând că toate sunt bine, ea a schimbat vorba și-a început să mi se plângă de greutățile vremurilor — mai ales acum înainte de sărbători. I-am înțeles cântecul chiar din clipa intrării ei ceremonioase.

«Madam, — i-am zis dar, — Vă sunt și eu dator chiria pe doaue luni. S'a întâmplat să rămân în întârziere. Să fiți însă liniștită. Am să iau din multe părți mai mult decât destul și, dacă nu chiar azi mâne neapărat vă achit și pe o lună 'nainte.

A plecat femeea foarte mulțumită și încă mai ceremonios.

Am plecat și eu în drumurile, pe care le știi și am obținut rezultatele, pe care le cunoști. A trecut deci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi Marţia, şi Mercuria, şi Joia fără ca boemoaica să-şi fi văzut visul cu ochii.

Vineri beam alte cafele, fumam acela-şi tutun şi făceam caricaturile, asupra cărora eşti luminată.

Ear intră madama — acum mai puţin ceremonios. N'avea nevoie să-mi spună, de ce anume nu mă mai întreabă de sănătate.

«Madam, — i-am zis, — sunt desolat. Toată lumea a plecat chiar mai nainte de Florii la ţară, unde acum e bine şi frumos».

Nemulţumită cu lămurirea aceasta, ea s'a uitat de sus în jos la mine.

«D-ta, mi-a zis, — bei prea multe cafele şi fumezi tutun prea scump».

«Nu, madam, — am răspuns eu. — Cafelele mi le fac eu însu-mi, nu le plătesc, ear tutunul e de contrabandă, cinci lei ocaua».

«Prea mult! — repetă dînsa, — şi cine bea atâtea cafele şi fumează asemenea tutun trebuie să muncească».

«Dar muncesc şi eu! — am întâmpinat. — Ce să-mi fac însă, dacă au plecat la ţară cei ce au să-mi dee!?»

«Bărbatul meu munceşte, — grăl dînsa, — şi Olbrich îl plăteşte la sfârşitul fie-cărei săptămâni până la cea din urmă para. Dacă e să plece la ţară, plăteşte mai nainte de a fi plecat. Acum de serbători i-a dat şi un adaos».

«Meseria mea e cu totul altfel», — am zis eu.

«Proastă meserie !» — a strigat dînsa.

Aceasta era o insultă grosolană. Imi venia s'o dau afară, şi aşi fi făcut-o aceasta, dacă n'ar fi fost la mijloc temerea, că are să mă dee dînsa pe mine afară — tocmai acum de sfintele Paşti.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mi-am stăpânit deci firea și m'am făcut că nu înțeleg. La urma urmelor ea tot pleca și fără s'o mai poftesc eu să iasă.

Ea venise însă cu un plan de mai nainte croit.

«Domnule, — îmi zise schimbându-și tonul în mai dulceag, — D-ta ești zugrav. Nu-i așa?

«Da, — i-am răspuns, — așa ce-va, un fel de zugrav.

«Bărbatul meu, — urmă dînsa, — are să instaleze niște mobilă și să facă oare-care reparaturi într'o locuință închiriată de un boier. Tot acolo lucrează un zugrav, prieten al lui. Lucrarea e zorită, căci boierul vrea să intre cel mai târziu de Vinerea Paștilor în casă. El plătește dar bine. Zugravul se teme însă, că n'o să poată fi gata și caută un ajutor. Plătește și el bine. Du-te D-ta, că iei 20—25 lei pe zi. Așa chilipir rar se găsește.

Imi venia să rîd. Ucenic, cel mult calfă de zugrav! De ce nu!? Cânele boierului a mâncat și el — la mare nevoie — pere pădurețe.

M'am dus și foarte bine am făcut: lasă că ți-am trimis mai mult decât cele făgăduite, dar cu totul altfel îmi beau acum cafelele și pot să mă întind până la tutunul Bectemis.

Era vorba de un iatac, un salonaș, o sufragerie, un biurou și un mare antreu. Iatacul era gata: tavan și pereți o singură față, coloarea laptelui în uleiu. Celelalte în stil pompeian. Boierul, om subțire, care se 'ntorcea de la Paris, dăduse pentru ele modele alese de dînsul, toate simple, dar foarte frumoase — mai ales tavanele. Câmpurile erau gata, tavanurile de asemenea, și Volcec, zugravul, lucra cu două calfe la decorațiunile de pe margine. Marele antreu rămânea să fie zugrăvit după-ce vor fi fost gata cele-lalte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Acesta să-l lași în seama mea!» i-am zis lui Volcec.

El stetea pe gânduri. Nu mă cunoștea omul și se temea, ca nu cum-va să fac o lucrare, cu care boierul n'are să fie mulțumit. Am luat deci modelele alese de boier, am ales din ele ceea ce mi se păreà potrivit și am făcut desemnuri pentru tavan și pentru pereții de la dreapta și de la stânga, în care se aflau câte doaue uși.

Patronul era încântat, dar se temea că n'are să fie gata la timp.

«Am să lucrez la nevoie și noaptea, i-am zis.

«Dar cu fundul cum rămâne? — întrebă dînsul.

«Am să-ți aduc desemnul», — i-am răspuns.

Era un perete lat de vre-o patru metri și până 'n tavan de aproape cinci. Păcat ar fi fost să nu-l utilizez.

Proprietăreasa caselor, văduva unui profesor, venia de mai multe ori pe zi, ca să vadă, cum înaintează lucrările și înota 'n fericire. Venia cu dînsa și fiica ei Alina, o fată subțirică și înaltă, bine desvoltată pentru vrîsta de vre-o cinci-spre-zece ani, nu atât frumoasă, cât plină de o dulce duioșie, încât mă sfiam să mă uit la ea.

«Domnișoară, — i-am zis, — am de gând să zugrăvesc aici în fund ce-va: îmi stai model?»

Ea a 'nceput să rîdă.

«Eu model!? mi-a răspuns. — Cum să stau?»

Mama ei erà 'ncântată de gândul meu.

Mi-am închipuit o vale bătută de soare. La dreapta și la stânga dealuri acoperite de păduri, în fund munții perduți în zarea albăstrie, la un loc mai ridicat o curte boierească, sub ea sat cu case perdute printre grădini cu pomi, în luncă pe ici pe colo vite

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ieşite la păşune, iar în primul plan o ţărăncuţă, care paşte noaue gâşte şi-un gânsac, care scutură din aripi.

De! ce să-mi fac!? Păcatul din născare lecuire n'are: trebuia să-mi dau în petec şi ca zugrav.

După ce mi-am schiţat valea, dealurile, munţii din fund, curtea boierească şi lunca, am lucrat cu tot dinadinsul la păstoriţă şi la gâşte.

Miercuri pe la amiazăzi a venit boierul, un oarecare Iorgu Armaş, să vadă, cum înaintează lucrările. Eram în toiul lucrării şi cântam şi eu ca şi cei-lalţi, când m'am pomenit cu el în dosul meu.

Un om aproape bălan, înalt şi spătos, tînăr de vre-o doaue-zeci şi patru de ani, cu obrajii plini şi rumeni, cu mustaţa scurtă şi cu barba mătăsoasă, mare frumuseţă de om. Fiind neobişnuit de cald, era 'mbrăcat în haine de pănură albă şi subţire, prin cutele căreia ieşia la iveală o muşculatură, pentru care l'ar fi pizmuit şi măiestrul Moceanu.

«Ce vrea să fie aceasta?» — mă întrebă el.

«E o improvisaţiune», — i-am răspuns.

«D-ta eşti zugrav?» — întrebă ear.

«Da, — îi răspunsei ear, — amator, — zugrav de ocasiune».

«Ceea ce ai început însă aici, — grăi dînsul zîmbind, — nu seamănă a lucrare de zugrav».

«Sunt, d-le şi amator de pictură», — îl dumirii tot zîmbind».

El se mai depărtă, ca să-şi dee seama despre proporţiuni, despre grupare şi despre perspectivă.

«Diletant, — vrei să zici», — mă corectă el.

«Nu! — răspunsei, — amator. Imi place mai mult ceea ce fac alţii decât ceea ce mă încerc însu-mi a face».

El rîse cu poftă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Amator, — urmă apoi, — sunt și eu. Imi place ceea ce faci d-ta, și te rog, — adăugă cu seriozitate, — să nu-mi strici peretele dând zor ca să termini — de mântuială».

«Sunt angajat de Volcec până Vineri, — îl dumirii eu, — și pân' atunci am să fiu gata».

El dete din cap.

«Cele-lalte da; aceasta însă poate să mai aștepte, — grăi dînsul. — Te angajez eu mai departe să lucrezi liniștit, numai cât te trage inima. Cât îți plătește Volcec ziua?»

«Doaue-zeci și cinci de lei ziua!» — îi răspunsei.

El isbucni în rîs cu hohote.

«Eu te plătesc cu bucata, — îmi zise apoi și bägă mâna în busunar, scoase punga cu baiere și numără în palmă doaue-zeci de galbeni. Fiind-că suntem în ajunul sărbătorilor, nu te superi dacă-ți dau o anticipațiune. Eată!»

Înțelegi, draga mea, că nu l-am refuzat, ba i-am și mulțumit.

El se apropie din nou și se uită cu tot dinadinsul la păstoriță și la gâște.

«Frumoasă concepțiune și frumoasă copilă! — zise peste cât-va timp. — Ți-a stat fără îndoială cineva model».

«Nu, — i-am răspuns cam cu jumătate de gură. E o fantezie».

Spuneam un neadevăr, dar nu mă ierta slăbiciunea să dau de gol pe domnișoara Alina.

Eată cum se schimbă soarta omului în învălmășeala vieții.

Ve îmbrățișez cu dragoste pe toți.

EMIL

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

V.

Valea Boului, 21 Aprilie 1875.

Buna mea,

N'am fost, de când mă ţiu minte, nici odată atât de trist, cum sunt acum, când iau pana, ca să-ţi scriu. Mi-e par'că mă deştept dintr'un vis frumos, afară din cale frumos, şi mă pomenesc în mijlocul unei lumi urîte. Imi văd răsturnate planurile ce-am croit în timpul celor din urmă câţi-va ani şi-mi vine să rîd de mine însu-mi când îmi aduc a minte de ilusiunile ce-mi făceam.

M'am încântat atâta timp socotindu-mă om bogat, şi de trei zile, decând cutrier moşia în lung şi'n lat, mă 'nredinţez mereu, că sunt sărac.

Nu trebuia să-mi petrec tinereţele în Germania, ba să mai fac şi călătoria prin Franţa. Deprins cu cele de acolo, sunt înspăimêntat de cele ce văd aici.

Ştiam, că avem aici un arendaş. Am găsit un om, care n'are nici vite, nici unelte agricole, nu se pricepe la plugărit şi petrece partea cea mare a anului la Bucureşti, de unde nu vine decât acum de sf. Gheorghe, ca să facă învoielile agricole, de seceriş şi toamna, ca să-şi iee partea din recolte. El nu exploatează în adevăr moşia, ci pe sătenii, care o muncesc. Ear aceştia n'au vite, cu care ar putea să facă plugăria cu destul folos, nu se pricep de loc şi sunt despuiaţi fără de milă.

Ani şi iar ani dearândul va trebui să ostenesc cu stăruinţă încordată, ca să-i îndrumez, şi capitaluri însemnate am să bag în moşie, ca să prăsesc vite pentru mine şi pentru dînşii, să croiesc drumurile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

neapărat trebuincioase și să 'nzestrez gospodăria cu grajdiuri, cu magazii, cu mașini și cu unelte agricole de tot felul.

Curtea noastră e cu desăvîrșire ruinată. Grajdiuri, șoproane, grânare și pătule au stat aproape totdeauna deșerte. Nu s'a gândit nimeni la întreținerea lor. Azi nu mai pot să fie reparate.

Din frumoasele noastre case boierești așa zisul arêndaș și-a oprit iatacul tău, biuroul și odaia turcească, unde trage când vine pe la moșie. In cele-lalte 'ncăperi păstrează grâu, porumb, orz, ovăz, rapiță și fasole de sămênță. Podelele sunt roase de șoareci și de guzgani, tencuiala de pe tavane și de pe pereți e pe ici pe colo căzută, căci acoperișul e în mare parte prost cârpit, scocurile sunt pline de buruieni și burlane de scurgere nu mai sunt.

Jale mare m'a cuprins când am văzut odinioară frumosul nostru pomăt: uscături și iar uscături, crăci rupte, uluci răsturnate de vênt. N'a mai intrat aici ferestrău, nici foarfeci, nici topor — decum sapă, iar bălăriile și mormanele de gunoiu putred sunt la fel cu cele din curtea cea largă.

M'am coborît la balta de pește, unde notau gâștele și rațele cele albe, la care țineai atât de mult. A mai rămas o mlaștină plină de papură, de șovar și de pipirig.

Via e cu desăvîrșire sălbăticită, încât abia va mai fi rămas a patra parte din ea, plină de costreiu și de pir și cu vițele întinse pe jos. Nimeni nu s'a mai gândit să scoată butucii uscați și să-i înlocuiască cu butași, nici s'o tundă la timp. Au cules rodul, pe care l'a dat Dumnezeu, și de acolo 'nainte nici o purtare de grijă. Butoaie, zăcătoare, care stau necer-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistasilvania.ro/mdrr1901-1932

cuite și cu doage scorogite, linul și teascurile sunt lăsate 'n bătaia soarelui și a ploilor, ear în pivniță toate sunt mucegăite.

M'am dus, mamă, să văd livezile nostre cele întinse. Pe drumurile dintre țarini treci din hop în hop, din groapă 'n groapă, din baltă 'n baltă, încât săteanul își omoară boii și-și sfărămă carul, ear în timp de ploaie nu mai e chip să cari ceva pe ele.

Din livezi n'a mai rămas decât pe ici pe colo câte un prun părăginit, câte un păr bătrân ori câte un măr cu ramurile îndesuite. Mâncați ani și ani dearêndul de omizi și plini de mușchiu, cei mai frumoși pomi s'au uscat. Singuri nucii au mai crescut și sunt tot frumoși.

Rămâne pădurea, fala noastră și cea mai mare din nădejdile mele, stejărișul, în care de cel puțin cinci-zeci de ani n'a intrat securea.

N'a intrat, dar tocmai aceasta e nenorocirea.

Pădurea e bogăția îngrămădită de părinți pentru copii, dar numai fiind bine cultivată. Pădurea sălbatică, părăginită, lăsată 'n voia naturii oarbe, e o adevărată pacoste.

Mai ales ștejarul cere multă purtare de grijă. Câtă vreme e tînăr, el are nevoie de adăpostul altor copaci, care cresc mai repede decât el, salcie, plop, răchită, arin, mai ales ulm și frasin, mai rar carpen și fag. După ce s'a mai împuternicit, aceste esențe au să fie curățite, ca să nu-i mai iee aerul, lumina și hrana din pământ. Dacă curățirea nu se face la timp, el se oprește 'n creșterea lui, îmbătrânește fără de vreme, se cârcește și se usucă în cele din urmă. Stejărișul nostru n'a fost curățit niciodată și e înăbușit de esențe, care nu sunt bune

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nici măcar ca lemn de foc, buruiană, gunoiu. Sunt, ce-i drept, mulți stejari frumoși la vedere, dar mare parte din aceștia au început să se usuce de la vîrf, ear uscătura, pe care o vezi numai la vîrf, se coboară dealungul inimii până la rădăcini și se 'ntinde 'ncetul cu încetul până la scoarța plină de mușchiu.

Ici ștejărișul e apoi prea rar și copacii au trunchiul gros, dar prea scurt și plin de crăcărie. Colo pădurea e prea deasă și copacii sunt bine crescuți și trunchiul drept și înalt, dar mulți dintre ei au început să se usuce de la vîrf, unii s'au uscat chiar până 'n rădăcini. Numai rar am găsit câte un petec de lemn bine crescut și pedeplin sănătos.

Fă-ți, buna mea mamă, socoteala, cât costă tăierea, așezarea 'n stêngeni, scoaterea din pădure și cărarea până la cea mai apropiată gară a unui stêngen de lemne de foc. Mai adaugă transportul pe calea ferată, încărcarea și descărcarea și așezarea în magazie. Puțin de tot mai rămâne pentru lemnul din pădure. Ar rămânea mai mult, dacă drumurile ar fi bune și săteanul ar avea vite cum se cade; avem însă să ne facem socoteala după starea, în care se află țara.

Pădurea noastră ar fi bogăție mare, dacă am putea să scoatem din ea lemn fasonat, grinzi și scânduri pentru construcțiuni și pentru têmplărie, doage, obezi și traverse, încât numai remășițele să le dăm pentru foc. La noi sunt însă aproape numai remășițe, din care abia putem scoate cheltuielile făcute cu munca și cu transportul.

Eu am să mai stau aici vre-o zece zile, ca să-mi adun date pentru planul de exploatare și să-mi fac socoteala cheltuielilor neapărate, pe care am să le fac în timpul verii cu reparaturi și cu dregerea drumurilor. Să nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mor/1901-1932

te sperii, dar teamă mi-e, că cinci-zeci de mii de lei nu-mi vor fi destul.

Sunt adênc mâhnit, dar tocmai greutăţile, pe care am să le înfrunt, sunt pentru mine un puternic îndemn să pornesc lucrarea cu toată rîvna.

Doriai să vii şi tu. Mă bucur că n'ai venit. Sunt şi eu în gazdă la administratorul moşiei, un fost primar, acum om cu stare frumoasă, Stan al Saftei, de care-ţi vei mai fi aducând, poate, aminte. Vei veni după ce voi fi curăţit prin curte şi prin grădină şi voi fi pus în stare bună cel puţin doue odăi din casă.

Vom mai vorbi de altminteri după-ce mă voi fi întors; deocamdată te rog să ai răbdare şi-ţi sărut mânile.

IORGU

VI.

Bucureşti, 26 Aprilie 1875

Iubite Nepoate,

Zilele aceste mă-ta a trecut pe la noi şi mi-a arătat scrisoarea ce i-ai trimis dela Valea Boului. Sunt în ea multe lucruri, care m'au pus pe gânduri, dar nu am căderea de a-ţi da îndrumări mai ales fiind vorba de lucruri, care te privesc numai pe tine şi la care te pricepi fără îndoială mai bine decât mine, om din lumea veche.

Ca om mai betrân şi ca rudă apropiată me socotesc înse dator să-ţi spun părerea mea, şi treaba ta e, dacă ai ori nu să ţii seama de ea.

Nu înţeleg, înainte de toate, graba, cu care te

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

avênți în treburile tale. Intors abia de câte-va zile în țară, îți faci planuri și ești gata să te bagi în cheltuieli mari. E cestiune de cumpăneală să te uiți mai nainte împregiurul tău, să te dumirești asupra stării, în care se află țara, și să cunoști oamenii pentruca nu cum-va mai târziu să te căiești de a fi făcut ceea ce acum ți se pare potrivit cu interesele și cu înclinările tale.

Ca senator și ca vechiu membru al partidului am legături cu toți oamenii mai însemnați ai țării și am vorbit în ceeace te privește cu mulți dintre dînșii. Părerea generală e, că un om cu averea ta, cu destoiniciile tale și mai ales cu cultura ta nu are dreptul de a se îngropa într'un sat uitat de toată lumea. Unul singur e de altă părere, Petre Carp, care mi-a vorbit în pilde spunându-mi, că celi ce vrea să cunoască țara se înfundă în vre-un sat și se uită de acolo la cele ce se petrece prin orașe. Toderiță Rosetti, care erà de față, a rîs de paradoxul acesta și-a zis că cel ce cunoaște astfel țara nu mai iese viața lui toată din sat. Carp e însе știut de toți ca om, care le ia toate în zeflemea.

Cu totul altfel Titu Maiorescu, ministru de culte și instrucțiune publică. Deși cel mai tînăr dintre noauele elemente, cu care s'a întărit partidul, e cel mai cumpenit, om cu cultură foarte întinsă, muncitor neobosit și cu deosebire doritor de a lăsa urme însemnate ale trecerii lui prin ministeriu. El ține foarte mult să te cunoască și să te aibă colaborator. Un om cu studiile tale, mai avênd și poziținea ta socială, e menit să joace un rol frumos în viața țerii, care are atâta trebuință de puteri bine pregătite. El ar fi mulțumit, dac'ai primi vre-o însărcinare în ministerul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

său ori dacă ai candida pentru un post de profesor la universitate.

Ear alții sunt de părerea, că pentru tinerii de seama ta cea mai potrivită carieră e cea de judecător, și n'ai decât să voiești pentru-ca să fii numit procuror la tribunalul de aici. Chiar și dacă n'ar fi loc, ți se face.

Încă o dată, — tu faci ce vrei, te rog numai să nu te pripești. Sunt foarte frumoase planurile tale în ceea ce privește Valea Boului, dar ele pot să fie puse 'n lucrare și mai târziu. Deocamdată ai să-ți faci rost de sumele destul de însemnate, despre care vorbești în scrisoarea ta, ceea ce nu e lucru atât de ușor, cum vei fi crezând tu.

Avem acum, ce-i drept, credit fonciar, încât noi proprietarii găsim bani în condițiuni priincioase; sunt însă o mulțime de forme, care cer mult timp și multă alergătură. Directorul Mitică Sturdza e om coștiincios, care stăruie asupra tuturor amănuntelor, și mult m'aș mira dacă 'n timp de un an ai ajunge să pui mâna pe bani. Teamă-mi-e, îndeosebi, că n'o să fie acceptat planul moșiei, care e învechit și-o să fii nevoit să faci o nouă măsurătoare, ceea ce cere nu numai cheltuieli mari, ci totodată și timp îndelungat.

Eu, dac'aș fi în locul tău, aș mai prelungi contractul de arêndă pe vre-o doi ani și aș pune o parte din pădure în tăiere. Despre acesta vom mai vorbi însc. Deocamdată te rog să nu iei hotărîri, în urma cărora ai fi nevoit să faci cheltuieli.

La revedere cât mai curênd.

IANCU TALPĂ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VII.

București, 8 Maiu 1875

Scumpă surioară,

M'am ars, soro dragă, rău de tot m'am ars.

A rămas precum știi, să nu grăbesc, ci să lucrez pe 'ndelete, numai când am dispoziţiune. Așa am și făcut. După Paști adecă Armaș a plecat la moșie și a stat acolo vre-o doaue săptămâni, ear cocoana Elena, mama lui, a mai stat la verișoara ei, doamna Talpă. Puteam deci să lucrez în toată tigna. Ași fi lucrat toată ziua, dar modelul meu, domnișoara Alina, e elevă la școala centrală și nu putea să-mi stee decât de la patru înainte, când scăpa de la școală. Lucram deci și eu numai câte doaue césuri pe zi, căci după șase nu prea aveam lumină.

Chiar și acele doaue ceasuri treceau înse foarte iute de oare-ce domnișoara Alina e un fel de sticlete, care cântă mereu și te 'ncântă, și tu știi, că nu sunt nici eu om, care nu stă bucuros de vorbă — când are cu cine.

Am petrecut oare foarte plăcute, dar pictura n'a prea înaintat și o singură parte din ea a ieșit bine, de tot bine, gâștele, gânsacul și păstorița, mai ales păstorița, tot atât de frumoasă ca 'n aievea.

Gurile rele zic — chiar mai frumoasă.

Fiind femee, domnișoara Alina era încântată și n'a iertat-o firea să nu se laude la școală — cu portretul ei. Ieșind deci într'una din zile dimpreună cu colegele ei de clasă sub conducerea domnișoarei Elisa Săvescu, profesoara lor, la plimbare, au trecut pe la casa închiriată, ca să admire portretul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

N'am nevoie să-ți mai spun, că efectul produs asupra gâscuțelor a fost în adevĕr fenomenal. Intr'o clipă am fost declarat cel mai mare portretist al țerii. Indeosebi domnișoara Săvescu, învențioasă mare minune, a pus chiar acolo la cale un portret al doamnei Băicoianu, directoara școlii, pentru clasa, pe care o conduce. De oare-ce domnișoara Alina stăruia și dînsa să fac portretul acesta, m'am pus cu toată rîvna pe lucru, și greu nu mi-a fost să reușesc, căci doamna Băicoianu, o Elvețiană, — paremi-se, are cap foarte caracteristic, încât cel mai prima mâzgălitor reușește și el să-i facă portretul. Ei, bine, dragă, lucrarea nu e încă gata, și curg puhoiu cotropitor comenzile, încât nu mai știu, unde-mi stă capul și mâne, poimâne o să fac drumul în clasa I, până la voi.

Bine, — vei fi zicând tu,— dar dacă e așa, nu te-ai ars, frățiorule.

Să vezi reversul medaliei.

Intr'una din zile, doamna Văleanu, adecă cucoana Elena, mama lui Armaș, care e, precum se vede, divorțată de tatăl acestuia, a venit să vadă, cum înaintează lucrarea. Era cam pe la trei și m'a găsit acolo. Venisem, ca de obiceiu, mai de vreme, pentru ca nu cum-va modelul să fie nevoit a mă aștepta.

A stat cucoana și s'a uitat mult la vale, la dealuri, la munții din fund, la curtea boierească de pe deal, dar încă mai mult s'a uitat la gâște, la gânsac și la păstoriță. Se vedea că vine și ea tot de la München și de la Paris.

«Foarte frumos, — grăi dînsa în cele din urmă. — Te felicit, tinere. Grupul din față e bine conceput și lucrat cu adevĕrată măiestrie. Valea Boului lasă însă mult de dorit».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aflasem, că Armaș se dusese la Valea Boului, dar n'am văzut nici o dată moșia aceea și nici cu gândul n'am gândit vre-odată să-mi pun păstorița în ea.

«Dar nu e, doamnă, Valea Boului, — i-am răspuns. E o vale ca toată văile, — o închipuire amea.

Ea se uită uimită la mine.

«Nu se poate, — îmi zise. — Cu câte-va mici corecturi e întocmai Valea Boului. Uite, — urmă aretând spre perete, — casa boierească vine ce-va mai la deal, poeniță e mai spre vîrf, iar muntele din fund e mai prelungit. D-ta ai trecut pe la Valea Boului și nu-ți mai aduci bine aminte. Reproduci din memorie fără ca să-ți dai seamă».

«Nu, doamnă, — am stăruit eu, — Nici o dată pe la Valea Boului n'am trecut».

«Atunci, — răspunse ea, — e un fel de minune la mijloc, — o telepatie în pictură. Dar această păstoriță atât de frumoasă cu gâștele ei?»

«Tot o fantezie a mea», răspunsei eu cum mai răspunsesem o dată.

Ei, bine, soro! — omul nu poate să mintă nepedepsit, și eu nici n'am să mai spun în viața mea ceea ce știu, că nu-i adevărat.

Nu-mi rostisem bine vorbele când domnișoara Alina a și intrat și i-a făcut cucoanei complimentul revențios, pe care-l învățase de la totdeauna ceremonioasa domnișoară Săvescu.

Cocoana Elena a dat cum se cuvenia din cap, apoi s'a 'ntors cuprinsă de indignațiune spre mine.

Ea n'a zis nimic, dar nici nu mai avea nevoie să zică, căci destul mi-a fost căutătura ei pentru-ca să mă simt strivit par'că s'ar fi năruit asupra mea vre-un munte ca cel din fundul văii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aşi fi vrut să cad în genunchi la picioarele ei şi să-i cer de o mie de ori iertate, dar ea mi-a întors spatele şi a plecat.

Domnişoara Alina, care nu 'nţelegea nimic, a rămas cât-va timp buimăcită, apoi, văzênd starea, în care mă aflam, a 'nceput să plângă.

«Ce-a fost aceasta? Ce s'a întêmplat? De ce s'a supărat atât de rău?» întrebă dînsa.

Ce puteam să-i respund.

Se zice că din rău tot numai rău purcede şi că omul, care a minţit odată, tot minţind caută să scape de ruşine. Eu m'am ferit de aceasta. După-ce m'am ars odată minţind, m'a cuprins groaza de minciună, şi i-am spus adevĕrul.

Âncă mai rău m'am ars.

«Care va să zică eu sunt de vină, ticăloasa de mine! — s'a tânguit ea.—Eu ţi-am făcut-o! Nu vrea cocoana aceea să vadă portretul meu de câte-ori intră şi iese pe uşă!»

Era în stare să se repezească 'n zidul acela, ca să-l dărâme pentru-ca să nu mai rămâie nici o urmă din cele zugrăvite pe el.

Zadarnice au remas silinţele mele de a o îmbuna încredinţând-o, că vinovat sunt eu, care n'am spus adevĕrul, căci ea a plecat chiar mai supărată decât cocoana Elena..

Am remas singur.

Gândeşte acum, ce face ori-şi-care om cu minte când în asemenea împregiurări rămâne el singur.

Stă cât stă sbuciumându-se fără de rost, apoi zice «*Ce-mi pasă*!?» — îşi ia pălăria şi pleacă.

Aşa am făcut şi eu.

Nici c'avea de ce să-mi pese. Chiar supărarea cocoanei era dovadă foarte viuă, că lucru prost nu era

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ceea ce am zugrăvit pe peretele acela. Unde mai pui și comenzile ce-mi curgeau puhoiu cutropitor. Păţise, ce-i drept, omul o rușine, dară artistul era mândru de succesele ce avuse, iar eu, ca să scap de rușinea omului, mă sîmţiam mai mult artist. Tot minciună era înse și aceasta. Adevĕrul ţipa mereu din mine și nu mă lăsa nici să-mi caut de treburi în timpul zilei, nici să dorm în timpul nopţilor de Mai, care-mi păreau foarte lungi. Nu doară că-mi mai făceam mustrări pentru-că-i spusesem cocoanei aceleia o minciună la urma urmelor nevinovată, dar era la mijloc supărarea domnișoarei Alinei, fără îndoială cea mai nevinovată ființă. Minţiam cu cea mai sfruntată nerușinare când ziceam, că nu-mi pasă nici de aceasta. Ca om cinstit și cu inima deschisă trebuia deci să mă duc și m'am și dus peste doaue zile, ca să-i dau cuvenitele lămuriri. Ea m'a 'nţeles și mi-a dat dreptate. Era atât de 'nvederat, că cocoana aceea e o zănatică înfumurată, care nici cu soţul ei n'a putut să se nărăvească. Se temea, se vede, ca nu cum-va fiiul ei, admirând portretul, să prindă slăbiciune de model.

«Proasta de ea!» zicea Alina.

«Afară din cale proastă nu!» ziceam eu în gândul meu.

Vorbă e că ne-am împăcat, și a rămas să-i dau lecţiuni de pictură, ear de cele-lalte în adevĕr prea puţin îmi pasă și sunt mai vesel decât ori-și-când.

Vezi tu, draga mea, cum se 'nvârte roata lumii și unde ajunge omul pe negândite când n'are în ajunul sfintelor Paști, de unde să-i plătească gazdei chiria. Nu ştie nimeni de ce sunt bune nevoile vieţii.

Vă 'mbrăţișez cu multă dragoste.

EMIL

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VIII.

Ploieşti, 12 Maiu 1875

Scumpul meu Emil,

Iţi vei mai fi aducând şi tu aminte de zilele copilăriei noastre atât de fericite. Rar se 'ntêmplă ca frate şi soră să se iubească atât de mult, cum ne iubiam noi şi cum fără îndoială ne iubim şi acum.

N'am să uit nici odată şi nu vei fi uitat nici tu întâmplarea cu vasul cel chinezesc, pe care mama-l primise între altele ca dar de nuntă de la cocoana mare, naşa ei şi a noastră. Mama ţinea mult la el nu numai pentru că i se părea foarte frumos, ci şi pentru că erà un deoebit semn de iubire din partea naşei. Tu, copil neastâmpêrat, te-ai urcat pe un scaun, ca să iei ceva de pe dulapul din casa cea mare, unde stătea vasul, şi l-ai răsturnat pe acesta încât el a căzut de pe dulap şi s'a spart. Eu am început să plâng amarnic, căci ştiam, că mama are să fie foarte supărată şi te va certà.

Auzind plânsetul meu, mama a intrat în casă şi, văzênd cioburile vasului risipite pe jos, a rămas îngrozită şi cu ochii plini de lacrămi.

«Iartă-mă, mamă! — am strigat eu. — L'am spart din nebăgare de seamă».

Tu te-ai uitat mânios la mine.

«Minţi! ticăloaso! — ai strigat şi mi-ai tras o palmă. — Minte, mamă: eu am spart vasul».

Mama şi-a şters lacrămile, a întins braţele spre noi, ne-a cuprins pe amêndoi cu ele şi ne-a sărutat de multe ori.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Nu plângeți, copii, — ni-a zis cu alte lacrămi în ochi. — Vase cum a fost acesta mai sunt destule, dar mai rar copii ca voi».

Multe de acestea s'au mai petrecut în timpul copilăriei noastre, și de toate mi-am adus aminte când am citit scrisoarea ta.

«Nu știe nimeni, — zici tu la sfârșitul scrisorii tale, — de ce sunt bune nevoile vieții».

«Nu știe nimeni, — zic eu, — câte rele pot să purceadă din bucuriile neașteptate».

Încă citind scrisoarea ce mi-ai trimis de Paști am fost cuprinsă de temerea, că te perd. Acum sunt chinuită de temerea, că te perzi și tu însu-ți pe tine.

Să nu iei drept plângere această mărturisire făcută de sora ta mai mare. E în viață un timp, când își perd mumele copiii și surorile frații și cu toate aceste se bucură atât unele, cât și altele. M'ași bucură și eu, dacă din cele ce mi-ai spus în scrisorile tale nu aș fi primit simțământul, că e pentru tine foarte primejdios jocul, în care ai intrat. Tu zici așa mai în glumă, că te-ai ars; eu îți spun în toată seriozitatea, că o să te arzi, dacă nu bagi bine de seamă.

Eu îl cunosc bine pe frățiorul meu Emil. El nu e om, care sboară ușuratec ca fluturele din floare 'n floare, ci stă unde s'a oprit odată și se dă întreg, cu trup, cu suflet. Intrebarea e deci — cui se dă.

Mie nu mi se pare de loc acea domnișoară Alina potrivită pentru tine. Ea poate să fie un neprețuit model, dar după cele ce-mi scrii ea nu e pentru tine numai model.

Ear dacă sunt adevărate cele ce mi-ai scris, ea numai ca model face pentru tine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu mă 'ndoiesc, că-ţi sunt plăcute lecţiunile ce-i dai. Plăcute vor fi şi pentru dînsa. Vă bucuraţi amândoi, şi bucuria vă este fără îndoială nevinovată. Te întreb însă: unde vă duce bucuria aceasta?

Supărarea Cocoanei e cel mai învederat semn, că domnişoara Alina e una din fetele, care îi scoate pe tineri din minţi, şi dau cu socoteală, că dînsa se şi teme, ca nu cum-va să-şi piardă fiiul, cum eu mă tem, ca nu cumva să-mi perd fratele, bucuria şi mândria vieţii mele.

Adu-ţi aminte de zilele copilăriei noastre, scumpul meu Emil, adu-ţi aminte de mama noastră cea bună şi gândeşte-te bine la urmările plăcerilor, de care ai parte astă-zi.

Domnişoara aceea e fiica unui profesor, trăieşte la Bucureşti şi umblă la şcoala centrală, e frumoasă, deşteaptă şi răsfăţată, are toate apucăturile fetelor din Bucureşti, mai poate să aducă şi zestre cel puţin casele, în care stă azi cu mama ei mai luând şi chirie frumoasă: cum rămâi tu, dacă azi-mâne ea se mărită după altul, căci după tine n'are să se mărite?

Tu nu eşti omul slăbiciunilor mici: ştii să-ţi calci pe inimă, dar nu ieşti în stare să uiţi, ci rămâi, dacă te-ai dat odată, legat pe toată viaţa.

Nu te da, iubitul meu! Calcă-ţi pe inimă acum, când e mai uşor. Dă-mi liniştea sufletească, pe care am perdut-o!

Tu mă ştii, cât de mult ţin eu la Ilie, omul harnic şi inimos, care trăieşte numai pentru familia sa, şi cât de mult iubesc pe cei trei copilaşi ai noştri. De când am primit scrisoarea ta, uit mereu că-i am şi nu mai port grijă de dînşii. Gândul mi-e neîncetat la tine şi nu mai pot depărtà dela mine credinţa, că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iubirea adevĕrată dă inimii puterea de a presimți cele viitoare, iar presimțirile mele sunt grozave și n'o să pot scăpă de ele — câtă vreme te știu la București. Vino, te rog, de o miie de ori te rog, aici la Ploiești — cel puțin pentru un timp oarecare. Ai tu și aici ce să faci. Vino, ca să te văd în fiecare zi.

AURORA

IX.

Iubita mea Auroră,

Scrisoarea ta e o adevĕrată minune. Sunt pătruns acum și eu de gândul, că iubirea dă inimii puterea de a presimți cele viitoare: mi s'a întâmplat în adevăr o mare nenorocire, deși nu aceea, de care te temeai tu.

Nici că se putea să mi-se întêmple, căci e cu desăvîrșire greșită idea ce ți-ai făcut despre domnișoara Alina.

Inchipuiește-ți o fată trecută de cinci spre zece ani, crescută 'n timpul din urmă prea repede, deci subțirică, înaltă și cam subredă. E aproape blondă și cu fața prelungită, cu buzele subțiri, cu obrajii rumeni și cu ochii de un albastru de tot deschis. Ceea ce te atinge în întreaga ei ființă nu e nici frumusețea, nici vioiciunea, ci duioșia vocii și căutătura oarecum îndurerată. Chiar și când rîde ochii ei plâng, — par'că viața ei întreagă n'a fost și n'are să fie decât un șir de suferințe.

Cu totul altfel sunt fetele din București, despre care-mi vorbești tu, și ar fi destul s'o vezi pentru ca să-ți pară rău de a o fi pus în rênd cu cele multe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi să-ţi fie dragă cum îmi este mie — în adevăr nu numai ca model.

Temerile tale sunt deci lipsite de temeiu, căci mie îmi este dragă tot cum îmi eşti tu. Eu cred, că nici nu sunt în stare să iubesc altfel de cum mai îndrumat tu a iubi, fără ca să mă aştept la altă ceva decât la dulceaţa ce-mi revarsă 'n suflet iubirea.

Nu încape dar nici un dacă: ori-şi-ce s'ar întâmpla, mie iubirea aceasta nu poate să-mi amărască viaţa.

Tocmai de aceea sunt adânc mâhnit pe urma celor petrecute în timpul de când ţi-am scris.

Intors adecă de la Valea Boului, d-l Armaş a avut, precum se vede, greutăţi mari cu mama sa, căci doaue zile în urmă a venit la mama Alinei să-i spună că, luând hotărîrea de a rămânea deocamdată la Bucureşti, are să-şi închirieze o casă mai încăpătoare şi astfel e nevoit să renunţe la contractul de închiriere rămâind păgubaş cu cheltuelile făcute pentru reparaturi şi cu chiria până la Sf. Dumitru.

Văduva i-a răspuns, că dînsa nu poate să renunţe la contract de oare-ce averea e şi a minorei. Rămâne deci ca dînsul să închirieze casa pe riscul său.

«Aveţi toată dreptatea, Doamnă, — a zis el. — O să mă mai gândesc şi vă voi da cât mai curênd răspuns».

Cu aceasta treaba ar fi fost pusă la cale. Din întêmplare însă se află de faţă şi Alina, care, închipuindu-şi că din vina ei s'a ivit greutatea aceasta, nu şi-a putut stăpâni plânsul.

D-l Armaş, om duios, precum se vede, şi el, s'a sîmţit atins şi, vroind s'o mângâie, a făcut un gest după părera mea foarte greşit....

«Să nu fiţi mâhnită, domnişoară, — i-a zis, — căci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lucrurile se vor aranja spre mulțumirea d-voastre. In pagubă n'o să rămâneți».

Alina, aducându-și aminte și de felul, în care Cocoana răspunsese la complimentul ei reverențios, l'a măsurat cu ochii ei plângăreți de jos până sus.

«Să nu vă închipuiți, domnule, — i-a zis apoi, — că ținem atât de mult să vă avem chiriaș. Nici o pagubă nu-i!»

El a rîs și s'a închinat cu plecăciune, dar plăcută nu era starea sufletească, în care se afla când a venit la mine.

Mă aflam pe schelă și luam cu pensula din paletă, ca să mut curtea boierească ce-va mai la deal și să mai prelungesc muntele din fundul văii. Mi-a fost destul să mă uit la el pentru-ca să văd că-și stăpânește firea: se ținea drept, înainta cu pași măsurați, și m'a salutat foarte politicos, dar rece ca ghiața — par'că s'ar fi aflat pe terenul de luptă 'n doi.

Tu mă știi, că nu sunt om, care să mă dau înapoi. Dacă aș fi știut cele petrecute dincolo, la proprietăreasa casei, m'aș fi stăpânit și eu; le-am aflat însă numai în urmă, — prea târziu. Acum vedeam în urma lui pe Cocoana cea supărată și am răspuns la salutarea lui tot atât de politicos — și, dacă se poate, chiar mai rece.

El a scos punga, a deslegat băierile ei și a numărat pe masă cinci șîruri de câte zece galbeni.

«Pentru ostăneala d-voastre, — a zis apoi fără ca să lege băierile pungii. — E bine?»

«Chiar mai mult decât mi se cuvine, — am răspuns eu, — dar lucrarea nu e încă gata».

«Nu e nevoie să o dați gata!» — a zis el.

Înțelegeam acum, de ce e vorba, și sângele a 'nceput să-mi fiarbă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Eu nu am obiceiul de a lăsà 'n urma mea lucrări neisprăvite. Vă rog să vă luaţi banii!» — i-am răspuns, apoi am tras pensula de câte-va ori peste paletă şi-am început să mânjesc gâştele şi faţa frumoasei păstoriţe. Imi era par'că mi-e peste putinţă să nu sar la el, ca să-l omor.

El s'a săltat dintr'o singură săritură pe schelă, m'a cuprins în braţe şi m'a ridicat ca pe o păpuşă umplută cu paie, apoi s'a coborît cu mine jos.

«Imi faci, — mi-a zis apoi, — o mare nedreptate. Ştii prea bine, ce s'a petrecut aici când a venit mama mea să-ţi vadă lucrarea. Cu drept ori fără drept, ea s'a simţit adânc jicnită. Imi era ori nu-mi era iertat să-i refuz satisfacţiunea, pe care o cere. Ai şi d-ta ori ai avut mamă: ce ai fi făcut aflându-te în starea, în care mă aflu eu!? — Iţi cer iertatre, dar iartă şi d-ta!»

Am rămas strivit în faţa lui.

«D-ta să mă ierţi pe mine, — i-am răspuns, — A fost o clipă de năvălnicie. Ia, te rog, banii şi dă-i vreunei văduve ori vre unui orfan».

El a luat cei cinci-zeci de galbeni, i-a băgat ear în pungă, a legat foarte binişor băierile pungii, pe care a trecut-o în busunar, apoi mi-a întins mâna.

«Noi avem să ne mai întâlnim în viaţa aceasta, — mi-a zis, — şi nu mă îndoiesc, că numai ca prieteni».

Ce mai rămânea să fac, iubita mea soră?

Am trecut dincolo ca să spun cele petrecute şi să cer iertare, — altă iertare.

Le-am găsit pe amêndoaue plângând, mama pentru că nu-şi mai cunoştea fata, pe care o ştiuse blândă şi sfiicioasă, încât nu 'nţelegea, cum s'a făcut deodată atât de 'ndrăsneaţă, iar fata pentru-că mama ei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu ştiuse să-l pună ea la locul lui pe 'nfumuratul acela.

«Pentru-că e bogat şi se mai crede şi frumos, — zicea dînsa, — n'are să-i iee pe alţii par'că n'ar fi şi ei oameni».

N'a mai rămas decât să le mai spun şi eu ce-am făcut şi ce-am păţit pentru-ca toate să mi se prăbuşească 'n cap.

Era 'nvederat, că vinovat de întreaga nenorocire sunt eu şi numai eu, care, intrat calfă de zugrav, nu am putut să mă lepăd de apucăturile mele de diletant în ale picturii şi-am închipuit pacostea aceea de vale cu gâştele ei, ba m'a pus necuratul s'o mai iau şi pe nevinovata aceea de copilă model.

Am, soră, să plec, cum ai zis tu, la Ploieşti. Aici nu mai e chip să rămân. Mi-e greu să ies din casă, căci mi se pare, că toţii oamenii, pe care-i întâlnesc, ştiu ruşinea ce am păţit şi mă arată cu degetul, — şi greu mi-e pentru că mă tem, ca nu cum va să mă pomenesc faţă 'n faţă fie cu el, fie mai ales cu ea.

La revedere în Ploieşti.

P. S.

Ai avut mare dreptate când ai zis, că abine nu era că n'aveam de Sf. Paşti cu ce să-mi plătesc chiria.

□ □ □

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA A DOUA

VERIȘOARA ZOE

I.

«Cum vine că anul acesta plecați atât de curênd? — întreabă d-na Grădeanu. — Avem cele mai frumoase zile de Maiu, și după toate semnele mai va până la căldurile cele mari, care fac la București nesuferită viața.

«Grăbim, dragă, — răspunse d-na Anica, venită să-și facă vizita de adio. — Sesiunea corpurilor legiuitoare s'a închis, și Iancu nu mai are nici o treabă în țară.

Ori și unde ne vom fi ducând, lucrul de căpetenie e atât pentru mine, cât și pentru Iancu viața regulată și rațională. Iancu ține una și strună: că medicii de aici nu i-au cunoscut boala; a rămas deci să ne oprim la Viena. E acolo un tînăr medic român, Sterie Ciurcu, care a deschis un sanatoriu și are legături cu toate celebritățile medicale. O să ne instalăm pe un timp oare-care la el și vom vedea, cum ne vor îndruma celebritățile din Viena».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«E fără îndoială cel mai cu minte lucru, — grăi d-na Grădeanu. — Așa numai după vorba medicilor noștri nu te poți avênta — când e vorba de sănătate. Ca să nu uit: cum rămâne cu verișoară-ta Elena? Aud că Iorgu tot și-a schimbat gândul și rămâne la București».

«Soră, dragă, e o poveste nu numai lungă, ci și foarte încurcată, — zise d-na Talpă, răsuflând din greu ca omul, care vrea să spună multe. — O știi pe Elena. Sănătoasă nu era nici când s'a divorțat de Raul, ear de atunci și până acum numai din rău în mai rău a dus-o.

«Ceea-ce e și mai rău, — adăugă d-na Grădeanu, — nu vrea nici să consulte vre-un medic, nici să se supună la o cură potrivită».

«Zice, că boala ei e incurabilă, — urmă d-na Talpă. Ei, nu-i așa — Cura, chiar și dacă n'ar fi vindecând boala, o mai calmează. Așa, cum se lasă, e de nesuferit; toate-o supără, nimic nu-i este pe plac; chiar când n'are de ce să se mâhnească, își face fel de fel de gânduri negre».

«Așa e omul când sufere de o boală ascunsă, — stărui d-na Grădeanu; — boală fără inimă rea nu se poate».

«Nu se poate! — zise și d-na Talpă. — Înțeleg, că-și temea bărbatul; înțeleg, că-și iubește fiiul; nu s'a mai pomenit însă mamă, care-și teme fiiul. Închipuiește-ți: iau cu chirie o casă foarte potrivită pentru dînșii; mai fac o mulțime de cheltuieli, ca s'o repareze și s'o zugrăvească după gustul lor; când e apoi să se mute 'n ea, nu-i rămâne lui Iorgu decât să ceară rezilierea contractului. Știi de ce? Pentru-că proprietăreasa are o fată, care mamei lui îi pare prea frumoasă».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

D-na Grădeanu rîse cu toată inima.

«Nu cum-va crede, c'o să și-l poată ținea fată mare la casă, — grăi dînsa. — Fete frumoase îi ies în București la tot pasul în cale».

«Așa i-am zis și eu, — urmă d-na Talpă. — De asta nu scapă nimeni! Natura-și are drepturile ei, și tocmai când te ferești dai în gropi».

«Dar să-ți spun alta și mai frumoasă. Știi că Zoe, Gârleasca, ne este nepoată de verișoară. A crescut, așa zicând, în casa noastră. Buna cuviință cere, ca, întoarsă din străinătate, să se ducă s'o vadă, că e femee la casa ei. Ei, nu vrea și nu vrea. Zice, că n'are să 'ntre în relațiuni cu o femee, care la vîrsta de douăzeci și opt de ani e de a doua oară divorțată».

D-na Grădeanu iar rîse cu toată inima.

«Dar, — zise ea, — ea e primită 'n toate casele, și ori-și-unde s'ar duce, poate s'o 'ntâlnească. Fata, biata de ea, nu e vinovată, dacă a avut nenorocirea de a da mereu peste bărbați, cu care n'a putut să trăiască».

«De geaba i-o spui, — întîmpină d-na Talpă. — Eu sunt cu câțiva ani mai în vîrstă decât dînsa, și asculta mai nainte de mine. Acum ea ar voi, ca și aici să fie toate ca 'n Germania ei».

«Altă țară, alți oameni, alte obiceiuri! — exclamă d-na Grădeanu. — Lasă că nici Germanii n'o fi tocmai cum i se par ei. Le fac și ei — dar mai cu perdea».

«Ii spun și eu! — stărui d-na Talpă. — Noi suntem oameni de o fire mai deschisă, ceea ce nu e de altminteri un păcat. Nu unul pare mai și mai decum în adevăr este — Dar i-a mai găsit și alta. — Ii fi auzit vorbindu-se despre Philippart, marele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

financiar belgian, pe care prințul Nicolae Bibescu l-a adus în țară, ca să organizeze o societate pentru exploatarea zăcămintelor dela Baia de Aramă. Eu nu mă pricep la asemenea lucruri, dar bărbații spun că e vorba de o întreprindere cu mare viitor. De altminteri oamenii ca Philippart nici nu se pun în fruntea unei întreprinedri riscate. Ei, bine! Philippart acesta a întâlnit-o pe Zoe chiar în saloanele prințului, care nu e ori și cine, și se zice, că-i face curte. Minune nu-i, căci Zoe nu e numai frumoasă, ci are și toate calitățile unei dame din lumea mare. Elena nu vrea să știe de așa ceva. După părerea ei purtarea Zoei e scandaloasă, o rușine pentru familie. Prea se afișează! — Adevĕrul e că-și teme băiatul: nenorocitul acela nu poate să facă un singur pas în lume fără ca mama lui să cadă în pandalii».

D-na Grădeanu rîse de a treia oară cu toată inima.

«De ce nu-l însoară, ca să scape odată de grijile acestea!?» — grăi dînsa.

«Ai nimerit-o! — strigă d-na Talpă. — Aceasta e cea mai nouă față. De ani de zile aiurează mereu, că sănătatea și fericirea omenească numai la țară se poate și că Iorgu al ei la țară are să-și petreacă viața. Acum deodată a cuprins-o temerea, ca nu cumva, trăind la țară, Iorgu să se încurce cu cine știe cine».

D-na Grădeanu rîse de a patra oară cu încă mai multă poftă.

«Dar de aceasta nici un bărbat nu scapă!» — zise ear.

«Ea crede că da, — întimpină d-na Talpă, — dacă-l însoară mai nainte de a se fi stabilit la țară. Eată-l pe Iorgu candidat de însurătoare, și iată-ne pe noi puse pe drumuri ca peținătoare».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Grea sarcină, — o încredință d-na Grădeanu. — Mult o să alergați până-ce veți fi găsit o fată de seama lui, care se 'mpacă cu gândul, că are să-și petreacă toată viața la țară».

«Să vezi acum, — urmă d-na Talpă. — După ce l-a făcut pe Iorgu să se ducă la proprietăreasa casei ce închiriaseră și să ceară rezilierea contractului, aleargă prin tot orașul să-și găsească altă locuință mai încăpătoare, în care ar fi loc și pentru însurăței — dacă ar fi să fie».

«Acum, pe la sfârșitul lunei Maiu!? — grăi d-na Grădeanu. — Mare minune ar fi, dacă nu în zadar ar alergà».

«Așa zic și eu, dar dînsa vrea și lui Iorgu nu-i rămâne decât să alerge».

«Lucru de toată frumusețea ar fi, — zise d-na Grădeanu, — dacă în cele din urmă nu li-ar rămânea decât ca tot la văduva cu fată frumoasă să se mute».

«Așa crede și Iorgu, răspunse d-na Talpă».

D-na Grădeanu stete puțin pe gânduri.

«Adecă tot ar fi cu putință, — grăi dînsa. — Cu schimbările aceste politicè, acum, după închiderea sesiunii, unul pleacă prefect, altul președinte de tribunal, iar altul consilier la vre una din curțile de apel. Rămân locuințe: vorba e numai să le știi. Uite, și aici tot Zoe poate să le vie într'ajutor. Ea e cronica vieţuitoare a Bucureștilor: îi cunoaște pe toți și le află toate. Am să i-o fac Elenei, — urmă rîzênd ear, — am s'o poftesc într'una din zile la ceaiu când o să fie și Zoe aici, și Zoe e destul de 'ndemânatică pentru ca să-i răsucească și ei capul».

«Idea e minunată! — exclamă d-na Talpă. — Nici peţitoare mai bună decât ea nu poate găsi».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

II.

«Mama ta are, la urma urmelor, dreptate, — grăi d-l senator Iancu Talpă: — ce caută Valea Boului pe pereții din casele văduvei din București, și ce caută fata văduvei în Valea Boului?»

«Iți spusei, că nu mai e nici Valea Boului pe perete, nici fata cu gâștile în Valea Boului, — răspunse, Iorgu. — Păcat, mare păcat, dar nu mai e».

«Atunci nu mai umblați cu mofturi, — întimpină d-l Talpă. — Samsarul, pe care vi l-am recomandat, e om vrednic de toată încrederea: dacă spune el, că nu se află în București de 'nchiriat casă cum doriți voi, zadarnic cutrierați orașul. El știe, ce zice: aceasta îi este meseria, și are totdeauna lista caselor de închiriat. Nu vă rămâne decât să dați peretelui cu pricina o vopsea mai întunecată și să vă mutați deocamdată acolo».

«Aceasta o vrea, pare-mi-se, și mama, — a zis Iorgu cam supărat. Mie îmi este însă nesuferit gândul acesta. Ori-și-ce vopsea i-am da peretelui aceluia, eu nu pot să văd, când mă uit acolo, decât ceea ce a fost pe el, valea cu gâștele și cu păstorița, toate atât de bine lucrate, și văzêndu-le 'n gândul meu, îmi aduc aminte de rușinea ce am pățit — și la propietăreasă, și în fața tînărului aceluia».

«Vorbești alandala! — strigă d-l Talpă. — Aceasta se dă uitării. N'ai decât să te duci să-i spui văduvei, că tot vă mutați și ai să vezi, cât de mult se va bucura că scapă de o grijă. Ear tînărul acela: — Cine este? Ce-ți pasă de el!?»

«Uite, mie-mi pasă,» — grăi Iorgu, în gândul căruia tînărul pictor era cine-va.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Dar, — urmă d-l Talpă, — pe mine capul n'are să mă doară ori şi ce veţi fi făcând. Noi plecăm azi mâne şi-o să ne pară bine, dacă 'n lipsa noastră staţi aici şi ne păziţi casa».

«Despre aceasta nu poate să fie vorba, — întimpină Iorgu. — Mama ţine să iasă cât mai curând la moşie, ca să vadă ear secerători, să stee la arie şi să se uite la cei ce umplu sacii de grâu ca în timpul copilăriei sale. Cele trei încăperi, pe care le-am ales pentru dînsa, sunt, aşa cred, acum gata. Ear eu trebuie neapărat să mă apuc cât mai curînd de lucrările, care 'n timpul secerişului nu se mai pot face, şi să fac pregătirile pentru cele de toamnă».

D-l Iancu Talpă, om scurt, prea bine hrănit şi cu obrajii îmbujoraţi, se uită cuprins de mirare la el.

«Care va să zică — tu tot te mai încăpăţinezi! — îi zise. — Te arde să te uiţi mereu la cer: ba că ploile nu mai încetează şi buruiana-ţi încalcă sămănăturile, ba că seceta e prea 'ndelungată şi toate le usucă arşiţa, ba că se ivesc nori de grindină pe cer şi vântul îţi culcă lanurile, ba că bruma-ţi strică viia şi livezile, ba că gerul aspru a găsit câmpul neacoperit de zăpadă. Băete! aceste nu sunt pentru oameni ca noi, care putem să le avem toate de a gata — lăsând pe alţii să-şi bată capul. Dar o să te saturi şi tu cum atâţi alţii s'au săturat. Vorba e însă, c'o iei prea repede, căci împrumutul n'o să-l poţi face nici la toamnă, nici anul viitor, iar câştiul din arendă, pe care l-ai luat de Sf. Gheorghe, ţi se duce ca suflat din palmă».

«Toate aceste le ştiu foarte bine, — îi răspunse Iorgu. — Mi le-a spus chiar Mitică Sturdza, la care am fost, precum ştii, zilele aceste. Mai ales după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îndemnurile primite de la dînsul stărui în hotărîrea mea».

«Așa sunteți voi cei ieșiți din școala germană, când vă intră ceva 'n cap, nu e chip să vă desmeticiți, — îi zise d-l Talpă. — Mi-l închipuiesc pe coconul Mitiță: nu mai puteai să scapi de el».

«Așa-i, nene, — stărui Iorgu. — M'a primit par'că i-aș fi nepot, pe care l-a purtat în brațe, și nu găsia cuvinte, ca să-mi laude hotărîrea».

D-l Talpă dete rîzând din cap.

«Dar el însuși nu face ca tine,» — îi zise, — ci-și dă moșiile în arendă, ca să poată sta la București».

«Tocmai aceasta e ceeace-l face bun sfătuitor, — stărui iar Iorgu. — Nimeni mai bine decât el nu poate să știe, ce pierde proprietarul, dacă-și dă moșia pe mâna altuia, și cât ar câștiga țara, dacă proprietarii și-ar gospodări ei înșiși avutul. Creditul funciar a fost, zice el, anume înființat pentru ca să li se dea proprietarilor putința de a-și face cuvenitele instalațiuni agricole».

«Vorbă și asta! — exclamă d-l Talpă. — Cei mai mulți se împrumută ca să-și poată petrece iarna la Paris, la Nizza ori chiar la Monacco».

«Cu alte cuvinte, — replică Iorgu, — avea coconul Mitică dreptate când se bucura, că eu nu tot așa vreau să fac».

«Dar bani tot nu-ți dă! — grăi d-l Talpă rîzând.

«Ba-mi dă, să vezi că-mi dă! — urmă Iorgu. — Ai, te rog, puțintică răbdare. Mai întâiu și mai întâiu — mi-a dat chiar acolo un inginer, care-mi face hotărnicia cu prețurile stabilite de direcțiunea creditului și, cum se zice, pe așteptare, ca să fie achitat după-ce se va fi realizat împrumutul. Acesta e un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lucru, la care nu m'aşi fi aşteptat, — pe care îl credeam chiar peste putinţă. După ce i-am arătat apoi, că vreau să dreg drumurile, să fac poduri, să întregesc plantaţiunile şi să zidesc grajduri, şoproane şi magazii, el a înţeles numai decât graba, pe care o pun să încep lucrările. A făcut socoteala pagubelor, pe care o sufere moşia, dacă un pom ori o viţă se plantează cu un an mai târziu. Şi-a dat seamă despre pierderile împreunate în transportul pe drumuri proaste şi prin lipsa de instalaţiuni. M'a sfătuit deci să fac un împrumut provizoriu — cu procente mai mari, se înţelege, — dar care se rentează prin foloasele lucrărilor ce am de gând să fac. Mai mult, Nene! Ştii, că creditul funciar e instalat deocamdată în casele bancherului Zerlendi. A intervenit deci ca Zerlendi să-mi deschidă un cont curent cu zece la sută, până la suma de o sută de mii de lei. Te 'ntreb acum, Nene Iancule: mi-a făcut ori nu mi-a făcut rost de bani?»

D-l senator Iancu Talpă se uită sperios la el, apoi începù să se plimbe cu paşi mari prin casă.

Ii era par'că şi-a pierdut nepotul, l-a pierdut pentru totdeauna.

«Uite, vezi, aşà, — zise apoi ca vorbind cu sine însu-şi, — aşà prind ei oamenii şi-i trag în partea lor, ca să-i aibă legaţi-ferecaţi. — Şi tu, — urmă oprindu-se în faţa lui Iorgu, — tu crezi că de dragul tău a făcut-o!?»

«Ba n'o cred de loc aceasta, — răspunse Iorgu. — Ce-i sunt eu şi ce-mi este el mie!? A făcut-o pentru că aşa e bine. Valea Boului e o părticică din ţara aceasta, şi ţării îi faci un bine ajutând pe cel ce vrea să dreagă cea mai mică parte din ea».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Mofturi de ale lui Rosettache, — strigă d-l Talpă, apoi se întoarse spre uşa de la dreapta, pe unde intră din întâmplare cocoana Elena.

«Închipuieşte-ţi, cocoană, — urmă el, — omul acesta i s'a dat legat de mâni şi de picioare».

Cocoana Elena, femee înaltă şi bine făcută, care, deşi cu faţa lipsită de sânge, nu părea de loc cum ţi-ai fi închipuit-o după vorbele cocoanei Anichii, se uită nedumerită când la unul, când la altul.

«Cui adecă i s'a dat atât de rău legat?» — întrebă dînsa foarte liniştită.

«Cui? — Lui Mitică Sturdza, pe care-l ştii, că e om zăcaş», — răspunse d-l Talpă.

«Şi cum i s'a dat legat?» — întrebă iar cocoana Elena.

«Cum? — răspunse ear d-l Talpă mai aprins. — Aşa cum i s'a dat. E uşor să te împrumuţi azi cu o mie, mâne cu doue mii de galbeni şi te bucuri când pui mâna pe ei. Vin însă termene de plată, şi ear te bucuri că nu-ţi vine şi somaţiunea. Dar peste câtva timp sunt alegeri ori roşiii ţin o mare întrunire la circul din piaţa Sf. Constantin. Acum te pomeneşti cu somaţiunea şi nu-ţi rămâne decât să-ţi dai votul ori să mergi la întrunire, ca să te păsuiască. Le ştim noi acestea, căci ne-am ars nu odată».

«Bine» — întimpină Iorgu zîmbind. — Boala aceasta are leac, Nene Iancule: n'ai decât să plăteşti când îţi vine terminul şi nu-ţi mai vine nici o somaţie».

«Să plăteşti!? — strigă coconul Iancu. — Prostie! — Plăteşti, dacă poţi? Ce faci însă, dacă nu-ţi dă mâna?»

«Mă iartă, — întimpină Iorgu. — Cel ce nu ştie, dacă va putea ori nu să plătească, nu se împrumută, sau cel ce se împrumută ştie foarte bine, când are

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

termen de plată și face socoteala așa, ca să poată plăti.

«Toate acestea vor fi adevărate când e vorba de negutător, — grăi coconul Iancu; — noi cei-lalți avem cheltuieli neprevăzute, care ne încurcă socotelile».

«Nu are nimeni să cheltuiască ceea ce nu are, — îi replică Iorgu, — și nici cel mai mare boier nu are ceeace e dator a le da altora».

«Palavre nemțești!» — zise coconul Iancu cam scos din răbdare.

«Nici palavre, nici nemțești, — răspunse Iorgu. — Dacă e vorba . . .

«Lasă, — interveni cocoana Elena, — că la aceasta o să-i răspund eu, care cu boieria fără de măsură mi-am mistuit viața».

Ea și luă un scaun și se așeză.

«Cu de aceste vă prăpădiți voi, — urmă apoi întorcându-se spre d-l senator Iancu Talpă. — Vă întreceți în cheltuieli fără de rost năzuind care de care să pară mai mult decât ceea-ce în adevăr este. Azi mobilă de Paris ori cel puțin de Viena, mâne armăsari rusești și trăsuri scumpe, poimâne covoare persiene, gobelinuri, tablouri, vase și fel de fel de bibelouri, ear pe deasupra slugi și iar slugi îmbrăcate ca la Paris și ținute 'n belșug. După-ce vi le-ați făcut toate, lume poftită la mese, la serate și la baluri, ca să le vadă toate și să le admire, joc de cărți, cancanuri și aventuri galante. Unde mai ajungeți să faceți socoteli. Dintre zece e unul, care pune ceva la o parte, sunt doi, care cheltuiesc cât au, ear ceilalți șapte se 'nglodează în datorii ori fac fel de fel de mișelii, ca să poată arunca nisip în ochii lumii. Le știu toate, că le-am pățit și-am suferit atât pe urma lor».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Coconul Iancu stătea în faţa ei şi se uita cu ochii lui cei mărunţi la ea răsucindu-şi din când în când mustaţa cea groasă.

«Mai ai multe?» — întrebă el în cele din urmă.

«Eu cred, că pot să-ţi fie destule şi acestea», — răspunse ea.

«Mai ales fiind toate adevărate», — adăugă Iorgu cam cu jumătate de gură.

«Multe, puţine, adevărate, neadevărate, — grăi coconul Iancu, — eu răspund cu o singură vorbă la ele: cine în lume trăieşte cu lumea se potriveşte. M'ai înţeles, cocoană? — Băiatul tău, uite, Iorgu acesta, tot aşa o să facă, dacă ţine să nu rămâie om răsleţ, pe care toţi îl arată cu degetul.

Iorgu clătină din cap.

«Dac'aşi crede-o aceasta, m'aşi căi că nu i-am resucit gâtul când îl hrăniam la sîn, — îl încredinţă cocoana Elena. Arătaţi — voi cu degetul pe Iorgu Cantacuzino, Nababul, şi ziceţi că e sgârcit şi mojic pentru-că nu risipeşte cu doaue mâni ceea-ce adună cu una, rîdeţi de Gună Vernescu pentru-că şade într'o casă modestă şi nu are trăsură cu fecior galant pe capră, vă uitaţi peste umăr la Iancu Marghiloman, care aleargă pe jos în treburile lui, vă bateţi joc de Vodă Carol şi ziceţi că-şi întoarce chipiurile pe dos pentru-că-şi ţine punga strînsă, dar anii trec unul după altul, şi are să vie şi timpul, când ei şi copiii lor se vor uita cuprinşi de milă la voi. — Nu! Iorgu nu se sperie de gândul, că oamenii fără de rost îl vor arătà cu degetul pentru-că el nu vrea să fie ca dînşii».

Grăindu-le aceste, ea se uită la Iorgu.

«Eu nu judec pe nimeni, — grăi acesta: — poate că au dreptate cei-ce văd lcrurile ca Nenea Iancu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Societatea cu exigenţele ei e în adevĕr cea mai neîndurată stăpânire. Mie mi se pare însĕ nesuferită viaţa în mijlocul unor oameni, care le fac toate 'n goana mare, Tot mai plăcut e să stai răsleţ la o parte».

«Ha, ha, ha! — rîse coconul Iancu. — Te va fi iertând firea, dar vorba e, dacă te lasă şi lumea. — Tu faci ca jucătorul de cărţi, care pune miză mare fără-ca să fi văzut cărţile. Voi aţi venit la Bucureşti oare-cum pe sfîrşitul târgului, când toată lumea se pregăteşte de plecare. O să vedeţi voi Bucureştii la toamnă, după-ce se va fi început sesiunea parlamentară. Ici mese, colo serate, dincolo ceaiuri, din când în când câte un bal, apoi conferenţe, consfătuiri. E viaţă la Bucureşti în timpul iernii, încât nu ştii cum, unde şi când te perzi în ea».

«Viaţă!? — oftă cocoana Elena cu un gest dispreţuitor. — Cu adevĕrat viaţă, în care te perzi! Mese, serate, ceaiuri, baluri, unde dai peste Zoe şi peste altele ca dînsa, împregiurul cărora se adună lumea. — Mai bine lipsă!»

D-l senator Iancu Talpă îşi răsucì iar mustaţa şi luă o poziţiune par'c'ar fi voit să rostească un discurs de la tribună, — ceeace la Senat nu prea făcea.

«Vorbişi şi tu, ca fiiul tău, pe nevăzute! — grăi dînsul. — Zoe este în adevĕr o adevĕrată podoabă a saloanelor noastre. Ar fi şi dac'ar fi mai puţin frumoasă. Tocmai de aceea se pun atâte 'n socoteala ei. Lasă că ştie să se 'mbrace şi să poarte haina, pe care a 'mbrăcat-o, ori să expună giuvaericalele, cu care se gătesţe. Lasă că ţinuta, umbletul, gesturile, întreaga ei înfăţişare sunt de o rară distincţiune, dar e deşteaptă, dragă, încât e o mare plăcere să stai de vorbă cu ea. Nu cunoaşte nimeni Bu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cureștii ca dînsa; îl ia pe fiecare potrivit cu felul lui, îți simte slăbiciunile și-ți ghicește gândurile, și nu e lucru, asupra căruia nu e dumirită».

«O adevărată artistă». — Grăi Iorgu în ton ironic.

«Da! — stărul coconul Iancu, — artistă, căci dacă artă e să reprezenți în scenă pe alții, încă mai mare artă e să te prezenți tu însu-ți pe tine așa, ca toți să te admire».

Cocoana Elena își pierdu răbdarea.

«Auzi lume, care e încântată de o asemenea artistă!» — exclamă ea. — Imi spunea cine-va mai de unăzi, că n'are la București nimeni saloane, iatac, biurou și sufragerie ca dînsa. Mobila ei e o adevărată bogăție. Nimeni nu se întreabă înse, de unde ies toate».

«Minciuni! — protestă d-l senator. — Nu e scumpetea lucrurilor, ci dispoziținea făcută cu mult gust ceea ce-i pune pe toți în mirare. E pizma și reutatea celor ce-ar voi și nu sunt în stare să facă tot ca dînsa, rivalitatea e ceea ce le scornește toate».

«Care va să zică și aici tot pe 'ntrecute se petrec toate», — grăi Iorgu.

«Băiete! — îl mustră d-l senator. — O iai prea repede. Vrei să le știi toate mai bine decât noi cei ce ni-am petrecut viața 'n țară și cunoaștem toate lucrurile din obârșia lor. Fără de rivalitate nu e progres. Eu știu ce a fost în timpul tinereților mele și văd ce e azi. Au trecut timpurile, când boierul își poftia vecinii la masă mare și le servia ciorbă de potroace, caracudă 'n saramură, pui fript la frigare, tăiței cu brânză și saraiile. Altă lume e azi, și n'o să-ți rămâie nici ție decât să te potrivești cu ea, — îți place ori nu-ți place. — Tu te duci la moșie, ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să dai cu capul de toate zidurile, eară eu plec să-mi caut de sănătate; o să vedem, care-o să se simtă la toamnă mai bine în pelea lui».

«Sănătatea ta», — grăi cocoana Elena cu reutate. — N'ai avea decât să ieşi şi tu la moşie, să 'ncaleci şi să alergi de la secerători la arie şi de la arie la cei ce încarcă snopii cu spicul greu, să mănânci mai multă ciorbă de potroace şi mai puţini stăcoji, să bei mai puţină şampanie şi mai multă apă proaspătă, să nu te culci, ci să te scoli în revărsatul zorilor de zi, şi-ai fi tot atât de sănătos tun cum erau părinţii noştri».

«Vorbă de babă ursuză!» — îi răspunse d-l senator Iancu Talpă.

III

«Mă mir, mult mă mir, — grăi d-na Ionescu, care şedea la fereastra salonaşului şi cârpia la un ciorap întins pe ciupercă. — Azi e ziua a cincea, şi tot n'a venit să ne dea răspuns».

Alina, care-şi prepara tema de matematică la masa din mijlocul salonaşului, întoarse faţa spre mama ei.

«Mă mir şi eu, — îi zise, — dar nu că el n'a venit, ci că d-ta 'l mai aştepţi. Boierii mari ca dînsul nu-şi bat ei înşi-şi capul cu asemenea nimicuri. O să-ţi trimită răspuns prin vre-un servitor ori, cel mult, prin advocatul lui».

Minţia fata mamii. Dac'ar fi crezut ceeace spunea, n'ar fi venit să-şi prepare tema în salonaş, ci ar fi făcut-o aceasta, ca alte dăţi, în sufragerie, unde-şi avea şi raftul cu cărţi. Mai mult de trei zile acum ea punea mereu în salonaş lucrurile 'n rânduială

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și ștergea mereu pravul, ca toate să fie așezate cu gust și în cea mai desevârșită curățenie. Credea deci că are să vie, și-l aștepta cu oarecare nerăbdare — ca pe un om, cu care vrea să reguleze socoteli chiar mai interesante decât cele din tema ce prepara.

Nu! Ele nu se aflau numai așa — din întâmplare în salon: mama ședea la fereastră, ca să-l vadă când vine, iar fata trăgea mereu cu urechea, ca să audă «cioc-cioc» la ușă.

«Mie, — răspunse dar mama, — nu mi s'a părut de loc om, care pune pe alții să facă ceea-ce are să facă el însu-și. Mi se pare, că la mijloc e cu totul alt-ceva: nu-i dă mâna să iee o hotărîre mai nainte de a fi găsit altă locuință, și mult m'ași mira, dacă și-ar găsi. Te pomenești, că tot aici o să fie nevoit a rămânea».

Alina începù să tremure: gândul, că el ar putea să rămâie, o înspăimânta — ea singură nu știa de ce.

«Și d-ta te-ai bucura, se vede, dacă el ar rămânea!?» — grăi dînsa.

«Fără îndoială, — răspunse mama. — Lasă că un asemenea chiriaș păstrează 'n stare bună casa, dar și chiria se urcă de la sine când poți zice «Aici a stat mai nainte Iorgu Armașu cu mama sa».

Alinei iar îi venià să plângă. Nu doar că ținea și dînsa la foloasele, de care vorbia mama ei, dar se căia de a fi fost prea îndrăsneață față cu dînsul, care 'n cele din urmă tot se putea să le fie chiriaș. Cum i se mai uita dînsa în ochi după-ce-i zisese: «nu-ți închipui, că ținem atât de mult să te avem chiriaș!?» — Ce va fi zicând el despre dînsa!?

«O, Doamne! — grăi cu toate aceste. — Un om ca toți oamenii! Nu știu ce vei fi găsind d-ta atât de deosebit în el. Eu, drept să-ți spun, nu cred că m'ași

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bucura, dacă ar trebui să dau în fie-care zi ochi cu el și cu cocoana aceea».

«Ear începi! — o mustră mama ei. — El e om cu mult mai serios decât ca să ție seamă de niște toane copilărești, ear mama lui nici nu pe tine s'a supărat, ci pe zugravul acela, care credea că poate s'o prostească».

Alina sări în picioare cu obrajii aprinși.

«Nu, mamă, nu! — strigă. — Dacă mă iubești câtu-și de puțin, să nu o mai zici aceasta. Vinovată sunt eu, numai eu. El de dragul meu le-a făcut toate. Nu poți tu să-ți închipuiești, ce inimă bună și curată are el».

D-na Ionescu se uită supărată la fiica ei.

«Știi că-mi placi!? — îi zise. — După abia câte-va lecțiuni de desemn ai ajuns să fii gata de a sări 'n foc pentru el».

Alina nu-i dete răspuns, căci intră Mița, servitoarea, să spună c'a venit d-l acela și întreabă, dacă poate ori nu să vorbească cu cocoana.

D-na Ionescu sări 'n picioare și se răpezi spre ușă, ca să-i iasă 'n cale și să-l poftească în salonaș, ear Alina se uita împregiur, ca să vadă, dacă toate sunt în bună rênduială, își mută scaunul la locul lui, apoi se uită 'n oglindă și-și potrivi părul pe frunte.

Iorgu, intrat înainte de stăpâna casei, se opri în fața copilei și se plecă puțin și cu oarecare sfială.

«E un semn bun, norocoasa 'ntêmplare de a vă fi găsit și pe d-voastră acasă, — grăi dînsul zîmbind. — Am venit să ne 'mpăcăm».

«N'avem de ce să ne împăcăm, — răspunse ea adunându-și toate puterile, — căci nu ne-am certat».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Sunteți foarte amabilă, — întimpină el. — Nu ne-am certat, dar m'am certat eu însu-mi cu mine».

El se 'ntoarse apoi spre stăpâna casei, care intră și ea.

«Eram tocmai să-i spun domnișoarei, — urmă el, — că dacă forma, în care vi-am făcut împărtășire despre hotărîrea noastră de a renunța la contract, n'ar fi fost pripită și lipsită de tact, d-sa n'ar fi fost nevoită să mă pună la locul meu».

«Vă rog să nu dați lucrului nici o importanță, — grăi d-na Ionescu strîmtorată și-i oferì un scaun, apoi se așează dînsa pe canapea. Copiii sunt copii».

Alina, foarte supărată, se așează și ea cu oare-care îndărătnicie.

«Eram contrariat, — urmă dînsul — adresându-se mai mult copilei decât mumei, — căci trebuia să fac un lucru, pe care numai călcându-mi pe inimă puteam să-l fac».

«Mi se pare, că vinovat de toate e numai zugravul acela», — zise d-na Ionescu.

«Nu-i zice, mamă, zugrav, că nu e zugrav», — stărui iar Alina.

«Așa e, domnișoară! — Aveți multă dreptate! — grăi dînsul. — E un pictor de mare talent și pe deasupra un om, cum numai puțini sunt».

Alina se uită cu ochi rîzători la el. Ar fi voit să-iee mâna și s'o strîngă, dar nu 'ndrăznia. Ii era acum prieten bun omul acesta, — nu pentru-că vorbia bine despre Emil, ci pentru-că era de aceea-și părere ca dînsa.

«Puțini, — repetă ea, — foarte puțini, — așa i-am spus și eu mamei, care nu-l cunoaște mai de aproape».

Iorgu se uită cu coada ochiului la ea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«D-voastră, — urmă el, — care-l cunoaşte-ţi, veţi înţelege, cât de greu îmi era să-l jignesc. Cu atât mai greu îmi era să vă jignesc pe d-voastră, — urmă ear întorcându-se spre d-na Ionescu. Lucrurile au venit însе aşa, că trebuia neapărat s'o fac aceasta. Vorba era adecă să ne stabilim la moşia, pe care n'o mai dăm în arendă, şi locuinţa de aici să ne fie numai un fel de conac, la care tragem când venim pe câte o zi doaue la Bucureşti. M'am încredinţat însе, că nu ne putem stabili la moşie. Sunt acolo atâte de făcut şi de dres, încât abia vara viitoare ori poate chiar toamna vor fi toate gata. Am luat deci — cu multă părere de rău — hotărîrea de a închiria o casă mai încăpătoare».

«Vă rog, — îl întrerupse d-na Ionescu, — atîrnă de la buna d-voastre chibzuinţă, dacă vă convine ori nu locuinţa. Explicaţiuni n'am căderea de a vă cere».

«Vi le-am dat, d-nă, ca să vă cer iertare şi să mă ierte şi domnişoara, — întimpină el zîmbind. — Adecă ear mi-am schimbat hotărîrea: de oare-ce silinţele noastre de a găsi altă locuinţă au rămas zadarnice, vă rugăm să ne primiţi în bună prietenie».

D-na Ionescu era foarte mulţumită nu numai pentru-că scăpa de o grijă, ci şi pentru-că se 'mpliniau prevederile ei, ear Alina stetea zăpăcită şi fără ca să-şi poată da seama, dacă e ori nu şi ea mulţumită».

Ei rămaseră toţi trei câte-va clipe 'n tăcere cum rămâne ori-şi-cine când nu-i dă mâna să-şi mărturisească adevĕratul gând.

«De altminteri, — urmă el în glumă, — noi puţină supărare o să vă facem».

«Nici o supărare! — grăbi d-na Ionescu să-l încredinţeze.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Din contra!» — o scăpă pe Alina gura.

«Voiam să zic, — urmă el, — că noi vom pleca cât mai curênd la moşie, unde mama doreşte să-şi petreacă vara şi nu ne vom întoarce decât toamna târziu».

«Care va să zică tot vă stabiliţi la moşie», — grăi Alina — curioasă ca toate fetele.

«Nu, domnişoară, — răspunse el. — De Sf. Dumitru iau moşia în primire, dar deocamdată văd de ea mai mult din Bucureşti. Am acolo administrator pe un fost primar, om priceput, care a administrat moşia şi ca om de încredere al arêndaşului, deci cunoaşte bine şi moşia, şi oamenii, şi obiceiurile locului. Rămân deocamdată bucureştean cu gândul dus mereu la ţară».

Grăindu-le aceste, el se ridică gata de plecare.

«Ai, mamă, dreptate, — grăi Alina după-ce se întoarse d-na Ionescu, care-'l însoţise până la capul scării. — E om în adevăr distins».

«Şi primejdios,» — adăugă d-na Ionescu 'n gândul ei.

IV.

«Bine că te găsesc! — Mi-ai ieşit ca chemat în cale!» — strigă dr. Teodor Nica, directorul ministerului de culte şi instrucţiune, care-l zări pe Caragiali 'n strada Colţii, la ieşirea din strada Doamnei, unde se zidia palatul creditului fonciar.

«Pe giovinele Ioan Luca Caragiali îl găseşti pretutindeni, unde n'are ce să caute», — răspunse tînărul totdeauna vesel. — La dispoziţiunea d-tale, d-le doctor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Grăbeşti?» — întrebă dr. Nica.

«Eu nu grăbesc nici o dată, căci n'am nici o treabă,— întîmpină Caragiali. — Sunt cel mai liber dintre oamenii din România liberă, alias Belgia Orientului».

«Bun! — grăi dr. Nica. — Atunci să stăm puţin de vorbă».

«Să stăm, — îi zise Caragiali. — Imi creşte reputaţiunea şi lumea crede, că sunt şi eu cine-va, când mă vede umăr la umăr cu directorul ministerului, din care se revarsă luminile asupra fericitei noastre ţări. Uite, la trei paşi de aci, în faţa poştei centrale, lângă casa Zerlendi, e cafeneaua Labes, locul de întrunire al tuturor celebrităţilor din Orient: intrăm, dacă nu-ţi derogă, ne aşezăm la o masă mai retrasă, ne comandăm câte un şvarţ şi punem lumea la cale. Te poftesc eu şi tot d-tale îţi las onoarea de a plăti, dacă vrei, şi câte un cognac».

«Caragiali tot Caragiali, — grăi d-l director, şi executară planul improvisat de acesta.

«Eacă de ce e vorba, — urmă acum. — Te-am văzut mai de mult acum, în mai multe rânduri plimbându-te cu un tînăr, nu-mi aduc aminte numele lui. Făcea caricaturi pentru «*Scrânciobul*» şi le subscria «Emil».

«Il ştiu, — grăbi Caragiali. — Bun băiat! — mi-a fost coleg la liceul din Ploieşti. Un adevărat giuvaier. Ce-i cu el? Nu-l mai văd pe aici. Se vede c'a plecat».

«I-a fost recomandat lui Maiorescu de către un oare-care Iorgu Armaş», — urmă ear dr. Nica.

«Să am pardon! — protestă Caragiali. — Nu un oarecare. Bravo ţie Iorgu Armaş! — Ii şade bine! Să ştii adecă un lucru: Emil a avut un conflict cu Iorgu Armaş. Mi-a spus-o el însu-şi. De ce? Aceasta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu mi-a spus-o. E, pare-mi-se, o femee la mijloc, şi despre femeea, care te bagă 'n încurcături, nu se vorbeşte».

«Ei, bine! — grăi dr. Nica. — Aceste sunt lucruri, care nu mă privesc. Pe mine nici o femee n'are nici-o dată să mă încurce. Am slăbiciune, ce-i drept, pentru cele cu păr roşu, dar nici de aceste nu mă sperii. Vorba e, că ministrul meu se interesează de tînărul acela . . .»

«Bravo ţie, Titule! — strigă iar Caragiali. — Uite asemenea oameni au să fie încurajaţi! — Maiorescu e om cu mare viitor!»

«Fără îndoială! — îl încredinţă d-l director. — Are nu numai multă bunăvoinţă, ci şi o rară pricepere. E om în toate privinţele superior».

«Şi ştie să-şi aleagă oamenii, — adause Caragiali ridicându-se puţin, ca să se închine în faţa d-lui director.

«Nu fi răutăcios, omule, — îi zise acesta. — Vorbim serios».

«Greu lucru când e unul ca mine la mijloc,» — replică giovinele.

«Ştii că Maiorescu vrea să restaureze biserica de la Curtea de Argeş, — urmă cel-lalt fără ca să ţie seamă de întrerupere.

«Şi foarte bine face!»

«A şi venit aici Leconte de Nouy, însărcinatul lui Viollet le Duc!»

«Încă o dovadă, că ştie să-şi aleagă oamenii. Cine-o fi, de altminteri, Leconte acela — nu ştiu».

«Biserica, are se 'nţelege, să fie restaurată în adevăratul înţeles, deci refăcută, pe cât se poate, aşa cum a fost dintru început. Zugrăveala are să fie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

făcută și ea din nou, dar tot așa cum a fost mai nainte. Au deci să se facă pe hârtie còpii exacte de pe sfinții din biserică pentru-ca în urmă aceste còpii să fie reproduse fiecare la locul ei pe pereți».

«Am înțeles! — grăi Caragiali. — Emil are să fie utilizat pentru facerea acestor còpii. Bun! Dar de unde, dracul, să-l iau? — Stai, că-i dau de urmă. Are o soră măritată la Ploiești: ea va fi știind, unde se află».

«Până — ce-i scrii și până — ce-ți vine, da că-ți vine, răspunsul, trece vreme, — întimpină Dr. Nica. — Mă gândiam să-l întreb pe Iorgu Armaș, poate că știe dînsul, că i-a 'ntors vizita la Iancu Talpă, senatorul, care venise să i-l presente. Am fost pe acolo, dar Iancu Talpă e plecat de vre-o doue luni și slugile n'au putut să-mi spună, unde s'a mutat nepotul lui».

Caragiali iar se ridică și făcù un compliment.

«Mă recomand, — zise, Iancu Caragiali, informator neautorisat de primărie, dar foarte conștiincios și exact. Ce nu știe Caragiali!? — Chelner! — Bravo cognacuri: așa, d-l director plătește. — Eu știu unde stă d-l Iorgu Armaș, — dar, — urmă așezându-se ear — ce folos, dacă e dus la moșie!?»

El plesnì de câte-va ori din degete, gustă puțin din cognacul adus de chelner, apoi făcù par'că-și resucește mustața abia mijită.

«Ne-am dumirit, — urmă. — Eu am un fel de mătușă, țața Cleopatra Poenaru, soția colonelului Poenaru, adecă în adevĕr Cleopatra Leca, deoare-ce e divorțată, ori în divorț, sora lui Costică Leca, dacă-l știți, fiica pictorului Leca. Stăi, domnule! Ce vorbești! Prietena lui Maiorescu. Au copilărit la Craiova împreună. Pe ea s'o 'ntrebe, că e prietena d-nei Ionescu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

în casele căreia stă Iorgu Armaș cu mama sa. Tot de la dînsa știu și eu ceea-ce știu. Vezi d-ta, cum vin lucrurile. Mă întâlnești pe mine într'un colț de stradă, venim împreună la Labes, ne bem cafelele și tocmai când ajungem la cognac ne pomenim că nu cu mine, ci cu țața Cleopatra ar fi trebuit să te 'ntâlnești».

Dr. Nica se uita cu un fel de uimire la el. Era 'n vervă Caragiali de i-ar fi plăcut și celui mai ursuz om să-l asculte și să-i urmărească gesturile vioaie.

El se mai apropie de Dr. Nica pentru ca să-i poată vorbi mai pe șoptite. — «E un roman — începù, — nu! o idilă e! — Cunoști, d-ta, care ești neamț, trebuie să cunoști jalnica întâmplare a lui Eduard cu Kunigunda. Eduard este el, Iorgu, urmașul azi în viață al întru fericire pomeniților Armași, iar Kunigunda este ea, fiica d-nei Ionescu, văduva încă tînără, și prietena țatei Cleopatra, de la care am avut eu cântecul. Sunt povești, pe care și le spun vecinele când se adună să-și bea ceaiul fierbinte — mai rar cu lapte și mai des cu rom și cu lămâie: eu nu răspund decât de floricelele, pe care le pun pe ici, pe colo din slăbiciune pentru artă. Ascultă dar. Eduard se află la moșie, — nu știu cum îi zic, — cu mama sa, una din cele mai vigilente matroane, un fel de Cornelie numărul doi. Kunigunda, elevă la școala centrală, se află la București, sub purtarea de grijă a mamei sale, și se bucură de binefacerile vacanței de vară. El, avênd oarecare treburi la București, pleacă în revărsatul zorilor de zi de la moșie pentru ca seara, fie cât de târziu, să se poată întoarce iar la muma lui rămasă singură. Pe drum însc unuia dintre cai îi cade o potcoavă. Cai cu trei potcoave nu pot să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fie înhămați. La potcovar o înghesuială mare. Trece dar ziua fără ca Eduard să poată pleca, eară seara e lună plină, recoare și adiere lină și Kunigunda se bucură că Eduard n'a plecat, iar Eduard e 'ncântat că Kunigunda se bucură. Altă dată plesnește cercul de fer de la una din cele patru roate ale trăsurii. Acum e înghesuială mare la rotar. Kunigunda se bucură din nou, și Eduard e mai vîrtos încântat. Ear altă dată el nu găsește pe cutare ori cutare, cu care trebue neapărat să vorbească, și astfel e nevoit să mai rămâie la București chiar și dacă nu mai e lună plină, nici recoare, nici adiere lină. Ce va fi zicând Cornelia, aceasta nu se știe, căci ea se află departe: aici la București e cer senin chiar și când tună și fulgeră și plouă ca vărsat cu găleata. Vine omul, pe care-l cauți, pe la București, vine des, ba e chiar mai mult la București decât la moșie. Nici n'are nevoie să stea mereu acolo, căci e destul să-și ia dispozițiunile și administratorul le face toate cum e mai bine. Nu remâne dar decât să-i spunem cocoanei Cleopatrei să-i spună d-nei Ionescu ca aceasta să-i spună d-lui Iorgu Armaș, că d-l Maiorescu ți-a spus să spui cuiva, că dorește să-l vadă și-ți spun eu, că nu degeaba ți-ai perdut timpul bând cu mine o cafeluță și un cognac. Ear povestea cu Eduard și cu Kunigunda mai departe nu ne privește. Să le iasă în bine!»

V

«Bine, Tache, de ce ne-am adunat noi aici? — grăi Ioan Manliu, profesor de limba română la gimnaziul din Giurgiu. Sunt zece ceasuri aproape, și văd că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

e lume multă: pe cine mai aşteptăm de nu se începe conferenţa?»

Tache Laurian, profesor de filosofie la liceul Sf. Sava, dete din umeri, apoi se uită împregiurul său. In adevăr salonul destul de mare, biblioteca de lângă el şi sufrageria sunt pline. Primul etaj al caselor din faţa bisericii Pitar Moşu, unde stetea Titu Maiorescu, era prea strîmt pentru lumea adunată în el. Unii steteau, alţii se plimbau, iar alţii ocupaseră loc pe scaune şi pe canapele şi discutau grupuri-grupuri, încât erà un fel de bâjbâială ca 'ntr'un stup, iar Maiorescu umbla de ici până colo şi intra 'n vorbă mai cu unii, mai cu alţii.

«Mai ştiu şi eu?! — răspunse Laurian. — Se vede, că mai aşteaptă în adevĕr pe cineva, care te pomeneşti că n'are să vie».

In clipa aceea trecù, din întâmplare, prin apropiere Nicu Burghelea, directorul bibliotecii centrale şi unul dintre intimii ministrului.

«Domnule Burghelea, — urmă el, — ce are să fie aici?»

«Ceea ce vezi, — îi răspunse acesta. — Maiorescu vrea, precum ştii, să facă mult aşteptata reformă a învăţământului şi mai nainte de a fi ascultat consiliul permanent şi cel general ţine să intre în contact cu dăscălimea din Bucureşti pentru ca, stând de vorbă mai cu unul, mai cu altul, să se dumirească asupra vederilor împărtăşite de cei mai mulţi»

«Idea e frumoasă», — grăi Manliu.

«Numai dacă se poate realisa», — adaugă Laurian.

«De ce să nu se poată realisa? — întimpină Burghelea. — Nu e ministrul, ci profesorul Maiorescu cel ce face invitaţiunile pentru o întâlnire colegială,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la care vine cine se interesează şi pleacă fie-care când vrea».

«Văd însă, că sunt aici şi persoane, care nu fac parte din corpul didactic», — replică Laurian.

«Sunt oameni, care se interesează de cestiunile de învăţământ,» — îi răspunse Burghelea.

«Cine e — abunoară — tînărul înalt, cu care stă Maiorescu lângă bibliotecă de vorbă?» — întrebă Manliu.

Burghelea se întoarse şi-şi puse ochelarii.

«A! zise! — Acolo e Iorgu Armaş, întors abia de câte-va luni dela studii», — răspunse el.

Pe când acestea se petreceau într'un colţ al salonului, Maiorescu îşi dedea silinţa să-l convingă pe Iorgu, că cea mai frumoasă dintre toate carierele e în societatea modernă cea de profesor.

«Fără îndoială, — îi zise Iorgu, — numai însă pentru cel ce are pentru ea cuvenitele aptitudini şi în acela-şi timp şi destulă pregătire. Eu sunt, de exemplu, încântat când văd aici atâţi oameni distinşi adunaţi la un loc, dar ei mă intimidează, şi dacă ei ar tăcea de o dată, ca să mă asculte pe mine, m'aşi intimida, încât n'aşi mai fi în stare să rostesc o singură vorbă».

Maiorescu rîse cu multă poftă şi se uită spre bunul său prieten Teodor Rosetti, care asculta 'n altă parte a bibliotecii glumele lui Iacob Negruzzi.

«Curat Toderiţa! — grăi dînsul. — Inaugurasem la Iaşi un şir de conferenţe publice. D-l Rosetti Teodor, azi ministrul nostru al lucrărilor publice, fost preşedinte la curtea de casaţiune, o inteligenţă în adevĕr superioară şi om cu cultură întinsă, mai ales economist consumat, a anunţat şi el o conferenţă asupra unei cestiuni economice oarecare. Ne bucuram cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

toții de mai nainte prevăzând un mare succes. Când s'a văzut însă pe catedră în fața publicului gata de a-l asculta cu încordată luare aminte, n'a mai fost în stare să rostească o singură vorbă. Azi ține cuvântări strălucite în parlament cu toate că e ascultat cu aceea-și încordare. Aceste sunt greutăți trecătoare: cel ce are ce să spună găsește totdeauna și forma pentru ca să-și dea gândirile pe față».

Spuindu-le aceste, el se uita din când în când spre Teodor Rosetti, ceea ce făcea și Iorgu, care asculta cu respectoasă atențiune. Simțind deci, că despre dînsul vorbesc, Teodor Rosetti veni la ei.

«Tinere, — îi zise lui Iorgu, care îi fusese presentat și lui și pentru care avea simpatii, — fii cu ochii în patru, căci sirena aceasta e ademenitoare. Mă rămășesc că ear te ispitește să iei o profesură la universitate».

Iorgu își făcù complimentul obligat și strînse mâna ce-i fu întinsă.

«Imi spunea, că n'ar fi în stare să rostîască în fața auditorului atent o singură vorbă, — grăi Maiorescu, — și i-am povestit, cum ai pățit-o tu când cu conferența ce aveai să ții».

Teodor Rosetti rîse cu voie bună.

«Mi s'au spus multe exagerări despre societatea noastră, — adăugă Iorgu. — Văd acum, că, din contra, mă simt foarte bine în mijlocul ei și-mi închipuiesc, că încă mai bine m'așĭ simți în mijlocul profesorilor universitari. Nu mă socotesc însă pe din destul pregătit, ca să le fiu coleg».

«Spoieli! — numai spoieli! — răspunse Teodor Rosetti. — Mai ales la facultatea de drept, unde d-sa ar vrea să te pună, nu avem un singur profesor:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sunt numai advocați sau oameni politici, pentru care titlul de profesor e un decor, o recomandațiune. Chiar și cei mai buni dintre dînșii, cum sunt Bozianu ori Vasile Boierescu, fac cursuri interesante, dar improvisate și n'au timp să le facă regulat și una spun de pe catedră, alta la tribunal ori de pe tribuna parlamentului. Facultatea noastră de drept e un așezământ pentru pervertirea tinerimii».

«Tocmai de aceea, — stărui Maiorescu, — avem să ne dăm silința de a câștiga pentru universitatea noastră și oameni, care lucrează cu toată inima și-și fac în deplin datoria, ca să propage cultul științei».

«Li se fac, Titule, celor-lalți urgisiți, — întimpină Teodor Rosetti, — și nu le rămâne în cele din urmă decât ca ori să plece, ori să se dee pe brazdă și să facă și ei ca cei-lalți, ceea ce e și mai comod, și mai cu folos pentru dînșii. O singură carieră într'adevăr frumoasă există 'n țara noastră, cea de judecător, — urmă el cu adâncă convingere. — Mai ales omul cu independență materială e chiar dator să-și aleagă cariera aceasta».

«Fără îndoială! — zise Iorgu încălzindu-se. — Imi dați voie!? — Rostul firesc al Statului e asigurarea dreptății, și ceea ce noaue, Stat de curând înființat, mai nainte de toate ne trebue, e dreptatea: dac'o avem pe aceasta, cele-lalte încetul cu încetul se fac și ele, ear câtă vreme dreptatea nu e deplin asigurată, Statul Român nu există, ci e numai în formațiune».

«Foarte bine zis! — replică Maiorescu, — dar tocmai pentru ca să putem asigura dreptatea, avem nevoie de profesori ca d-ta, care cresc tinerimea în cultul dreptății».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Altarele pentru cultul dreptății sunt tribunalele și curțile de judecată de tot felul, — grăi Teodor Rosetti. — Eu am fost judecător și-mi pare rău că nu mai sunt. Nu era zi, în care nu aveam mulțumirea de a fi făcut dreptate ori încă mai viua mulțumire de a fi făcut peste putință o nedreptate».

«Și nu te făceai urgisit!» — îi zise Maiorescu 'n glumă.

«Ba mă făceam, — răspunse Rosetti, — dar și respectat. Era destul să se știe, că sunt și eu între cei trei, cei cinci, fie chiar și cei șapte judecători pentru ca atât împricinații, cât și advocații lor să ție seamă de sfințenia forului și să-și pună frâu. Un judecător conștiincios îndrumează spre calea dreptății pe alți zece mai slabi ori cu rele apucături. Ascultă, tinere, — urmă el mai stăruitor: — mai ales d-ta, care ții să-ți porți grijă de moșie, numai ca judecător poți s'o faci și aceasta. Ori-și-ce altă carieră te consumă, dacă ții să-ți faci în deplin datoria, încât nu-ți rămâne timp să te mai ocupi și de moșie.

«Aș'! — strigă Maiorescu. — Profesorii noștri de filozofie au câte șase, numai șase lecțiuni pe săptămână, pe care și le împart pe trei zile, câte doauc ore pe zi. Patru zile pe săptămână sunt cu desăvîrșire liberi. Eu aș fi foarte mulțumit, dacă profesorul universitar ar face și el șase lecțiuni pe săptămână».

«Titule! — nu ești de bună credință, — îi zise Teodor Rosetti tot mai în glumă. — Vorba nu — e câte, ci ce fel de lecțiuni fac profesorii. Profesorii tei sunt numai și profesori, oameni, pentru care profesura e o ocupațiune secundară și care fac lecțiuni de mântuială. Eu am vorbit de oameni, care-și fac

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în deplin datoria. Judecătorul își face în deplin datoria în cele câte-va ceasuri, pe care le petrece în ședință și în camera de chibzuire. Sunt rare de tot procesele, pe care e nevoit să le studieze în toate amănuntele lor. Aceasta e treaba, pe care o fac advocații, dacă sunt conștiincioși. Profesorul, dacă ține să-și facă îndeplin datoria, are să studieze zi și noapte pentru-ca să se ție în curent cu știința și să-și poată face cursul cu deplin folos pentru auditoriul său. — Acesta, e tinere, adevĕrul!» — adăugă adresându-se iar la Iorgu.

«Nu mai încape nici o discuțiune, — îi răspunse acesta. — Dă fie-care țării sale ceea ce e în stare să-i dee, ce nu trece peste puterile lui, și e mai ușor să fii un bun judecător decât un slab profesor».

VI.

«Cu lapte ori cu rom!? — întrebă d-na Grădeanu turnând ceaiul în cești.

«Il luăm de obiceiu cu lapte», — răspunse cocoana Elena.

«Romul e de cea mai bună calitate, un adevărat Jamaica», — stărui stăpâna casei întorcându-se spre Iorgu.

«Nu mă 'ndoiesc că și laptele e de cea mai bună calitate, — grăi Iorgu zîmbind. — Bucșana noastră dă lapte mai puțin, dar mai bun decât vacile din Alpi».

«Eu n'am prea găsit aici lapte tot atât de bun ca cel din Bavaria», — întimpină cocoana Elena. — Chiar și la Paris laptele e foarte bun».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Eu am făcut aceea-şi constatare, — adăugă d-na Grădeanu. — Nici la Bucureşti, nici la ţară laptele nu e atât de bun ca la Viena, de exemplu, unde cafeaua cu lapte e delicioasă».

«Foarte firește, — zise Iorgu, — pentru-că în străinătate şi mai ales la Viena nu vi s'a servit nici o dată lapte adevĕrat. Lăptarii de acolo păstrează laptele de seară la răcoare şi dimineaţa, mai nainte de a pleca cu el în oraş, îl împart în doaue, chiar şi în trei calităţi. D-voastre cunoaşteţi numai prima calitate, cel de deasupra. Cel de la fund, care se vinde mai ieftin, e de tot subţire. Vacile noastre, dacă ar fi bine îngrijite şi raţional hrănite, ar da lapte de prima calitate».

«Domnul procuror nu-şi uită gospodăria, — grăi d-na Grădeanu, — ci-şi dă mereu slăbiciunea pe faţă».

«Mai mult gospodar decât procuror», — întimpină Iorgu.

«Stau şi eu pe gânduri, — grăi cocoana Elena, — şi mă 'ntreb, dacă bine a făcut de s'a încurcat pe la tribunal, unde are de lucru cu fel de fel de oameni».

«Greşeşti, iubita mea, — zise d-na Grădeanu; — ori-şi-care om trebuie să poarte o sarcină».

«Mai sarcină decât administrarea unei moşii», — replică cocoana Elena.

«Când moşia e a ta, nu e sarcină, — răspunse d-na Grădeanu uitându-se spre uşă, cum te uiţi când aştepţi pe cine-va şi 'ncepi a te teme, că n'o să mai vie. Sarcină e când ştii, că eşti dator că la o anumită oră să fii neapărat unde-va şi să faci ce-va, că porţi o răspundere, de care nu poţi să scapi cu minciuna. Când e vorba de moşia, pe care o stăpâneşti

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tu însu-ți, și mai faci, și mai lași. Aceasta le frânge boierilor noștri capul. Fiind-că știu, că n'are nimeni să le ceară socoteală despre ceea ce fac ori nu fac, umblă de ici până colo și se pomenesc în cele din urmă unde nici cu gândul nu s'au gândit. Dați-mi voie să mă leg de vorba cu cele trei calități de lapte, — urmă uitându-se iar spre ușă. — La noi e o singură calitate de lapte, o amestecătură din toate trei felurile. Tot așa e și societatea noastră: cei de sus se află fie la fund, fie la mijloc, arare ori deasupra, iar cei ce-ar trebui să rămâie la fund îi găsești pretutindeni, încât nu poți să știi, unde-ți ies în cale, ca să te 'ncurci cu ei. Pleacă moșierul dimineața, ca să se 'ntoarcă seara, dă înse peste unul ori peste una, se 'ncurcă — mai știi cum și nu se 'ntoarce nici mâne, nici poimâne, căci nimeni silă nu poate să-i facă».

Cocoana Elena dete mulțumită din cap, iar Iorgu începù să schimbe fețe.

«Nu-i așa omul, care are o dregătorie, — urmă d-na Grădeanu. — El știe, că nu poate să lipsească fără ca să pată rușine și-și păzește treaba. Ear când vorbesc de dregătorie, cea mai aleasă e cea de judecător».

Ușa se deschise și feciorul aduse pe tavă biletul mult așteptatei.

«Ah! — Zoe!? — exclamă stăpâna casei. — Credeam că nu s'a întors încă la București».

Spunea un neadevăr, căci nu mai departe decât ieri vorbise cu ea.

«Imi dați voie s'o poftesc?» — urmă.

«Mă bucur că am s'o văd», — răspunse cocoana Elena înfigându-se oare-cum în scaunul, pe care ședea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tot un neadevăr spuneà și dînsa.

Iorgu s'a mărginit să nu spună adevĕrul. El se bucura, căci, deși cu vre-o trei, aproape patru ani mai mic decât Zoe, în timpul copilăriei sale se jucase cu ea adeseori și foarte bucuros, căci era mai născocitoare decât alți copii.

Singură Zoe spunea adevĕrul presentându-se așa, cum era: femee de statură mai mult decât mijlocie, dar nu prea înaltă, mlădioasă ca o șerpoaică, cu talia scurtă și bustul nu prea desvoltat, oacheșă cu pelița obrajilor întinsă, cu părul negru și cu ochii mari, al cărora alb ieșia luminos la iveală, ea mai era și îmbrăcată în o rochie cenușie, cam ca gușa porumbului, cu o simplitate măiestrită, încât în ciuda știutelor doaue căsnicii, prin care trecuse, părea mai mult fată mare de o rară modestie decât damă, care adună cavalerii împregiurul ei.

Intrată, ea îmbrățișă pe stăpâna casei, care o primì par'că de mult n'ar mai fi văzut-o, apoi înaintă cu pași șovăitori și cu mină sfiicioasă spre cocoana Elena și se plecă cu discreţiune în fața ei fără-ca să rostească vre-un cuvênt.

Era treaba cocoanei Elenei, ca mai bătrână, să înceapă și să dea tonul.

Ce putea cocoana Elena să facă aici, în casă străină?

Aici nu se puteau da, nici cere explicaţiuni cu «de ce?» și «pentru-ce?» Ii întinse deci vîrful degetelor.

Zoe luă mâna întreagă și i-o sărută.

Cocoana Elena se ridică puțin și-o sărută pe obraz. Zoe îi întinse și celă-lalt obraz.

«Ce mai faci, Zoe?» — întrebă cocoana Elena după ce-l sărută și pe acesta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Ce poate să facă o femee trecută la vîrsta mea prin câte am trecut eu!» — respunse ea, apoi se duse la Iorgu și-i strînse mâna ca unui prieten din copilărie și rudă ce îi era.

Ar fi trebuit să se și mai sărute, dar n'au făcut-o, căci prea era penibilă situațiunea.

«Mă bucur, — grăi dînsa, — că am ocasiunea să-l felicit pe d-l procuror».

«Să vedem mai nainte, — răspunse el, — dacă sunt de felicitat ori de plâns».

Doamna Grădeanu, femee trăită în lume, profită de ocasiune, ca să-i scoată din strîmtorarea, în care se aflau.

«Tocmai vorbiam, Zoe, — zise ea, — despre aceasta. D-l Armaș ne spusese, că în străinătate nu ni se servește lapte, ci cremă, ear eu am rîs, că 'n societatea noastră crema e amestecată 'n lapte și numai pe la tribunale și pe la curți se adună ce-va mai curat».

«Comparațiunea se potrivește — numai să fie adevărată», — grăi Iorgu.

Zoe se așeză.

«E adevĕrată, — îl încredință dînsa zîmbind cu răutate. — Vorba e numai, că e cremă mai stătută și acrită vărsată peste lapte proaspăt și dulce».

«Cum s'o înțelegem aceasta!?» — întrebă Iorgu.

«Nici că se poate ce-va mai lămurit, — îi răspunse Zoe. — Așa zisa cremă a societății noastre sunt mai ales oameni, care n'au ce să facă și, neavênd ce face, iau încetul cu încetul deprinderea de a face și ceea ce nu trebue să facă, cremă acrită stând la căldură».

«Vorba mea! — o întrerupse d-na Grădeanu. — Tocmai spuneam, că fiecare trebue să poarte o sar-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cină, să știe, că la o anumită oră trebue neapărat să fie unde-va și să facă ce-va».

«Aș,! — întîmpină Zoe. — Aceasta e pentru cei ce sunt nevoiți să se ducă și să facă. Cei ce nu sunt nevoiți se duc și fac numai când aceasta nu-i supără. Eu vorbesc din pățite! Alfons, al doilea soț al meu, — urmă ea apăsând asupra vorbelor, — era om așezat, în adevĕr distins, trecut acum de trei-zeci și șapte de ani și consilier la Curtea de Apel. Mă măritasem după el tocmai pentru-că o pățisem cu Radu, cel dânteiu, care era cu numai doi ani mai în vîrstă decât mine și se lega de toate guvernantele, de toate cusătoresele, ba până chiar și de servitoarele din casa noastră. N'avea omul altă treabă».

«Biata de fată!» — suspină cocoana Elena dându-și slăbiciunea pe față.

«Mai bine n'am nimerit-o nici cu Alfons, — urmă Zoe încurajată. — Să mă credeți că nu exagerez când vă spun, că mi se 'ntêmpla să uit că sunt măritată. Își petrecea toată viața la club, de unde se întorcea de obiceiu prin revărsatul zorilor de zi. Juca omul cărți și nu perdea, ba de cele mai multe ori câștiga, dar era mereu buimac și ursuz și eu trăiam singură, — singură mă duceam la teatru, singură la concerte, singură la serate, ba se întêmpla, că eram invitați, îl așteptam ceasuri întregi gătită și 'n cele din urmă tot singură plecam și născociam te miri ce minciună, ca să-l scuz pe el. — Bine! — iubita mea, — urmă întorcându-se spre d-na Grădeanu, — d-ta știi că toate aceste sunt adevĕrate și că omul acela purta o sarcină, trebuia neapărat să fie la o anumită oră unde-va și să facă ce-va. Când se scula însă pe la un-spre-zece, începea să se scarpine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în cap și să certe feciorul, care nu-i făcea nimic pe plac. Ce treabă mai putea el să facă la Curte, dacă se ducea!? Foarte adese-ori însе nu se mai ducea și aud acum, că s'a și retras, ori a fost nevoit să se retragă. Puțin îi pasă de altminteri, căci arenzile îi curg și taie și cupoane de la bonurile domeniale — cu zece la sută. E ori nu înăcrită cremă!?»

Cocoana Elena nu mai zicea nimic, dar era repusă, îndutioșată.

«Acestea sunt excepțiuni regretabile», — grăi Iorgu.

«Regretabile cu atât mai vîrtos, cu cât excepțiunile sunt regulă, — replică Zoe ajunsă la largul ei. — Cărți nu joacă, ce-i drept, ori-și-care, dar, — nu sunt între noi fete mari, — încurcați cu femei găsești la tot pasul, încât nu mai știi, care toacă și care e tocat. Pretutindeni, prin biurouri ministeriale, pe la tribunale și pe la curți, pe la cameră și pe la senat, pe la comandamentele militare, mai ales pe acolo, ele intră și ies, și ceea ce ți se pare peste putință se face de dragul unei perechi de ochi frumoși, căci cel mai brutal cavaler e și el galant față cu femeea, care nu-i este soție».

«Unul la zece», — o întrerupse Iorgu.

«Chiar la doaue-zeci, dacă vrei, — continuă Zoe, — dar acela unu hotărește. Câte afaceri se resolvă, câte procese se câștigă, câți se căpătuiesc, câte înaintări se fac, câte mușamale se întind pe urma unor asemenea interveniri!»

«Și câți oameni se ruinează!» — adăugă d-na Grădeanu.

«Câte case se sparg!» — adăugă și cocoana Elena.

«Unu la două-zeci, — am zis. — Una la trei-zeci, zic, fiind vorba de ele. Aceea una dă nota societății:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o vezi mereu și pretutindeni și-o auzi vorbind despre toți și despre toate 'n felul ei, căci ea se ține deasupra numai făcând să se creadă, că toate sunt ca dînsa, dacă nu chiar mai și mai, și toți sunt ca cei ce intră 'n voile ei. Reputațiunea e o țesătură de minciuni: ori-și-cât de cum se cade ai fi, simți că lumea te socotește fie deopotrivă cu cei ce sunt, fie prost, fie prea fățarnic și viclean, încât știi să-ți ascunzi păcatele. E destul să te ridici câtu-și de puțin deasupra mulțimii pentru-ca toți și toate să tăbărască asupra ta și să te grăiască de rău și să te coboare — dacă se poate — chiar mai jos decât dînșii».

Cocoana Elena dete din cap, iar d-na Grădeanu se uită cu drag la favorita ei.

«Nu e, — adăugă Zoe, — nici cremă, nici lapte proaspet, ci lapte bătut, în care toate sunt amestecate deavalma».

Iorgu nu putea decât să zîmbească. Ascultase cu multă plăcere cele spuse de fără 'ndoială deșteapta lui prietenă din copilărie, dar, judecând după puținii oameni, cu care venise în atingere după întoarcerea sa în țară, cu totul altfel vedea el lucrurile».

«Atât de tînără și atât de pesimistă! — exclamă el. — Prea le vezi toate negru 'n mai negru».

«Nu, — răspunse ea. — Le văd numai fără de ochelari, ear cât pentru tinereță, o femee, care a avut doi bărbați unul după altul și e băgată 'n toate cronicile scandaloase fără-ca să știe, cum a ajuns în ele, nu mai poate să fie pusă în rândul celor prea tinere. De altminteri, — urmă ea după o pauză, — eu nu vi le-am spus nici cu răutate, nici ca să mă plâng, ci numai fiindcă era vorba de cremă și de lapte proaspăt».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Pare-mi-se c'ai luat drept cremă ceea ce rămâne la fund,» — întimpină Iorgu.

Zoe se uită pe furiș la cocoana Elena, care era învederat de altă părere.

«Nu mă sgândări, Iorgule, că țip! — grăi dînsa mai îndrăsneață. — Coconul Fănică Belu, unul dintre ginerii lui Barbu Vodă Stirbeiu, e fără doar și poate om din cea mai înaltă elită. Nu știu, dacă îți sunt ori nu cunoscute exemplele, pe care le dă. Destul că Domnița s'a divorțat. Plagino, alt ginere al lui Barbu Vodă Știrbeiu, s'a 'ncurcat cu o guvernantă, cu care trăiește la Marsilia. Divorț! Al treilea ginere, generalul Florescu, s'a divorțat și el, — nu mai cerceta de ce. Domnița Natalia, fiica lui Grigore Vodă Ghica, a fugit cu ofițerul austriac, care a omorît în duel pe bașboierul Balș, soțul ei. Elena Doamna a adoptat doi copii născuți de Obrenovicioaea din adulter. Aceasta nu e cremă? Să-ți mai vorbesc de coconul Mihalache, marele Kogălniceanu, care e divorțat, de Vasile Boerescu, celebrul profesor și om politic, care e și el divorțat, de Gună Vernescu, podoaba baroului, care a despărțit pe soția unui negustător de bărbatul ei, de Grădișteanca cea frumoasă, de Biseta, fiica marelui Rosettache. — Mai vrei? — Nu-ți sunt destule exemple pentru începători, destule scuze pentru cei mai mărunți!?»

«E în adevăr urît!» — exclamă cocoana Elena mirată de îndemânătăcia, cu care Zoe știa să le înșire.

Iorgu, care nu le știuse aceste, era cuprins de temerea, că dînsa, urmând înainte, are să-i vorbească și despre oamenii, pe care îi punea sus în gândul lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Destul! — zise dar. — Mă dau învins. — Sunt păcatele epocei de transiţiune».

«Nu ştiu dacă de la rău spre bine ori spre mai rău,— grăi dînsa. — Una tot am să vă mai spun. De cât-va timp se vorbeşte cu multă stăruinţă că Vasilie Alexandri, marele nostru poet, prietenul lui Cuza-Vodă, al Elisabetei Doamnei şi al tuturor oamenilor mari din ţara aceasta, acum flăcău de şasezeci de ani aproape, are de gând să se 'nsoare ori poate că s'a şi însurat. Ştiţi cu cine? Cu o ţărancă, cu care a avut un copil, o fată acum trecută, precum se zice, de doi-spre-zece ani».

«Foarte bine face, — grăi Iorgu înviorat. — Tot astfel marele poet german Göthe a luat în căsătorie pe servitoarea sa, care îi născuse un băiat».

Zoe îl luă cum pisica ia şoarecele, pe care-l ţine în ghiarele ei cele ascuţite.

«Care e, mă rog, fapta bună? — îl întrebă ea. — A născut ea copilul acela fără ca să fi luat şi el parte la acest act firesc? — Răspunde desluşit».

Iorgu stete cât-va timp pe gânduri. Nu erau, ce-i drept, fete mari de faţă, dar se afla acolo mama lui, pentru el în deosebi mai mult decât fată mare, şi-i era greu să vorbească.

«Ştiu ce vrei să zici, — grăi dînsul măsurându-şi vorbele. — E foarte adevărat, că nu-i este iertat bărbatului să aibă copii decât cu soţia sa, în cel mai rău cas cu o femee, pe care e gata s'o ia în căsătorie, iar aceasta are s'o facă mai nainte de a se fi născut copilul lui. Tot mai bine e însă mai târziu decât nici odată!»

«Mai bine, dar tot foarte rău, de tot rău! — zise cocoana Elena apăsând asupra vorbelor. — Göthe al tău a fost un păcătos!»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Dacă nu i-a fost rușine să se 'ncurce cu servitorea lui, — adăugă Zoe, — era om, care nu se 'njosia luând-o 'n căsătorie. El însu-și a mărturisit-o aceasta. De ce să nu facă ca dînsul și alții, asupra cărora nu sunt îndreptate privirile tuturora!?»

«Eu ți-am spus, că mă dau învins», — grăi Iorgu.

VII.

«Eu sunt atât de proastă, — grăi Alina, — și nu pot să-mi dau seama, ce aveați să faceți timp atât de îndelungat la moșie».

«Sunt noaue zile, numai noaue zile de când am plecat», — îi răspunse Iorgu. — Am avut atâtea de făcut, încât mi-e par'că nici n'am stat acolo».

«Tocmai aceasta e, — întimpină dînsa. — Acum, în Noemvrie, sămănăturile de toamnă sunt făcute. Ce mai era de făcut?»

«Ce nu mai era, domnișoară! — exclamă dînsul. — Chiar și dacă n'ar fi făcute toate sămănăturile, are să le facă administratorul, căci la aceasta se pricepe și el destul de bine; sunt însă altele, la care oamenii de aici nu se pricep și care numai sub conducerea mea se pot face cum se cade. Toată vara am lucrat la împărțirea pământului după calitățile lui, la croirea drumurilor și la construirea mulțimii de podișți, de care e pe moșie neapărată nevoie. Acum e timpul pentru plantațiuni și pentru curățirea pomilor de uscături și de ramuri prisositoare, lucruri, la care oamenii nu se pricep de loc».

Alina se uită cuprinsă de nedumirire în ochii lui cei frumoși.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Se cere și pentru aceasta o pricepere deosebită?» — întrebă dînsa.

«Domnișoară, — grăi dînsul. — Cum vrei mai bucuros să te tai la deget: cu un cuțit bine ascuțit ori cu un ferestrău?»

«Foarte firește — cu cuțitul, căci rana se vindecă mai ușor», — răspunse ea.

«Ei, bine! — urmă el. — Pomul vrea și el să-i tai răni, care se vindecă ușor. Unele crăci au să fie tăiate cu ferestrăul, altele cu toporul, iar altele cu foarfecile, și toate trei aceste unelte au să fie bine ascuțite. Oamenii noștri rup crăcile uscate fiind-că le vine mai la 'ndemână așa, taie cu ferestrăul crăci, unde tăierea se face mai bine cu un topor bine ascuțit ori chiar cu foarfecile, lasă crăci ori ramuri, care se încalecă, și taie crăci ori ramuri, care au destulă lumină ori nu sunt de prisos».

«Am înțeles! — exclamă Alina înviorată. — Toate atîrnă de la posițiunea crăcilor. Ai să dai pomului o anumită formă, un fel de fizionomie potrivită cu felul lui de a crește. Trebuie să fie foarte interesant. Mi-ar face și mie plăcere să conduc asemenea lucrare. E ceva și pentru femei!»

El se uită cu drag la copilă.

«De sigur, că e interesant. — De sigur că e și pentru femei!» — zise.

«E par'că pomul răsuflă mai ușor și vântul îi scutură ramurile a recunoștință», — adaogă dînsa.

«Foarte adevărat! — șopti el. — Sunt pe moșie sute, sunt mii de asemenea pomi părăginiți, meri, peri, gutui, nuci, pruni, care acum toți răsuflă mai ușor și drept recunoștință au să înflorească la primăvară mai frumos și să dea toamna viitoare rod mai îmbelșugat».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Ce mulţumire! — ce fericire!» — exclamă Alina, care vedea în gândul ei florile primăverii.

«Sunt apoi mulţi pomi, care s'au uscat şi sunt prea bătrâni, — urmă dînsul. — Aceştia au să fie înlocuiţi cu soiuri bune şi potrivite cu clima şi cu localitatea. Oamenii noştri nu ştiu nici să aleagă, nici să sape gropile, nici să planteze».

«Imi închipuiesc ce vrei să zici, — grăbi dînsa: — rădăcină bine desvoltată, trunchiu drept cu coaja groasă şi nevătămată, coroană bine începută . . . ».

«Intocmai! — o întrerupse el. — Se vede c'ai învăţat botanică».

«Nu e cestiune de botanică, — răspunse ea. — Ce botanică mai învăţăm şi noi!? — Bunul simţ ţi-e destul, ca să le ştii aceste».

«Ei, bine! — Acest bun sîmţ le lipseşte celor mai mulţi: plantează pomi, care nu se prind ori tânjesc numai, şi nu-şi dau seamă, că pierd recolta unui an ori chiar a unui şir de ani. Nu ţin apoi seamă de creşterea pomilor şi ori îi plantează prea deşi, încât după câţi-va ani se împedecă unii pe alţii în desvoltare lipsindu-se între dînşii de aier şi de lumină, ori îi pun prea rari şi nu numai pierd o mulţime de loc, dar mai sunt şi prea expuşi la vânturi. Gropile şi le sapă apoi de obiceiu prea mici şi mai ales prea puţin adânci, încât puietul nu resistă la secetă, cum resistă la groapa adîncă, în al căreia fund se adună o reservă de umezeală».

«Eacă un lucru, la care nu m'aşi fi gândit nici odată!— exclamă dînsa. — Aşa e: dacă groapa e adêncă, apa de ploaie adunată în ea nu se evaporează, căci e mult pământ deasupra ei.»

«Ba mai e şi alt folos, — adaugă dînsul. — In timp

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de secetă rădăcinile însetate de umezeală cresc mai spre fund. De aceea are să fie făcută și pentru grâu arătura mai adâncă decât ar cere-o rădăcinile grâului, care se întind mai la suprafață!»

«Da! e foarte adevărat!»

«Domnișoară, — urmă el încălzindu-se. — Fiindcă nu-și dau seamă despre aceasta, oamenii nu știu să tundă rădăcinile și mai ales așa zisele mustăți ale lor, și plantează prea adânc. Neavând rădăcinile destul aier și destulă lumină ...».

«Au ele nevoie de aer și de lumină?» — îl întrerupse ea.

«De sigur că au! — îi răspunse el. — Fără de aier și fără lumină nu e nici un fel de vegetațiune cu putință. De aceea afânăm pământul, tundem rădăcinile și plantăm la suprafață, ca de la vîrfurile rădăcinilor tunse să se producă așa zise adventive, care se înfig spre fund. Plantând prea adânc, rădăcinile încetul cu încetul putrezesc și pomul se usucă. In cel mai bun caz se ivesc rădăcini noaue mai la suprafață și pomul rămâne oarecum ofticos. Pomul transplantat în mai multe rânduri în mod rațional, din contra, se nobilează, crește mai frumos și dă fructe mai gustoase».

«Ce frumos! — grăi dînsa. E atât de plăcut a sta de vorbă cu d-ta! Eu învăț atât de multe».

«Pentru că ești d-ta cum ești!» — respunse el și-i luă mâna în amândoaue mânile lui. — Le vezi atât de frumoase toate».

«Nu! — D-ta le spui frumos, — replică dînsa, — și mi-e par'că văd cum te bucuri când le faci și cum ai să te bucuri când le vei vedea crescând și înflorind. Eu aș alerga toată ziua ca o smintită de ici până colo

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și nu m'așî mai sătura să fac pe ici pe colo câte ce-va. D-ta ești atât de fericit, că poți să le faci toate», — urmă ea cuprinsă de adîncă întristare.

Intristarea trecù de la ea la el.

Da! Și el s'ar fi bucurat, mult s'ar fi bucurat, dacă ar fi putut s'o poarte de ici până colo, ca să-i le arate toate și s'o vadă bucurându-se cum în gândul lui numai dînsa se știa bucura. Se vedea pe sine însu-și cutrierând cu dînsa țarinile, livezile, dealurile cu vii și pădurea. Ar fi fost o mare nedreptate, ca el să fie nevoit a se lipsì de mulțumirea aceasta.

El își ridică cu îndărătnicie capul.

«Ai să vii, domnișoară, — îi zise cu toată hotărîrea, — la primăvară când toate au să fie 'n floare».

Ea dete din cap și începù să rîdă nervos, de nu mai știai, dacă rîde ori plânge.

«Nu se poate», — îi răspunse.

«Ai să vezi, că se poate!» — o 'ncredință el.

«Da! — grăì dînsa. — Cu el m'așî duce și m'ar lăsa și mama, cu d-ta înse nu!»

Iorgu se uită lung și oare-cum sperios la ea.

«Cu cine — cu el?» — întrebă oprindu-și răsuflarea, și picături de sudori reci se iviră pe fruntea lui netedă și lată.

«Asta-i! — respunse ear dînsa. — Par'că nu știi și d-ta!? — Nu doară că cine știe ce, dar lumea ce-ar zice, dac'ar afla, că m'am plimbat cu d-ta pe la moșie. Cu el? — asta e cu totul altă ce-va! — El înse de atâta timp n'a mai dat pe la noi. Se vede, că e supărat», — adăugă cu oare-care nepăsare.

«Și-ți pare rău?» — întrebă el iar uitându-se cu ochi scrutători în fața ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Alina se uită și ea în fața lui cu o îndrăzneală, care pe dînsul îl punea în uimire.

«Și dac'așa zice eu, că nu, m'ai crede d-ta? — grăi dînsa foarte serioasă. — Ți-ai face d-ta o bună părere despre mine? — D-le Armaș, — urmă schimbând tonul. — Eu nu știu ce-ți vei fi închipuit d-ta. Vorba era să vă mutați de Sf. Dumitru. Nu v'ați mutat. O să vă mutați, poate, de Sf. Gheorghe, ori de Sf. Dumitru viitor, odată neapărat, și atunci o să ne vedem mai rar, dacă ne vom mai fi văzând. Mi-ar ședea mie bine să zic atunci, că nu-mi aduc cu plăcere aminte de oarele, pe care le-am petrecut împreună, și că nu-mi pasă, nu-mi pare rău, că numai rar de tot ne mai vedem?! Fără îndoială că nu!»

El ear luă mâna ei în amândoaue mânile lui.

«O să ne vedem, domnișoară, căci oarele, pe care le petrecem împreună, îmi sunt mie chiar mai plăcute decât d-tale», — grăi dînsul.

Alina iar rîse de nu mai știai, dacă rîde ori plânge.

«Așa zicea și el, — grăi, — și uite! nu-i așa! — Să nu te superi, — urmă după o mică pauză ear serioasă. — E mare deosebire între d-ta și el. Când el venia, îl aștepta și mama și stătea cu noi, rîdea cu noi, se amesteca în certurile noastre, și li se părea tuturora lucru de sine 'nțeles, dacă el venia ori pleca, ori mă vedea ieșind cu el. Când d-ta vii și stai, toți își fac fel de fel de 'nchipuiri și d-ta știi mai bine decât ori-și-cine, că n'au de ce. — Ce-ar fi, dacă s'ar afla, că fie chiar și însoțită de mama m'așî duce să văd cele făcute de d-ta la Valea Boului!? Suntem, — adăugă. ea, — din doaue lumi, care se dușmănesc între elel Eu, fată proastă, cum sunt, nu-mi fac

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

inimă rea, și mă bucur de ziua de astăzi, dar mĕ împac cu gândul, că mâne o să fie altfel».

Iorgu Armaș se ridică în picioare și începù să se plimbe prin casă.

«Nu, domnișoară, — zise, — nu suntem din cele doaue lumi, care se dușmănesc între ele: suntem o lume pentru sine!»

VIII.

«Să-i iei pe toți unul după altul și să-i baţi la spete! — strigă coconul Alecu, bine știutul Maior Catargiu. — De când au simțit, că Austria se apropie de Germania lui Bismarck, toți au intrat în slujba Nemților».

De oare-ce coconul Alecu vorbia totdeauna în gura mare, încât resunau saloanele clubului, mai mulți dintre cei de față porniră spre el.

«De cine e vorba?» — întrebă Costică Boerescu, fratele ministrului.

«De cine să fie!? — îi zise Orescu, profesorul universitar și architectul palatului universității. — De Junimiști.

«Toți, — repetă coconul Alecu, — începând de la Petrache Carp, Excelența, cum îi zic ei, și de la Teodor Rosetti, care s'a lepădat de cumnatul său, marele Voivod Cuza, până la Maiorescu și la cel din urmă Pogor».

«Cam așa e, — stărui Orescu: — mai mult Nemți decât Români!»

«Cosmopoliți li se zice», — adăugă Costică Boerescu.

Coconul Iancu Talpă era supărat. Lasă că Maiorul, rudă apropiată a regelui Milan, era și nepot al lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Lascar Catargiu şi al marelui Barbu Catargiu şi lumea ţinea seamă de spusele lui, dar mai erau şi cei-lalţi doi, unul frate, iar altul om de 'ncredere al unui ministru, semne că guvernul se clatină, ceea ce nu-i venia de loc la socoteală.

«Cocoane Alecule, — grăi dînsul. — Dac'ar fi cum zici, coconul Lascar nu i-ar fi luat în ministeriul său. «Coconul Lascar nu face politică, ci gospodărie, — răspunse Maiorul. — Ce vreţi adecă!? — Bosniacii şi Herţegovinenii s'au răsculat aşa numai de capul lor? A pus Ignatieff fitilul. La primă-vară se pune şi Principele Milan în fruntea oştirii sêrbeşti, iar Nichita din Muntenegru nu se lasă nici el mai prejos. La vară se răscoală Bulgarii, iar Grecii stau demult gata. D-ta ştii, cine e cel ce ţi le spune aceste! Se deschide, domnule, chestiunea orientală, şi n'o să rămânem noi singuri la o parte. M'ai înţeles? — n'o să rămânem pentru-că aşa vreau Nemţii».

Cei-lalţi deteră din cap — ca oameni de aceea-şi părere.

«Mă iartă, Maiorule, — întimpină coconul Iancu. — Eu nu mă prea pricep la politică mare. Judecând însă cu mintea mea de om cu rost, nu înţeleg, de ce adecă am avea să ne amestecăm şi noi în gâlceava aceasta. Ne supără pe noi Turcii? Se amestecă ei în treburile noastre? Mai pot ei să ne facă vre-un rău? Cu totul altfel Rusia, care e puternică. Eu cred că tot au oarecare dreptate cei ce zic — ca «Junimiştii» — că coadă de topor n'avem să ne facem. Dar nici n'avem noi armată, ca să intrăm cu ea în războiu».

«Auzi om, auzi senator, care zice, că n'avem armată!? — strigă Maiorul, şi ochii lui se opriră asupra generalului Florescu, preşedintele Camerei, care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stătea la o parte de vorbă cu câțiva dintre credincioșii săi.

«Generale! — urmă dînsul. — E aici cine-va, care zice, că n'avem armată».

Generalul, spălcuit ca totdeauna, cu barba 'n cioc, cu mustața acum căruntă 'n spic și tacticos, se apropie de dînșii.

«Armată? — iubite amice, — grăi dînsul îndreptându-se spre d-l Talpă. — Armată e țara întreagă. Eu sunt militar și ca militar îți vorbesc. Amicul meu Vasilie Alexandri, poetul, zice, că Românul e născut poet. Eu zic, că el e născut oștean. Dorobanțul nostru, domnule, e cel mai bun soldat: dă-i căciula în cap și pușca 'n mână și ieși la războiu cu el. Dacă n'am avea alte cuvinte de a intră în războiul, care după toate semnele e apropiat, trebue să intrăm pentru-ca lumea să aile, că are să ne respecteze și să ție seamă de noi».

Cel-lalt general, bătrânul Christian Tel, fostul ministru de culte mai nainte de Maiorescu, clătina, ca totdeauna, din cap, par'că ar fi voit să zică «nu și nu!»

«Așa este!» — grăi dar, ca lumea să-i știe gândul.

Coconul Iancu Talpă, simțind c'a intrat fără de veste în tabăra celor ce vor să-i răstoarne pe «*Junimiști*», de care avea oare-care slăbiciune, se dete învins, ca să curme vorba și să scape așà mai pe nesimțite.

Zărind la capătul salonului de alături pe nepotul său Iorgu stând de vorbă cu pictorul Verussi, o «Caracudă» junimistă, care se pricepeà la toate, o luă cu pași rari spre el.

Verussi îi vorbià lui Iorgu despre noua biserică cu hramul Sf. Nicolae, de la Buzeu, pe care o zugră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

veşte un tânăr cu foarte interesante apucături artistice.

«Se ţine strîns de tipicul oriental în ceea-ce priveşte sfinţii, — iconar adevĕrat, — zise el, — dar aşează colorile cu multă armonie şi are mult simţĕmânt pentru natură».

Iorgu-şi aduse aminte de valea cea frumoasă, de gâşte, de gânsac şi de păstoriţa cea jertvită.

«Cum îl chiamă?» — întrebă dînsul.

Verussi stete puţin pe gânduri.

«Uite! — Păcatele mele! — zise, — nu-mi aduc în clipa aceasta aminte, — dar ştiu».

«Ai auzit, Iorgule? — grăi d-l Talpă, — aici se vorbeşte de răsboiu apropiat».

Iorgu se 'ntoarse supărat spre el.

«Cine l'a mai pus să vie tocmai acum!?» — îşi zise, dar nu-i rămase decât să i-l prezente lui Verussi pe unchiul său.

«Manevre politice, — grăi Verussi, — pregătiri pentru răsturnarea «*Junimiştilor*», care le stau în gât. Teamă mi-e înse că fac jocul Roşiilor, care stau la pândă. Dacă nici acum, în ajun de răsboiu, nu sunt uniţi conservatorii, nu-i rămâne Domnului decât să-i cheme pe Roşii, care sunt mai îndrăzneţi şi buni pentru ori şi ce».

«Care va să zică răsboiu are să fie?» — întrebă d-l Talpă.

«Aceasta e părerea generală», — răspunse Verussi.

«Aici — cel puţin, pe cât am auzit seara aceasta», — adăugă Iorgu.

«Noi «*Junimiştii*», — urmă Verussi dându-şi importanţă cuvenită, — ne vom pune însă toată greutatea, ca România să rămâie neutrală. Dacă Turcia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iese învingătoare, stăm bine cu ea, iar dacă ea iese învinsă, era de prisos intrarea noastră în războiu».

Iorgu, urmaşul vitejilor Armaşi, clătină ca generalul Tel din cap, dar fără-ca să şi zică şi «Aşa este»!

«Şi îndependenţa!?» — întrebă el.

«O avem, — răspunse Verussi. — Primul act de îndependenţă l-am săvîrşit încheând convenţiunea comercială cu Austria. Turcia n'a putut să ne împedece. Vom încheia şi altele. Noi toate fără vărsare de sânge le-am câştigat pân' acum: tot fără vărsare de sânge avem să le câştigăm şi cele-lalte».

Iorgu, deşi avea multe simpatii pentru «*Junimişti*», venia din Germania, unde spiritul resboinic era covîrşitor.

«Demnitatea naţională cere, ca independenţa să fie câştigată cu arma în mână!» — zise el.

«Palavre, — grăi d-l Talpă. — Uşile deschise n'au să fie sparte. — Pe armă pui mâna când cine-va-ţi stă în drum şi nu te lasă să mergi înainte ori când eşti jignit în ori şi-ce-fel. D-l Verussi are toată dreptatea: pe noi nu ne supără nimeni, ear socoteala, pe care Sêrbii, Muntenegrenii şi Bulgarii vor fi avênd-o cu Turcii, nu ne priveşte. Noi ne căutăm de treburile noastre. Dar aşa sunt coconaşii aceştia, care n'au să meargă la războiu, — războinici mare minune!»

Verussi era şi el de părerea aceasta şi nu-şi putù stăpâni zîmbetul de satisfacţiune.

Iorgu se simţia jignit.

«De unde ai scos-o, că n'am să merg şi eu la războiu!?» — întâmpină el.

«Poftim! — răspunse d-l Talpă. — Chiar şi dacă n'ai fi procuror, ieşti scutit ca singur fiiu al unei văduve».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Haid' să zicem, că ai dreptate, că scutirea se întinde și asupra celor de seama mea chiar și pentru timpul de războiu, — grăi Iorgu. — Dreptul de a mă duce nu mi-l poate lua nimeni, și viața mea toată mi-ași face mustrări și mi-ar fi rușine de mine însu-mi, dacă m'așĭ uita cum se duc alții și eu așĭ rămânea acasă».

«Foarte adevărat, — zise Verussi; — dar tocmai de aceea e lucru neiertat să ne avêntăm în războiu fără ca să fim nevoiți».

«Ai tu, — adăugă d-l Talpă, — să lași în părăsire lucrurile, pe care le-ai început pe moșia ta și să părăsești pe mama ta cea plăpândă? De ce? — Așa numai de dragul vitejiei?»

«Dacă trebuie!» — strigă Iorgu.

«Dar vorba e tocmai, că nu trebue, — strigă și Verussi. — Nu avem noi Românii nevoie să cerem unii dela alții asemenea jertve».

«Auzi d-ta vorbă! — strigă și d-l Talpă. — Am să-l văd eu pe nepotul meu Iorgu Armaș plecând cu rania în spinare peste Dunăre....

«Asta nu! — îl întrerupse Iorgu. — Eu am calul meu la grajd, cal bun, nene, și n'am decât să intru la călărași pentru-ca după câte-va luni să ies ofițer de rezervă. — Și am s'o și fac aceasta, dacă nu chiar mâne ori poimâne, zilele aceste. Bărbatul adevărat trebue să fie pe lângă toate cele-lalte și oștean».

IX.

«Poftim! — grăi Zoe intrând furtunatec în salon și puse pe masă un teanc de fotografii, unele mai mari, altele mai mici. O colecțiune întreagă, multe și fru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

moase, tot una și una. Iar comentariile vi le dau — la cerere».

Cocoana Anica, stăpâna casei, și d-na Grădeanu, geloasa ei prietenă, grăbiră la masă doritoare de a vedeà fotografiile și de a cere comentarii.

«Zoe tot Zoe! — exclamă d-na Grădeanu.

«Vorba aceea: una-i Zoe!» — îi răspunse Zoe în glumă.

Cocoana Anica se 'ntoarse spre cocoana Elena, care rămăsese șezând în jeț.

«Ție ear nu ți-e bine,» — îi zise îngrijată.

«Sunt obosită, — grăi aceasta. — Tu știi, că de câți-va ani mor mereu în fiecare earnă, dar primăvara mă înfiripez iar. — Vă fericesc pe voi, care luați lucrurile atât de ușor și aveți bucurii atât de ieftine. Nu-i Iorgu om, pentru care poți alege: își alege el însu-și».

«Nici că e vorba, ca noi să-i alegem, — răspunse ear Zoe ducându-se la ea. — Lucrul e cu mult mai complicat. — Oamenii ca dînsul aleg, de obiceiu, pe cea dânți-i ce le iese 'n cale».

«Se poate. Asta se poate!» — o 'ntrerupse cocoana Elena gândindu-se la fata proprietăresei.

«Dacă vrei să-l scapi de aceasta, îi scoți alta în cale», — urmă Zoe.

Cocoana Elena zîmbi.

«Cel puțin de încercare e bine», — zise ea.

«Dacă nu reușește încercarea, faci alta și ear alta, — stărui Zoe. — Noi alegem aici pe acelea, pe care avem să i-le scoatem în cale: alegerea și-o face el însu-și».

Cocoana Elena se ridică să se ducă la masă, iar Zoe îi duse jețul și-i așeză și un pufuleț la picioare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Drumurile de felul acesta se fac cu mare încungiur,— urmă apoi. — Noi alegem aici după 'nfățișare, după vîrstă».

«După educațiune», — adăugă cocoana Anica.

«Și după zestre», — adăugă și d-na Grădeanu.

«Da, da! — urmă Zoe. — După poziținea părinților și după legăturile familiare».

«Mai ales după legăturile familiare»! — stărui cocoana Elena.

«Urmează apoi manevrele pe câmpul de luptă, — urmă iar Zoe mai în glumă. — Suntem în sezon. Eu pun pe nesîmțite o întâlnire pe teren neutral, adecă rog pe d-na X să poftească la un ceaiu, la o serată, la un bal pe d-na Z, dimpreună cu fiica ei, iar între invitați e și Iorgu. Altă dată mă aflu la teatru ori la concert. Iorgu, care se află și el acolo, vine pe o clipă în loja mea. Eu îl present în timpul pausei unei alte doamne, care se află 'n altă lojă cu fiica ei, cu o nepoată ori cu o prietenă. Lăsați-l pe mine, ca să-l port eu pe la toate icoanele, și am ochi buni, ca să văd, unde se oprește mai bucuros. Buna cuviință cere să facă visitele obligate, și mi-e destul să știu, unde merge bucuros pentru ca să stărui și să pun în cele din urmă la cale o întâlnire la un ceaiu dat de mine, — la nevoie și mai multe».

«Mult ești măiestră, în dealdeaceste! — exclamă d-na Grădeanu. — Știi de minune să le potrivești!»

«Nici o măiestrie — replică Zoe. — Lucrurile se potrivesc ele de ele».

«Perzi însă din vedere, că Iorgu a intrat la călărași», intreveni cocoana Anica.

«Închipuiește-ți, — grăi cocoana Elena. — Mi-o mai face și aceasta. N'am de altminteri ce să-i fac. Așa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

era şi nenorocitul de tatăl său. E o manie familiară.

Fiindcă se zic Armaş, li s'a înfipt în minte gândul, că trebuie să poarte armă».

«Dar îi şi şade bine uniforma», — observă cocoana Anica».

«Lui îi şade bine ori-şi-ce! — adaugă d-na Grădeanu. — N'ai ce să-i zici!»

«Mie îmi vine lucrul acesta ca la comandă, — grăi Zoe. — In manevrele, pe care am să le fac eu, uniforma e o armă nepreţuită, căci ochii tuturora şi mai ales ai fetelor se opresc asupra ei. — Ori-şi-unde mă voi ivì alături cu dînsul, toţi o să se întrebe «Cine e militarul, care însoţeşte pe Zoe».

Cocoana Elena clipi din ochi. O supăra gândul, că lumea o să-l cunoască pe Iorgu al ei ca însoţitor al Zoei, deşì îşi mai schimbase părerile în ceeace o priveşte pe aceasta.

«Uite! — eacă şi nepoată-mea Dorica! — exclamă d-na Grădeanu, care se uita la fotografiile de pe masă. — Frumoasă fată şi bună.

Ea o trase pe Zoe la o parte, ca să-i spună ceva în toată taina despre frumoasa Dorică.

Cocoana Elena se uită după ele.

«Mie nu-mi place. Ce să-mi fac, dacă nu-mi place!?» — grăì dînsa încet.

«Ce nu-ţi place?» — întrebă cocoana Anica.

«Toată comedia aceasta, — răspunse cocoana Elena. — Să mi-l ia pe băiat şi să-l poarte de ici până colo cum îşi poartă ţiganii ursul. Mă supără gândul, că lumea o să-l vadă mereu cu dînsa».

«Boala te face mereu nerăbdătoare şi nemulţumită, — întîmpină cocoana Anica. — Tu vezi că altfel

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu se poate. — Dacă ţii să-l vezi cât mai curând însurat, ca să-l scapi de păcatele tinerilor, care se 'ncurcă mai cu una, mai cu alta, n'ai altă cale. Mai ales acum, după ce i-a intrat milităria 'n cap, îl iau ofiţerii, care sunt cei mai uşurateci oameni, şi-l duc pe la chefurile lor».

«Închipuieşte-ţi, — zise iar cocoana Elena: — mi-o mai face şi aceasta».

«Ai multă dreptate, — verişoară. — Cât mai curând însurat. Bărbatul fără femee e ca şi calul fără căpăstru. De ce să te supere gândul, că lumea o să-l vadă mereu cu Zoe? Ii este, la urma urmelor, verişoară, şi mai bună călăuză nu-i poţi găsi în babilonul acesta de Bucureşti».

«Prea e plină de toţi dracii!» — şopti cocoana Elena.

«Ei, şi!? — răspunse cocoana Anica Talpă. — Nu cum-va te temi, c'o să-l scoată din minţi? Lasă, că nu prea e cu putinţă, — cu totul altele sunt gândurile ei, — vre-unul mai bătrâior şi bogat, care-i face toate chefurile şi o poartă prin toate capitalele, — dară chiar dacă ar fi...».

Ea se plecă şi-i şopti la ureche: «La urma urmelor tot mai bine cu ea decât cu cine ştie ce lipitoare din mahala».

Cocoana Elena se uită supărată la verişoara ei mai mare, dar stete puţin pe gânduri, se mai uită şi dete din umeri.

«De! — zise rostind vorbele mai în sîlă. — Dac'ar fi să alegi între doaue rele, pe cel mai mic îl alegi».

Zoe şi d-na Grădeanu, dumirite, se întoarseră cu fotografia Dorichii, ca să li-o arate şi celorlalte doaue şi să le dumirească şi pe ele făcând cuvenitele comparaţiuni cu alta şi ear cu alta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Căci prin comparaţiuni urma să se facă alegerea mai fericitelor, dintre care rămânea să-şi aleagă Iorgu Armaş.

X.

«Ear la cârciumă! — grăi Şoric, băcanul din piaţă, pe jumătate în glumă, iar pe altă jumătate ca o mustrare. — De câte ori vin să văd, ce mai e cu biserica, tot aici vă găsesc».

«Dacă vii totdeauna când suntem aici, — îi răspunse Emil rîzînd. — Lasă că e după masă, dar aici e mai cald decât în biserică, unde a început să fie cam rece».

«Şi vinul ne mai încălzeşte», — adăugă Volcec, zugravul, pe care Emil şi-l adusese de la Bucureşti, ca să-i fie de ajutor.

«Mai bun decât berea noastră din Boemia», — adăugă şi Sikora, tâmplarul şi poleitorul, care venise şi el să facă după desemnurile lui Emil templa şi stranele. Luase dela Olbrich un fel de concediu pe câteva săptămâni şi trecuseră luni de zile de când îşi prelungia mereu concediul.

«Ba nu e bun de loc, — întimpină Emil. — Il beţi voi, care-l băgaţi în burtă de bere, dar pe mine nu mă vedeţi bându-l. — Nene Anghele, — urmă întorcându-se spre Şoric, — mare păcat ţi-ai făcut îndulcindu-mă cu înfundatul d-tale. Am ajuns ca bărbatul legat cu farmece de nevastă-sa: nu se mai poate uita la altă femee. Tot aşa sunt şi eu — cu gândul mereu la înfundatul d-tale».

Anghel Şoric, deşi băcan, negutător cu socoteală şi cu punga strînsă, era om cu multe slăbiciuni,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dar cea mai mare dintre slăbiciunile lui erau vinurile lui. Mai ales cu ele-şi făcuse averea, şi n'aveai decât să i-le lauzi, pentru ca să-l moi, n'aveai decât să-i spui, că nu ştie nimeni să gospodărească cu vinurile ca dînsul pentru ca să ţi-l faci prieten. — Acum însă el se ţinea tare. Se legase omul să zugrăvească biserica de Sf. Nicolae cu cheltuiala lui. Din vorbă în vorbă Emil îl mai înduplecase să facă şi strănile, ca să se potrivească cu tâmpla şi cu zugraveala. Preasfinţia sa Episcopul îi făgăduise, că o să sfinţească el însu-şi biserica. Ziua de Sf. Nicolae se apropia însă şi mai erau multe de făcut.

«Gluma la o parte, — zise el. — Pe mine mă trec răcorile când mă gândesc, că n'o să fie biserica gata de Sf. Nicolae. Ruşine ca aceasta n'am mai păţit şi-o s'o văd pe fie-iertata mea Niculina toate nopţile 'n vis».

Emil se ridică, se duse la el, îl luă frumuşel şi-l duse la unul din scaunele dela masă.

«Şezi, omule, ici lângă mine, — îi zise. — De ce adecă să nu fie gata? — Mai avem unsprezece zile până în ajunul sărbătorii: ce nu poate să fie gata în unsprezece zile?»

«Toate pot să nu fie gata, dacă staţi mereu la cârciumă», — îi răspunse băcanul.

Emil i se uită drept în faţă.

«Nu te uita că mă vezi cu părul vâlvoiu, nepeptănat, neras, nespălat, jerpelit, soios şi cu tocurile scâlcite, — îi zise. — Aceste au cântecul lor. Aşa cum mă vezi, sunt om, care se ţine de vorbă. Eu i-am adus pe d-nii aceştia aici pentru că-i ştiu oameni, care ştiu să facă lucru bun şi frumos. Dacă m'aşi teme, că n'o să fie gata la timp, nu m'ai găsi aici şi nu i-aşi lăsa nici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe dînşii şă-şi piardă timpul. — Fii liniştit: doaue-trei zile mai nainte de Sf. Nicolae ţi le dăm toate gata».

D-l Anghel Şoric dete din umeri ca omul, care aude şi nu crede.

«Or fi, poate, celelalte, — grăi cam cu jumătate de gură, — dar icoana Maicii Domnului, icoana Sf. Nicolae şi Arhanghelul Mihail. . . .».

«Le face d-sa!» — strigă Volcec.

«Ştie d-sa când şi cum!» — adăugă Sikora.

«Ascultă, — stărui Emil. — D-ta nu te pricepi numai la vinuri, ci eşti om, care înţelege şi lucruri mai subţiri. — Cele trei icoane, care te neliniştesc, sunt precum ai văzut, croite gata, după tipic, aşa cum scrie la carte. Tata, Dumnezeu să-l ierte, era psalt, dar zugrăvia şi icoane, pe care le vindea prin bâlciuri. Ştiu doar încă din copilăria mea, cum se face o Maică Preacurată, un Sf. Nicolae şi un Arhanghel, Nu e în lumea aceasta Archiereu, care să-mi găsească vre-un cusur».

Şikora şi Volcec deteră adânc convinşi din cap.

«In biserica aceasta însă aceste trei icoane au rostul lor deosebit», — urmă Emil.

«Cum aşa? — îl întrerupse băcanul cam îngrijat.

«D-ta zugrăveşti biserica întru vecinica pomenire şi odihna reposatei», — grăi Emil.

«Da! — aşa este! — zise d-l Şoric. — Pentru odihna ei sufletească».

«Ei bine! — urmă Emil, — Sf. Nicolae e nu numai hramul bisericii, ci tot deodată şi patronul ei».

«Da! — zise iar d-l Şoric. — Aici venia toate Duminecile să se închine şi de sf. Nicolae aveam totdeauna praznic la casă».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Vei înțelege deci, — stărui Emil, — că Sf. Nicolae are să fie făcut așa, ca ochii celui ce intră în biserică să se oprească asupra lui».

«Se poate așà ceva?» — întrebă d-l Șoric nedumirit.

«Fără îndoială, că se poate, — îl încredință Emil. — De ce adecă e pictura pictură? — Dacă la marginea pădurii e un steag alb, ce vezi d-ta, înainte de toate, când te apropii de pădure? Nu steagul cel alb?»

«Așa este!» — strigă băcanul.

«Ii dau icoanei mai multă lumină, mai multă strălucire, mai multă viață, ca să iasă dintre celelalte icoane, — îl dumiri Emil. — Tot așa am să fac și cu Arhanghelul, care e patronul d-tale, și mai ales cu Maica Preacurată, care-și ține copilul în brațe, căci răposata a fost muma copiilor d-tale».

«Da! — grăi d-l Anghel Șoric de tot muiat. — Nici nu fac numai eu singur lucrul acesta. Copiii iau și ei parte. N'am cerut-o dela dînșii, dar au stăruit ei, fiecare după puterile lui, și e și mai frumos așa, căci nu mi-a fost numai mie soție, ci și lor mamă tot atât de bună».

«Vezi d-ta!? — urmă Emil. — Pentru-ca să le pot da acestor trei icoane cuvenita strălucire, trebuie să le am toate cele-lalte gata, să stau în ușa bisericii, să mă uit acolo și să-mi dau seama, unde am să mai pun roșu, unde albastru, unde verde, unde galben ori alb, ca să fur ochii celor ce intră. Senin trebuie să fie împregiurul Maicii Preacurate, încât să rîdă inima celor ce o zăresc din depărtare».

«Dar o să fie toate acestea gata la timp?» — întrebă d-l Șoric.

«E lucru de câteva ceasuri, azi și încă câteva mâne», — răspunse Emil.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Il face d-l Emil», — grăi Volcec.

«Chiar şi mai curând, dacă vrea», — adăugă Sikora.

«Băiete! — strigă d-l Anghel Şoric, întorcându-se spre băietul de serviciu, îşi scoase carnetul, rupse o foaie din el şi scrise pe ea: «Daţi doaue sticle de 'n-fundat».

«Uite! — îi zise apoi băietului: — Du-te cu aceasta la băcănie şi-o dă fiiului meu. Dar iute! — Te-ai dus şi te-ai întors».

Băiatul plecă.

«Stăi, băiete! — Stăi! — Adă biletul! — strigă iar băcanul.

Luă apoi biletul de la băiat, mai scrise pe el: «NB. Din cele mari». — Şi sublinie de doaue ori. «Haide!»

Când însе băiatul ajunse la uşă, iar îl chemă înapoi, luă biletul şi-l rupse, apoi scoase altă foaie şi scrise pe ea citeţ: «Daţi patru sticle înfundate din cele mari».

«Dar să nu mai întârzii, băiete că te dau în toţi dracii! — strigă apoi. — Aşa trebuie să vorbeşti cu aceştia, dacă e vorba să faci treabă», — adăugă întorcându-se spre Emil. — Precum ziseşi d-ta, lucrul acesta nu-l fac numai eu, ci iau parte şi copiii mei, trei băieţi şi doaue fete, — buni băieţi şi bune fete».

«N'am zis eu, — replică Emil. — D-ta ai spus-o aceasta».

«Ai zis-o d-ta, am spus-o eu, tot acolo vine: destul, că s'a zis şi că-i adevĕrat. — Să vezi d-ta: eu am început cu puţin, ca să nu zic cu nimic, şi am avut noroc».

«Vei mai fi fost şi d-ta om harnic, priceput şi chivernisitor», — îi zise Emil.

«Bunătatea d-tale! — îi răspunse băcanul uitându-se spre uşă. — Toate sunt bune, dar nu preţuiesc ni-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mic, dacă n'ai noroc. — Ce s'ar fi ales de mine, dacă aşi fi avut o nevastă cum sunt cele mai multe!? — Uite, fiiul meu, Naie, în seama căruia am lăsat prăvălia, n'a împlinit încă doaue-zeci şi trei de ani şi abia acum, după Crăciun, am să-l însor, dar e om, care face ca şapte, încât ai putea să-l pui să 'nvârtă treburi de milioane. Nu-i noroc?»

El iar se uită spre uşă.

«Ticălosul acela de băiat tot nu se mai întoarce!» — urmă el supărat.

«Dar abia a plecat, — zise Emil. — E o bucată de loc de aici până în piaţă. Mai au apoi să se coboare în pivniţă, să caute sticlele... »

«N'au ce să caute, — îl întrerupse băcanul. — Ştiu ei prea bine, unde sunt sticlele şi le găsesc pe necăutate. — Şi, cum zisei, — urmă, — cellalt băiet, e preot la Focşani, dar preot, nu popă, cum s'ar zice, şi are trei copii, — tot floare adevărată».

El sări în picioare.

«Păcatele mele! — strigă. — Nu mai vine băietul acela! — Zici d-ta de drum şi de pivniţă, dar graba e grabă şi stăm aici atâţi oameni fără nici o treabă».

«O să vie şi o să bem, şi treabă mai bună nici că putem să facem!» — strigă Emil.

«Ear cel mai mare dintre feciorii mei, — urmă Şoric aşezându-se iar, — Voicu, are chiar cinci copii şi poate să mai aibă — cu voia celui de sus. Poate şi să-i ţie, că e cherestegiu la Ploieşti şi are joagăre în valea Teleajenului».

«Aidadee! — strigă Emil. — Şoric cherestegiul! Il ştiu! Bravo! poţi să te fălești cu el. — Are un băiet bun în liceu şi o fată măritată după lipscanul Cănilă».

«Ei! — tocmai acela! — se mândri Şoric. — E om!»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«E! — răspunse. — Dar atunci sora lui, soția căpitanului Vinteș, e și ea fiica d-tale».

«Nu mai e căpitan, domnule, ci maior, — replică Șoric. — E fiica mea soția maiorului, — giuvaer de om și el. Nu de geaba l-a făcut maior. — Despre fata mai mică nu-ți vorbesc. E nemăritată și poartă casa în spinarea ei».

«Dac'așa lăuda-o, ai zice, — vorba românului, — că vreau să scap de ea».

Uitându-se iar spre ușă, îl zări în depărtare pe băietul, care venia cu cele patru sticle, se ridică să-i iasă în cale și scoase din buzunar briceagul cu rac, ca să desfunde cât mai curând una.

«Bravo! — băiete, bravo! — îi zise. — M'am supărat eu, nu-i vorbă, că mă supăr ușor, dar îmi și trece iute; ai grăbit însă cum se grăbește».

Desfundând apoi sticla, o puse pe masă.

«Să beți acum, Nemților, — urmă, — și să ziceți c'ați băut și voi o dată».

«Nu sunt Nemți, ci Boemi!» — îi zise Emil.

«Nemți, boemi, ce-or fi, tot neam străin, — răspunse. — Câte o sticlă pentru fie care, dar le bem în tovărășie. — Băiete! — Patru pahare curate! — Iute ca piperul!»

După ce băietul aduse paharele și le puse pe masă, Șoric mai desfundă o sticlă, turnă în pahare și ridică paharul său, ca să închine, dar deodată se răsgândi, puse iar paharul pe masă, bägă mâna în buzunar, scoase un leu, se uită bine la el, apoi i-l dete băietului.

Băietul mulțumi și se întoarse să se ducă.

«Stăi — să-ți mai dau unul, ca să fie doi, — îi zise. — Iacă, — îți mai dau doi, ca să fie trei. — Să zici și tu, că n'ai alergat de geaba».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ear ridică apoi paharul ceea ce făcură și ceilalți trei.

«In sănătatea familiei Șoric! — închină Emil.

«Să-mi trăiască, mulți ani cu bine, că e frumoasă și bună, — răspunse el și deșertă paharul, apoi se uită la fețele celorlalți, ca să vadă efectul.

«Ei, ce ziceți, Nemților?» — întrebă el.

«Bun vin!» — răspunse Sikora.

«Foarte bun! și bună țară, care-l are!» — adăugă Volcec.

«Bună țară și buni oamenii din ea!» — îi încredință Șoric turnând din nou în pahare.

Emil se uită cuprins de înduioșare la el.

«Sănătate și voie bună, minte limpede, dare de mână, familie frumoasă, nume bun, — zise el mai mult pentru sine: — și oamenii tot se mai plâng, că nu e în lumea aceasta fericirea cu putință».

«Dacă nu e! — întimpină Șoric. — Toate sunt bune și frumoase, dar nu e și dînsa, răposata, să se bucure dimpreună cu noi de ele».

«Taci, omule, că e mare păcatul, în care cazi, — îl înfruntă Emil gustând și din al doilea păhar. — Te gândești în fiecare zi la ea?»

«Nu 'n fiecare zi, — răspunes Șoric, — ci în fiecare ceas».

«Care va să zică trăiești cu ea! — Noi Românii trăim cu morții noștri. Și ai să te bucuri de Sf. Nicolae când va veni preasfinția sa să sfințească biserica?» — stărui Emil.

Șoric desfundă și sticla a patra.

«Dacă am să mă bucur?! — zise. — Dar eu ca mine: o să se bucure cei-lalți când o să ne vedem cu toții împreună, încât n'o să știu, de ce să mă bucur mai mult, de bucuria mea ori de a lor».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Cum îți închipuiești atunci, că n'o să se bucure și ea acolo în lumea cea-laltă, unde-o fi? — grăi Emil. — Dacă vă gândiți voi mereu la ea, este și ea mereu cu gândul la voi și se bucură cu voi!»

D-l Anghel Șoric, se uită lung la el.

«Să fie oare în adevĕr așa!? — zise el. — Eu așa cred, căci, dacă n'așĭ crede, n'așĭ fi făcut ceea ce fac, dar mi-e câte odată par'că-mi vine să stau la îndoială!»

«Să nu stai de loc că pierzi mulțumirea, la care te aștepți, — urmă Emil. — Ține-te de gândul, că împodobești casa Domnului pentru-că ea ți-a cerut-o aceasta și 'n ziua, când va veni Archiereul, ca să cădească 'n fața icoanelor, are să fie și ea la picioarele Maicii Preacurate».

Șoric era răpus.

«Dar să-mi faci icoanele cum ai zis, ca să le vadă, vrea nu vrea, cel ce intră în biserică! — strigă dînsul. — Am eu vin și mai bun decât acesta, care e numai numărul trei. O să bem din el când om sta la masă cu Preasfinția Sa.

«Ei! — Acum să ne deșertăm păharele — și la treabă!» — grăi Emil adresându-se celor doi tovarăși ai sei.

D-l Anghel Șoric ear se uită nedumirit la el.

«De ce atâta grabă!? — zise. — Ziceai că puțin mai aveți. Tot o să fie toate la timp gata. Abia am început să stăm de vorbă».

El scoase iar carnetul, rupse o foaie din el și scrise pe ea:

«Dați trei sticle din No. 2».

Se răsgândi însă, șterse pe «trei» și scrise deasupra cu litere mari «*doaue*».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Să-l gustăm şi pe acesta, — urmă apoi. — Băiete!— Haid! — Te-ai întors. — Dar Maica Precista să mi-o faci cum ai zis».

«Are să fie frumoasă!» — îl încredinţă Sikora.

Volcec rămase cu ochii ţintă la pământ ca omul, care se frîmântă şi nu reuşeşte să-şi aducă aminte ceva.

«Foarte frumoasă! — îşi zise peste câtva timp. — Şi seamănă cu cine-va. Ochii aceia, care plâng în vreme ce gura rîde a fericire, — i-am mai văzut eu ochii aceia şi — nu ştiu când şi unde!»

□ □ □

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA A TREIA

JERTVA CREDINȚEI

I.

Jorgu avea un adevărat cult pentru mama sa. Nu mai era în gândul lui altă femee ca dînsa. El știa, cât a suferit și cât a răbdat ea ca soție a unui om pornit spre năvălnicii, care a risipit o avere mare fără ca să-ți poți da seamă pe ce, câte silințe și-a dat să-l stăpânească și cum nu s'a despărțit de el decât pentru-ca să scape cel puțin o parte din zestrea ei. Âncă mai bine o știa ca mamă, care numai pentru el trăește și în toate clipele vieții ei la binele lui se gândește. Nici o dată el n'a auzit din gura ei o vorbă jignitoare despre răposatul său tată. Pentru el tatăl său era numai un om nenorocit, care nu prin ușurință, nici mai ales prin destrăbălări, ci numai prin prea marea sa bunătate s'a ruinat. Auzind de la unul una, de la altul alta, el încetul cu încetul s'a 'ncredințat, că lucrul acesta nu este adevărat, și tocmai de aceea era uimit de prea marea ei bunătate. «O face și aceasta tot numai din dragoste către mine: nu e nimic ce nu e 'n stare să facă de dragul meu»,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îşi zicea dînsul. Urmarea firească era, că nu se socotia nicî el în stare să facă ceea ce ar fi mâhnit-o pe dînsa.

Silinţele Zoei şi ale celorlalte doaue cocoane de a-l purta pe nesimţite pe la icoane, — cum zisese Zoe, — erau deci şi zadarnice, şi de prisos. El ştia, că mama lui doreşte să-l vadă cât mai curând căsătorit, era pătruns de gândul, că aşa e bine, şi voia cu tot dinadinsul, ca să şi facă ceea ce doria mama lui.

«Nu mai umbla, Zoe, cu apucături piezişe, — zise dar într'una din zile. — Am să-ţi pun portretul la loc de frunte, dacă reuşeşti să scapi pe mama de cea mai mare dintre grijile ei de astăzi ajutându-mă să găsesc una, cu care ne 'mpăcăm amândoi».

Zoe se uită la el cu ochii scrutători ai cunoscătorului. Era peste putinţă, ca ea să nu ştie ceea ce ştiau cocoanele, care jucau maus cu Ţaţa Cleopatra şi cu d-na Ionescu. Ştia chiar mai mult: că el şi Alina se 'ntâlniau când cocoana Elena nu era, din întâmplare, acasă, iar d-na Ionescu era mereu dusă la maus, marea ei slăbiciune de văduvă fără casă grea.

«Amândoi? — grăi dar. — Lucru de tot greu. O să alergăm cam mult. — Cât pentru dînsa, ea se împacă, dar... nu te superi, dacă-ţi zic «tu!»

«Ai fi fătarnică, dacă mi-ai zice altfel, — răspunse el. — Greşeşti! Dacă mama ar avea să aleagă, ar alege pe placul meu, aleg dar şi eu pe placul ei. Cât pentru mine, mie-mi plac toate, — urmă el zîmbind. — Uite, Dorica, de care tu eşti atât de încântată, îmi place şi mie, dar nici odată n'o să-i placă ei».

«Te înşeli! — întîmpină Zoe. — Chiar ea ţi-a ales-o».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iorgu rămase cât-va timp nedumirit.

«Se poate, — grăi apoi, — după împregiurările familiare, după cele spuse de d-na Grădeanu, mătușa ei, și de cocoana Anica, mătușa mea, după vre-o fotografie, dar n'o cunoaște, n'a auzit-o vorbind, nu i-a văzut mișcările, nu s'a uitat în ochii ei. Mama e femee, care le vede, le scrutează și le cântărește toate. De aceea te rog să pui la cale o 'ntâlnire fie la d-na Grădeanu, fie la tine, ca să văd, ce zice mama».

«Nimic mai ușor, — răspunse Zoe. — Are să se facă, și sunt încredințată, că ea va zice «da».

«Nu mă 'ndoiesc nici eu, că de dragul meu o va face aceasta, — grăi Iorgu, — dară s'ar putea, ca mai târziu să-i pară rău de a o fi făcut. — Eu vreau să văd — nu ce zice, ci ce gândește ea, cum zice «da» și ce spun ochii ei — Zoe dragă, — urmă el cu toată seriositatea, — soția mea are să fie fiica mamei mele, și eu țin să nu-i dau acesteia o fiică, pe care n'o voiește cu toată inima».

Zoe nu prea era obicinuită să intre în asemenea discuțiuni subtile și, aducându-și a minte de copilul poetului Göthe, își stăpânì rîsul.

«Dac'o să le cântărești toate așa, până 'n cele mai mici amănunte, — zise ea, — o s'ajungi, ca Vasilie Alexandri, flăcău bătrân, și n cele din urmă tot o să i dai mamei tale nu numai o fiică, ci totodată și o nepoată, pe care n'a voit-o».

«Eu nu!» — strigă Iorgu.

«Tocmai tu! — îi răspunse ea. — De geaba te ții drept. Ești om de o fire impulsivă, care-și ia hotărîrile cu 'ndărătnicie. ca să arate, că-i dă mâna să le ia».

Iorgu se uită uimit la ea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Așa zice și mama, — grăi dînsul, — și, ca să mă desvinovățească, spune c'am moștenit-o aceasta de la tata, că e un păcat al neamului Armașilor. N'are însă dreptate».

«De sigur, că nu are! — stărui Zoe. — Păcatul nu e al neamului, ci al clasei sociale. Așa sunt cei mai mulți dintre voi, oamenii cu averi mari și cu legături întinse. Deprinși din copilărie cu gândul, că vă dă mâna să faceți tot ceea-ce voiți și că voaue toate vi se iartă, voi faceți din îndărătnicie, ca să arătați că puteți, chiar și ceea-ce de altminteri nu voiți. Dac'ai ști, că Dorica face nazuri, ai alerga după ea; dac'ai ști, că părinții ei stau pe gânduri, ai stărui pe lângă mama ta, pe lângă mătușă-ta, pe lângă d-na Grădeanu, pe lângă mine, pe lângă toată lumea să-i înduplece. De oare-ce nu dai înse de nici o greutate, născocești greutăți — mai că mama ta zice cu gura «da», dar cu ochii «nu», mai că mai târziu ar putea să-i pară rău de a fi zis ceea ce a zis, mai că nu o poți sili să aibă fiică pe cine nu vrea cu toată inima. Te faci de rîs, Iorgule, închipuindu-ți, că eu nu te 'nteleg. Sunt femee trecută prin multe, — urmă ea, — și vă cunosc firea și cele mai ascunse gânduri. Ai vrea să mai prelungești idila cu vecinica și...»

Iorgu a ascultat-o când cu plăcere, când cu răbdare, ici dând din umeri, colo clătinând din cap, făcând acum un gest de nerăbdare și pornit apoi să-i taie vorba, dar o asculta. Când a rostit însă — cu oarecare răutate — vorbele despre idilă, el se ridică în picioare.

«Știu, ce vrei să zici, — o 'ntrerupse earăși foarte serios. — Idila, dacă așa dorești să-i zicem, se prelungește și așa, și așa. Cred că e și pentru tine, dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

știu că pentru mine este o plăcere să stăm de vorbă — așa despre toate și despre nimic. Prin contractul de căsătorie nu renunț la dreptul de a-mi face din când în când parte de plăcerea aceasta».

Zoe zâmbi cu viclenie.

«Aceasta e cu totul altă ce-va, — îi zise ea tot serioasă. — Pierzi din vedere cu cine vorbești. Încă odată: eu sunt femee trecută prin multe. Una e să stai de vorbă cu mine ori cu Dorica și alta să petreci ceasuri întregi închis în casă cu fiica proprietăresei, care e dusă — ea știe unde».

«Te rog, — replică Iorgu — tot serios și liniștit, — zic și eu: una e să stai de vorbă — cum se zice, — între patru ochi și alta să mai fie de față cineva, de care ești nevoit să ții seamă, încât nu poți să spui tot ceea-ce gândești. Nici noi, tu și eu, n'am vorbi cum vorbim, dac'ar mai fi de față cine-va».

«Aceasta o știu eu mai bine decât tine, — îi răspunse ea,—și de aceea nu stau de vorbă cu ori-și-cine — între patru ochi, cum zici tu. Lumea e un bălaur cu multe capete și cu încă mai mulți ochi, care le văd toate, cară oamenii, când nu pot să știe adevĕrul, își fac închipuiri potrivit cu felul lor de a fi. Iorgule, — urmă ea apăsând asupra vorbelor, — ție nu-ți va fi păsând, ce zice lumea, dar trebuie să te gândești, că compromiți fata. M'ai înțeles? — Iată de ce ține Tant' Elen să-ți iei cât mai curând hotărîrea, ca să nu se mai prelungească idila».

Iorgu rămase buimăcit. Întâia oară în viața lui era cuprins de simțĕmântul, că omul e rob al societății, în mijlocul căreia trăiește. Avea verișoara lui dreptate: putea el să spună, că puțin îi pasă de ceea ce zice lumea, dar era mișel, dac'o zicea aceasta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Eu nu! — grăi ridicându-şi cu 'ndărătnicie capul. — N'am s'o compromit, şi chiar dac' ar fi, sunt în stare s'o reabilitez!»

«Eată omul impulsiunilor momentane!— strigă Zoe, apoi se duse la el şi-l apucă de amândoi umerii — ca să-l sguduie. — Bine, omule, — urmă, — dar tocmai de aceasta e vorba să scapi. Un Armaş are să se gândească în toate clipele vieţii lui la neamul său. Da ori nu!?»

Iorgu era atins unde îl durea mai rău.

El nu răspunse la întrebare.

Şi-o zisese şi el nu odată aceasta, şi mereu îl bătea gândul de a se desface încetul cu încetul, oare-cum pe nesimţite, de Alina. Mai ales când se ducea la moşie, îşi făcea de lucru, ca să stee cu câte-va zile mai mult. Cutriera ţarinile, ca să vadă, cum răsar sămănăturile de toamnă, umbla pe la plantaţiuni, deşi n'avea încă ce să vadă la ele, umbla după inginerul, care 'ncepuse lucrările de măsurătoare, deşi n'avea nici o treabă acolo. Vorba era să mai stee. Ear după ce era nevoit să se 'ntoarcă, îi părea rău, că a primit sarcina de procuror şi, drept un fel de despăgubire, se punea să răsfoiască prin dosare pentru ca să-şi poată zice, că are mult de lucru şi nu-i rămâne timp pentru flecăriri. In cele din urmă tot îşi găsia însă timp chiar şi pe nevrute.

La urma urmelor: de ce să se canonească el lipsindu-se de o plăcere nevinovată!?

Acum înse, când Zoe îi puse 'ntrebarea, el se simţia ca prins într'o cursă pusă de el însu-şi.

«Da, — îi zise deci, — da! Tocmai de aceea însă are să reabiliteze pe femea, pe care a compromis-o».

18 68 MuzeulDigital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Zoe îi rîse în faţă şi-i atinse obrazul cu mâna ei cea moale şi mică.

«Tot vorba cu Göthe al tău, — îi zise. — Bine a făcut el, că şi-a legitimat copilul, dar încă mai bine ar fi făcut, dacă n'avea copilul acela. Tot astfel şi d-l Iorgu Armaş face mai bine, dacă nu compromite pe nimeni, ca să nu fie nevoit a reabilita pe nimeni. Ascultă, Iorgule, — urmă: — plăceri găseşti pe la teatre, pe la concerte, prin saloane, prin cluburi, chiar la tribunal — fără ca să te temi, că vei fi nevoit a reabilită pe cine-va, şi cea mai mare plăcere o găseşti acasă la tine, dacă ştii să alegi bine».

Deşi grăite mai mult în glumă, vorbele aceste erau pentru Iorgu un semn învederat, că verişoară-sa Zoe e femee foarte cuminte şi cum se cade, care ştie să dea îndrumări înţelepte.

Se poate că nu chiar în urma acestor îndrumări, dar fără 'ndoială şi ajutat de ele Iorgu s'a avântat în toiul vieţii bucureştene şi s'a 'ncredinţat din ce în ce mai mult, că au Bucureştii farmece, dacă îi cunoşti bine. Ce mai vrei? Azi la teatru, printre acte, mai prin fumător, de vorbă ici cu unul, colo cu altul, mai prin loje ori în dosul culiselor ici cu una, colo cu alta, iar după representaţiune doaue-trei sferturi, de ceas la Capşa. Mâne la o serată, la un bal, la un concert ori chiar în faţa prefecturii de poliţie la I. D. Ionescu, care-l făcea atât de bine pe Barbu Lăutarul şi mai era ajutat şi de către franţuzoaice ca vestita Fanelli, şi iar doaue sferturi la Capşa ori cel puţin la Broft. Nu era, ce-i drept, încântată cocoana Elena când îl auzia pe la doaue ori pe la trei după miezul nopţii furişându-se 'n iatacul lui, nici când îl vedea sculându-se pe la zece, un-spre-zece: cocoana

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Anica, Zoe și alte cocoane mai cu experiență o 'ncredințau însă, că așa e la București în timpul sesonului, că altfel nu se poate să i-se împlinească gândul, și ea se 'mpăca cu toate. Se bucura apoi când el pleca la tribunal și nu se mai întoarcea decât de timpul mesei. Adevĕrul era însă, că dînsul stetea la tribunal până pe la trei-patru, apoi își comanda un muscal și ieșia însoțit de vreunul dintre bunii lui prieteni la Șosele, ca să vadă și să fie văzut, să salute și să fie salutat.

Pe la moșie nu se mai ducea Iorgu. N'avea ce să caute acolo. Se gândia înse câte o dată, așa mai din depărtare, la ea, își aducea aminte de vorba coconului Iancu Talpă și rămânea cel puțin odată la doaue săptămâni seara acasă pentru ca să-și facă socotelile gospodăriei după regulele învățate la înalta academie de studii agronomice. Scria omul ici — cât a luat cel din urmă câștiu din arendă, colo cât a luat din contul curent de la Zerlendi, punea apoi pe foia cea-laltă punct cu punct ceeace a cheltuit cu moșia și cât cu altele, — multe și mărunte. Nu-i ieșia de loc pe plac socoteala. In zadar, — un om cu posițiunea lui și 'n împregiurările, în care se afla el, avea cheltueli neapărate, care nu se puteau prevedea. Nu-i rămânea decât să treacă ceva din ele și asupra anului viitor. Își făcea deci și socoteala veniturilor probabile ale anului viitor, scădea din acele venituri ceea-ce trebuia să mai cheltuiască cu moșia, precum și ceea-ce urma să plătească la Zerlendi. Nu-i mai rămânea mult pentru cele-lalte. Fiindcă aceasta-l supăra, se mângâia cu gândul, că veniturile vor fi fără îndoială mai mari decât cele prevăzute de dînsul și că, realizând împrumutul la creditul fonciar, va scăpa de Zerlendi și va plăti anuități mai mici.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Apoi — apoi mai era și un factor deocamdată necunoscut, pe care nu-l băgase 'n socoteli: veniturile zestrei, pe care și le închipuia din ce în ce mai potrivite cu exigențele sociale.

Nu! — Nu era el, Iorgu Armaș, nevoit să se călicească. Ajuns ofițer în escadronul de călărași, el și-a mai cumpărat și un al doilea cal, o frumusețe de armăsar, rassă curată, pentru care n'a plătit, de ocaziune, decât cinci mii de lei. Toți prietenii îi spuneau, că-i șade foarte bine călare pe el. Mai fiind apoi în grajdiu loc pentru încă doi cai, a 'nceput să-și caute, tot de ocaziune, mai pe la Wagner din strada primăverii, mai pe la Jean Caretașul din Podul Mogoșoaiei și un docar. Era la urma urmelor un câștig, căci nu mai avea nevoie să mai cheltuiască cu muscalii. Ii și ședea apoi mai bine pe capră mânând caii sei decât tolănit ca ori-și-ce brutar în fundul birjii.

Avea mulță dreptate Zoe: e plină viața bucureșteană de plăceri mari, care te fac să uiți ușor micile plăceri idilice.

Se mai opria el, ce-i drept, din când în când, oarecum printre picături, la vecinica, cum îi zisese Zoe, dar nu mai era ceea ce a fost mai nainte. Nu doară că s'ar fi schimbat dînsa, dar nu se mai mulțumia el cu cele ce odinioară îi erau atât de plăcute. I-se părea câte odată lucru sarbăd să-și petreacă timpul vorbind — așa despre toate și despre nimic și, văzându-se singur cu dînsa, voia, par'că. ce-va mai mult.

Avea Zoe dreptate: nu poți să știi, unde ajung lucrurile când un om tînăr și o femee tînără stau numai ei amândoi de vorbă.

Tocmai de aceea Zoe, care le știa toate atât de bine, potrivia lucrurile totdeauna așa, ca să mai fie cineva

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de față când ea sta de vorbă cu vărul ei Iorgu. Mai ales acasă la ea îl lăsa să aștepte în vreme-ce ea se gătia și 'n cel mai rău cas îi dedea femeii de casă de lucru, ca să nu se depărteze în vreme ce el se afla cu dînsa. Aceasta-l supăra pe Iorgu, care avea să-i spună ori s'o 'ntrebe și câte ceva ce numai între patru ochi se putea.

Mai era apoi la mijloc și-un lucru, despre care el nu-și dedea seamă.

Una din slăbiciunile omului e să-și dea pe față gândurile și simțămintele, și drag îi este ori-și-cui cel ce-l ascultă cu luare a minte, îl înțelege și-i împărtășește vederile. I-se părea lui Iorgu lucru sarbăd să-și petreacă timpul vorbind cu vecinica despre toate și despre nimic pentru că el nu-i mai vorbia, ca odinioară, despre lucruri, de care ea se interesa și pe care ea le 'nțelegea. Ei nu se mai potriviau deci în gând și în simțire, și el își aducea cu durere aminte de oarele petrecute stând de vorbă cu dînsa. Cu atât mai doritor era să stea de vorbă cu Zoe, căreia aveà să-i spună atât de multe despre lumea, în care-și petrecea acum viața și pe care dînsa o cunoștea chiar mai bine decât el.

Nu trecea zi fără ca să afle ori să 'nvețe ce-va nou, fără ca să facă o cunoștință, fără ca să rămâie 'n nedumirie în ceeace privește pe d-l cutare, d-na cutare ori — mai ales — domnișoara cutare. Și nimeni nu-i era atât de apropiat ca Zoe, nimeni nu era 'n stare să-i dea deslușiri mai lămurite decât dînsa.

Intâlnirea, pe care o ceruse el cu Dorica, s'a făcut încă înainte de Crăciun. Au trecut însă sfintele sărbători și încă vre-o doaue săptămâni fără-ca să fi pus cine-va vre-o întrebare în ceea ce privește hotărîrile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

luate de dînsul. Cea mai de aproape chemată, ca să o facă aceasta, era Zoe, eară dînsa nu numai tăcea, dar și fugia oare-cum de dînsul.

«Zoe, — îi zise el în cele din urmă, — n'ai tu să-mi spui nimic?»

«Eu!? — răspunse ea ca mirată. — Nu știu ce ași ți putând să am a-ți spune fără ca să-ți fi spus».

«N'ai nimic să mă 'ntrebi?» — întrebă iar dînsul.

Ea dete din umeri.

«Nimic!» răspunse ear.

«Nu simți nevoia de a vorbi cu mine despre lucruri, despre care numai între patru ochi se poate vorbi?» — stărui dînsul mai deslușit.

Zoe se uită lung la el.

«De ce s'o simt!? — grăi. — Mi-e destul să te văd pentru ca să știu ce doresc a ști. Dacă te-ar arde, ai fi alergat de mult după mine. Fiindcă n'ai alergat, știu, că nu te arde, și atât mi-e destul, și nu știu ce am mai putea să vorbim între patru ochi. Dacă vei fi având tu ceva, n'ai decât să mi-o spui. Mie mi-ar ședea rău să ți-o dau fără ca să o fi cerut tu».

El aruncă o căutătură spre femea din casă, care ștergea cu o pele de căprioară niște bibelouri și le așeza apoi pe fiecare la locul, de unde o luase.

«Prea ești ceremonioasă,» — îi zise el.

«Sunt forme, care vor să fie păstrate, — îi răspunse ea. — Linico, — urmă apoi întorcându-se spre servitoare, — du-te și-mi adă din dulapul de la stânga broboada cea vișinie. E cam rece aici».

«Vă cunosc atât de bine, — urmă după-ce Linica se depărtă: — sunteți ca copilul, pe care-l duci la Moși și-l pui să-și aleagă o jucărea din magazie. Pune mâna pe una, apoi pe alta și pe ear alta. Îi este

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

greu să se despartă de asta, apoi de cealaltă. Ar vrea, la urma urmelor, să le aibă pe toate și nu e 'n stare să aleagă».

«Comparațiunea e interesantă, deși nu tocmai potrivită», — îi zise el.

«Ba foarte potrivită. — Il încredință dînsa. — Îți place azi una, mâne alta, toate-ți plac, dacă e vorba, dar de nici una nu te legi. Așa o să meargă aceasta până ce nu vei fi dat peste aceea, care știe să se lege ea de tine».

«Mai am timp!» — grăi dînsul — când Linica se întoarse cu broboada.

II.

Sesonul început în toamna anului 1875 s'a desfășurat furtunatec, și Iorgu, om nou în viața bucureșteană, era purtat ca frunza întrată 'n vârtej, încât el adeseori se opria, se uita buimăcit împregiurul său și nu mai era 'n stare să-și dea seamă, cum a ajuns unde se află.

Luat la început de curentul junimist, el era cuprins de simțământul, că se pregătesc lucruri mari în viața țării, și se bucura, că e băgat în seamă când se ducea la club, la consfătuiri ori la așà zise ceaiuri parlamentare. Așa, cum vedea el lucrurile și oamenii, viața politică îi părea adimenitoare. Incetul cu încetul s'a 'ncredințat însă, că 'n dosul aparențelor frumoase se petrec pe ici pe colo și lucruri urîte, ceea ce-l mâhnia, ce-i drept, dar îl făcea cu atât mai doritor de a se uni cu cei ce după părerea lui își dedeau silința să pună capăt relelor apucături. Dorința aceasta n'a slăbit în el decât în fața mișcării

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pornite 'n partidul guvernamental contra Junimiştilor. N'avea decât să ţină seamă de cele ce i-se spuneau pentru-ca să fie 'ncredinţat, că ei nu vor putea să se susţină, şi era cuprins de un fel de frică: «Ce cauţi tu, — îşi zicea, — în viaţa politică, în care oameni ca Teodor Rosetti, Petre Carp, Titu Maiorescu nu se pot susţinea!?»

După câteva serate de 'ntâlnire cu dăscălimea din Bucureşti, ministrul T. Maiorescu şi-a alcătuit proiectul de lege pentru reforma învăţământului.

El constatase, că din cele vre-o doaue mii cinci sute de şcoli, care se aflau trecute în registrele ministeriului, o foarte însemnată parte, sute şi iar sute, nu exista în adevĕr. Local pentru şcoală ori nu era de loc, ori era o casă 'nchiriată de tot scump, în care nu se puteau aduna copiii, iar leafa de 'nvăţător o lua vre-o slugă, vre-un protejat ori vre-o femee, care n'a făcut nici odată, şi nici nu era în stare să facă lecţiuni. Ministrul a declarat deci asemenea şcoli ca neexistente şi a trecut în budget numai învăţători, care în adevăr funcţionează.

In urma acestei măsuri foarte firesti s'a stîrnit o furtună îndreptată contra ministrului, care desfiinţează sute şi iar sute de şcoli, în care se răspândesc luminile 'n popor.

Mai grea furtună s'a stîrnit când vorba era de şcolile secundare.

La 1864, când a fost organisat învăţământul secundar, nu erau destui oameni, care aveau cuvenita pregătire pentru sarcina de profesor secundar. Condiţiunile de admitere în corpul didactic au fost deci stabilite potrivit cu nevoile timpului de atunci, şi unii dintre profesori n'aveau destulă pregătire, alţii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aveau și alte ocupațiuni, încât considerau catedra ca lucru secundar și numai puțini își făceau cursurile regulat. Ministrul voia să pună capăt acestei stări de lucruri. Profesorii secundari erau însă mulți, aveau legături, își câștigaseră trecere și o lume întreagă striga, că el vrea să împedece propagarea culturii în țară.

Cu desăvîrșire grea era apoi posițiunea ministrului față cu profesorii universitari, care erau unii deputați, alții senatori, iar alții foști ori chiar actuali miniștri, toți oameni cu mare trecere.

Era o 'ntreagă lume, care avea cuvinte de a stărui, ca lucrurile să rămâie cum sunt și lupta se urma cu întețire din ce în ce mai mare. Iorgu era însă nevoit să stea la o parte, căci lumea se mai frământa și 'n vederea din ce în ce mai apropiatului războiu. Ori-și-cât de mult ar fi ținut adecă la fruntașii «Junimii», el nu se putea împăca cu politica lor neutralistă. Mai ales ajuns ofițer de călărași, inima de Armaș adevărat îl trăgea spre generalul Florescu, iar în privința aceasta-l îmbărbăta și mamă-sa, care, deși la început supărată, se uita cu drag la el când îl vedea îmbrăcat în uniformă și călare pe armăsarul lui sforăitor. Nici cu generalul nu putea însă Iorgu să meargă. Mai războinici decât acesta erau adecă «roșiii», care ear începuseră să se miște. Mereu își aducea Iorgu aminte de vorba lui Verussi, că Vodă va fi nevoit să-i cheme la putere pe aceștia, dacă «albii» se vor desbina. La roșii însă Iorgu numai cuprins de spaimă se putea gândi. Încă din timpul copilăriei sale i se înfipsese 'n minte gândul, că roșiii lucrează din răsputeri să ruineze boierimea, s'o desființeze și să scoată din ciocoime o altă clasă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stăpânitoare, alcătuită din oameni noi și fără tradițiuni familiare. Se porniseră agitațiunile prin mahalale, se formaseră «căprăriile», Rosettache cel cu ochii bulbucați, frații Bratianu și alții ca aceștia, întorși din străinătate, se 'ntâlniau în fiecare zi la Frascati, în fața Teatrului național, ca lumea să-i vadă, și pe Iorgu-l treceau răcorile când se gândia, că albii se ceartă între dînșii.

Și aceasta, bă poate-că mai ales această, l'a făcut pe Iorgu să se arunce 'n toiul vieții bucureștene.

La început, un timp oarecare, se simțise bine la tribunal, unde era foarte zelos. In curând s'a 'ncredințat însă, că silințele îi sunt în mare parte zadarnice. Unul dintre judecători nu ținea de loc să se dumirească, de ce adecă e vorba în procesul, în care avea să judece. Altul își dedea părerea după îndemnurile primite de la advocat ori chiar și de la împricinat. Ear altul era prea slab pentru ca să resiste în fața stăruințelor puse de cei îndrăzneți. Femei, advocați, samsari și 'mpricinați intrau și ieșiau mereu din camera de chibzuire și hatâruri, mușamalisări, pârtiniri de tot felul erau lucruri oarecum de sine înțelese. Mulțumirea, de care îi vorbise Teodor Rosetti, n'o găsia Iorgu 'n mijlocul judecătorilor: tot mai bine trecea timpul la teatru și la Capșa, la seratele de tot felul și 'n plimbări pe la Șosele, — mai scump, dar și mai bine.

Pe la sfîrșitul sesiunii Titu Maiorescu și-a presentat proiectul de lege și l-a susținut cu strălucitul lui talent oratoric, dar în fața puternicei opoziții a fost nevoit să se retragă.

Aceasta a fost o grea lovitură pentru Iorgu. Lascar Catargiu și-a remaniat însă ministeriul și 'n locul lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

T. Maiorescu a intrat Petre Carp, care a declarat, că el e continuatorul prietenului său T. Maiorescu. Acum lupta, care mai nainte fusese îndreptată numai contra lui T. Maiorescu, s'a pornit contra tuturor «Junimiștilor»

Întorsătura aceasta l-a făcut pe Iorgu să-și aducă aminte de favoritul lui poet latin, care zice: «*Fericit cel ce departe de treburile publice ară cu boii săi ţarinile părinteşti*». Se căia de a fi intrat în ceata judecătorilor și de a nu se fi stabilit la țară, cum zisese P. Carp.

Mai adia apoi și vânt de primăvară. Zăpada se topise chiar și pe la locurile mai adăpostite. Mățișorii de salcie și cei de răchită, de arin ori de plopi se clătinau în bătaia vântului. Copacii erau înmuguriți. Unii dintre pomi începuseră să 'nflorească. Iarba încolțise, și pe ici pe colo ieșià din ea câte o floricică, mai o prăpădie galbenă, mai un fir de viorea, mai câte o micșunea. Albinile se porniseră, și pe ici pe colo se ivia câte un fluture neastâmpărat. Chiar și dacă n'ar mai fi fost și celelalte, trebuia să iasă 'n Iorgu iarăși la iveală vechiul om cu slăbiciuni pentru natura ce vecinic se premenește.

Deodată, pe nepregătite, ca la o poruncă, dela care nici o abatere nu se iartă, el a pus caii la docarul cel frumos și a plecat pe drumuri pline de hopuri și de bălțoace la Valea Boului.

Erau acolo atât de multe de făcut ori de pus la cale. Trebuia să-și vadă semănăturile de toamnă și plantațiunile, să-i dea administratorului îndrumări pentru arăturile de primăvară, să zorească lucrările de măsurătoare, să se dumirească în ceea ce privește reparaturile și zidirile din nou la curtea boierească, să se încredințeze, dacă s'au făcut ori nu cele poruncite

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de dînsul pentru curtea de păsări. Era plin Iorgu de gânduri şi de îndemnuri, care-l zoriau, încât nu mai ţinea seamă, că i-se 'nspumează caii nedeprinşi cu drumuri lungi şi grele şi i-se umple de noroiu docarul făcut pentru plimbări la Sosele.

Nici că i-a fost însă în deşert graba.

Nicăiri în tot drumul cel lung n'a trecut pe lângă lanuri atât de frumoase ca cele de pe Valea Boului. Grâul, care toamna răsărise perie, înfrăţise 'n arătura adâncă de se făcuse lan încheiat — tot fire cu frunza lată şi de un verde închis. Putea să-i zică administratorul «Unde ai pus, coconaşule, mâna, a pus şi Dumnezeu mila». Nu mai puţin frumoase erau livezile curăţite toamna trecută şi mai ales plantaţiunile făcute sub ochii lui: tot coajă îmbibată de suc, muguri graşi, boboc peste boboc, semne de 'mbelşugată rodire. Şi abia aici se 'ntindea 'n faţa ochilor lui iarba verde şi deasă, din care ieşiau la iveală flori peste flori, abia aici i-se arătau toate în lumina plină a soarelui, abia aici bâzâiau albinile, sburau fluturi şi mai cântau şi păsărelele din crâng.

«Da! — îşi zise. — Cu adevărat fericit cel ce ară cu boii sei ţarinile părinteşti. — Fericit!» — zicea iar cuprins de întristare.

Se bucura de toate, dar se bucura singur. Neasemănat mai viuă şi mai deplină i-ar fi fost bucuria, dacă împreună cu dînsul le-ar fi văzut şi mama lui, care avea atâta slăbiciune pentru amănuntele vieţii de la ţară, — mama lui cea dulce şi neasemănat de bună.

Dar mai era cine-va, care s'ar fi bucurat văzându-le.

Gândindu-se la aceasta, el o vedea, par'că, pe Alina 'n faţa sa, o vedea ca 'n aievea şi abia acum îşi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dedea seamă, că ea are ochi, care plâng în vreme-ce gura ei rîde.

«Ar rîde şi ochii aceia, — îşi zise el, — dacă s'ar desfăşura toate aceste 'n faţa lor».

I-o făgăduise aceasta într'o clipă de slăbiciune, — de impulsiune, — ar fi zis Zoe, iar acum îi părea rău — nu c'a făgăduit-o, ci că nu e 'n stare să-şi ţie cuvântul.

Da! — Zoe vedea bine lucrurile: societatea e bălaur cu multe capete şi cu încă mai mulţi ochi. Înţelegea acum toată nevinovăţia cuprinsă 'n vorbele «*Cu el da, dar cu D-ta nu!*» Atunci se simţia jignit, iar acum, cu totul alt om, era uimit de înţelepciunea copilei. Lumea, care l-a văzut mai prin lojele de la teatru, mai prin dosul culiselor, mai pe la Broft ori pe la Capşa, mai pe la serate şi baluri, mai plimbându-se pe la Şosele şi pe la grădina de la Herestrău, — ce-ar zice lumea aceea, dac'ar află, că se plimbă cu dînsa pe la Valea Boului. — Nu era cu putinţă! — I-se va fi părut lui atunci, că ea şi el sunt o lume pentru sine; acum erau învederat din doaue lumi învrăjbite.

Şi totuşi...

Îi era nesuferit afară din cale gândul, că dînsa aşteaptă, ca el să se ţie de vorbă, şi are 'n cele din urmă să-i aducă aminte, cum c'a zis atunci, că nu se poate.

Întors iar la Bucureşti, el s'a frământat zile 'ntregi de a rândul; ca să afle o ieşire din strîmtorarea, în care intrase. N'ar fi fost nimic mai uşor decât să se facă c'a uitat, dar aceasta era împrotiva firii lui. Trebuia neapărat să-i spună, că n'a uitat, ba chiar s'o şi poftească, dar aşa, ca ea să nu primească. Şi aceasta era 'mprotiva firii lui. — Dar dacă pleca pe un timp oare care de la Bucureşti, — abunăoară la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Târgoviște să facă exerciții de călărie!? — Ar fi fost o adevărată lașitate! —

In zadar îi erau toate svârcolirile: tot numai mama lui cea bună putea să-l scape.

«Mamă dragă, — îi zise el în cele din urmă: — am făcut o prostie și te rog să-mi vii într'ajutor, ca să ies din încurcătură».

Ea se uită clătinând din cap la el.

«Ear vre una din impulsiunile tale momentane, — îi zise. — Iorgule, Iorgule! Tu ești de altminteri atât de cuminte. De ce nu-ți păstrezi bunul cumpăt? De ce e vorba?»

«E un lucru de nimic, — răspunse el, — care mi-e însă foarte supărător. Am făgăduit domnișoarei Ionescu, fiica proprietăresei, încă astă toamnă, că am s'o poftesc la o plimbare pe Valea Boului».

Cocoana Elena tresări. Superstițioasă, ca toți oamenii bolnăvicioși, ea-și închipuia făgăduința aceasta a piază rea! Vedea, par'că 'n fața ei zugrăvită Valea Boului cu gâștele, cu gânsacul și cu păstorița frumoasă.

«Rău ai făcut, foarte rău, — îl mustră dînsa pe șoptite. — «Și ce vrei acum?»

«Te rog, mamă! Tu ești atât de bună, — stărui dînsul; — invit-o tu pe doamna Ionescu».

«Se poate!? — îi răspunse ea ridicându-se cu anevoia din jețul ei și începând să se plimbe prin casă. — Eu o singură dată am vorbit cu doamna aceea».

«Dar ea nu va primi!» — întimpină Iorgu.

Cocoana Elena se opri și se 'ntoarse spre el.

«Eu să învit pe cine-va, care nu primește ori poate chiar s'o învit așa, ca să nu primească!? — îl înfruntă dînsa. — Iorgule, nu te mai cunosc!»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Invită-o așà ca să primească și eu n'am să mă duc cu voi, — replică dînsul. — Am să fiu nevoit a pleca în ziua aceea unde-va.»

«Și asta!? — exclamă dînsa. — Nu 'nțelegi că nu se poate!?» — adăugă și trecù 'n altă cameră.

Era foarte supărată, dar era mamă și ziua următoare s'a dus la d-na Ionescu — nu c'a s'o poftească la Valea Boului, ci ca s'o 'ntrebe, ce mai face și să-și exprime dorința de a o vedea mai des. Doamna Ionescu, încântată de chiriașa ei, i-a întors apoi vizita și a fost poftită dimpreună cu fică-sa la un ceaiu — fie cu, fie fără lapte.

Nu bucuros le făcea aceste, dar trebuia neapărat să le facă și în cele din urmă îi părea bine, că le face.

Tocmai fiind superstițioasă, ea era cuprinsă de simțământul, că toate vin după rânduiala firească.

I-se 'ntâmplă ori-și-căruia dintre noi, că pate câte-odată ce-va și, când pate, i-se pare c'a mai pățit oare-cum acela-și lucru. A visat, se vede, și abia 'n clipa, când cele visate se 'mplinesc, își aduce aminte de visul său. Așa i-se părea și ei, că trebuia să meargă Alina la Valea Boului, unde-o văzuse zugrăvită păscând gâștele. Aceasta era ceea ce se 'mplinia.

Cu totul altfel i s'ar fi părut ei lucrurile mai nainte. Acum însă, după ce-l știa pe Iorgu intrat în toiul vieții Bucureștene, ea numai așa putea să vadă lucrurile.

Aceasta cu atât mai vîrtos după ce a văzut-o pe Alina mai de aproape.

Viind la ceaiu, Alina și-a făcut complimentul croit de domnișoara Eliza Săvescu, care, deși mititică, se bucura de mare autoritate, dar mai departe era de o stângăcie, care pentru Zoe era «adorabilă»,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dar pentru cocoana Elena nu putea să fie decât jignitoare. Temându-se, ca nu cumva să pară sfiicioasă, cum în adevĕr era, ea-şi dedea silinţa să fie îndrăzneaţă şi nu reuşia decât să fie ţanţoşă în vorbe şi 'n mişcări, par'c'ar fi voit să zică «ce-mi pasă de voi!?» «Sunt şi eu — eu, dacă voi sunteţi voi!» D-na Ionescu iar nu-şi mai cunoştea fata, iar cocoana Elena se uita din când în când cu un fel de mirare la Iorgu, care se simţia 'n mare strîmtorare.

Lipsa de tact a copilei nu putea însă s'o scoată pe cocoana Elena din ale ei, ci o făcea cu atât mai stăruitoare în formele de amabilitate convenţională.

«D sa, — grăi dînsa în cele din urmă aretând spre Iorgu, — a poftit-o pe domnişoara, mai de mult acum, la Valea Boului, moşia noastră. Vă rog acum şi eu, doamna mea, — urmă adresându-se la d-na Ionescu, — şi te rog şi pe d-ta, drăguţă, — îi zise Alinei, — să ne faceţi plăcerea de a petrece acolo o ziuă împreună cu noi».

Alina tresări şi se uita speriată la Iorgu. Era pusă acum pe plâns şi gura cea mereu rîzătoare. Se 'mpăcase fata cu gândul, că el a uitat ceea ce făgăduise, ba chiar că nu mai vrea să ştie c'a făgăduit, şi stetea acum în faţa lui ruşinată şi gata de a-i cere iertare. Ea îşi ieşi deci ca prin farmec din rol, şi firea ei cea sfiicioasă şi plină de duioşie iar se dete pe faţă.

Doamna Ionescu nu se aşteptase de loc la aşa ce-va.

«Sunteţi foarte amabilă, doamnă, — grăi dînsa, — şi-ar fi fără îndoială pentru noi amândoaue mare plăcerea, dar nu ştiu, dacă va fi cu putinţă.

«Trebue să fie! — stărui cocoana Elena. — Alegeţi d-voastre ziua, care vă convine. N'avem să fim

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

numai noi singuri. O să vie și verișoara mea, d-na Anica Talpă, dacă se poate, și d-l senator Talpă, precum și nepoata mea Zoe, poate și alții. Vom fi o 'ntreagă societate. Nu aveți decât să ne spuneți cu doaue-trei zile mai nainte, ca să vestim și pe ceilalți și să ne facem pregătirile. Ne faceți, doamnă, plăcerea? Să stărui, drăguță, — adăugă întorcându-se spre Alina, — că pe d-ta te fac vinovată, dacă ar fi, ceea ce nu cred, să nu reușesc».

Alina se ridică și-și făcu iar bine știutul compliment.

«Da, cocoană mare!» — răspunse ea.

III.

Trecuseră cinci zile de când se afla 'n București și tot n'a ajuns să treacă pe la dînsa, deși 'n fiecare seară-și zicea: «Mâne mă duc!» și 'n fie-care dimineață se spălă cu săpun pe mâni și pe obraz, își pieptena părul lung și barba și-și peria hainele pentru ca nu cum-va s'o jignească prin înfățișarea sa.

Venise adecă 'n treburi.

Când cu praznicul, la care d-l Anghel Șoric a turnat în pahare până chiar și din buteliile Nr. unu, Preasfinția Sa Părintele Episcop al Buzăului a 'nchinat paharul binecuvântând frumoasa și vrednica familie a ctitorului, apoi în urmă, mai pe la sfîrșitul mesei, încântat de vin și de icoane, i-a urat viață lungă și toate cele bune și iconarului, care a dat bisericii atâta podoabă.

Atât era de plin Archiereul de Arhanghel, de Sf. Nicolae și de Maica Domnului, încât, întâlnindu-l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la Senat pe ministru, i-a vorbit despre tînărul iconar, ba l-a învitat să se oprească odată la Buzău, ca să vadă biserica Sf. Nicolae, căci o să aibă mare mulțumire.

«Acela trebuie să fie tînărul, despre care mi s'a mai vorbit, — îi zise ministrul. — Îți mulțumesc, Preasfinte, de învitațiune. Am să profit de cea mai apropiată ocaziune. Deocamdată te rog să mi-l trimiți».

A însărcinat apoi Preasfinția Sa pe diaconul Ilarie să-l caute pe iconar. Acesta era însă întors la Ploiești. D-l Șoric a trimis deci vorbă fiiului său, Cherestegiul, să-l caute și să-i spună, că ministrul vrea să-l vadă, — vorba Preasfinției Sale.

Era tocmai după Bobotează când vorba a ajuns la Emil.

Invederat, că ministrul voia să-i dea vre-o lucrare. Alt om, ba chiar și el în alte timpuri ar fi sărit de bucurie și ar fi grăbit la București. Acum nu!

Nu știa, dar nici nu-și bătea capul să afle, de ce anume e vorba. Ori-și-ce ar fi fost, el trebuia să dea ascultare Episcopului când acesta-i trimite vorbă în numele unui ministru. Îi era însе greu să meargă la București, și săptămâni de zile de a rândul a trebuit să stăruie mereu soră-sa pentru-ca să-l poată vedea in cele din urmă plecat.

Sosit la București, a tras la Sikora, vechea sa gazdă. Nu mai era acum ca un an în urmă, când nu era în stare să-și plătească chiria, și ar fi putut să tragă la «Dacia»; nu-l ierta însе firea să plătească la hotel când știa, că Madama are să se bucure, dacă-l va găzdui. S'a și bucurat și i-a făcut culcuș împărătesc pe divanul din salonaș.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ziua 'ntâiu a petrecut-o apoi umblând de ici până colo, ca să-şi cumpere haine, căci aşa cum venise, nu se putea prezenta nici la ministru, nici mai ales la ea. Pentru altul ar fi fost o treabă de câte-va ceasuri. El era însă anevoios la alegere. Ici nu-i plăcea pănura. Colo nu îi plăcea croiala. Din colo nu i-se potriviau hainele pe trup: unele îi erau prea strîmte, altele prea largi, ear altele prea scurte ori prea lungi. Pe 'nserate a luat apoi pe nimerite, s a 'mbrăcat în ele, a lăsat pachetul cu cele vechi la magazie şi s'a dus la Iordache să mănânce o fleică şi-un trandafir, căci alergând mereu de ici până colo n'ajunsese să mănânce şi era rău de tot flămând.

După-ce şi-a potolit apoi foamea, a trecut la Labes, ca să-şi ia cafeaua obicinuită, adecă în adevĕr cafelele. Slăbiciunea lui era să examineze mutrele celor ce intră, ies ori stau pe la mese şi cu o singură cafea n'o poţi duce până târziu după miezul nopţii, când nu mai avea pe cine să examineze, şi s'a 'ntors la gazda lui bucuroasă de oaspeţi, tocmai departe 'n Podul de pământ, mai jos de biserica Sf. Constantin.

Trecând din Podul Mogoşoaiei în bulevard, a luat-o pe lângă biserica Sărindar la vale. La dreapta şi la stânga, prin maidanele pline de gunoiu, era şi în timpul zilei o cânărie 'nspăimântătoare, încât viteaz în putere trebuia să fii, ca să treci spre Cişmegiu. Acum, în toiul nopţii, cânii se hârjoniau şi se 'ncăierau lătrându-se între ei, încât el, care uitase să-şi cumpere şi ciomag la hainele cele noaue, a fost nevoit să se 'ntoarcă şi să ocolească pe la librăria Socec spre Podul de pământ. Aici se revărsase cu câte-va zile 'n urmă Dâmboviţa şi acum ici rămăseseră băltoace, colo era podmol de nu mai ştiai unde să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

calci și când credeai, că scapi de una, cădeai în alta. Acum își dete el seamă, că trebuie să-și cumpere și ghete, și-i părea bine, că nu și le-a cumpărat, căci curată batjocură și-ar fi făcut de ele.

Sosit la gazdă, el s'a furișat tiptil la culcușul lui, și-a mai făcut o țigară, a stat pe gânduri și-a 'ncercat apoi să se desculțe. Greu de tot, căci erau uzi și ciorapii.

«Da! — își zise, — mâne mă duc! — Imi cumpăr ghetele, sfîrșesc cu ministrul, apoi mă duc».

Deocamdată l'a furat somnul, a căzut așa 'mbrăcat pe pat și nu s'a deșteptat decât ziua a doua pe la amează-zi.

S'a desbrăcat acum, ca să-și curățe hainele cele noaue și ajunse în o stare de te cuprindea jalea când te uitai la ele.

Era după prânz, după prânz pentru alții, când le-a îmbrăcat din nou și, flămând ear, a plecat pe cel mai scurt drum la Iordache. în Covaci, ca să ia o preche de mititei. Așteptându-și mititeii, a luat o țuică de Văleni. Ce prostie!? — Doi mititei. — Prea puțin! «Voicule, pune și o vrăbioară, ear până ce se face vrăbioara, adă-mi o varză cu carne!» — Varza cere vin. «Voicule, dă-mi și o 'nfundată». — De 'ncheiere apoi — o cafeluță cu caimac, — tot aici!

Era pe 'nserate când a plecat să-și cumpere ghetele. Le-a și cumpărat în grabă. Erau cam strîmte, dar umblând pe Podul de pământ li-se mai întindea pelea.

La magazia de 'ncălțăminte a dat peste afișul teatrului național. Juca trupa lui Pascali «*Cele doaue orfeline*» cu frumoasa Anicuță. S'ar fi putut să nu profite de ocaziune? — A alergat deci, pe cât îl iertau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ghetele cele noaue, la teatru să-şi ia bilet pentru ca nu cumva să rămâie pe dinafară.

Până la începerea representaţiunii a stat apoi la Fialkovski, unde a luat doaue prăjituri, iar mai târziu un ceaiu cu rom, cu lămâie şi cu limbi de pisică.

A urmat representaţiunea, în timpul căreia s'a întâlnit cu bunul său prieten Valentineanu, liberal înfocat, care după reprezentaţiune l-a dus la Frascati.

Ear era târziu după miezul nopţii când s'a 'ntors prin Cişmegiu şi de acolo de a lungul străzii Sf. Constantin, — mai puţine băltoace, dar destul noroiu.

De astă dată s'a desculţat, căci îl ardeau ghetele rău de tot şi s'a şi desbrăcat tot zicându-şi «Mâne neapărat am să mă duc!»

Ziua a treia s'a sculat mai de vreme. La un-spre-zece era spălat, peptenat, cu hainele periate, încălţat în ghete şterse cu cârpa, gata să place. — Haid la ministeriu, — ca să nu fie prea târziu.

Ministeriul de culte şi instrucţiune publică se afla în strada Colţii, colţ cu strada Batişte, în care se aflau casele d-nei Ionescu. Şcoala centrală se afla şi ea tot cam pe acolo, în strada Pensionatului, încât Alina, întorcându-se de la şcoală, trecea prin faţa ministeriului. Era din întâmplare aşa, dar lui i-se părea, că aşa trebuia să fie, pentru-ca el s'o poată vedea pe dînsa întorcându-se acasă. Nu ştia, dacă nu cumva s'a întors la un-spre-zece, dar era cu putinţă, ca ea să nu se fi întors, şi el s'a plimbat până pe la doaue-sprezece, ba şi o bună bucată de timp şi după douae-sprezece — spre palatul universităţii şi înapoi. — Deşi flămând acum — ear rău de tot, s'a dus la portarul ministeriului, ca să-i spună, că vrea să-l vadă pe ministru. — Acesta s'a uitat lung la el, l-a măsurat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de sus până jos și i-a spus să vie după trei, pe la patru, fie chiar și pe la cinci și să 'ntrebe de d-l Blehan.

«Cine-i Blehan?» — întrebă dînsul.

«Cine să fie!? — i-a răspuns portarul. — Întreabă pe ori-și-care ușier, că te duce la el și-o să vezi cine-i. El a mai rămas în ministeriu».

BIBLIOTECA CENTRALĂ
ASOCIAȚIUNEA
SIBIIU

Eacă o vorbă, pe care Emil nu era în stare s'o înțeleagă. Cum a rămas numai Blehan acela în întregul ministeriu?

«Ei, o s'o văd și pe aceasta pe la trei, pe la patru, — își zise; — deocamdată să 'mbuc ce-va».

La Iordache era prea departe. — El o luă la dreaptă, coti spre palat, apoi se 'ntoarse 'n strada Academiei la stânga și intră la Ianache, care-și avea grătarul în dosul ministeriului de lucrări publice, tot mititei și trandafiri, fleici, vrăbioare și muschi la frigare și aici. Timp avea destul până pe la trei-patru.

Era după patru când s'a 'ntors la ministeriu și din ușier în ușier a ajuns în biuroul lui Blehan.

Blehan acesta era un om înalt, slab, cam bătrân acum și foarte blajin și potolit, cum sunt cei mai mulți dintre șefii de contabilitate.

«Pe care ministru vrei să-l vezi?» — întrebă el când Emil îi spuse, că vrea să-l vadă pe ministru.

«Pe ministrul de Culte», — răspunse acesta mirat de asemenea întrebare.

«Pe care dintre miniștrii de Culte?» — întrebă iar Blehan.

Mirarea lui Emil crescu. El un singur ministru știa aici.

«Să ne 'nțelegem, — urmă Blehan: — a fost T.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Maiorescu, a urmat Petre Carp, iar acum, de când cu guvernul Florescu, e Orescu ministru».

«Mie îmi este tot una, — grăi Emil. — Pe mine m'a trimis Preasfinţia Sa Părintele Episcop al Buzăului la ministeriu».

Blehan era unul dintre oamenii de încredere, pe care ministrul Maiorescu-l însărcinase să caute pe pictorul recomandat de Iorgu şi 'n urmă pe iconarul recomandat de Preasfinţitul de la Buzău.

«Aha! — zise 'nviorat. — D-ta eşti iconar?»

«Şi iconar, dacă vreţi», — îi răspunse Emil.

«Să vii cu mine», — urmă Blehan şi-l duse la Ghidionescu, directorul ministeriului, căruia i-l presentă drept iconar recomandat pentru copiarea icoanelor de la Curtea de Argeş.

Emil rămase zăpăcit.

«Care va să zică — de aceasta e vorba!?» — îşi zise el.

Ghidionescu, şi dealtminteri om posomorît, subscrisese toate decretele, prin care ministrul său curăţise ministeriul de creaturile junimiste, şi ştia, că nici una dintre lucrările începute de Junimişti n'are să mai fie continuată.

«Imi pare rău, — grăi deci, — dar lucrările de la Curtea de Argeş nu se mai urmează».

«Ei, comedia dracului! — îşi zise Emil. — Pentru asta am venit eu de la Ploieşti şi mi-am cumpărat haine noaue, ca să le port prin băltoacele şi prin noroaiele Bucureştilor!?»

Era atât de scârbit, încât ar fi plecat cu cel mai apropiat tren la Ploieşti, dac'ar fi fost adevărat, că numai pentru asta şi-a cumpărat hainele cele noaue şi ghetele, care-l strângeau şi acum, deşi le purtase prin noroiu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

Nu doară că era mâhnit de a nu fi fost însărcinat să copieze icoane. Era republican dela Plo eşti, crescuse 'n apele roşii la «*Scrânciobul*» şi la «*Reforma*», şi nu-i şedea de loc bine să se căciulească pe la miniştri albilor, care se mănâncă între dînşii. Ceea ce-l cătrănia era că, luându-se după vorba popii, s'a căciulit şi a păţit o ruşine.

Înţelegea acum, de ce a zis portarul, că numai Blehan a rămas în ministeriu.

«Eu nu sunt Blehan, — îşi zise, — şi dacă unul mă cheamă, cel-lalt mă ia la goană. Tot mai-bine 'n slujba lui Anghel Şoric!»

Nu-i mai era nici foame, nici sete, nici frig, nici cald şi umbla în neştire fără ca să-şi dea seamă, pe unde, şi fumând ţigară după ţigară.

In curând după noaue s'a pomenit spre marea mirare a Madamei la culcuşul lui, s'a desbrăcat ca ori-şi-ce om cuminte şi s'a culcat cu gândul, că mâne se duce, apoi pleacă cu trenul de seară.

Deşi peste puţin l'a luat somnul şi a durmit toată noaptea bine, ziua a patra s'a sculat tot târziu. Nu mai avea nici o treabă, iar pe dînsa tot numai după prânz putea s'o găsească acasă, — fie până la doaue, fie pe la cinci, după ce se 'ntoarce de la şcoală.

«Adecă de ce să mă şi duc!? — se 'ntrebă el deodată — oare-cum spre marea lui surprindere... A trecut atâta timp de atunci. Mă vor fi şi uitat. Le făcusem o mare supărare: au uitat-o pe aceasta? O să mă întrebe, ce caut la Bucureşti. Ce-o să le răspund? — In starea sufletească, în care mă aflu, n'am ce să caut la ele. Am păţit o ruşine: vreau să pat şi alta — mai mare?»

Tot el era însă şi omul, care ardea de dorul de a o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vedea, de a se uita în ochii aceia, care plâng, de a vorbi cu ea, — de a se mai arde odată. Nici nu cerea, nici nu se aştepta la nimic dela dînsa, dar ea nu perdea nimic şi el îşi îndulcea viaţa, dacă se 'ntâlniau, cel mai cuminte lucru, ca din întâmplare, cum voise el, când ea se duce la şcoală ori se 'ntoarce acasă.

Stăpânit de gândul acesta, el începu să se 'mbrace 'n grabă mare, dar deodată se opri.

Cămaşa lui? — Îi era ruşine, că s'a prezentat în asemenea cămaşă la ministeriu.

Haid'! — Iute până 'n Lipscănie să-şi mai cumpere şi o cămaşă nouă, şi iute înapoi, ca s'o 'mbrace. Era pe la unu când a ajuns în strada Colţii şi a 'nceput să se plimbe iar în sus şi în jos, ca s'o vadă când vine pe la doaue la şcoală. Fumat-a ţigări peste ţigări şi acum, dar fumul lor s'a pierdut în vânt, căci ea apucase prin Scaune şi intrase de acolo 'n strada Pensionatului. Deşi mai flămând decât ori-şi-când, deşi-l supărau ghetele, el a mai stat gata de a rămânea până la patru, când ea se 'ntoarce acasă, fie chiar până la cinci, — ca să se sfîrşească o dată.

In curând, după trei însă el îşi pierdù deodată răbdarea.

«Ce dracul, — îşi zise. — Umblu ca un prost, şi te pomeneşti că ea nici nu mai umblă la şcoală. Ori te duci ca ori-şi-ce om cu rost acasă la ele, ori îţi cauţi de drum!»

Fie supărarea, fie foamea, fie ghetele, dacă nu toate trei împreună-l făcură să se ducă la cel mai apropiat birt, iar acesta se afla tot în strada Academiei, colţ cu strada Doamnei, lângă vestitul franzelar Gagel, unde Duro aveà pe lângă celelalte şi mastică de Chio

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și un vin de Cipru, pe care chiar și Anghel Șoric l-ar fi băut cu plăcere.

Făcându-și datoria de consumator cu poftă bună, care știe să aleagă, el se 'ntreba mereu: plec ori nu plec cu trenul de seară? — mă duc ori nu mă duc?

După-cum se desfășurau lucrurile la cârciuma lui Duro, nu mai putea să fie vorba să plece chiar azi. După ce va fi mâncat în toată tigna, avea să-și ia pachetul cu hainele vechi și să se ducă la gazdă, să-și adune lucrurile și să ia ziua dela Madama... Trenul era plecat când sosia el la gară.

Iară mâne?

El sosise la București Duminecă seara, se afla deci de patru zile aici. Ziua a cincea era Vineri, zi fără noroc, în care nici un om cuminte nu pleacă la drum. Âncă mai puțin se putea el gândi, ca 'n ziua aceasta să caute fie 'ntr'un fel, fie 'ntr'altul o 'ntâlnire cu dînsa.

«Păcatele mele! — isbucni în cele din urmă îmbărbătat și de cipriotul lui Duro. — Nu cumva am venit eu la București numai ca să mânânc — ici la Iordache, colo la Ianache și 'n cele din urmă la Duro!? Altă treabă n'am făcut pân' acum: — Am să mă duc! — strigă. — O să se 'ntrebe doamna Ionescu, văduva de profesor și proprietara de casă: «De ce vine omul acesta să ne vadă? — Ce vrea? — ce caută? — care îi sunt gândurile?» Puțin îmi pasă — chiar și dacă-mi va fi arătând ușa! Eu vreau, ear Alinei o să-i pară bine».

El stete puțin pe gânduri, mai umplù odată păharul și-l deșertă pe gustate.

«O să-i ori n'o să-i pară bine?» — se 'ntrebă apoi mai muiat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Prin amurgul serii, când a plecat să-şi ia pachetul cu haine, era mereu ispitit să se ducă fără de întârziere în strada Batiştei şi se opria din când în când ca omul, care nu ştie, dacă la dreapta ori la stânga are s'o apuce.

S'a dus să-şi ia pachetul şi, întorcându-se cu el la gazdă, a fost cuprins de adâncă întristare.

La urma urmelor tot cel mai cuminte lucru era să se 'ntoarcă acasă şi s'o ducă înainte cum a dus-o timp de un an. Viaţa lui aşa şi aşa nu mai avea nici un rost, şi singura parte bună a ei era aceea, pe care putea s'o petreacă dormind

Intâmplarea neaşteptată însă nu numai în romane şi 'n drame ci şi 'n viaţa petrecută în aievea hotăreşte faptele omeneşti — ce-i drept, nu totdeauna, dar câteodată

Vineri era zi, care nu numĕră şi 'n care n'ai să începi, nici să sfîrşeşti nimic, dacă e vorba să-ţi iasă toate 'n bine. — Emil, deşi deşteptat din somn mai curând decât alte dăţi, a mai stat în culcuşul lui împărătesc dându-şi silinţa să adoarmă ear, ca să nu se mai gândească nici la cei trei miniştri, nici la celelalte supărări ale sale. Tot foamea, ear foamea, l'a silit în cele din urmă să se scoale, să se spele, să-şi perie hainele, să-şi şteargă 'ncălţămintea şi să se îmbrace şi să plece — nu înse la Iordache, nici la Ienache, nici mai ales la Duro, ci aci mai aproape, la Grădina cu Cai, lângă Dâmboviţa, care era acum întrată 'n matca ei.

Era frumos acolo 'n grădina aceea. Deasupra porţii de intrare se afla firma, pe care era zugrăvit un cal legat la iesle, iar sub el steteà scris cu litere mari: «*Aici este antica şi renumita grădină cu cai, unde paşte calul banului mărăcină Dumitru Teodor*».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In lăuntru se aflau mese la umbra sălciilor acum umbroase, grătar nu mai prejos de cel de la Iordache și de la Ianache, țuică de Dâmboviţa și un pelin sor ca cipriotul lui Duro.

Tot să stai — să nu mai pleci.

A stat Emil până pe la trei. Deși hotărît, ca ziua aceasta să nu facă nimic, cuprins de 'nduioșare, a plecat să-și omoare timpul plimbându-se prin Cișmegiu, unde era umbra chiar mai deasă decât la calul banului Mărăcină — Dumitru Teodor.

Mai era însă mult până seara, și ața-l trăgea spre partea de la deal a orașului, unde Alina umbla cu mama ei din prăvălie în prăvălie, ca să-și cumpere mai una, mai alta, o pălărie de paie, o panglicuță, un văl de obraz, o pereche de mănuși, o umbreluță, lucruri, de care are nevoie o domnișoară, care pleacă pe o zi-doaue la țară.

După-ce și-au ales și cumpărat cele mai de seamă, d-na Ionescu, femee practică, a intrat la Martinovici, în Hanul Șerban-Vodă, colț cu strada Germană, cea mai de frunte din băcăniile din București. Tot trebuia să ia birjă: de ce să nu-și facă și provisiuni de băcănie, ca să și-le ducă și acelea acasă.

«Tu, fată, — îi zise Alinei, — du-te colea în hanul Zlătari, la «*Degetarul*» și-ți cumpără mărunțișurile în vreme-ce eu îmi fac treaba aici, unde am să te aștept».

Așa vin întâmplările.

Emil ieșise din Cișmegiu cu gândul de a se duce la cofetăria Marinescu din strada Franceză, unde se serviau cozonacii cei vestiți, urcase printre cânii de pe Bulevard și o luase pe Podul Mogoșoaiei spre circul din piața Sf. Constantin.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când Alina era să intre la «*Degetar*», el trecea despre palatul societății de asigurare «*Dacia*» spre Zlătari.

«Vai de mine!» — strigă dînsa oprindu-se speriată la ușa prăvăliei.

Deși cu barbă, cu părul în plete ajunse la umeri, cu o pălărie lată și mult purtată 'n cap și îmbrăcat în haine prea lungi și prea largi pentru dînsul, el pășia și-și ținea trupul tot ca mai nainte.

«El e! — E chiar el! — își zise ea și o luă fuga 'n urma lui, ca nu cumva să-l piardă în mijlocul trecătorilor acolo numeroși.

Ajungându-l la maidanul de lângă circ, ea-l prinse de mână și-l ținù, ca nu cum-va să-l scape.

«Proasta de mine! — grăi răsuflând din greu. — Mă temeam, că te pierd».

El rămase zăpăcit în fața ei.

«Vezi d-ta comedie! — exclamă peste puțin. — Se poate una ca asta!? Cum ne pomenim așa deodată aici!?»

Ea nu mai era 'n stare să dea vre-un răspuns.

Se uita pierdută la el. Era tot el, dar nu tot ca mai nainte. Își cumpărase haine noaue și ghete noaue și cămașă noauă, dar nu se gândise să treacă și pe la bărbier și pletele lui cele lungi, ori și cât de mult le-ar fi peptenat în timpul celor din urmă câte-va zile, erau tot cârlțoase și-i dedeau înfățișarea de om prăpădit.

«D-ta ce mai faci?» — grăi dînsa cuprinsă de jale și tot ținându-l de mână.

«Ce să fac? — răspunse el. — Mă mir și nu mă pot desmetici. De patru zile umblu mereu și nu știu cum să te găsesc, și iată-ne acum, când nici cu gândul nu gândiam...».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cum vor fi vorbit ei și cum se vor fi uitat unul la altul, destul că mai unul, mai altul dintre trecători se oprise 'n apropierea lor, ca să vadă, ce urmează mai departe. E apoi destul să se oprească trei — pentru ca din ce în ce mai mulți să se 'ntrebe: Ce-i aici? — ce s'a 'ntâmplat?

Ea nici nu vedea, nici n'auzia cele de din pregiurul ei; el însă se 'ntoarse înapoi și coti cu ea spre biserica Stavropoleos.

«Și eu tot așà, — grăi dînsa. — Mama a rămas la Martinovici, unde mă așteaptă. Mă duceam la «*Degetar*», că să mai cumpăr unele mărunțișuri. O clipă dac' aș fi venit mai târziu ori mai curând, nu te mai zăriam, și dac' ai fi venit pe la noi, nu ne mai găsiai, căci mâne plecăm la Valea Boului».

Emil scoase pe nesimțite mâna sa din a ei — cum luntrașul își aruncă vâsla 'n voia valurilor.

«La Valea Boului?» — șopti el.

«Și mie mi-e greu să mă duc!» — urmă ea.

«Atunci nu te duce!» — o sfătui dînsul.

«Nu se poate, — întimpină dînsa: — Cocoana Mare ne-a poftit pe mama și pe mine, și trebue neapărat să ne ducem».

Emil tresări — par' că 'n mijlocul unei nopți întunecate un fulger i le-ar fi luminat toate.

«Da! — zise. — Dacă ea v'a poftit, trebuie să vă duceți».

«Dar ea e atât de 'nțepată».

«Nu mai e, dacă v'a poftit! — stărui dînsul. — E mama lui și el e om, scumpa mea, om adevărat!»

Le-a zis aceste, și mai mult nu putea să zică. Își aducea aminte, cum atunci fusese luat ca o păpușă umplută cu paie și coborît de pe schelă și se simția

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

om de tot slab în faţa unui în toate privinţele tare.

Ea stetea nedumirită.

«Acum du-te, — urmă el; — n'o face pe mama ta să te aştepte.

Ea-l prinse ear de mână.

«Când ne mai vedem?» — întrebă.

«Când vrei, — răspunse el. — N'ai decât să-mi trimiţi trei vorbe la sora mea, Aurora Leapcă, la Ploieşti, biserica Maica Precesta. Ea ştie totdeauna, unde mă aflu. Ori-şi-unde aşi fi, las ori-şi-ce treabă şi vin».

«Mai vino cu mine până la colţul Lipscanilor», — îl rugă dînsa ducându-l de mână.

S'au şi dus pân' acolo, dar n'au mai grăit nici ea, nici el o singură vorbă, căci ceea-ce ar fi avut să-şi spună nu se poate spune răsbind prin mulţimea trecătorilor, care văd şi aud.

După-ce s'au despărţit ca doi oameni, care peste vre-un ceas ear au să se 'ntâlnească, el a rămas în chibzuri. Nu-şi mai aducea aminte, că plecase la cozonacii cei buni ai doamnei Dimitrie Marinescu şi nu ştia unde să se ducă şi ce să mai facă.

De odată au dat năvală asupra lui trei prieteni, toţi trei fraţi de dincolo, unul Nerone Pop, pe care-l ştia dela «*Trompeta Carpaţilor*», organul lui Cezar Boliac, altul Scipione Badescu dela «*Buciumul*», iar al treilea totdeauna galantul Bogdan, advocat la căile ferate şi admirator al lui Anghel Şoric dela Buzău.

Mare bucurie. Plecaseră oamenii la Zdrafcu, tocmai dincolo de Grădina cu cai, în dreptul bisericii Sf. Elefterie.

«Nu! — le zise Emil. — Haid în Dealul Spirii, lângă casarma Cuza, la Niţă Stere, care e Anghel

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şoric de la Bucureşti. — Veniţi, băieţi: voi alegeţi şi beţi, eară eu fac chef şi plătesc!»

IV.

Zicea Cocoana Mare, că de câţi-va ani moare 'n fie-care iarnă, dar primăvara ear învie şi prinde puteri. Acum însă primăvara era 'n toiul ei, rândunelele-şi făceau ear cuiburile, pomii erau acoperiţi de flori şi pădurea înverzise fără ca dînsa să se mai înfiripeze.

Bolnavă n'ar ti putut zice că era, dar tângia sleită de puteri. Nopţile o treceau din când în când năduşelile, nu putea să doarmă şi, întorcându-se mereu de pe o parte pe alta, se desvălia, răcea şi o apuca tusea. Ziua şi-o petrecea mai mult culcată, ca să odihnească. Poftă de mâncare nu avea, deşi îi veniau mereu sfîrşeli.

Era pentru dînsa grea de tot jertfa, pe care o aducea ca băiatul ei să iasă cu faţa curată din încurcătura, în care se băgase în clipă de năvălnicie, dar tot se bucura, că poate s'o aducă. Pentru-ca d-na Ionescu şi fiica ei nu cum-va să se simtă străine, a poftit şi oameni mai de seama lor, pe subprefectul Călin şi soţia sa, femee măritată de abia vre-o doi ani, pe revizorul Popescu-Baltă cu soţia şi fiica sa, fată de vârsta Alinei, ba chiar şi pe soţia administratorului, fostul primar. Ştia prea bine, că va trebui să stea ziua 'ntreagă cu încordată luare aminte pentru-ca nimeni să nu se poată plânge c'a fost neglijat, dar tocmai aceasta o făcea să-şi adune toate puterile şi să se simtă, după-ce a sosit la Valea Boului, mai înviorată şi mai mulţumită de sine însa-şi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O vor fi simţit ori nu alţii aceasta, a simţit-o Alina, care plecase de acasă cu inima grea şi cu ochi nu numai plângători, ci şi plânşi, căci întâia oară se simţia vinovată de o faptă, pe care n'o putea mărturisi mamei sale. Il vedea mereu în faţa sa pe omul cu părul cârlţos, cu pălăria soioasă, nedormit şi nemâncat, mai jerpelit decum în adevĕr era şi-i venia să alerge după el — ea singură nu ştia de ce.

Indată-ce a ieşit înse din oraş în largile zări bătute de soarele primăverii, ea le-a uitat toate cele ce ar fi putut să-i întunece viaţa. Nu mai era aici nici cald, nici rece, ci numai adiere, aier şi lumină, pretutindeni lumină, în care toate ies în deplina lor frumuseţă la iveală.

Ici un cocostîrc stetea 'ntr'un picior la cuibul de pe un coşar de la marginea satului şi toca din ciocul lui puternic. Colo o cioară cârâia pe furca unui puţ cu cumpănă. Dincolo o gâscă-şi purta boboceii la iarbă verde. Mai departe o ciocârlie se ridica 'n văzduh cântând în sborul ei, o pupăză se opria 'n mijlocul drumului, îşi desfăşura creasta şi ear sbura mai departe. La fie-care pas ce-va nou, la fie-care cotitură altă priveliste şi pretutindeni cer senin deasupra pământului acoperit de verdeaţă fragedă. Mai era cu putinţă, ca inima ei să nu se 'nveselească.

Intrată înse 'n valea plină de ţarini şi de livezi şi mărginită de dealuri acoperite de păduri, ea a căzut ear pe gânduri. Soarele n'ajunsese încă să risipească ceaţa ce acoperia munţii din fundul văii şi era ce-va posomorît în larga şi bogata priveliste ce se desfăşura în faţa ochilor ei. Toate erau oare-cum potrivite cu Cocoana Mare, care era şi ea posomorîtă şi neiertătoare de-ţi era greu să te bucuri şi 'n apropierea ei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de viață, și inima copilei se strîngea atinsă de gândul, că o zi întreagă avea să stea sub ochii bătrânei.

Erau în trăsură numai ea și mama ei, care se gândia la partidele de maus, ce jertvia de dragul fiicei sale, și la prietenul, care veneia s'o însoțească pan' la D-na Cleopatra, Mamă era și ea și aducea bucuros jertva aceasta, dar nici ochi pentru priveliști, nici chef de vorbă nu prea avea, și ele-și urmau mai mult pe tăcute drumul.

«Mi-e par'că mă trec răcorile când mă gândesc, că peste puțin o să ne aflăm în fața Cocoanei, — grăi cu toate aceste Alina. — E mai și mai decât domnișoara Săvescu, care te examinează până 'n cele mai mici amănunte, — cum stai, cum pășești, cum te așezi, cum deschizi și închizi ușa, cum rostești vorbele, cum ți-ai peptenat părul, cum ești îmbrăcată, cum ți-ai făcut funda de panglicuță... Nu mai știi ce să faci, ca să-i fii pe plac».

«Asta-i» — răspunse mama. — N'ai decât să fii cum ești, că ești foarte bine. Știu și eu, cum are să fie o fată la vârsta ta și la starea noastră».

Cu atât numai nu putea Alina să scape.

A scăpat însă în clipa, când s'a dat jos din trăsură și a sărutat mâna Cocoanei Mari, care a sărutat-o și ea pe frunte.

Era cu totul alta: îmbătrânită, dar nu bătrână, cocoană, adevărată cocoană, dar nu Cocoană Mare.

Când se 'ntâlnesc oameni, care nu se cunosc, se produce de obiceiu oare-care zăpăceală.

Se aflau acolo, afară de Iorgu, d-l și d-na Talpă, revizorul școlar cu fiica și cu soția sa, soția fostului primar și Zoe. Alina, și dealtminteri de o firească stângăcie, nu știa care cine este, la cine să se uite

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai nainte, de cine să se apropie, cum să se poarte şi ce să zică.

S'ar fi aşteptat, ca Iorgu să vină la ea şi s'o primească, — cum se zice, — cu braţele deschise. El înse, înalt, voinic şi îmbrăcat într'un frumos costum de catifea, stetea cu pălăria 'n mână şi aştepta să-i vie rândul după-ce mama lui îşi va fi făcut prezentarea oaspeţilor.

In vreme-ce cocoana Elena prezenta d-nei Ionescu pe ceilalţi, ochii Alinei se opriră cu uimire asupra Zoei. Frumuseţa, găteala, ţinuta, întreaga ei fiinţă i-se păreau ca din poveşti şi se uita la ea, încât Zoe mişca din cap cu un încântător zîmbet de mulţumire, ear cocoana Elena se 'ntoarse şi ea spre Zoe şi i-o prezentă — mai nainte decum s'ar fi cuvenit.

«Sunt încântată!» — grăi Zoe şi de astădată ea spunea adevĕrul.

N'a şi rămas înse încântată, căci Alina îşi făcù în faţa ei bine ştiutul compliment, pe care în zăpăceala ei uitase a-l face Cocoanei Mari, şi îl făcù atât de ceremonios, încât domnişoara Săvescu ar fi fost încântată de el, Zoe înse stetea pe gânduri, dacă nu cum-va în zeflemea î-l face, iar cocoana Anicuţa zîmbi.

Simţind efectul acesta, Alina era 'n stare să-şi repete complimentul în faţa tuturora.

«Eu sunt atât de proastă! — grăi dînsa după înveţul luat la şcoală. — Dar e aici atâta lume şi atât de frumos şi de bine, încât nu mai ştiu cum să mă bucur de toate».

Acum era încântată Cocoana Mare. Era în această mărturisire a copilei atât adevĕr şi atâta inimă deschisă, încât femea 'nbătrânită înainte de vreme în mijlocul unei societăţii, care le 'mbracă toate 'n

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

forme convenţionale, era pornită s'o 'mbrăţişeze şi s'o sărute.

«Ne bucurăm şi noi văzându-vă bucuria tinereţelor, — zise. — Intorcându-se apoi spre d-na Ionescu, care făcea feţe, mai adăugă: — Şi era p'ac'-p'acl să mă lipseşti de mulţumirea aceasta».

Ear de aici înainte toate s'au desfăşurat după cum le rânduise stăpâna casei.

Masă în adevĕratul înţeles n'avea să fie. Lasă că n'aveau acolo la moşie ceea ce ar fi trebuit să aibă, pentru ca să poată 'ntinde o masă, dar nici nu veniseră oamenii, ca să se ospăteze, ci ca să se plimbe. Cumpărase Iorgu de la băcănia lui Ovesa, concurentul lui Martinovici, şi de la Capşa, cum ştia el, fel de fel de bunătăţi, tartine peste tartine, salam, şuncă, pulpă de viţel, pateuri, sardele, «omar» pentru coconul Iancu, torte de mai multe feluri, băuturi după plac şi ceaiu de cea mai superioară calitate. La faţa locului n'aveau să se mai gătească decât ceaiul, cafeluţele şi puii la frigare, ce-i drept, cam mici, dar trufanda, şi doi miei, — tot trufanda.

Deocamdată, era pe la noaue, o mică gustare, în timpul căreia oamenii aveau să se cunoască mai de aproape şi să ia înţelegere, unde au să se ducă înainte de toate.

Coconul Iancu ţinea să meargă la pădurea acum înverzită, ce-i drept, nu de dragul frumuseţei, ci ca să vadă, dacă sunt ori nu adevĕrate cele scrise de Iorgu. Cocoana Anica şi Zoe s'ar fi coborît mai bucuros la livezile din vale, care erau în plină floare. D-na Ionescu, soţia subprefectului şi soţia revizorului se dedeau în partea coconului Iancu, ba, par'că ar fi dorit, ca tot la marginea unui luminiş din pădure,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe iarbă verde, să se ia și prânzul. — Foc mare cu mult jeratec viu, la care să se frigă puii și mieii.

Alinei îi era tot una, căci pe ea toate o adimeniau. Nu se mai săturau ochii ei, care rîdeau acum și ei.

Ceața din fundul văii se risipise, și munții cei înalți se vedeau în zarea albăstrie a depărtării.

«Cocoană Mare, Cocoană Mare»! — exclamă dînsa. — Ce măreți sunt munții și ce frumuseță e poienița luminată de soare. Ce vedere se va fi deschizând de acolo la vale și la deal!»

Cui i-le spunea aceste? — Femeii, care aici și-a petrecut copilăria și anii tinerețelor și atât de adese-ori a alergat prin poienița aceea.

«Se poate merge cu trăsură până acolo?» — îl întrebă pe Iorgu.

«Nu încă», — răspunse acesta.

«Dar putem, dacă doriți, cocoană, să vă ducem în jeț, — grăi administratorul, care-i înțelese gândul. — E lucru ușor pentru doi oameni, și am făcut-o 'n mai multe rânduri».

«Sunt și acolo vre-o cinci-zeci de peri pădureți, din rodul cărora tata făcea pentru casă oțet, care îi plăcea foarte mult, — grăi dînsa. — Ei trebuie să fie acum în floare, dar e greu pentru cei-lalți, și cum să ducem merindea?»

«E drum de car, cocoană», — stărui administratorul.

«Se fac toate!» — adăugă Iorgu.

«Dacă nu merge altfel, ne urcăm în car», — zise cocoana Anica.

«Eată-ne și la pădure, și la livede, și la luminiș!» — exclamă coconul Iancu.

Zoe ear era 'ncântată: putea să vorbească după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întoarcerea ei la Bucureşti despre plimbare făcută 'n car cu boi.

Haid la poieniţă!

In vreme-ce se făceau pregătirile de plecare, Alina, fată harnică, se 'nvârtia pe ici pe colo făcându-şi treabă, ca să-i dea ajutor Cocoanei Mari, care şedea în jeţ şi dedea porunci, cum au să fie luate toate 'n bună rânduială şi aşezate 'n coşuri.

Când veni rândul la pui, copila se 'nduioşă.

«Săracuţii de ei! — zise. — Erau atât de mici! Cum au putut să le taie gâtul!? — Bobocei nu sunt aici? — Am văzut pe drum atâţia!»

Cocoana Elena se 'nduioşă şi ea. Avuse 'n tinereţele ei, ba avea chiar şi acum multă slăbiciune pentru puişori, pentru bobocei, pentru purceluşi, pentru tot ce-i mic şi drăguţ.

«Cum nu? — răspunse ea. — Avem de toate. A înfiinţat fiiul meu curte de păsări sistematică, tot soiuri alese de el».

Alina începù să scapere din picioare.

«Am voie să mă duc să văd!?» — întrebă dînsa nerăbdătoare.

Cocoana Elena stete puţin pe gânduri, apoi se ridică. Era peste putinţă s'o lase singură. Grabă mare nu era, căci mai aveau să treacă doaue, fie chiar şi trei ceasuri până la prânz. Se bucurase 'n tinereţele ei atât de adeseori umblând de la cloşcă la cloşcă şi de la coteţ la coteţ şi voia să se bucure şi acum — de bucuria copilei.

A şi avut parte de bucurie chiar mai multă decât se aşteptase.

Ceilalţi au plecat voioşi pe jos, în urma lor carul cu boi, în care Iorgu şi administratorul făcuseră loc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de șăzut pentru cei obosiți, dacă ar fi fost să fie nevoie de aceasta. Din deal se auziau glasurile și rîsetele lor de la depărtări din ce în ce mai mari, dar cocoana Elena, — grabă mare nu era! — își purta vecinica de la bobocei la puișori și apoi la porumbei. Alina alerga pe săltate de ici până colo și ear nu i se mai săturau ochii, iar nu mai găsia vorbe, ca să-și dea dragostea pe față.

«Să-i vezi ciugulindu-și hrana, — grăi cocoana Elena, care cunoștea atât de bine mulțumirile vieții de la țară. — Ilie! — urmă apoi întorcându-se spre argatul curții. — Adă-le păsat! — Dacă nu mai ai, toacă în pripă știr și urzici, amestecă și opărește».

Ilie alergă la bucătărie. Până una-alta cocoana Elena o duse pe fată la purceluși și la viețelașii, pe care nu era chip să nu-i săruți în botișorul curat.

Când ceilalți au sosit în poieniță, Alina ședea pe un buștean și le presăra — ici puișorilor sprinteni, colo boboceilor cu talpă lată păsatul și țipa de bucurie când ei, din ce în ce mai îndrăzneți, luau hrana și din palma ei cea mică.

Ear bătrâna 'ntinerită ar fi stat până seară, dac' ar mai fi putut zice, că nu e mare graba.

Era sus de tot soarele când le-au aruncat în pripă una peste alta 'n car, cocoana Elena s'a așezat în jețul înțepenit pe o targă și au plecat la deal. — Alina mergea ici înaintea carului cu merinde, colo 'n urma lui, când la dreapta tărgii cu jețul, când la stânga ei, oprindu-se mereu, ca să examineze mai o floare, mai un fluture, mai un gândăcel și luând-o ear la fugă, ca să nu rămâie 'n urmă, și întrebând la tot pasul pe oamenii dela targă: Ce-i asta? — Cum îi ziceți?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cocoana Elena, înțepenită 'n jeț, se simția nemângâiată, că nu poate să-i fie mereu aproape, își purta capul uitându-se mereu după dînsa.

Carul cu merinde apucase departe înainte, ear nu mai era înse mare grabă, căci Alina era perdută 'n admirarea naturii. Dacă găsia 'n calea ei o floricică, nu se mulțumia s'o miroase, nici să-i vadă colorile, ci-i examina calicele și corola, îi numĕra petalele, îi scruta staminele, îi căuta ovarul. Dacă prindea un fluture, își dedea seamă despre desemnul de pe aripile lui. Dacă dedea peste un gândăcel, îi examina mandibulele, tentaculele, toracele, aripile și picioarele. Mereu era cuprinsă de uimire și încântată. Puteau să mai aștepte cei din poieniță.

«Cocoană Mare!— Cocoană Mare! — strigă ea deodată alergând spre targă cu pumnul încleștat. — Să vezi o minune, — o adevĕrată minune! De trei ori câte trei și cu toate aceste numai șapte! — Ce e aceasta? — adăugă deschizând pumnul și arătând în palma ei un gândăcel rotund.

«Gârgăriță e», — răspunse cocoana Elena pusă pe gânduri.

«Da, gârgăriță», — zise unul dintre purtătorii tărgii.

«Gârgăriță ca toate gârgărițele, gânganie afurisită!» — zise și cel-lalt.

«Va să zică așa e gârgărița, care mănâncă rodul? — grăi atunci Alina. — Să vezi, Cocoană Mare: uite, aripile sunt roșii. Sus la încheietura celor doaue aripi e un punct negru, jumătate pe una și altă jumătate pe cea-laltă. La mijlocul aripii de la dreapta e alt punct de aceea-și mărime. Ear alt punct negru tot atât de mare e la mijlocul aripii de la stânga. Fac trei puncte de aceea-și mărime la egale depărtări. Așa-i ori nu-i așa?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Așa-i», — răspunse cocoana Elena, care văzuse 'n viața ei mii de gârgărițe fără ca să fi numărat vre-odată punctele de pe aripile lor.

«Mai sunt acum câte un punct mai mic la fie-care dintre capetele celor doaue aripi, — urmă Alina. — Uite: punctul mare de la mijloc și cele doaue mai mici ear fac trei; — trei pe aripa dela dreapta și ear trei pe cea de la stânga. De trei ori trei și cu toate aceste numai șapte. Mai mult: fiind-că negru pe roșu nu iese bine la iveală, mai are pe botișor și o pată albă».

Cocoana Elena se uită când la gânganie, când la fată.

«E în adevĕr așa și mă mir c'ai băgat-o de seamă, — grăi dînsa, — dar eu cred, că e o întâmplare».

Alina clătină din cap.

«Nu se poate, — o 'ncredință. — Așa e gârgărița, ori-și-care gârgăriță. Sunt fel de fel de fluturi, dar fluturii de acela-și fel sunt toți unul ca altul, cum florile de acela-și fel sunt una ca alta».

«Aș'! — strigă cocoana Elena. — Dar găinile, rațele, porumbeii? dar trandafirii și garoafele?»

Alina rămase 'ncurcată.

«Apoi da! — zise ea. — Sub purtarea de grijă a omului multe se prefac, ori se dreg, ori se pocesc. Gârgărița însĕ...».

Cocoana Elena se ridică din jeț par' c'ar fi fost fată mare.

«Să mai prindem o gârgăriță, — grăi dînsa. — Niculae, Voicule, haid. — O gârgăriță!»

Gârgărițele sunt însă gângănii afurisite, cum zisese Voicu: țara-i plină de ele, și când cauți, nu găsești nici una.

Sus în poieniță merindea era descărcată, focul ardea pe pâlpăite, jăratecul era grămadă mare, puii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și mieii steteau înțepeniți în frigări, mișcarea și aerul cel bun își cereau drepturile, ear stăpâna casei căuta pe aci prin apropiere o gârgăriță, cel puțin una.

Cocoana Anica și Zoe, care o știau pe aceasta cu deosebire stăruitoare asupra formelor de bună cuviință, erau puse 'n cele din urmă pe gânduri. Una se temeà ca nu cumva să-i fi venit rău verișoarei sale prea obosite, ear cealaltă dedeà cu socoteală, că d-șoara din pension a făcut vre-o prostie, în urma căreia mătușa ei era nevoită să 'ntârzie.

Iorgu, neliniștit atât de una, cât și de alta, și-a cerut voie să plece în cele din urmă la vale și-a găsit pe mama lui sprintenă cum de mult n'o mai văzuse.

Necăjită, că nici până la vârsta ei n'a ajuns să știe, cum sunt petele de pe aripile gârgăriței, necăjită, că aici cei doi săteni nu știau, necăjită, că nu mai găsia nici o gârgăriță, ea umbla de ici până colo plecată spre pajiștea dela mărginea pădurii.

«Ce este? — ce ați perdut? ce căutați?» — întrebă Iorgu.

«Lasă-mă 'n pace! — răspunse ea. — Ia' — căutăm și nu găsim. — Să spui tu: câte pete sunt pe aripile gârgăriței?»

Iorgu abia-și mai putù stăpâni rîsul.

«Știu eu!? — răspunse el. — Cine-și mai bate capul cu asemenea amănunte?»

«Uite, fata asta», — grăì mama lui.

Alina se simția în mare strîmtorare.

«Eu am găsit un gândăcel, care avea pe aripi de trei ori câte trei pete, — zise ea. — Cocoana Mare zice, că e gârgăriță, dar crede, că nu toate sunt așa».

«N'aveți să mai căutați, — grăl dînsul, — căci vă încredințez, că toate sunt la fel. Dealtminteri mă mir,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că ai găsit aici una, căci gârgăriţele n'au ce să caute aici. Locul lor e 'n vale, unde sunt florile, în care-şi pun oauele. Căutaţi zadarnic — şi, — adăugă, — sus ne aşteaptă ceilalţi. — Ia-ţi, mamă, locul în jeţ.»

«Nu! — răspunse cocoana Elena plecând la deal. — Pot eu să merg şi aşa».

De geaba-i spusese el, că nu sunt pe acolo gârgăriţe, căci ea ardea de dorinţă de a se 'ncredinţa cât mai curând, dacă are ori nu are Alina dreptate.

Sosită deci în poieniţă, ea întrebă mai pe unul, mai pe altul, dacă ştie ori nu câte pete are gârgăriţa pe aripi şi cum sunt ele aşezate. Era un amănunt fără de 'nsemnătate, chiar lucru de rîs, dar nici coconul Iancu, nici administratorul, nici revizorul şcolar, nici subprefectul nu erau în stare să-i dea răspuns.

«O, Doamne! — Ce te miri, Cocoană Mare!? — îi şopti Alina. — Sunt atâţi oameni, care văd în fiecare zi găini şi mănâncă pui de găină şi tot nu sunt în stare să spună, câte degete are găina. Ca să ştii, trebuie să te uiţi bine şi să-ţi dai seamă despre ceea ce vezi».

«Aşà e! — zise cocoana Elena în gândul ei. — Nu vede nimeni atât de bine ca fata aceasta».

Aşa zicea şi Iorgu aducându-şi aminte de oarele plăcute, pe care le-a petrecut vorbindu-i despre sămănături, despre plantaţiuni şi despre tunderea pomilor.

E lucru ştiut, cum calul scos din serviciul oştirii, auzind goarna, îşi ia zăbalele 'n dinţi şi aleargă să intre 'n front. Cam aşa era şi Iorgu când îl covîrşiau slăbiciunile de gospodar. El nu se mai puteà despărţi de copila, care nu numai vedea atât de bine, dar şi asculta cu încordată luare aminte, înţelegea bine şi avea inimă pentru toate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Părul pădureț, crescut în lărgime, are trunchiu drept și coroană bine rotunjită și deasă, frunziș luciu și floare multă ca numai puțini dintre pomi. Alina, ieșită 'n poieniță, o părăsi pe Cocoana Mare, de care se ținuse pân' acum, și alergă la perii acoperiți de flori.

Iorgu, fără ca să se gândească, se luă cu pași larg călcați după ea. Sosind-o apoi, el începù să spună, cum e lemnul de păr, la ce poate să fie întrebuințat, cum perele pădurețe sunt bune nu numai pentru oțet, ci și poame uscate, ba păstrate 'n fân și un fruct cu gust plăcut, cum perii altoiți în puieți de pădureți sunt mai trainici decât alții.

«Ce frumos! — zise dînsa și acum — supărată că o slugă îi pofti la mâncare.

In timpul prânzului Zoe era 'n foarte bună dispoziție, căci erà supărată. Nu era încă dumirită în ceeace privește complimentul ce-i făcuse Alina când a început să se simtă jignită de lipsa de sfială, cu care aceasta se ținea după stăpâna casei. Incă mai jignită s'a simțit când cocoana Elena, par'că numai de dragul Alinei a pus la cale servirea prânzului în poieniță și au rămas timp atât de îndelungat împreună. A rîs apoi când a venit vorba despre petele de pe aripile gârgăriței. Ce prostie! — S'a pus înse pe gânduri când l'a văzut pe Iorgu luându-se cu pași larg călcați după vecinica lui și vorbindu-i cu multă vioiciune despre ceva, numai ei știau despre-ce.

Intorși deci la mâncare, el și ea, nu mai erau pentru Zoe tot cei de mai nainte, și dama de societate, care vedea și ea bine când era vorba de cele ce-o interesau, a 'nceput să examineaze pe Alina ca aceasta petele de pe aripile gârgăriței.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Are ceva fleacul acesta de fată! — își zicea. — Înaltă, subțirică, mlădioasă, încă nu pe deplin desvoltată, plină de duioșie... și ce ochi, ce guriță!!»

Femee trăită în lume și plină de vlagă, examinătoarea își ascundea supărarea într'un fel de răsfățare, încât ochii tuturora erau îndreptați asupra ei, toți erau înveseliți de glumele ei bine potrivite.

Sănătoasă poftă de mâncare, mâncări multe, felurite și una mai gustoasă decât ceea-laltă, băuturi bine alese și pe deasupra și veselia aproape sburdalnică: prânzul se prelungia și car se prelungià.

«Ce păcat!? — își zise Alina în cele din urmă. — Am venit noi aici numai ca să mâncăm!?»

Perzându-și în cele din urmă răbdarea, ea se apropie de Iorgu și arătă asupra unui arbore dela marginea pădurii.

«Ce pom e acela?» — întrebă dînsa.

«Nu e pom, domnișoară, ci copac,» — răspunse el tot pe glumite.

«Așa e! — întîmpină dînsa. — Eu sunt atât de proastă! Pomi sunt numai aceia, care rodesc poame. Se zice: «*Nici salcia pom, nici mojicul om.*» Ce fel de copac e?»

«E stejar, domnișoară, — răspunse el, — copacul care dă cel mai prețios lemn, și tare, și trainic».

«Dar, uite, nu are frunzele ca alți stejari,» — grăi dînsa.

Iorgu rămase cuprins de uimire oarecum respectuoasă. El știa foarte bine, că stejarii sunt de mai multe feluri și că fiecare fel are frunza lui particulară, dar deosebirile sunt atât de ne'nsemnate, încât e foarte greu să-ți dai seamă despre ele.

«A, domnișoară, — zise, — stejarii sunt de mai multe feluri: e tufan, e cer, e gârniță...»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Zoe zîmbi cu răutate: aceasta era culmea!

«Domnilor, doamnelor, domnișoarelor, — sunt aici și doaue domnișoare foarte gentile, — strigă dînsa. — După ce ne vom fi făcut datoria către stomacurile noastre înfometate, să ne facem datoria și către creerii noștri însetați de știință și să rugăm pe stăpânul acestei încântătoare poieniță, — nu pot să zic al casei, să ne ție o conferență asupra arborilor, copacilor și pomilor ce ne 'ncungiură!»

Strigăte, hohote, veselie. Rîdea până chiar și Alina, care nu simția înțepătura, ba rîdea și Iorgu, care o simția.

Nu s'a mai vorbit apoi nici despre gârgăriță, nici despre peri pădureți, nici despre soiurile de stejar.

Abia pe 'nserate, după ce s'au coborît cu toții din poieniță și se făceau pregătiri pentru cină, a venit ear vorba la slăbiciunile gospodărești.

Coconul Iancu dăduse o raită prin pădure și se încredințase, că ea e foarte frumoasă. — Pădure fără de uscături nu se poate. — Era deci hotărît să plece, căci avea treabă la București și era lună plină, deci cel mai plăcut drum. Cocoana Anica nu voia însă cu nici un preț să plece. Doaue drumuri în aceea-și zi erau pentru dînsa o prea mare oboseală. Voia femeea să-și facă somnul în toată regula, și ziua de Luni erà destul de lungă pentru ca să se poată întoarce. Subprefectul și revizorul școlar, care n'aveau până acasă decât cale de vre-un ceas și jumătate, mai puteau să stea. Zoe, venită cu Iorgu, tot cu el era vorba să se și 'ntoarcă, dar nu-i trecuse încă supărarea și era încântată de idea unei călătorii pe lună.

«Te iau eu!» — strigă coconul Iancu — încântat și el, — mai mult, se 'nțelege, de tovărășie decât de lună.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

D-na Ionescu, în sfîrşit, venise cu gândul de a pleca Luni dimineaţa, dar se bucura că toată lumea e pornită să facă pe lună drumul pân' acasă şi nu ţinea să petreacă o noapte 'n casa fostului primar, unde erau pregătite toate pentru ea şi pentru fiica ei.

Se dedea deci zor cu cina, ca oamenii nici să nu întârzie, nici să nu plece nemâncaţi.

«Iar mâncare! — îi zise Alina lui Iorgu. — Oamenii n'au aici altă treabă decât să mănânce. Se pierde tot timpul cu mâncarea când sunt atâtea de văzut».

«Aşa e, domnişoară, — răspunse el. — Pleci fără ca să fi văzut plantaţiunile. Sunt foarte frumoase».

«Dacă dumniata n'ai timp!» — întîmpină dînsa.

«Eu? timp? — grăi dînsul atins. — D-ta ai dorit să mergem în poieniţă».

«Nu! — zise ea cuprinsă de mâhnire. — Am zis numai, că e frumos acolo, — şi e frumos. — Cocoana Mare a dorit».

«Ce e? — ce s'a întâmplat? — întrebă cocoana Elena, care îi văzuse uitându-se par'că supăraţi la ea.

«Nimic, mamă, — îi răspunse el. — Îi vorbisem domnişoarei despre plantaţiunile noastre şi sunt mâhnit că pleacă fără ca să i-le fi arătat».

Cocoana Elena îi aruncă o căutătură mustrătoare.

«Ear — Iorgule!? — îi zise. — Pare-mi-se că domnişoara e mâhnită, — şi are toate dreptatea. — Dac' ai zis, băiete, trebuia să şi faci. — N'ai să pleci, drăguţă! — adăugă întorcându-se spre Alina.

Ea se duse apoi la d-na Ionescu, care stetea de vorbă cu cocoana Anica, şi-o rugă să mai rămâie, ca să plece împreună cu aceasta.

«N'o să ne laşi singure, nu-i aşa?» — închee dînsa.

«Mamă dragă, — stărui şi Alina, — era vorba să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plecăm încă Sâmbătă, și am pierdut jumătate de zi. Să câștigăm mâne, Luni, jumătatea aceasta».

In gândul d-nei Ionescu jumătatea de Sâmbătă era câștigată și cea de Luni avea să fie perdută. — Ce nu face însă mama pentru fata ei? — Nu-i rămâneà decât să mai aducă și jertva aceasta.

V.

Grea cumpănă.

Seara, după ce a rămas singur, Iorgu se plimba neliniștit prin casă.

Zoe, stăpână pe vorbele și pe purtările ei, plecase veselă, amabilă, chiar afectuoasă, spuind mereu, cât de mult îi este coconului Iancu recunoscătoare pentru plăcerea de a face pe lună drumul până la București. Mai nainte de a se fi urcat în trăsură a 'mbrățișat cu multă căldură pe d-na Ionescu și pe Alina zicându-le cu toată stăruința «*La revedere 'n București!*»

Față cu Iorgu ea a rămas rece, din adins înțepată.

Aceasta erà ceeace-l neliniștia.

Ea erà femee, în fața căreia numai de tot puțini dintre bărbați ar fi putut să rămâie reci. Mai era apoi și călăuza lui în societatea bucureșteană și se deprinsese cu ea, încât adese-ori se simția jignit, că dînsa-l ține la oarecare depărtare. Știind-o acum supărată, erà chiar mâhnit și-și făcea sie însu-și mărturisirea, că are slăbiciune pentru ea.

Slăbiciune avea el și pentru cea-laltă, dar cu totul altfel de slăbiciune. Erau doaue slăbiciuni, care puteau foarte bine să stea una lângă alta în acela-și suflet.

De una se și temea, iar de cea-laltă nu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Zoe nu era numai deșteaptă, vicleană și îndemânatică, ci și pătimașă: supărarea ei era mânie, ear mânia ei nu rămâneà stearpă.

O vedea 'n fața lui vorbind acolo sus în poieniță despre «stomacul înfometat» și despre «creerul însetat» și-i erà învederat, că nu pe el, ci pe cea-laltă e în adevĕr supărată.

«Eu sunt vinovat, — își zise, — dar, jignită 'n amorul ei propriu, pe copila aceea nevinovată n'are s'o ierte. — Rău, foarte rău a făcut mama, că nu le-a lăsat să plece!»

Ii mai vorbise Zoe despre vecinica, și acum i se făcea negru în fața ochilor când își aducea aminte de ceea ce dînsa-i spusese fiind vorba de femea, pe care o compromiți.

Temându-se de aceasta, — își dedea el silința să se ducă din ce în ce mai rar la Alina. Zisese el, ce-i drept, în o clipă de năvălnicie: «Noi suntem o lume pentru sine», dar mai ales acum, după ce se perduse oare-cum în viața bucureșteană, nu mai era în stare să zică tot așa. Ii sângera câte-odată inima gândindu-se, că el și ea sunt din doaue lumi, care se dușmănesc, dar așa era: unii l-ar fi urgisit, ear alții ar fi rîs de el, dacă n'ar fi ținut seamă de aceasta. Urîtă lume, dar în ea avea să-și petreacă viața!

Ii era frică de Zoe, se temea de gura ei cea rea, încât îl treceau din când în când năduşelile, și toată noaptea s'a sbătut în culcușul lui gândindu-se, cum are s'o îmbuneze.

Ce nu e 'n stare să născocească o femee ca dînsa când e stăpânită de mânie!?

Dimineața s'a sculat cu toate aceste cu noaptea 'n cap, căci cocoana Anica ținea să ia o mică gustare și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să plece înainte de amiază-zi. Vorba era deci să-şi facă plimbarea prin livezi mai nainte de a se fi sculat dînsa. Cocoana Elena nu putea să-i lase singuri, şi era de sine înţeles, că d-na Ionescu trebuia să-i însoţească şi ea. Caii erau deci înhămaţi, şi trăsura aştepta la scară.

Alina, încă de mult în picioare, se plimba posomorîtă prin curte. Ori-şi-cât de frumos ar fi fost revărsatul zorilor de zi, ea era supărată, că nu poate să facă plimbarea pe jos.

Iorgu, buget la faţă, cu ochii umflaţi şi cu gândul mereu la Zoe, ar fi dorit să n'o facă nici pe jos, nici în trăsură şi nu era nici el în voie bună.

Cocoana Elena, care durmise neobicinuit de bine şi nu avuse de mult mulţumirile zorilor de zi, era înviorată, dar peste puţin, văzând feţele posomorîte ale tinerilor, îşi mai încreţi şi ea sprâncenele.

Singura voioasă era d-na Ionescu, care pe lângă toate celelalte se gândia şi la partidele de maus, care-o aşteptau după amiază-zi. S'a supărat însă şi ea când Alina, care nu ştia încă să-şi ascundă gândurile, a spus oare-cum pe miorlăite, că ea ar face plimbarea mai bucuros pe jos.

«Grabă mare nu-i, — zise ear cocoana Elena, — ca să nu rămâie capra şi să rămâie varza, mergeţi voi tinerii pe jos, iar noi babele venim încetul cu încetul după voi».

Aşa a şi rămas, dar tocmai aceasta i-a băgat în rea încurcătură.

Ieşită abia între ţarini, Alina l-a rugat pe Iorgu să-i arăte, cum înfrăţeşte grâul. El, tot posomorît, a început să caute la dreapta şi la stânga un fir de mai multe ori înfrăţit, iar, după ce l-a găsit, l-a smuls

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu rădăcină cu tot, i-a arătat rădăcinile, a numărat fraţii.

«Ştii că e bine! — îl întrerupse ea. — Eu credeam, că fie-care bob semănat dă câte un spic».

«Dă, domnişoară, şi câte zece, ba chiar şi câte doaue-zeci», — o 'ncredinţă el.

«Se poate!? — exclamă dînsa. — Dar, uite, nu e tot grâul înfrăţit».

Obrajii lui Iorgu iar se rumeniră şi ochii lui îşi luară obicinuita strălucire.

«A! — grăi dînsul. — Aceasta atîrnă de o mulţime de 'mpregiurări. Mai întâiu bobul de semânţă trebue să fie sănătos şi bine desvoltat. Apoi pământul are să fie adânc arat şi fărămiţat».

«Ştiu, — îl întrerupse ea. — Pentru-ca apa de ploaie să rămâie sub rădăcini şi rădăcinile să se poată întinde mai uşor».

El se uită mirat la ea. Îşi aducea aminte, că i-a mai spus-o aceasta, şi era uimit, că dînsa n'a uitat-o.

«Da! — urmă. — Mai rămâne ca pământul să conţină sărurile, de care grâul are nevoie, căci gunoiul nu numai hrăneşte, ci îi şi dă pământului căldură. Grâul numai acolo înfrăţeşte, unde sunt date aceste condiţiuni. Altfel lanul sunt firicele rare, subţirele, cu spicul mic, ba atins adeseori de fel de fel de boli.

«E atât de frumoasă plugăria, — exclamă iar Alina. — De-ce nu le fac oamenii toate aceste?»

«Pentru-că sunt unii proşti, alţii nepăsători, iar alţii leneşi ori deprinşi a se lăsa 'n voia lui Dumnezeu», — îi răspunse el.

Trăsura apucase departe înainte. Cocoana Elena a oprit-o 'n cele din urmă şi se uita înapoi. Ii vedea vorbind cu vioiciune şi-ar fi dorit să ştie ce-şi spun.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1904-1932

«Iorgule! — strigă dînsa. — Ce faceţi acolo?»

«Venim! — Iată venim!» — răspunse Alina şi porni în săltate după trăsură.

După câţiva paşi însă ea intră iar în lan şi smulse o buruiană spinoasă, care ieşia deasupra grâului.

«Ce e aceasta?» — îl întrebă pe Iorgu.

«E pălămidă, domnişoară, — răspunse el, — una din cele mai rele buruieni. — D-ta vezi, că giur-împregiur de ea grâul e rar şi slab. Vrea mizerabila să crească repede, să se facă mare şi ia toată hrana din pământ. Un adevărat hoţ în mijlocul lanului».

«Dar e multă! — strigă dînsa. — Uite colo şi colo şi colo. De ce n'o stîrpesc oamenii!?»

«Nu se poate! — grăi dînsul. — O pliveşte cine-o pliveşte, nu-i vorba, dar stârpirea ei e lucru de tot greu. Are, pe lângă toate celelalte, şi seminţe înaripate, pe care vântul le ia şi le duce de ici până colo. In zadar plivesc eu, căci îmi vine semânţa de la cei ce nu plivesc».

«E foarte rău! — zise ea cuprinsă de indignaţiune. — Trebuie să plivească toţi».

«De trebuit ar trebui, — răspunse el rîzând din toată inima, — dar numai puţini o şi fac».

«Iorgule, veniţi voi?» — strigă ear cocoana Elena.

«Venim!» — strigă şi Alina pornind iar fuga spre trăsură.

Şi astă-dată se oprì însă şi se plecă să ridice.

«Bravo! — bravo! — strigă alergând din nou. — Iat-o! Am găsit-o! Cocoană Mare! Gârgăriţa! — Tot trei câte trei!»

Sosită la trăsură, ea-i arătă cocoanei Elenei gângania cea minunată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Da, — zise aceasta. — Așa este! — Trei-trei-trei... depărtările par'că măsurate pe fir».

«Dar aceasta nici nu e gârgăriță», — grăi Iorgu sosit și el la trăsură.

«Gârgăriță, ori nu, — întimpină cocoana Elena, — fata are dreptate, — a văzut bine, a numărat bine, uite! — Trei mari, patru mici și cu toate aceste de trei ori câte trei».

«Ori-și-cum i-am zice, — adăugă Alina, — e o dovadă, că el are dreptate când zice, că natura nu stropește, nu mâzgălește, cî le așează toate cu măsură potrivită, simetric și armonios, ca să 'ncânte vederea. — Uite! Se poate artă mai desăvîrșită decât în aceste șapte pete și pata albă deasupra lor. — Puțin îmi pasă dacă e ori nu gârgăriță».

Iorgu se uită lung în ochii copilei. Vorbele «el are dreptate», îi sbârnâiau în ureche. Înțelegea atât de multe din ele și știa acum de ce a zis ea, că cu el ar fi făcut bucuros o plimbare la Valea Boului. — Era însă acolo și muma sa, care n'a 'ntrebat — «cine — el?»

«Adecă e un fel de gârgăriță, — grăi dînsul turburat. — Gârgărițele sunt de multe feluri. E gârgăriță, care mănâncă mazărea, gârgăriță, care mănâncă lintea, chiar grâul e mâncat de un fel de gârgărițe».

«Atunci sunt mari stricăciunile făcute de ele!» — exclamă Alina.

«Foarte mari, — o 'ncredința el. — Se 'ntâmplă adeseori dintr'o sută de kilograme de mazăre mâncate de gârgărițe nu mai rămân decât doauezeci. Opt-zeci la sută sunt pierdute».

«Să le stîrpească!» — strigă dînsa mâniată.

«Nu 'nțeleg nici eu, de ce nu se iau măsuri». — adăuga cocoana Elena.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«E foarte greu, mamă, ca să nu zic peste putință, — răspunse el. — Ii vorbiam tocmai, când steteam colo, domnișoarei despre stricăciunile făcute de pălămidă.

«Da! — îl întrerupse Alina. — E foarte frumos, adecă foarte urît. — Sunt atât de proastă eu! — Foarte urît e. Are seminţe înaripate, pe care vântul le ia și le duce unde nu trebue!»

«Ei bine! — domnișoară, — urmă el, — mizerabila aceasta sboară primăvara din floare 'n floare și-și așează ouăle în ovarul florii.

«Ai spus-o aceasta ieri, colo sus în apropierea poieniței», îl întrerupse iar Alina.

«Da, domnișoară, — urmă el ear. — Deacolo, din ovarul plantei putere omenească nu e 'n stare să-l scoată».

«Eară gârgăriță de la voi vine la noi ca pălămida». — adăugă Alina.

«Care va să zică cu aceste vă petreceați voi timpul și ne țineți pe noi în loc», — grăi cocoana Elena.

«Da, Cocoană Mare! — o 'ncredință Alina. — Nu poți să-ți închipuești, ce frumoasă e plugăria. E ce-va și pentru femei. Eu, dac' aș avea pământ...».

Cocoana Elena se coborî din trăsură.

«Să mergem, copii, — zise, — așa încet, că merg și eu cu voi. Soarele se ridică, și Anica o să se supere, dacă nu mă găsește 'ntoarsă când se scoală».

Iorgu era însă intrat în rîvna lui și peste puțin intră în lan și smulse ear o buruiană, apoi se 'ntoarse cu ea la Alina.

«Uite, — îi zise, — ce floare frumoasă. Aceasta e una din cele mai spurcate buruieni, vestita neghină. Lasă că săcătuește și ea pământul — ca pălămida, dar semânța ei n'o mănâncă nici păsările, nici porcii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fiind-că e într'însa o otravă de tot rea. Mâncând pâne de grâu cu neghină, oamenii se 'mbolnăvesc, au spasmuri, ba pot chiar să moară».

«Ear un lucru, pe care nu-l știam! — grăi cocoana Elena. — De aceea se zice că omul rău e ca neghina 'n grâu».

«Are și ea seminţe înaripate?» — întrebă Alina.

«Nu, — răspunse el. — Vântul scoate însă buruiana din rădăcini și-o poartă de ici până colo scuturându-i seminţele».

«Să mergem, copii, că d-na Ionescu se plictisește așa singură 'n trăsură», — stărui din nou cocoana Elena.

Își mai iuțiră dar pașii.

«Care va să zică vântul e și el dușman al omului, — zise Alina peste puțin. — Noi oamenii avem atât de mulți dușmani. Ici pălămidă, colo fel de fel de gârgărițe, din colo neghină, — câte mai și câte altele — tot dușmani răi».

«Asta n'am putea s'o zicem, — îi răspunse Iorgu oprindu-se ear. — Ar trebui să zicem, că dușman a toate este omul, care mănâncă tot ceea-ce-i priiește și strîpește tot ceea-ce nu poate să-i fie de nici un folos. Trăiesc toate fiecare potrivit cu firea sa și 'n felul său. Dușman, când zici, la om te gândești, căci dușman omului numai alt om poate să-i fie, ba se 'ntâmplă, că cel mai aprig dușman să-și fie omul el însu-și sie».

Alina se uită nedumirită la el. Era pentru dînsa prea adâncă filozofia aceasta. Nu 'nțelegea, cum poate omul să-și fie sie însu-și dușman.

«Așa e, drăguță, — o 'ncredință bătrâna, care o știa chiar mai bine decât fiiul său — aceasta. — Slăbiciunile te fac pe tine însu-ți dușman al tău. Dar să mergem, căci începe să fie cald».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ei își iuțiră ear pasul. Alina tot nu era însă dumirită. Ea avea o mulțime de slăbiciuni și toate aceste dedeau farmec vieții sale.

De o dată se opri și iar îi venia să zică: «Eu sunt atât de proastă!»

«Domnule Armaș! — strigă acum. — Știu! Dușmani își sunt sie-și oamenii proști, leneși, nepăsători. Ei, bine! Dacă eu aș fi Stat, aș lua tot pământul în stăpânirea mea și nu le-aș da din el decât acelora, care ară adânc și gunoiesc unde e nevoie, aleg numai semânță bună, stîrpesc și buruieni, și gârgărițe — și să vezi c'ar fi bine și foarte frumos. — E păcat să li-se lase pământ celor ce nu poartă grijă de el».

Iorgu se uită ca omul, care-și vede gândurile, ear cocoana Elena era pornită s'o 'mbrățișeze și să-i sărute ochii amândoi.

Acesta era gândul, de care a fost stăpânită ea toată viața ei, dar n'a știut să și-l dea atât de deslușit pe față. Da! — E atât de mare mulțumirea de a ostenì, ca să le vezi toate crescând și dând rod îmbelșugat. Nu e vrednic să stăpânească cel ce nu ține să aibă mulțumirea aceasta.

«Să grăbim, copii, că iată livedea e aci, — stărui dînsa iar, — și mult să nu stăm, căci Anica se va fi sculat».

Grăbia Iorgu, căci o vedea 'n gândul lui pe cocoana Anica plimbându-se busumflată și ceea-ce încă mai mult îl zoria, o vedea spuindu-i Zoei, cum a trebuit să aștepte în vreme-ce el se plimba cu Alina pe cine știe unde. Ori-și-cât de mult ar fi grăbit însе, erau acolo multe de văzut, ea ardea de dorința de a fi dumirită despre toate, ear el era covîrșit de slăbiciunea dea i-le arăta și a i-le lămuri până 'n cele mai mici amănunte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aici era un măr și colo un păr. Ea se uita la frunze și constata deosebirile dintre ele. El îi arăta coaja de pe trunchiu și de pe crăci, felul de a se desfășura al coroanei, al rămurelelor, al mugurilor, ba se cobora 'n pământ și-o 'ncredința, că nici rădăcinile nu se 'ntind la fel, nici nu acelea-și săruri le priesc și de aceea se deosebesc și 'n ceea-ce privește lemnul și rodul.

Ea constata, că nici la peri nu sunt frunzele la fel. El se 'ntețea și-i vorbia despre soiurile de peri, despre nobilitarea prin transplantare, despre felurile de altoire, despre prepararea solului.

Au urmat apoi prunii, cireșii, nucii, persecii, caișii de tot felul: putea soarele să se ridice, putea cocoana Anica să se plimbe, căci ei erau perduți amândoi ca bețivul, care zice mereu «Plec, iată plec!» — dar bea înainte.

Ceea-ce era mai rău, cocoana Elena nu-i zoria nici ea, căci mare îi era plăcerea, cu care-i vedea umblând de la pom la pom și bucurându-se de toate.

«Mult e drăguță fata dumnitale, — îi zise 'n cele din urmă d-nei Ionescu. — Așa eram și eu în tinerețele mele: toate-mi furau ochii și mă 'ncântau.

«E bună fată, — răspunse d-na Ionescu. — Seamănă cu răposatul ei tată. Așa mă plictisia și el cu toate nimicurile, dar altfel era suflet de om».

«Eu n'am avut parte, — grăi cocoana Elena. — Nu ne potriveam de loc la slăbiciuni. El cu totul alte mulțumiri căuta. — Copii! — strigă apoi călcându-și pe inimă. — O să fie destul pentru astăzi».

Alina se 'ntoarse la ea ca copilul mustrat.

«Știu că-ți pare rău. Imi pare și mie, dar uite, soarele a trecut de mează-zi și 'ncepe să scapete», — îi zise și-o sărută pe amândoi obrajii curați și rumeni.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/mdrr1901-1932

Iorgu, înalt, voinic și 'mbrăcat într'un frumos costum de catifea, stetea ca cioplit din piatră la o parte.

«Să ne ierți, mamă, — zise peste puțin, — dar am uitat, că mătușa Anica așteaptă».

«Și e atât de frumos și de bine aici», — adăugă Alina.

«Frumoase le vezi tu în ochii tăi!» — zise cocoana Elena.

«Frumoase, frumoase! — Dar ce zice cocoana Anica și ce va fi zicând Zoe!?» — își zise și Iorgu, și iar îi sbârnâiau în ureche vorbele «stomac înfometat» și «creeri însetați».

Auzind vorba «*ochi*», Alina tresări.

«Ah! — exclamă cuprinsă de un fel de extaz. Știu acum! Înțeleg! — Nu e gârgăriță: e ochiul lui Dumnezeu! Ce minunat! — Cele trei câte trei pete sunt triunghiul ce se află deasupra sfintei treimi, în mijlocul căruia stă ochiul, care le vede toate».

Iorgu, cocoana Elena, până chiar și d-na Ionescu se uitară cu un fel de spaimă la ea. Nu se puteau desmetici, cum a ajuns așa ca din senin să se 'ntoarcă la gârgăriță.

«Așa e, fată, — grăi 'n cele din urmă d-na Ionescu; — poporul ochiul lui Dumnezeu îi zice».

«Da! — grăi și cocoana Elena. — Acum îmi aduc aminte, că așa-i zic țăranii, dar nu mi-ar fi trecut niciodată prin minte, de ce anume îi zic așa»

Nu-i mai sbârnâiau acum nici lui Iorgu 'n ureche vorbele rostite de Zoe.

«In adevăr admirabilă numire!» — zise el pe șoptite.

«Draga mamii!» — șopti și d-na Ionescu și-și sărută și ea fata.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VI.

Sbuciumări şi iar sbuciumări.

Se sbuciuma Zoe, se sbuciuma Iorgu, chiar şi Alina se sbuciuma.

Plecând la Bucureşti, cocoana Anica n'a voit cu nici un preţ să ia locul de la dreapta 'n fundul trăsurii, căci era mai de casă şi locul de la dreapta i-se cuvenia d-nei Ionescu, oaspele familiei.

Alina ţinea şi ea cu orice preţ să se urce pe capră, de unde vedea mai bine, — altă supărare pentru mama ei.

«Urcă-te, drăguţă, urcă-te! — Aşi făceam şi eu la vîrsta ta chiar şi când era şi pentru mine loc în fundul trăsurii».

Bine nu era înse s'o facă.

Ştie adecă ori-şi-cine, care a călătorit în trăsură, că nimic nu-l face pe om atât de gânditor ca mişcarea mereu legănată. Cu cât mai repede înaintează trăsura, cu atât mai viuă e desfăşurarea gândurilor. Dac' ar fi rămas pe scăuneş, ar fi fost nevoită să bage de seamă la tot ceea ce face, să asculte ceea ce vorbesc cele doaue cocoane, să dea câte o dată răspuns ori să facă vre-o 'ntrebare. Acolo sus pe capră, lângă muscalul acela spân, era numai ea singură şi-o luau gândurile de nu mai putea să ştie, unde au s'o ducă.

Era obosită. Luând ziua bună de la Cocoana Mare şi de la Iorgu, s'a mai şi 'nduioşat. După plecare s'a uitat înapoi spre munţii din fundul văii, spre poieniţă, spre lanuri şi spre livezi şi s'a 'ntristat — gândindu-se, că n'are, poate, să le mai vadă nici o dată, nici o dată. Acum, abia acum înţelegea, că sunt în adevĕr slăbiciuni, care-l fac pe om duşman şie-şi, şi nu mai vedea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/mdrr1901-1932

nici ciocârliile ce se 'nalță cântând în văzduh, nici cocostârcii ce se plimbau cu pași chibzuiți prin lanuri vânând hrană pentru puișori lor, nici mielușeii drăgălași ce alergau sburdând după mumele lor. Ochii ei, care alte dăți le vedeau toate atât de frumoase, acum erau, par'că, lipsiți de lumină. Lume era pentru ea numai ceea ce i se petrecea 'n suflet. Știuse mai nainte, ear acum și simția, că sunt doaue lumi, care se dușmănesc, și se căia de a fi făcut plimbarea la Valea Boului, își făcea mustrări din ce în ce mai aspre pentru purtările ei ușuratece, în adevăr copirălești.

Era sfîrșită copilăria ei!

O desvinovățire tot găsia: îi zisese și el, că nu poate să nu se ducă, dacă Cocoana Mare, chiar ea, le-a poftit pe dînsa și pe mama ei.

Săracul de el! Pus alături cu cel-lalt, îl vedea atât de prăpădit, încât îi venia să fugă când de el, când după el.

În zadar! — Femee era și dînsa, și poruncile firii sunt neînduplecate.

«Ce mai faci tu, fată?» — o 'ntrebă d-na Ionescu într'un târziu.

«E aici bine și frumos, mamă dragă!» — răspunse ea cu glas tânguios.

Tot așa ar fi răspuns și Iorgu, dacă mumă-sa i-ar fi pus aceea-și întrebare.

Cocoana Elena însă nu-l întreba pe el, ci pe sine însă-și se scruta, ce mai face.

Trăise doaue zile de 'nviorare, pe care nu le-ar fi crezut mai nainte cu putință, și se simția acum, după toate ostănelile, atât de bine, încât ar fi vrut să 'mbrățișeze pe toată lumea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«A fost bine și frumos!» — zise ea după ce ei rămaseră amândoi.

«Bunătatea ta neasemănată le-a făcut așa», — răspunse Iorgu sărutându-i mâna.

«Ai fost cu minte tu, — întimpină dînsa sărutându-l pe frunte. — Tot așa să fii!»

«Mă tem înse, ca nu cumva să te fi obosit prea mult», — grăi dînsul.

«De loc! — îl încredință ea. — Asta e ceea ce mă miră și mă bucură. — De mult, foarte de mult nu m'am simțit atât de bine ca acum. Mi s'au desmorțit toate, și par'că lumea întreagă îmi rîde 'nveselită. — Ei! — urmă peste puțin. — Ai văzut-o pe Zoe?»

«Da, — răspunse Iorgu, — par'că era cam supărată la plecare».

«Și!? — grăi bătrâna. — Ea se supără și tot ea se și 'mpacă! — E alta. — După felul, în care i-a zis d-nei Ionescu «*La revedere 'n București*» mi se pare, că se așteaptă, ca aceasta să-i facă vizita de rigoare. Nu se poate, Iorgule! D-na Ionescu e mai în vîrstă și femee cu rost. Vizita are s'o facă Zoe. O să i-o spun aceasta d-nei Ionescu îndată ce mă întorc. Dacă-i face Zoe vizita, are s'o întoarcă, dar fata n'are să și-o ia cu dînsa. N'are ce să caute aceasta acolo. Iar dacă Zoe așteaptă, — basta! — cu atât mai bine!»

Pe Iorgu îl trecură recorile.

Aceasta nu putea decât s'o întețească pe Zoe.

Trebuia neapărat să grăbească la București, ca s'o vadă mai nainte de a-se fi întâlnit ea cu cocoana Anica.

A și plecat apoi după vre-un ceas — tot singur — ca Alina pe capră — mânându-și caii, care mergeau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de capul lor, căci capul lui, plin de altele, era pierdut pentru ei.

Un simțământ de răspundere grea îl apăsa. Ii era par'că săvîrșise o faptă nelegiuită, pentru care altul fusese osândit, și alerga la judecători, ca să-și mărturisească vinovăția și să se dea legat — mai nainte de a fi prea târziu.

Nu făcuse Zoe nimic, dar el știa ce poate ea și ce e 'n stare a face când se îndârjește, și dacă 'n locul ei ar fi fost un bărbat, i-ar fi căutat pricină, ca să-l provoace și să-i sboare creerii. Ea era însă femee, și nu rămânea decât să facă tot ceea ce omenește e cu putință, ca să-i potolească mânia.

Se umilia, dar își făcea datoria de apărător al nevinovăției.

Dacă de o rudă apropiată, de sora, de logodnica, dacă chiar de soția sa ar fi fost vorba, el nu s'ar fi simțit mai mult îndemnat a-și face datoria aceasta.

Sosit acasă, primul drum i-a fost la d-na Ionescu să afle cum au făcut călătoria, și să-i spună, că mama sa se va întoarce peste doaue-trei zile și dorește să-i vorbească.

A găsit pe Alina, ca de obiceiu, singură, dar cu totul schimbată.

«Mama a plecat de acasă. Sunt singură, — îi zise ea într'un ton rece—par'că ar fi voit să mai adauge — «și te rog să pleci».

Nu era nevoie de adausul acesta, căci el știa chiar mai bine decât dînsa, că așa trebuie să facă.

«Vă rog să spuneți d-nei Ionescu sărutări de mâni din partea mea și multe complimente din partea mamei, care o roagă s'o aștepte Mercuri, cel mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

târziu Joi, căci dorește să-i vorbească», — grăi dînsul într'un ton ceremonios.

«Da, domnule Armaș», răspunse ea.

El stete puțin pe gânduri.

«Eu, domnișoară, — zise apoi, — am să vă mulțumesc pentru zilele bune, pe care i le-ați făcut mamei. De mult, foarte de mult acum n'am mai văzut-o atât de înviorată ca acuma».

«O, Doamne! — răspunse ea. — Dar ce-am făcut eu?!»

«Nimic din adins! — întimpină el, — nimic și tocmai de aceea i-ai deschis inima și-ai înveselit-o. Încă odată mulțumirile mele!» repetă, apoi se 'nchină de plecare, îi întinse mâna, luă, ca alte dăți, mâna ei în amândoaue ale sale, dar acum o și ridică spre sine, ca să pună pe ea o sărutare.

Alina tresări și-și retrase mâna ca din apă ferbinte.

«Ce-am ajuns eu, Doamne!» — se tângui apoi, după-ce rămase iar singură.

Iar el, ieși în stradă, își răsuci de câte-va ori mustața și o luă spre Zoe.

Sunând, a ieșit feciorul să-i spună, că coconița nu-i acasă.

Iorgu ear își răsuci mustața, își dete biletul de vizită și se uită în fața feciorului. Nu se mai îndoia, că el nu spune adevĕrul, că dînsa nu vrea să-l primească, și-i venia să intre dând năvală. Se stăpâni însе. Mai era și un alt-fel de năvală.

«Să spui, — zise, — coconiței, că am să viu mâne înainte de amiază-zi».

«Să mai aibă acum îndrăsneala de a-mi trimite vorba, că nu se află acasă!» — își zise plecând — el singur nu știa unde, — așa ca să nu stea într'un loc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Unde a fost ea după ce s'a întors acasă? cu cine s'a întâlnit? ce a spus despre ziua petrecută la Valea Boului? — Aceste erau întrebările, care-l frământau, încât se feria ca nu cum-va să-i iasă în cale vre-unul dintre prietenii săi, care l-ar fi întrebat, ce mai face, iar acasă îi era silă să se ducă şi astfel umbla prin străzile mai dosnice fără de nici un ţel.

Dar dacă ea nici nu se gândia să facă de ce el se temea atât de mult?

De câte-ori era ispitit să-şi pună şi întrebarea aceasta, îi sbârnâiau vorbele ei în ureche şi-o vedea înţepată la plecarea ei dela Valea Boului. Nu mai rămâneà decât să-i mai spună şi cocoana Anica, cum a aşteptat şi-a tot aşteptat în vreme ce ei se plimbau — aşa singuri — pe cine ştie unde.

Trebuia neapărat s'o vadă pe Zoe mai nainte de a se fi 'ntâlnit ea cu cocoana Anica, — şi grea i-a fost noaptea, nu mai puţin grea dimineaţa zilei de Marţi.

Pe la zece el a sunat la uşa Zoei.

Acum n'a mai ieşit feciorul, ci fata din casă şi i-a spus, că coconiţa nu s'a sculat încă.

Pe Iorgu îl trecură ear răcorile.

«Am să aştept,— zise răsucindu-şi mustaţa şi intră, îşi scoase pardesiul, trecù în salon şi se aşeză ca înfipt pe cel mai apropiat dintre scaune.

Acolo a rămas apoi din ce în ce mai îndârjit şi uitându-se din ce în ce mai des la ceasornic. S'au făcut zece şi jumătate, un-spre-zece fără un sfert, un-spre-zece în cap. El răsufla câte odată din greu, îşi răsucia mustaţa, rostia printre dinţi vorbele: «Du mein lieber Gott!» — dar şedea înfipt pe scaun.

Pe la un-spre-zece şi jumătate, în sfîrşit, Linica a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

venit să-i spună, că coconița s'a sculat, dar se gătește.

«Aoleu!» — zise Iorgu în gândul lui. Mai așteptase el, ca ea să se gătească, și știa cât o să aștepte.

«Dar, — adăugă Linica, — dacă sunteți cum-va grăbit, coconița m'a însărcinat să vă spun, că vă așteaptă în camera de toaletă».

Iorgu se saltă în picioare par'c'ar fi fost așezat pe arcuri.

Zoe era îmbrăcată, foarte bine îmbrăcată, s'ar putea zice chiar gătită, nu însă pentru salon, ci pentru acolo, unde se afla, și-i ședea bine găteala, — poate chiar mai bine decât cea de salon.

Indeosebi Iorgu așa n'o mai văzuse și, ajuns în fața ei, nu mai știa de ce a venit.

Știa însă ea nu numai ce gândește, ci și ce are să-i spună.

«Mă iartă, — zise întinzându-i mâna ei bine îngrijită, — că te-am făcut să aștepți atât de mult».

«Nu însă în zadar; ești prea bună,» — răspunse el și-i sărută mâna.

Ea nici nu tresări, nici nu și-o retrase. Era încă de mult obicinuită cu așa ceva.

«M'am culcat aseară târziu, — urmă dînsa, — iar proasta asta de Linica n'a îndrăsnit să-mi spună, că aștepți. — Șezi, Iorgule, — adăugă așezându-se pe canapea și poftindu-l pe scaunul din apropierea ei. — Vei fi aflat, poate, de prin gazete, că bunul nostru prieten Philippart pleacă peste câte-va săptămâni, ca să angajeze și capitaluri franceze pentru marea întreprindere de la Baia de Aramă. Prințul a dat o masă de adio în onoarea lui și am fost poftită și eu — ca acționară. Era lume multă, animațiune mare și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

am stat până după miezul nopții! — Dar tu vei fi având ceva grabnic...».

«Nu! — răspunse el. — Doriam numai să văd, cum te-ai întors și cum te simți după ziua de alaltă-ieri».

«Îți mulțumesc, — întimpină dînsa. — Foarte bine. A fost o zi de tot plăcută. Păcat că n'a fost mai lungă. Tant' Elen o fi cam obosită. Teamă mi-e să nu fie prea multă osteneala ce și-a dat cu noi».

«De loc! — grăi Iorgu înveselit, că poate să spună ceea ce doria. — Ieri dimineață a mai făcut cu noi și cu d-na Ionescu o plimbare pe la țarini și prin livezi, și-am lăsat-o la plecarea mea în foarte bună dispoziție».

«Ah! — exclamă Zoe. — E plimbarea, pe care doriam s'o fac eu. Noi femeile, cele mai multe, ba aș putea să zic toate, avem o slăbiciune firească pentru toate cele ce se petrec în natură. Indeosebi la mine slăbiciunea aceasta e un fel de manie. Sunt în stare să alerg ziua întreagă pe câmp și prin păduri și nu-mi închipuiesc viață mai fericită decât cea petrecută la țară. — Indeosebi semănăturile și plantațiunile tale trebue să fie foarte frumoase».

«N'ai decât să vrei și ne vei face mamei și mie o mare bucurie venind să le vezi», — o încredință Iorgu.

«Am să profit! — răspunse ea. — Chiar în curând. — Să nu uiți ce-ai zis acum».

«Pentru mine, — grăi dînsul, — nu poate să fie mulțumire mai mare decât să arăt ceea ce am făcut și să spun ceea ce mai am de gând să fac».

«Aceasta am văzut-o și-o înțeleg, — zise ea. — Stăruința, cu care îi dedeai domnișoarei Ionescu explicațiuni, e dovadă, că-ți face plăcere ori-și-cine, care-ți cere lămuriri».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Lui Iorgu îi trecù un fel de junghiu prin inimă când ea aduse vorba de Alina, şi el se uită în faţa ei cu oare-care frică — dacă nu cum-va se oglindeşte în ea vre-o trăsătură de ironie.

«Aşa e! — zise apoi. — Păcatul tuturor celor ce fac ori ştiu câte ce-va».

«E gentilă domnişoara Ionescu, — adăugă Zoe. — Plină de viaţă şi de interes pentru toate, — încă copil la vârsta ei. Mi-o închipuisem cu totul altfel».

«Nu uita, că e elevă, încă elevă», — stărui Iorgu.

«Aş'! — întimpină Zoe. — Nu toate elevele sunt ca ea. Cele mai multe sunt drăcoaice. — Dînsa e fiica d-nei Ionescu, — o damă foarte bine, aşezată, totdeauna la locul ei, — societate cu deosebire plăcută».

Iorgu, zăpăcit, nu se putea desmetici.

Erau numai ei amândoi, şi ar fi voit să-i sărute ear mâna şi să-i ceară iertare pentru gândurile rele ce-şi făcuse despre dînsa. Ar fi şi făcut-o, dacă nu şi-ar fi adus aminte de cele spuse de mamă-sa în ceea ce priveşte vizitele.

Nu avea mama lui dreptate, dar ea era mama lui, şi nici cu gândul nu putea el să se abată de la cele voite de ea.

Atât era de pătruns de înţelepciunea Zoei şi de multa ei bunătate de inimă, încât era nemângâiat, că nu poate să-i zică: «Şi mama e de părerea ta în ceea ce priveşte pe d-na Ionescu şi de aceea nu aşteptă să vie dînsa la tine, ci du-te tu la ea».

«Da! — îşi zise, — în acest trup cu forme atât de desăvârşite numai asemenea suflet poate să sălăşluiască!»

Înţelegea acum şi admiraţiunea, pe care o aveau atât de mulţi pentru dînsa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Deşi toate acestea s'au desfăşurat în puţine clipe în sufletul lui, dintr'o singură căutătură, şi, mulţumită de sine însa-şi, ea schimbă vorba.

«Tant' Elen când se 'ntoarce?» — întrebă.

«Mâne mă duc s'o iau, — răspunse el, — şi dacă nu vine chiar mâne, o să ne întoarcem poimâne».

«Ce păcat! — oftă dînsa. — Ar fi fost atât de frumos să mă duci iar cu tine».

«Vino!» — exclamă el înveselit.

«Nu se poate!—răspunse ea.— O zi, doaue, poate chiar trei trebuie neapărat să mai rămân la Bucureşti».

«De ce, mă rog?»

Ea dete din umeri şi stete puţin pe gânduri.

«Tot pentru cuvântul, pentru care am fost nevoită să plec de la Valea Boului mai nainte de a fi dorit şi cam supărată», — grăi dînsa.

Iorgu ear se turbură.

«Nu pot să-mi dau seama», — zise.

Ea rămase car gânditoare.

«Pot să mă razem pe discreţiunea ta», — grăi apoi.

«Eşti femee şi eu sunt bărbat: mă superi stând la îndoială».

«Şezi ici lângă mine, — îi zise ea vorbind mai încet şi arătându-i loc pe canapea. — Iţi spusei, — urmă apoi, — că Philippart pleacă. Trebuie neapărat să am mai nainte de a fi plecat o 'ntâlnire cu el».

Iorgu, foarte neplăcut atins, ar fi voit să se scoale şi să se aşeze iar pe scaun. Auzise prea adese-ori vorbindu-se despre legăturile ei cu Philippart, şi îi era oare-cum silă să mai asculte şi explicaţiunile ei — fără îndoială mărturisiri indiscrete. Era însă osândit să le asculte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

«Philippart, străin, nu are legături în țară, — urmă ea rostind vorbele răspicat. — Prințul a trăit mai mult în străinătate și are puține legături. Având eu multe legături în societatea bucureșteană, am luat înțelegere cu dînșii, și cele mai multe din acțiunile întreprinderii au fost plasate de mine. — Ți-o spun aceasta ție, vărul și bunul meu prieten, — urmă ea, — pe deplin încredințată, că de la tine n'o să afle nimeni, chiar nici Tant' Elen».

El se uită iar cuprins de admirațiune la ea și-i întinse mâna gata de a i se lega cu jurământ.

Ea-i luă mâna și i-o strînse cu toată căldura și rămase țiind-o.

«Dacă m'așĭ fi îndoit câtu-și de puțin, nu ți-așĭ fi spus-o cum n'am mai spus-o nimănui, deși așĭ fi avut multe și puternice cuvinte de a o spune, — urmă ea. — Țineam însă, ca tu, mai ales tu să știi de ce trebuie neapărat să-i vorbesc mai nainte de a fi plecat».

«Îți mulțumesc pentru încredere. — grăi dînsul și iar îi sărută mâna, — odată și încă odată. — Ești un adevărat bărbat!»

«Ba sunt femee, femee slabă, — răspunse ea cuprinsă de înduioșare, — o biată femee, care nu știe ce să facă cu sine însa-și».

Iorgu era om în carne și în oase, iar carnea străbătută 'n lung și 'n lat de sânge cald e isvor de ispite și de rele îndemnuri.

Nu! mama lui nu avea dreptate, dar el era fiul ei și trebuia să țină seamă de slăbiciunile ei și era timpul să plece.

«Când mai vii, Iorgule?» — întrebă dînsa oftând.

«Indată după întoarcerea mea», — răspunse el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Peste puțin apoi, când feciorul ieșit ear la iveală îi ținea pardesiul, dînsa își deschise ear ușa, scoase capul ei cel frumos prin crăpătura ușii și strigă: «Iorgule, spune d-nei Ionescu multe complimente din partea mea. Și domnișoarei, — Iorgule!» — adaugă peste puțin.

VII.

Omul nu cu ochii, ci cu mintea vede, și ori-și-cât de bine ar fi deschiși ochii, dacă mintea nu e limpede, toate pătrund alandala și pocite 'n suflet. Tot astfel nu numai ea însa-și prin sine aude urechea. I s'a părut lui Iorgu, că era oare-care ironie în vorbele rostite de Zoe cu căpșorul scos prin crăpătura ușii, dar i s'a părut numai, chiar și aceasta pe o clipă. In clipa următoare el era pătruns de datoria de a face serviciul de postalion ducându-i d-nei Ionescu multele complimente.

Deocamdată trebuia să treacă pe la tribunal, ca să vadă ce mai e pe acolo și să-și facă rosturile pentru ziua de mâne, când urma să plece la moșie, ca s'o aducă pe mumă-sa, ba — poate — și pentru cea de poimâne.

Scăpând de la tribunal, s'a dus la antreprenorul, cu care luase înțelegere pentru reparaturile de la casele boierești și pentru zidirile din nou, pentru care planurile erau gata și rămânea să se aleagă locul bine potrivit. Iorgu ar fi dorit, ca alegerea aceasta să se facă fie ziua următoare, fie Joi, iar antreprenorul nu putea să iasă la Valea Boului decât Duminecă.

Vorba era de grajduri pentru cai, pentru boi de jug, pentru vaci, pentru viței și de coteț pentru porcii de îngrășat și pentru cei de prăsilă, de șoproane și de un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

grânar, — toate cum un adevărat agronom știe să și le chibzuiască.

Gospodar cu rost, Iorgu luase hotărîrea de a-și arde cărămida chiar în apropierea curții, și'n timpul iernii lucraseră oamenii la curățirea pădurii tăind copacii însemnați de el. Lemne pentru arderea cărămizii erau deci destule, și rămânea numai să se hotărască locul, unde are să se facă cuptoarele de cărămidă pentru ca să fie cărate lemnele acolo. Luase înțelegere cu niște Bulgari, ca să-i facă ei cărămida. S'a dus și pe la ei, ca să vie deodată cu antreprenorul.

Mai avea apoi, cea mai grea parte a treburilor, să treacă și pe la Zerlendi.

Inginerul hotarnic lucrase cu multe întreruperi, dar zicea, că e—chip—gata cu măsurătorile, mai rămânea numai să se facă adunarea la fața locului a vecinilor pentru-ca să se poată face autentificarea planului. Lucru foarte greu. Odată lipsiau unii, altă dată alții. Se amâna deci realizarea împrumutului la Creditul fonciar, ear până la seceriș mai era mult și contul curent la Zerlendi era pe sfârșite.

Unde îi mai rămânea lui Iorgu cap și pentru servicii de poștalion!?.

Mai erau apoi și altele.

Sârbii și Muntenegrenii porniseră, precum zisese maiorul Catargiu, războiul și prin țară treceau zi și noapte ofițeri și voluntari din Rusia în haine civile, ca să le vie într'ajutor și să le ducă arme și muniții. In țară agitațiunile erau din ce în ce mai întețite, Petre Grădișteanu cutriera mahalalele și ciomăgașii lui Popa Tache steteau în toate colțurile la pândă, ca să se'ncaiere cu cetele roșiilor. Acesta e timpul, când bine știutul Orășanu la Iordache, în centrul acțiunii, a făcut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

din țuică «*idee*», din vin «*pricină*», din mititei «*plebei*», din trandafiri «*patricieni*», din fleică «*inocentă*» și tot așa înainte, ca albii să nu mai știe cum să-și comandeze «*porția*», nici cum să-și închee «*protocolul*».

Coconul Mitică de la Creditul fonciar, fiind și om politic, nu mai avea dar timp pentru mijlociri binevoitoare. L'a căutat Iorgu în trei rânduri și n'a putut să-l prindă, ear Zerlendi stetea pe gânduri.

Lucrările începute trebuiau cu toate acestea să fie scoase la capăt, căci amânarea lor era împreunată cu perderi mari.

Iorgu s'a'ntors dar cam ploat la Valea Boului, unde Duminecă nu putea să se'ntoarcă cu mâna goală. Ii era par'că toate i se pun înprotivă, dar își făcea din când în când și câte o mustrare, căci «sezonul», care acum era pe sfîrșite, îi încurcase socotelile, încât mereu își aducea aminte de deosebirea, pe care coconul Iancu Talpă o făcuse între socoteala negoțătorească și cea boierească.

Intors la Valea Boului, el ear era 'n voie bună. A găsit-o pe cocoana Elena tot veselă; ba, după-ce i-a spus, că el Duminecă ear trebuie să vie, dînsa s'a răsgândit și-a zis că are să mai stee pân'atunci la moșie, unde se simția atât de bine. Avea Iorgu cuvinte de a nu se bucura de aceasta, dar ea îi era mamă și nu putea s'o mâhnească.

Cu atât mai grăbit era să se'ntoarcă la București pentru-ca să-și facă rost de bani pentru Duminecă.

«Iorgule,—îi zise cocoana Elena la plecare.—Eu mai stau până Duminecă. Luni mă'ntorc și abia Marți o s'o pot vedea pe d-na Ionescu. Te pomenești, că până atunci ea se duce la Zoe. Du-te dar chiar azi și-i spune, c'o rog să nu se ducă mai nainte de a ne fi văzut».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe Iorgu-l cuprinse un fel de ameţeală.

«Da! mamă», — zise şi le dete biciu cailor.

Nu era el acum numai ploat, ci şi uluit în puterea cuvîntului.

Să se ducă să spună multe complimente din partea Zoei şi tot atunci să mai spună şi că n'are să-i facă vizită aceleia-şi Zoe.

Nu-i erau lui destule cele-lalte: trebuia să mai cadă şi asta pe capul lui!?.

Era peste putinţă, ca el să le facă amândoue: ori una, ori alta!

Nu! Alegere nu-i rămânea.

Mama lui ear n'avea dreptate. Vorba nu era numai de vîrstă, ci şi de stare, de rang, de poziţiune socială. Cine era Zoe şi cine doamna Ionescu. Trebuia cu toate aceste să facă ceea ce i-a zis muma sa.

Cum se uita atunci în ochii Zoei!?

Era un lucru de nimic, încât îţi venia să rîzi, ear lui îi venia să plece de la Bucureşti pentru ca să scape din strîmtorarea, în care era pus.

Intâia oară în viaţa lui era ispitit să fie de rea credinţă, să umble cu minciuna, să se făţărească, să se înjosească pe sine însu-şi în gândul său.

«Ce prostie!? — îşi zise în cele din urmă. — Eu mă sbucium ca vai de mine, şi te pomeneşti, că'n timpul acesta fie una, fie alta dintre ele a şi făcut visita ori e hotărîtă s'o facă.

Aceasta ar fi fost scăparea lui.

Sosit deci acasă, el nu s'a dus la d-na Ionescu. Zicea că e prea târziu.

Joi dimineaţa ear nu s'a dus. Era prea de dimineaţă, şi avea să alerge'n alte treburi — mai urgente.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu atât mai puțin putea să se ducă pe la Zoe, care-l credea încă la Valea Boului.

După amiază-zi a umblat pe la Zerlendi, pe la Credit, ear pe la Credit, a stat cu inginerul hotarnic, și ear era prea târziu ca să se ducă la d-na Ionescu.

In adâncimile sufletului său răsvrătit se pornia din ce în ce mai stăruitor un glas, care-i zicea «Omule, tu minți, vrei să te'nșeli pe tine însu-ți, ești de rea credință față cu mama ta. Nu ți-e rușine!? Cum ai să te uiți în ochii ei și ce ai să-i răspunzi când ea te va întreba, de ce nu te-ai dus nici ieri, nici azi unde te-a trimis ea?»

In zadar! Nu s'a dus Joi seara și nu era nici Vineri dimineața în stare să se ducă. S'a dus însе pe la un-sprezece la Zoe, ca să afle oare-cum pe nesimțite, dacă nu cum-va vizita s'a făcut, și'n cazul, că nu s'a făcut, să stăruie, ca s'o facă dînsa mai nainte de a se fi'ntors mama lui la București.

Își potrivise lucrurile foarte bine'n capul lui.

«Am s'o'ntreb, — își zicea, — dacă nu cum-va a văzut pe d-na Ionescu. Dacă-mi răspunde «da», am să-i spun mamei, că era prea târziu când am ajuns să văd pe d-na Ionescu, pe care am căutat-o în mai multe rênduri.—Ear dacă-mi răspunde «nu», găsesc cuvinte de a o îndupleca fără ca ea să simtă, că e un capriciu al mamii la mijloc».

«Tot minciuni!—striga acel glas din adâncimi.—Tot rea credință față cu mama ta! O pornești, omule, pentru un lucru de nimic pe un povîrniș primejdios și cazi, cazi, nu poți să știi până unde».

S'a dus cu toate aceste și abia ajuns în fața Zoei a fost covîrșit de simțământul, că nu poate, că e prea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

slab, că nu-l iartă firea să facă acest prim pas ori-şi-cât de mic ar fi el.

A dus-o cum a dus-o pân'acì, dar mai departe nu, şi atât era de muiat, încât Zoe a rămas cuprinsă de viuă îngrijorare 'n faţa lui.

«Ce este, Iorgule!? — îl întrebă. — S'a 'ntâmplat ceva? Nu cumva tant' Elen în urma ostănelilor...».

«Nu! — o întrerupse el. — E bine! Are să se'ntoarcă Luni.»

«De ce nu s'a 'ntors ieri, cum era vorba? — stărui dînsa. Tot e ce-va la mijloc».

«Nu! — o întrerupse ear dînsul. — Tocmai simţindu-se bine acolo a ţinut să mai rămâie câte-va zile».

«Tu ai ce-va, Iorgule, — grăi dînsa. — Mie, mai ales mie, n'ai să-mi ascunzi adevĕrul».

Tocmai aceasta era ceea ce el era nevoit a face, şi, ca să scape, trebuia să-i spună ce-va.

«Sunt cu totul altele, — zise el, — lucruri, pentru care voi femeile nu prea aveţi interes... Mizeriile zilnice ale daraverilor».

Zoe rîse cu hohote.

«Aidadee! — exclamă.— Se vede, că eşti începător şi Neamţ, care le mesoară toate cu milimetrul şi le cântăreşte cu dramul, încât se sperie şi de cea mai neînsemnată încurcătură în socoteli. Şezi ici lângă mine. Ia spune, de ce e vorba. Tu cunoşti acum secretele mele: destăinueşte-mi-le pe ale tale».

Iorgu se simţia fericit, că poate să scape spuind adevĕrul, numai adevĕrul, dar tot îl rodea cugetul, că minte şi spuind adevĕrul, căci nu pentru aceasta venise la ea.

Ii vorbì despre planurile sale, despre cărămidari şi antreprenori, despre inginerul hotarnic şi despre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

creditul fonciar, despre Zerlendi și despre nepotrivirea socotelilor sale, dar gândul lui se'ntorcea mereu la întrebarea, dacă poate ori să-i spună și de ce a venit.

Zoe asculta și le 'nțelegea toate, dar se uita'n fața lui și era cuprinsă de simțimêntul, că mai e ce-va ce el nu spune.

«Și pentru atâta lucru ești tu atât de îngrijat!? — îi zise ea. — O mică strîmtorare momentană».

«Nu e mică», — o'ntrerupse el.

«Ți se va fi părênd ție mare fiind-că nu ești obicinuit cu asemenea greutăți, — urmă dînsa. — Ori mai e și ce-va ce nu-ți dă mâna să-mi spui. Vorbește deschis. Nu cumva ai avut vre-o perdere'n cărți?».

«Nu, — grăi dînsul neplăcut atins. — Cărți n'am ajuns încă să joc».

Zoe iar rîse cu hohote. Acel «încă» îi părea de tot hazul.

«Cărți se joacă pretutindeni, și e chestiune de tact social să nu zici, că tu nu joci când toată lumea joacă, iar accidentele neplăcute sunt lucru de sine înțeles la jocul de cărți, — grăi dînsa. Vorbia din experiență. Nu doară c'a suferit și ea vreo-dată pe urma unor accidente, dar știa pe alții, care au suferit.

«Dar dacă zici că nu, — urmă, — atunci nu mă'ndoiesc, că așa și este. Nu te superi însă, dacă-ți voi spune, că ești un copil. Greutățile, de care-mi vorbiși, pentru un om cu averea ta sunt înlăturate în timp de câte-va ceasuri».

El clătină din cap.

«Știu ce vrei să zici, — urmă iar dînsa. — Crezi c'ar fi un act de rea credință și ți-ai perde creditul, dacă te-ai împrumuta și de la alt cine-va și Zerlendi ar afla c'ai făcut-o aceasta».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Fără'ndoială», — zise el.

Ea ridică degetul.

«Eu sunt numai femee, — grăi dînsa, — dar la de aceste mă pricep mai bine decât mulți oameni de afaceri, în tot cazul mai bine, precum se vede, decât tine».

Era foarte adevărat ceea-ce spunea.

Deși cheltuitoare, ea nu era ușuratecă. Cheltuia numai când putea s'o facă aceasta fără de scădere pentru avutul ei. Jucà și cărți, dar numai cu oameni, care se bucurau când ea câștiga. O adimenea risipa și'mbuibarea, dar pentru ale ei era foarte cruțătoare. Trecuse prin doaue divorțuri, dar a știut să-și aleagă advocați iscusiți, care au reușit să-i scape zestrea chiar cu oarecare spor.

Se pricepea la'nvârteli, încât avea cuvinte de a se bucura, că-l găsește pe Iorgu în o mică «strîmtorare momentană», din care nu-i era greu să-l scape.

«Care e suma, de care ai aveà nevoie până la seceriș, ca să răsufli mai ușor?» — îl întrebă dînsa în tonul omului de afaceri.

«Vre-o doaue-zeci, trei-zeci de mii de lei», — răspunse el cam în silă.

«Să zicem doaue-zeci și cinci de mii, — urmă ea. Suma aceasta o ai încă azi — ca împrumut amical, discret, despre care nimeni afară de tine și de mine nu are să știe nimic».

El se uită mirat la ea.

«Il cunoști pe bătrânul Cohen?» — întrebă dînsa.

«Nu i-am auzit nici odată numele,» — răspunse el.

«E un Evreu spaniol, — grăi dînsa, — un om original, care umblă și azi îmbrăcat în caftan, încins cu brâu ve de, — tradiționala «burtă verde» și poartă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vechea șapcă cu cozoroc. Are bani și-i dă cu multă discreţiune».

«Nu mă'ncurc!» — strigă Iorgu.

«N'ai să te'ncurci, — îl încredinţă Zoe. — Am eu credit la bătrânul acela și mă'mprumut tot cu procentele, pe care i le plătești lui Zerlendi. O facem și-o știm numai noi amândoi».

Iorgu rămase cuprins de zăpăceală. Nu. Așa ce-va nu i-ar fi trecut nici o dată prin gând.

«Nu, Zoe dragă, — grăi dînsul. — Nu se poate! Ar fi prea mult».

Cum!? El vine la ea cu rea credinţă și nu'ndrăznește să-i spună, de ce a venit, eară ea îi sare'n felul acesta într'ajutor.

Și ce-ar zice mama lui, dac'ar afla, că el a și primit ajutorul acesta!?

«Să le lăsăm aceste, Zoe, — urmă el. — Am să mă descurc eu într'un fel oare-care».

Adevĕrul era, că Zoe își avea micile economii depuse la bătrânul Cohen și ținea să-l ajute pe vărul ei, ca să-l aibă mai bine legat.

«Iorgule! — zise ea ridicându-se. — Iți dai seamă că mă jignești adânc prin purtarea ta. Te văd în strîmtorare, vreau să-ți dau un mic ajutor, și nu primești. De ce nu!? Eu am încredere oarbă'n tine și nu cer nimic dela mâna ta, — nu-ți dau, ci mijlocesc, ear tu zici «nu!». De ce nu!? Bagă de seamă, că Duminecă ai să pleci, ear mâne e Sâmbătă și Evreul acela nu mai stă de vorbă cu nimeni. Dacă n'o facem azi înainte de șase, el aprinde lumânările și s'a mântuit».

Iorgu tot numai «nu!» puteà să zică, nu însă cu aceeași hotărîre ca mai nainte.

La urma urmelor — ce era!? Un împrumut pe trei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

luni de zile, până la seceriș. Nu era oare tot una, dacă-l face la Cohen ori la Zerlendi? Greutatea era numai, ce zice mama lui. Ea nu-i cerea, ce-i drept, nici odată socoteală, dar nici n'avea nevoie, căci îi spunea totdeauna, din propriul lui îndemn, ce-a făcut și ce are de gând să mai facă. Aceasta nu putea să i-o spună și, prin urmare, nici s'o facă.

El scoase ceasornicul și se uită la el.

«Nu sunt încă doaue-spre-zece, — zise — mai mult ca să scape. — Mai avem șase ceasuri. Să vedem. Am să mai alerg și pe la patru, cel mai târziu pe la cinci ear sunt aici, ca să-ți spun, dac'am reușit ori nu».

Gândul lui era să-i vină prea târziu, — tot o minciună.

«Foarte bine! — răspunse ea. — Ca să vezi, că sunt sinceră, îndată ce mă voi fi'mbrăcat, am să mă duc la Cohen, ca să iau banii. Ii ai la dispoziţiunea ta până Duminecă dimineaţa. Dacă reuşeşti fie azi, fie mâne să scapi altfel din încurcătură, îi dau Evreului banii înapoi».

Iorgu îi mulţumi eară și earăși și plecă uitându-se ear la ceasornic.

Era cel mai potrivit timp, ca să se ducă la d-na Ionescu și să facă ceeace ar fi trebuit să'ndeplinească îndată după'ntoarcerea sa dela moșie.

Întâia oară în viaţa lui se vedea intrat în conflict cu mama sa. Ea o năpăstuia pe Zoe, dar numai pentru că după spusele altora îşi făcuse o idee cu desăvîrşire greşită despre dînsa. Datoria lui era să aibă, cum a avut mai nainte, inima deschisă faţă cu dînsa și s'o dumirească, s'o'ncredinţeze despre înţelepciunea Zoei și despre bunătatea ei sufletească. Il strivia cugetul vinovăţiei de a nu o fi făcut aceasta când mama lui l-a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

însărcinat să se ducă la d-na Ionescu şi de a fi lăsat să treacă atâta timp fără-ca să se ducă.

Şi totuşi...

S'a dus, ce-i drept la d-na Ionescu, i-a spus multe complimente din partea mamei sale, i-a spus, că aceasta abia Luni se va întoarce, dar când era să-i spună şi cele-lalte, a lunecat pe căi piezişe.

«Aţi mai văzut pe verişoara mea Zoe decând v'aţi întors la Bucureşti?» a'ntrebat dînsul.

Erà un fel de minciună în dosul acestei întrebări, căci el venià dela verişoara Zoe şi aceasta n'ar fi lipsit să-i spună, dacă ar mai fi văzut pe d-na Ionescu, care nu putea nici ea să dee alt răspuns decât că «nu».

«Pare-mi-se, că mama doreşte să mergeţi împreună, ca s'o vedeţi, — grăi dînsul. — Nu mi-a spus-o aceasta, dar aşa mi s'a părut».

Zicând-o aceasta, el a împlinit dorinţa mamei sale, dar tot numai minţind a'mplinit-o!.

Astfel, începând cu lucruri de puţină însemnătate, ia omul deprinderea de a umbla pe căi piezişe, de a spune una când gândeşte alta, de a se amăgi pe sine amăgind pe alţii şi de a nu-şi mai face mustrări când e de rea credinţă.

Plecând de la d-na Ionescu, el răsuflă mai uşor ca ori-şi-ce om, care a scăpat de o sarcină neplăcută, şi se bucura, că Alina nu se'ntorsese încă de la şcoală, căci ea, îndrăzneaţă, cum ştie câte odată să fie, ar fi putut să zică, cum i-a zis şi lui odată: «Dar nu ţinem să ne vedem cu coconiţa aceea!».

Scăpat de grija aceasta, îi rămânea să mai scape şi de cele-lalte.

Ca să răsbeşti în asemenea împregiurări, se cere oarecare hotărîre, oare-care stăruinţă, chiar oarecare în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

drăzneală, ear aceste ţi-le dau strîmtorările, care te'mpintenează. E greu să baţi la uşa altora, ca să ceri, şi n'o faci aceasta decât fiind nevoit a o face. Mai avea să iee dela Zerlendi peste doaue-zeci şi trei de mii de lei. Bancherul era însă de părere, că e cestiune de prudenţă să-şi rezerve suma aceasta pentru seceriş, când va avea nevoie neapărată de bani. El şi-ar fi schimbat, poate, părerea aceasta, dacă coconul Mitiţă ar fi pus iar o vorbă bună. Se putea însă, ca coconul Mitiţă să fie şi el de aceea-şi părere.

Era greu să se mai ducă pe la Zerlendi, dar uşor nu era nici să-l caute pe coconul Mitiţă.

Şi de ce — când Zoe era şi ea gata să-i pună banii pe masă?

Vineri seara era gata să pună caii şi să plece ear la Valea Boului, ca să i le spună mamei sale toate din fir în păr şi s'o'nduplece.

S'a răsgândit însă.

Făcuse'n timpul iernii şi cheltuieli, pe care ar fi putut să nu le facă. Acum era vorba de lucruri de mare folos, pe care nu mai putea să le amâne. Aceasta o ştia şi mama lui. Era dorinţa ei fierbinte, ca să fie restaurate casele boiereşti, în care-şi petrecuse copilăria şi tinereţele, şi faţa ei se lumina când îi vorbia despre grajduri, şoproane şi grânar sistematic.

«Ce mi-e dacă-i spun mai nainte ori în urmă!? — îşi zise el. — Tot una e. — Vorba e, că am să-i spun şi am să-i dau toate lămuririle îndată ce voi fi sosit ear la Valea Boului».

Sâmbătă dimineaţa, când se'mbrăcà să se ducă la Zoe, i s'a mai pus şi întrebarea, dacă are ori nu să-i spună acesteia, că are să-i facă mumei sale împărtăşire despre împrumutul de doaue-zeci şi cinci de mii de lei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«O facem și-o știm numai noi amêndoi,» — zisese Zoe.

Ar fi fost de rea credință, dacă nu i-ar fi spus, că mai are să fie și a treia, care știe.

Ear o întêmplare neașteptată însă.

Când ieșia, ca să se ducă la Zoe, s'a pomenit față'n față cu Alina, care se'ntorcea dela școală.

I-a zis frumos «bună dimineața» și-a întrebat-o în franțuzește «*Comment ça va-t-il?*».

Dînsa i-a zis un «*Grand merci!*».

«Și mă bucur, că, din întêmplare, te'ntâlnesc, ca să te rog să-i spui Cocoanei Mari sărutări de mână din partea mea. Mama și eu îi mulțumim, dar n'am avut și nu avem de gând să profităm de bunăvoința ei».

«De ce domnișoară?» — întrebă dînsul.

«Pentrucă noaue nu ne place doamna aceea», — răspunse Alina cu inima deschisă.

Iorgu rămase, par'că i-ar fi tras cine-va în piața teatrului o palmă.

Locul, unde se aflau, nu era potrivit ca să-i dee cuvenitele lămuriri; s'a mărginit deci să-i zică «Vă'nșelați, domnișoară!».

«Poate!» i-a zis Alina și și-a căutat de drum.

El ear nu mai știa ce să facă.

Mari picături de sudoare rece i se iviau pe frunte când se gândia, ce-și vor fi zicând mama lui, doamna Ionescu și copila cea'ndrăzneață când se vor întâlni.

Dar el nu mai putea să se'ntoarcă.

«Ei, bine! — n'am să-i spun!», — își zise plecând mai departe.

N'ar fi putut în clipa aceea să-și dee seamă, dacă Zoei, mamei sale, ori nici uneia din amêndoaue n'are

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să-i spună: știa numai, că bărbatul trebue să fie discret și n'are să se amestece în gâlcevile femeești.

A găsit-o pe Zoe mai veselă și mai plină de farmec decât ori-și-când, în adevĕr fericită, că poate să-i facă neînsemnatul serviciu amical. Dacă el ar fi dat și ea ar fi primit, mulțumirea ei n'ar fi fost atât de mare și de sinceră.

Nu mai știa — biata de femee — ce să-i facă, unde să-l așeze și cum să-l încânte.

El însă, bărbat în putere, a rămas statornic și nu i-a spus nici dacă-i face ori nu mamei sale împărtășire despre cele ce a făcut, nici mai ales dacă i-a spus ori nu d-nei Ionescu și Alinei multele complimente — și celelalte.

Nu doară că... dar un om ca dînsul trebuià să fie discret.

După plecarea lui — Zoe, mai răsfățată decât de obiceiu, ear a scos căpșorul prin crepătura ușii.

«Am uitat, Iorgule, să te'ntreb: ce mai face Gârgărița? — strigă dînsa.

El se'ntoarse și se uită cu ochi mari și cam blejit înapoi. Nu putea să se dumirească, cum a ajuns ea așa deodată să-i vorbească despre gârgăriță.

«Nu e gârgăriță, Zoe, — răspunse cu cea mai deplină seninătate: — e ochiul lui Dumnezeu!».

Zoe își muscă buzele, își retrase căpșorul și închise ușa.

VIII.

«Doi pepeni într'o mână nu poți să ții», — așa zice Românul.

Putea Iorgu să fie gospodar la Valea Boului și procuror la București. Câtă vreme coconul Iancu Talpă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

își avea scaunul în Senat, nu-i prea cerea nimeni socoteală, dacă lipsia câte o zi, chiar și câte doaue de la tribunal. Era însă el om deprins a le face toate cu toată inima, și când se afla la București, gândul îi era dus la Valea Boului, iar când se afla la Valea Boului, își făcea mustrări pentru-că lipsește de la tribunal.

Dumineca a umblat cu cărămidarii și cu antreprenorul, n'a găsit dar timp să spună mamei sale ceea ce ar fi avut de spus. Luni a grăbit acasă pentru-ca să nu lipsească de la tribunal. Pe drum nu putea să-i vorbească în toată tigna, cum se cuvine. Rămânea să-i vorbească seara. El s'a 'ntors însă cam supărat acasă.

Mai era adecă și un al treilea pepene, pe care avea să-l ia în mână.

Generalul Florescu, ajuns în fruntea guvernului, ținea să arate, că Românul e în adevĕr născut oștean și a 'nceput să-i adune pe ici pe colo pe voinici, să le pună puşca 'n mână, căciula cu pană de curcan în cap și să-i deprindă cu «*dreapta-stânga!*» — «*una, doaue, trei!*» și așa mai departe — după cum cere «*regulamentul*».

Iorgu, ofițer de călărași, trebuia să meargă și el pe câte-va săptămâni — tocmai acum, la cel mai nepotrivit timp.

«Ei, vezi, Iorgule!? — îi zise cocoana Elena chiar mai mâhnită decât el. — Tu însu-ți ți-ai făcut-o».

«Datoria față cu țara sa trebuie să și-o facă ori și cine!» — răspunse el.

Ea n'a zis «nu!», dar împăcată cu gândul acesta nu era și iar a petrecut noaptea în nedormire, ziua următoare ear s'a sculat târziu și iar se ridica cu anevoia din jețul ei, ear îi venia din când în când un fel de sfîrșeală.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Dacă tu pleci, — și trebuie să pleci, — îi zise ea pe înserate, — mă duci iar la moșie. Ce fac eu aici așa singură în timpul cât lipsești tu?».

«Singură ai fi și acolo, — răspunse el.—Aici tot ai pe Tant' Anica, ai pe Zoe, ai chiar aci aproape pe d-na Ionescu și pe fiica ei, care îți este, dacă judec bine, foarte simpatică».

«N'am pe nimeni, — întîmpină dînsa. — Cocoanele acelea nu sunt de seama mea. Nu doar că m'așî fi uitând la stare ori la neam. Văd numai omul. Nu ne potrivim însă eu și ele nici la fire, nici la gând. Ear fata aceea, — adăugă peste puțin, — e foarte drăguță, dar și ea, pare-mi-se, tot numai acolo la țară — mai ales umblând cu tine de la una la alta. Aici, cu o bătrână neputincioasă ca mine, în curând i s'ar urî de mi-ar fi milă de ea. La țară e cu totul altfel, — urmă ear.—Acolo sunt inimi închise cu zăvorul, pe care le deschizi, dacă știi să găsești cheia zăvorului».

Iorgu asculta cu gândul dus, încât abia își mai da seamă despre înțelesul vorbelor ce auzia.

Acum era cea mai potrivită ocaziune, ca s'o dumirească în ceea ce privește pe Zoe.

«Eu cred, — zise, — că pui prea mult temeiu pe cele ce ți s'au spus despre Zoe, cunoscând-o mai de aproape...».

Cocoana Elena îi aruncă o căutătură aspră.

«O cunosc, — îl întrerupse: — e fățarnică, vicleană și plină de răutate».

«Eu cred că...»

«Nu crede nimic!» — îl întrerupse iar dînsa cu nervositatea omului bolnăvicios, care nu mai e 'n stare să sufere nici o contrazicere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

El tăcù cuprins de simțământul, că nu e potrivită nici ocaziunea aceasta.

«Acum, în timpul celor câte-va zile, pe care le-am petrecut la moșie, — urmă dînsa, — m'am încredințat, că tot mai trăiesc oameni, care mă știu din timpul copilăriei mele, și e mare mângâierea de a-i vedea cum se bucură când văd, că-mi aduc aminte de dînșii, vie e mulțumirea de a sta de vorbă cu dînșii despre cele de mult trecute. Aici ce găsesc? Încă odată: n'am pe nimeni. Sarcină sunt pentru toți», — adăugă întristată.

Lui îi era cu toate aceste greu să și-o gândească acolo departe în vreme-ce el își face rândul în oștire.

«Dar vorbim și noi, — grăi dînsul. — Eu n'am primit încă ordinul de chemare, și-o să mai treacă timp până ce-mi va veni rândul. Pân' atunci se pot întâmpla multe și ni se vor fi schimbat, poate, și părerile».

N'au mai stăruit nici el, nici ea, dar gândul lui era dus la cele grăite de dînsa și Alina îi era încă mai dragă.

Își deduse, ce-i drept, de gol răutatea femeiască prin îndrăzneala, cu care i-a spus, că nu-i place cocoana aceea, dar mama lui era și ea de aceea-și părere.

«Da! — își zise. — E în adevăr oare care fățărnicie în întregul fel de a fi al Zoei. Nici că e cu putință să nu fie. Prin mijlocul lumii pline de oameni fățarnici, nesățioși, pizmătareți, plini de rele îndemnuri nu poți răsbi dându-ți pe față gândurile și simțemintele. Mai ales pentru o femee cu strălucitele ei însușiri, fățărnicia e neapărată armă de apărare, iar fățărnicia și vicleșugul sunt cam acela-și lucru. Societatea, în mijlocul căreia trăiește, a făcut-o cum i se pare mamii, dar fondul ei sufletesc e bun, în adevăr bun».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

El cu toate acestea iar se temea de Zoe. Ear îi sbârnăiau în ureche vorbele rostite de dînsa acolo sus în poieniţa cea frumoasă, ear o vedea înţepată la plecarea ei dela Valea Boului, ear era pornit să sară în apărarea nevinovăţiei. Ii era par'că ochiul ei ager pătrunde în adâncimea sufletelor, şi ea simte, ce gândesc alţii despre dînsa, ştie ce-a zis Alina.

El avea dreptate.

Zoe era cu mult mai deşteaptă decât ca să nu fie isbită de apropierea sufletească dintre el şi Alina. Chiar şi dacă n'ar mai fi fost şi cele-lalte, ea a fost cuprinsă de o mânie ne'nfrânată când el a rostit vorbele «nu e gârgăriţă, ci ochiul lui Dumnezeu».

El a zis-o aceasta în toată nevinovăţia, crezând că e vorba de gângania, despre care ea vorbise 'n zeflemea. Nu putea să-i treacă prin gând, că ea îi zice Alinei «Gârgăriţă». Ea însе nu putea să ia vorbele lui decât drept răspuns îndrăzneţ la 'ntrebarea ei.

Mergând deci iar pe la dînsa, el a găsit-o cu totul schimbată.

Nu doară că l-a primit rece şi înţepată ca la plecarea ei de la Valea Boului. Nu! Tot gătită — nu ca pentru salon, tot zicându-i: «Şezi ici lângă mine!», tot desfăşurându-şi farmecele, mai afectuoasă decât ori-şicând, tot plină de cel mai viu interes pentru toate cele ce el a făcut ori are să facă.

«E fătarnică, — zise el în gândul lui, — dar fătărnicia ei e plăcută şi plină de bunătate».

«Se poate!?» — exclamă dînsa când el îi vorbi despre greutăţile ivite în urma nevoii de a lua parte la concentrare. Atât ar mai trebui. De dragul unui fleac de concentrare n'ai tu s'o laşi pe Tant' Elena singură. La urma urmelor tu, singurul fiiu al unei văduve, chi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.muzeulromaniei.ro/mdrr/1901-1932

vernisitorul unei averi mari, ba chiar și magistrat, nici nu trebuia să intri în oștire».

El se ridică 'n picioare.

«Asemenea lucruri nu se discută, — îi zise: — sunt odată soldat și am să-mi fac datoria ca ori-și-care altul».

«Mofturi! — răspunse ea. — Înțeleg să fii chemat la războiu. Da! atunci ai să te duci. Dar la o concentrare!?. E destul o vorbă pusă de coconul Iancu pentru-ca să nu-ți vie ordinul de chemare și toată lumea o să găsească, să fii încredințat, că lucrul e foarte firesc».

«Și tu crezi, Zoe, că eu sunt în stare să fac așa ceva!?» — o'nfruntă el.

«Ei, bine! — șopti dînsa. — O să fac eu chiar și fără de voia ta».

«Mă însulți, Zoe!» — strigă el cu obrajii aprinși.

Simțind c'a ajuns la limita, peste care nu poate să treacă, ea se ridică, îl cuprinse cu brațul și-l trase iar lângă sine pe canapea.

«Potolește-te, — îi zise cu multă dulceață. — Ai dreptate. Așa trebuie să vorbească un bărbat și mai ales un Armaș. Dacă zici tu «nu»! — «nu»!. Slăbiciunile femeești n'au să te scoată din sărite. Eu mă gândiam la neliniștea, de care atât tu, cât și Tant' Elen aveți să fiți chinuiți în timpul petrecut de tine la concentrări. E o jertvă, Iorgule».

Carnea străbătută 'n lung și 'n lat de sânge cald fiind în adevăr isvor de ispitiri, Iorgu se simția sub brațul ei în mare strîmtorare și făcù o mișcare par'că ar fi vrut să iasă de sub el.

Zoe ear rîse cu hohote, apoi i se uită 'n față.

«E de tot hazul, — șopti printre dinți. — Ce-ar zice

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ea; dacă ne-ar vedea șezând așa unul lângă altul aici pe canapeaua aceasta!?».

El rămase 'nțepenit ca și când un junghiu ascuțit i-ar fi atins pieptul de asupra inimii. Prima pornire îi eră să pună mâna pe junghiu și să-l înfigă'n pieptul ei. Se știa însă legat la amândoaue mânile.

«Nu pot să-mi dau nici eu seamă, — îi răspunse stăpânindu-și firea și dându-și silința de a rîde și el.— Cred înse, că n'ar zice nimic. Ar găsi că e un lucru foarte firesc, ca un văr și o verișoară să se lepede de fățărniciile convenționale, să-și spună unul altuia toate gândurile și să șadă cum ședem noi aici».

«Ar fi prea cuminte, dac'ar zice așa», — întîmpină Zoe.

«Dacă nu e, cu atât mai rău pentru dînsa, — grăi dînsul. — Mie, — adăugă după o clipă de răsgândire,— la urma urmelor, puțin îmi pasă!».

Zoe nu mai stărui. Era mulțumită cu atât. Treaba ei era să vie și cele-lalte.

Iorgu era mâhnit de a fi zis ceea ce a zis, dar mustrări nu putea să-și facă. Iar sîmția, că e și răutate în inima Zoei și că mânia ei s'ar fi revărsat asupra nevinovatei, dacă el și-ar fi dat adevĕratul gând pe față. In fața vicleniei numai prin fățărnicie te poți apăra.

După-ce el a plecat, dînsa ear și-a scos căpșorul prin crăpătura ușii, dar de astă-dată ca să strige:

«La revedere în curând, Iorgule. Ai auzit? In curând!».

«Da! — a răspuns el.— In tot cazul înainte de plecare».

Era timpul, ca să se ducă la tribunal. Intârziase puțin și altădată ar fi oprit o birjă și s'ar fi aruncat în ea! Invățul are și desvăț, și, posomorît, cum era, el și-a urmat drumul a'ndelete.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Adecă de ce să-mi fac eu inimă rea!? — îşi zise urmând şirul gândurilor, cu care plecase de la Zoe.— E cu desăvârşire adevărat, că n'o priveşte ceea ce eu fac ori nu fac fie la Zoe, fie ori—şi unde aiurea — fără-ca s'o ating pe ea, ba chiar ca s'o feresc de răutăţile aşa zicând firești ale altora. Da!— Nu-mi pasă şi n'are să-mi pese!».

Impăcat astfel cu sine însu-şi, el îşi iuţi pasul, peste puţin opri o birjă şi se aruncă 'n ea.

Doaue zile 'n urmă a primit ordinul de chemare, şi iar s'au schimbat toate.

Avea să meargă cu escadronul său la Târgovişte, unde se făceau exerciţiile regimentului, şi cocoana Elena stăruia şi acum s'o ducă la moşie.

Nu-i rămânea decât s'o facă aceasta.

Seara, în ajunul plecării, cocoana Elena ţinea, o formă deşeartă, să treacă pe la d-na Ionescu să-i spună că pleacă şi să ia ziua bună de la dînsa.

Iorgu a 'nsoţit-o nu numai bucuros, ci chiar cu un gând ascuns.

Au găsit-o, se 'nţelege, şi pe Alina acasă.

Aflând că Iorgu pleacă, iar cocoana Mare nu rămâne acasă, ci se 'ntoarce la Valea Boului, ea a rămas năucită.

«De ce? cocoană Mare», — a 'ntrebat.

«Ce să fac aici aşa singură?» — răspunse aceasta.

«Cum singură? Nu suntem aici şi noi, — mama şi eu?» — stărui Alina.

«Da, doamnă, — stărui şi d-na Ionescu. — Suntem sub acela-şi acoperiş. O singură uşă închisă ne desparte şi n'avem decât s'o descuiem şi pe aceasta».

Iorgu se bucura.

«Aşa am zis şi eu, — grăi dînsul.—Aşi fi mai liniştit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

știind-o aici. Ajutați-mă și d-voastre» — adăugă uitându-se la Alina.

«Sunteți foarte drăguțe, — răspunse bătrâna, —dar gîndul meu e rupt. Eu sunt o sarcină grea și câte odată urîtă, cer multe și mă supăr ușor. Aici, între pereții strîmți, mi se 'ntunecă viața. Acolo am deasupra mea cerul și 'mpregiurul meu lumea cea largă și plină de toate, iar oamenii de acolo sunt deprinși cu greutățile și cu supărarea, încât li-se pare puțin ceea ce eu cer de la dînșii».

«Eu nu 'ndrăznesc să zic, că nu aveți dreptate.— zise d-na Ionescu.—Aici e în adevĕr plicticoasă viața».

Nu îndrăznia nici Alina, dar se uita când la Iorgu, când la mama lui și 'n cele din urmă buza ei de din jos se puse și ea pe plâns ca cei doi ochi.

«Cocoană Mare, ia-mă și pe mine!» — grăi dînsa cu voce tânguioasă.

D-na Ionescu se uită mirată la dînsa. Ear nu-și mai cunoștea fata,—dar nu o ierta buna cuviință să o și spună aceasta.

Ear Iorgu se cutremură. O vedea par'că pe Zoe într'un colț și-i auzia hohotele. El trebuia cu ori-ce preț să 'mpedece lucrul acesta.

«La ce vă gândiți, domnișoară!? — exclamă dînsul. Nu se poate! Cum ai putea să lipsești de la școală acum la sfârșitul anului?».

«Am trecut materia la toate obiectele, — îl încredință ea, — sunt bine preparată, mă prezent la examen și ies, ca totdeauna, între cele dântei».

«Da! — grăi d-na Ionescu cu mândrie părintească— totdeauna între cele dântei, nici odată mai mult decât a treia».

«Dar absența cum îi vei scuza-o?» — stărui dînsul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Lucru de puțină însemnătate! [illegible] Dacă mama îmi dă voie, va găsi și o motivare oare-care».

«E prea mult, domnișoară! Dă-ți seamă...».

«Lasă, omule, fata 'n pace! — strigă coconița Elena. Cine ce pierde când i se face plăcerea aceasta!? Te iau, drăguță, dacă-ți dă mama-ta voie».

D-na Ionescu nu putea zice că nu-i dă voie, iar Iorgu, deși uluit, nu mai îndrăznia să stăruie.

«Aici e una, ear acolo alta, — urmă bătrâna întorcându-se spre Iorgu.—Să-ți pară bine, că-i fac fetei o plăcere, care și pentru mine tot plăcere e».

«Dar bine îmi pare, — răspunse el; — zic că e chiar prea mult!».

Au plecat apoi dimineața toți trei la Valea Boului, el pe capră mânându-și caii tăcut și 'ncruntat, ear ele în fundul trăsurii voioase și vorbind despre câte toate.

Intors ear la București, el trebuia să se ducă, precum a făgăduit, la Zoe, căci ziua următoare pleca la Târgoviște.

Cum avea să-i spună, că mama lui a plecat la Valea Boului însoțită de Alina?

Trebuia să-i spună?

Ce zicea dînsa, dacă-i spunea?

Ce zicea, dacă nu-i spunea și afla mai târziu?

«Ei, nu mă duc!» — zise el îndârjit.

Dar ce zicea dînsa, dacă el nu se ducea?

«Puțin îmi pasă! — își zise și mai îndârjit. — Nu mă duc!».

Nici nu s'a dus.

La Târgoviște tinerețe, sănătate, veselie, toate cele bune; gândul lui era însă mereu dus — mai mult la București decât la Valea Boului. Multe putea să zică

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și mai ales să facă Zoe, și presimțiri urîte îl făceau posomorît și răsleț.

După câte-va zile zarvă mare: a venit de la București știrea, că Generalul Florescu s'a retras și Vodă a 'nsărcinat pe Ion C. Brătianu să formeze guvernul. Unii chiuiau, alții erau plouați, ear alții, porniți spre răsvrătire, înjurau în gura mare.

Iorgu era desnădăjduit.

In starea sufletească, în care se afla, el le vedea toate în negru. După vederile, cu care se 'ntorsese din străinătate, și după cele ce aflase în cercurile politice, cu care venise 'n atingere de când se afla în țară, el îi socotia pe roșii ajunși la putere drept oameni, care s'au lepădat și de legea strămoșească, și de moravurile părinților, și de tradițiunile naționale și se folosesc de toate mijloacele, de minciună, de adimeniri, de sîluiri, ca să dărâme tot ceea ce a mai rămas din trecut și să înființeze o lume nouă, în care nu cei mai vrednici, ci cei mai vicleni, mai stăruitori și mai lipsiți de scrupule au să stăpânească prigonind fără de milă pe continuatorii lucrării pornite de părinții lor. Vinovați îi făcea însе nu pe aceștia, ci pe boierii, care se ceartă între dînșii și dintre care cei mai mulți își petrece viața alergând după plăceri ușuratice ori dându-se chiar la îmbuibări și la desfrâu.

«Nu mai e mântuire. Zadarnice sunt toate silințele! — își zicea. — Se destramă societatea noastră. Drojdia se face spumă, și cei de jos se ridică deasupra: mergem încetul cu încetul spre comuna dela Paris!».

Aceasta îi erà starea sufletească 'n ziua, când a primit o telegramă scurtă:

«Vino fără de 'ntârziere. Tant' Elen moartă. Plec acolo».

Zoe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In urechile altuia vorbele acestea ar fi sunat par'că ar fi zis «*Ura! S'a mântuit!*». El le-a cetit în mai multe rânduri. Înțelegea, știa, era încredințat, că mama lui a murit, dar nu o simția moartă, nu era încă pătruns de gândul, că de aici înainte a rămas singur în lume.

Mai aveau să treacă vre-o șapte ceasuri până la plecarea dela Titu a trenului ce venia de la Craiova spre București.-Fără ca să mai spună cuiva ce-va, el se duse în grajd, își puse șeaua pe armăsar, strînse chinga și 'ncălecă. Peste puțin înse își opri calul. Prea ar fi fost nevoit să aștepte la Titu.

«Nu! — zise. — La Valea Boului!».

Vedea'n gândul lui lungul drum, pe care trebuia să-l facă pân'acolo, dar tot sosia mai curând decât ducându-se la București, ca să plece de acolo. El și armăsarul lui știau să scurteze drumurile.

Plecat odată, el gonia năucit de-un singur gând: că mama lui nu mai trăiește. Chiar și acum îi fulgera însă din când în când prin minte întrebarea: «Ce va zice Zoe când o va găsi pe ea plângând la picioarele moartei!?».

Tot n'o cunoștea încă pe Zoe, care în asemenea împrejurări nu putea decât să 'mbrățișeze, să sărute, să acopere de laude.

La Valea Boului se adunase lume multă, care-și făcuse socoteala, când poate să ajungă la București, să plece de acolo și să sosească, și nu-l aștepta încă. Au alergat deci toți când el a intrat în curte călare pe calul înspumat, plin de praf și de noroiu și obosit frânt.

Alina îi alergă cea dântei în cale și se opri la capul scării cu ochii secătuiți de multul plâns și cu capul plecat în fața lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«A fost bine, tot bine, — grăi dînsa cu vocea limpede.—Seara şedea în jeţ. Eu îi spuneam nimicuri şi ea rîdea cu toată inima. Deodată i-a venit sfârşeala, a leşinat şi a murit. Eu ce mai puteam să fac când nu ştiam, că aşa se moare!?».

Abia acum era Iorgu răpus de simţământul, că e moartă mama lui, şi lacrămile-l năpădiră.

«Făcuta-i prea mult! I-ai îndulcit cele din urmă zile ale vieţii!» — zise şi fără ca să mai ţie seamă de cei de dimpregiurul lui o 'mbrăţişă şi-i sărută ochii amêndoi.

IX.

După 'nmormêntare Zoe, nemângâiată, cu ochii plânşi, albă la faţă, în doliu mare, care-i şedea foarte bine, a ţinut s'o ducă ea pe Alina acasă şi să-i mulţumească, în numele familiei, atât ei, cât şi d-nei Ionescu.

A fost, aşa-i zisese şi lui Iorgu, o inspiraţiune înadevĕr fericită, ca răposata să se ducă la moşie însoţită de copila atât de'nţeleaptă şi dulce la fire.

Eară Iorgu ear a'ncălecat şi-a grăbit la Târgovişte pe acela-şi drum lung.

La Târgovişte a găsit inimi simţitoare. Oameni suntem cu toţii, şi durerea ori-şi-căruia e durerea tuturora. La «reglement» nu se prevede însă, că oşteanul poate să plece la 'nmormêntarea mumei sale fără-ca să fi cerut mai nainte voie dela mai marii săi, şi el căzuse în vina grea de a o fi făcut aceasta, ear noul guvern era alcătuit din oameni, care ţin, ca de la legi şi de la reglemente nici o abatere să nu se facă.

Erau trecute timpurile, când o vorbă pusă'n asemenea împregiurări de coconul Iancu le netezia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

toate. Noul guvern luase, precum se zicea, mătura cea mare și curăția mai și mai decât Orescu la ministerul de Culte și Instrucțiune publică după căderea «*Junimii*». Se mai porniseră și pregătirile electorale, și fie-care om era cântărit și trecut după valoarea lui electorală la catastif, eară Iorgu era dintre nu tocmai numeroșii, care-și spun fără de'ncungiur părerile. Chiar și dacă cei dela Târgoviște ar fi voit să tragă cu buretele, erau cei dela București, care țineau să profite de ocaziune spre a frânge cerbicia unui boier înfumurat.

In Iorgu se răsvrătia sîmțemêntul de om, dar se sbătea zadarnic, căci nu-i rămânea decât să se supună pedepsei în gândul lui umilitoare.

La un lucru nu se putea gândi: dacă vorba coconului Iancu nu mai prețuia nimic, mai era la București cine-va, care știa să-și deschidă și acum toate ușile. Era Zoe, care le afla toate și era încredințată, că oamenii politici, fie ei albi, roșii, chiar negri, toți sunt cavaleri galanți și deschid când o femee prezentabilă le bate la ușă, ascultă cu plăcere și fac bucuros ceea ce li-se cere — mai ales când vorba e, ca'n cazul acesta, de un lucru echitabil.

Când inima îi era deci mai grea, Iorgu a primit ear o telegramă scurtă:

«Fii liniștit. Toate sunt în regulă».

ZOE

Nu! El nu trebuia să se sîmtă rămas singur în lume. Mai era cine-va, care se gândia în toată clipa la el.

«O fi ea fățarnică, vicleană și plină de răutate, dar nu și față cu mine!» — își zise cuprins de'nduioșare.

El nu se'nșela.

Ea în adevăr se gândia în toată clipa la dînsul și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

multe, foarte multe era 'n stare să facă de dragul lui. Tocmai pentru-că el nu erà ca cei mai mulți, ea îl iubia și se simțià umilită, că el n'o simte ori nu vrea s'o știe aceasta. Mai ales după-ce l'a văzut îmbrățișând pe Alina, ea era strivită de simțĕmântul, că-i sunt zadarnice toate silințele și aștepta chinuită de'ndoeli un scurt răspuns de mulțumire de la dînsul.

Au trecut însă câte-va zile fără ca să-l fi primit.

Venise adecă la Târgoviște vestea, că noul guvern a luat dispoziții pentru trimiterea la vatră a celor concentrați, ba, drept luare'n bătaie de joc, scosese'n vênzare căciulile ce găsise prin magazii pentru dorobanți. Iorgu se aștepta deci în toată clipa să se întoarcă la București, ca să-i mulțumească prin graiu viu.

La București a găsit o lume noauă, pretutindeni, pe stradă, prin biurouri, la Șosele, prin localuri publice, la tribunal, mutre lui necunoscute. Noul ministru de justiție, Eugen Stătescu, un om șubred și poate că de aceea zăcaș, destituise ori mutase pe cei mai mulți dintre judecători, ca să facă loc pentru oamenii săi ori pentru cei recomandați de alegătorii cu trecere. Până chiar nici ușierii nu mai erau cei de mai nainte, încât Iorgu, un fel de Blehan, era scârbit și a luat hotărîrea de a-și da demisiunea.

Chiar mai schimbat decât lumea era însă el însu-și. Deprins a se răzema pe înțeleapta lui mamă și a ține în toate împregiurările seamă de vederile și de sîmțămintele ei, ca nici măcar în gând să n'o jignească, el, rămas de capul lui, se uita cuprins de temeri împregiurul său și nu mai știa ce să facă și de ce să se ferească. În acela-și timp, scârbit de cele ce se petreceau împregiurul lui, el nu mai stăruia în vederile sale de mai 'nainte, nu se mai încălzia pentru nimic, nu mai ținea

MuzeulDigital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

seamă de părerile altora și era mereu pornit să zică «*Ce-mi pasă*!?». Nu se mai socotia parte din societatea, în mijlocul căreia trăia, și, dacă n'ar fi fost la mijloc lucrările începute, pe moșie, ar fi plecat departe, cât mai departe.

Primul drum, pe care trebuia să-l facă după sosirea lui la București, era cel mai scurt, la d-na Ionescu.

Acesta însă erà și cel mai greu.

Nu doară că se căia de a fi făcut ceea-ce a făcut îmbrățișând-o, ca pe o soră, pe Alina în fața tuturora. Așa trebuia să facă. Mama lui ar fi înviat, ca să-l mustre cu toată asprimea, căci un laș nevrednic de a fi pus în rândul oamenilor ar fi fost, dacă n'ar fi făcut-o.

Dragă i-a fost copila chiar din clipa când a văzut-o zugrăvită pe perete, dar nu îi era iertat s'o mărturisească aceasta. Ori-și-cât de dureros ar fi fost atins când ea a făcut mărturisirea, că cu cel-lalt ar face bucuros plimbarea la Valea Boului, el a înțeles-o și s'a stăpânit. A scăpat, ce-i drept, vorba, că el și ea sunt o lume pentru sine, dar, intrat în toiul vieții bucureștene, în curând a fost cuprins de sîmțământul, că'n mijlocul societății, din care el face și trebue neapărat să facă parte, viața li-ar fi nesuferită. Un Armaș nu putea să se însoțească decât cu o femee de seama lui. El trebuia să se jertfească, și grija lui cea mai mare era să se depărteze încetul cu încetul de dînsa, ca să n'o compromită.

Cu totul altfel vedeà acum lucrurile.

Oarele petrecute cu dînsa'n poeniță, printre țarini și printre livezi îi erau neuitate. Neuitată îi era slăbiciunea, pe care o prinsese mama lui pentru copilă. Neuitate îi erau vorbele «nu mă mai uit la stare, nici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la neam!». Pătrunsu-s'a cu desevîrșire de gândul, că nu e'n viața omenească nimic mai frumos decât ca soț și soție să se potrivească la fire, să aibă acelea-și slăbiciuni, să caute acelea-și mulțumiri.

Tocmai de aceea însă Zoe, care-i pătrundea 'n inimă și'n gând, l-a 'ncredințat, că ori-și-care femee, care iubește, se potrivește întru toate cu iubitul ei. N'avea decât să se uite bine împregiurul său pentru-ca să găsească și între cele de seama lui una, care-i dă chiar mai mult decât ceea-ce găsise la Alina.

Nu voia, dar se socotia dator să caute.

Acum era slăbită 'n sufletul lui conștiința acestei datorii.

Covîrșit de sîmțământul, că boierime nu mai este, că numai pe ici pe colo a mai rămas câte un boier adevărat, care însă nu mai însemnează nimic în viața țării, el mai era și adimenit de eredința, că mama lui a rânduit oare-cum cu limbă de moarte să aibă sub ocrotirea sa pe copila, care i-a 'ndulcit cele din urmă zile ale vieții și i-a închis ochii.

Da! Era deslegat de datoria cea grea, putea să asculte numai de pornirea inimii sale.

Ii era însă iertat s'o mărturisească aceasta? Știa el, ce gândește și ce simte dînsa? Se aflau în primele zile ale anului de doliu: câte și câte se mai puteau întâmpla în timpul acestui an!? Se cutremura gândindu-se, că ar putea să se 'ntoarcă cel-lalt. Ar fi vrut s'o poată lua, ca s'o ducă unde-va și s'o ascundă, dar nimănui în lumea aceasta și mai ales ei nu-i era iertat să i-o spună aceasta.

«Să nu dai fata pe gura lumii!» — îi striga mama lui din mormânt.

Ear el era singur și nu știa ce să facă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O singură ieşire găsia: să-şi dee demisiunea şi să se stabilească la moşie.

Erà cel mai apropiat gând şi totodată şi cel mai potrivit cu firea lui. Deprins cu toate acestea a nu face nimic de capul său, el nu era 'n stare să iee o hotărîre fără ca să fi cerut şi sfatul altora.

Al cui?

Mai nainte de toate al Zoei, care erà chiar mai bine decât el însu-şi dumirită asupra celor ce se petrec în sufletul lui.

La ea s'a dus mai nainte de a fi făcut drumul cel scurt.

Zoe nu numai îl aştepta, ci era totodată şi pregătită să-l primească.

Chiar în ziua, când s'a făcut schimbarea de guvern, ea a fost neliniştită de temerea, că mai ales acum, după moartea mamei sale, el, fiind înlocuit ori nevoit a-şi da demisiunea, se va stabili la moşie, ceea ce l-ar ti depărtat pentru totdeauna de dînsa. A umblat deci pe căile bine ştiute de ea, şi când i-a telegrafiat, că toate sunt în regulă, regulată era şi aceasta.

Greu nu i-a fost. Cunoscând slăbiciunea lui Vodă pentru oamenii cu tradiţiuni familiare, liberalii îşi dedeau silinţa să tragă 'n partea lor asemenea oameni, ca prin ei să dee partidului lor un fel de lustru. Ea nu avea deci, pe lângă toate cele-lalte, decât să mai pună 'n perspectivă şi trecerea la guvern a lui Iorgu, pentru-ca toţi cei mari să-i între 'n voie.

Când el i-a vorbit dar despre intenţiunea sa de a-şi da demisiunea, dînsa şi-a ridicat cu mândrie capul.

«Ce-ţi trece prin minte!? — exclamă. — E cestiune de demnitate să stai neclîntit la locul tău».

«Nu mă expun să fiu înlocuit», — răspunse el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Nu vor îndrăzni s'o facă aceasta, — îl încredință dînsa. — Numele tău e chezășie îndestulătoare, că numai înainte poți să mergi».

Iorgu se simția măgulit.

«Și, dacă e vorba, — urmă ea trăgănând vorbele, — ei și știu să prețuiască pe oamenii ca tine mai bine decât conservatorii, cărora numai de slugi supuse le place să fie încungiurați».

«E și aceasta una din greșelile partidului nostru, — grăi Iorgu, care nu-și dedea seamă, unde bat vorbele ei. — Indată ce se ivește 'n mijlocul lui vre-un om cu vederi mai largi, dau toți din toate părțile năvală asupra lui. Rânduri strînse n'au boierii noștri».

«Boierii! — exclamă dînsa zîmbind. — Par'că Prințul Nicolae Bibescu nu e și el boier? Fratele său, Gheorghe, nu e boier? Boier de viță e C. A. Rosetti. Boieri de frunte sunt frații Golescu. Boieri sunt Mihalache Kogălniceanu, Ioan Ghica, Dimitrie Sturdza. Toți aceștia și mulți alții sunt liberali, ba sunt încredințată, că mâne-poimâine o să-i vezi și pe «Junimiști» trecuți la liberali. Nu! Partidul vostru nu e al boierilor: boieri de frunte sunt și dincoace, și dincolo. Dar, — urmă, — eu nu mă pricep la politică și nici nu vreau să mă amestec în cele politice, ci numai să-ți arăt, că dându-ți demisiunea ai face impresiunea unui om, care fuge de frică cu toate că nu are de cine să se teamă».

«Să vedem, — zise el. — Poate că ai dreptate. O să mă mai gândesc».

Zoe ear se mulțumi deocamdată cu atât și trecù la altele, la timpul petrecut de dînsul în concentrare, la amănuntele înmormântării, la durerea, de care erau cuprinși amîndoi, la tot ceea ce-l privia de aproape.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://www.transilvania.ro/mdrr1901-1932

«Așa-i! — exclamă ear în cele din urmă. — Eram să uit! Cum rămâne cu locuința? De sigur că nu mai rămâi în locuința de acum».

El se uită mirat la ea.

«Nu-mi dau seamă, de ce adecă ași fi având s'o părăsesc», — grăi dînsul.

«Așa numai tu singur să stai în casele d-nei Ionescu?» îi răspunse ea.

Iorgu se cutremura de câte-ori dînsa începea să vorbească fie chiar și numai pe departe despre Alina.

«Nu te superi, dacă-ți vorbesc cu inima deschisă, cum mi-se și cuvine, — urmă dînsa cu dulceața unei surori mai mari. — Eu știu mai bine decât tine, ce sunt fetele dintr'un pension și sunt încredințată, că fac glume proaste în socoteala Alinei. Iți închipuiește, ce-ar face ele, dac'ar ști, că stai așa singur sub acela-și acoperiș cu dînsa când mai știu și că mama ei e mereu dusă de acasă».

Iorgu era 'nduplecat. La strîmtorare însă chiar și cel mai de bună credință dintre oameni e 'mpins spre viclenie.

«Iți mulțumesc! — zise el. — Atât de puțin mă interesează copila aceea, încât, preocupat de altele, nu m'am gândit la aceasta. Ai dreptate. Văd acum și eu, că tot cel mai potrivit lucru ar fi să mă stabilesc la moșie».

«Aș'! — întimpină dînsa. — Corect e să stai în oraș și să n'o mai expui ducându-te pe la d-na Ionescu».

«O să mă mai gândesc,» — zise el.

Zoe eară-și era mulțumită deocamdată și cu atât. Ea și putea să fie mulțumită, căci, fiind la mijloc Alina, vorba ei eră pentru Iorgu cea mai aspră poruncă. Toate era gata să le facă pentru ca ea să creadă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că el a spus adevĕrul când a zis, că puţin îl interesează copila aceea.

Acum îi era însă încă mai greu să facă drumul cel scurt.

Da! Trebuia neapărat să se mute din locuinţa, unde a stat cu mumă-sa. Chiar şi dacă n'ar fi fost adevĕrat ceea ce a zis Zoe, era destul că ea a zis, căci de gura ei se temea. Cum s'o facă însă? Cum s'o spună d-nei Ionescu fără ca s'o jignească? Cum s'o facă pe Alina să sîmtă, că numai de dragul ei se siluieşte el însu-şi pe sine.

Se plimba 'n neştire pe Podul Mogoşoaei când deodată s'a oprit ca lovit de trăznet în loc.

Hotărîse ministrul Orescu, că lucrările începute de «*Junimişti*» să nu se mai urmeze, dar mai era în ţară şi Carol Vodă, care ţinea, ca biserica dela Curtea de Argeş să fie neapărat restaurată. Noul guvern a luat deci măsuri pentru continuarea lucrărilor. Aflând-o aceasta, Emil a alergat deci la Bucureşti, unde acum, «*ai noştri*» erau la putere. Venise prea târziu ori, poate, chiar în zadar, căci se găsise altul mai apropiat, şi pleca posomorît de la minister când Iorgu trecea din strada Colţii în strada Batiştei.

Acesta se uită lung în urma lui, apoi îşi urmă drumul iuţindu-şi paşii.

Ştia acum ce are să facă, — adecă tocmai acum nu mai ştia.

Prea mândru, el se simţia jignit de gândul, că omul acela ar putea să-i fie rival. Nu! Poziţiunea lui, averea lui, întreaga lui personalitate o făceau aceasta peste putinţă, şi el ar fi dispreţuit-o pe Alina, dacă dînsa ar fi stat fie măcar numai o clipă pe gânduri.

Dar dacă slăbiciunea ar fi fost mai mare decât dis-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prețul!? Nenorocire! N'ar fi iertat-o nici o dată! Viața lui întreagă i-ar fi stat ca un ghimpe otrăvit în inimă îndoiala.

Sosit acasă, el tot n'a făcut drumul cel scurt.

Mai nainte de a-l face, ar fi dorit să se'ncredințeze, dacă omul acela, venit iar la București, a trecut ori nu pe la d-na Ionescu, dacă are ori nu să treacă, dacă nu cum-va și rămâne la București.

Cum însă? Cum să se'ncredințeze despre toate acestea?

El sări deodată 'n picioare.

Deprins acum încetul cu încetul și el a face una când alta gândește, s'a 'nstrunat și s'a dus, în sfîrșit, la d-na Ionescu, ca să-i mulțumească pentru-că i-a dat Alinei voie de a însoți pe răposata la Valea Boului și s'o încredințeze pe aceasta, că nu va uita nici odată mângâierea, de care i-a făcut mumei sale parte în cele din urmă zile ale vieții ei.

Ele ce-ar fi putut să-i răspundă? Plângeau încredințându-l, că iau cu toată inima parte la durerea lui.

«E greu — zise el profitând de aceasta.—Mie nu mi-a fost numai mamă, ci și povățuitoare neadormită, sufletește cea mai apropiată ființă, încât nu mă mai pot găsi pe mine însu-mi lipsit de dînsa. Toate mi-o reamintesc, — urmă după o mică pauză, — și mă veți înțelege, doamnă și domnișoară, dacă vă mărturisesc, că mă cutremur când trec pragul casei, în care am trăit până acum împreună».

«Da, — grăi d-na Ionescu.—Așa eram și eu după moartea răposatului, care era mare bunătate de om. Imi venia să părăsesc casa».

«Și mie mi-e foarte greu când trec prin fața intrării, unde o vedeam adese-ori când plecam la școală ori

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mă 'ntorceam acasă», — adaugă Alina ştergându-şi ear lacrămile».

«Veţi găsi deci, că e firească hotărîrea mea de a nu mai sta în locuinţa, în care ne simţiam atât de bine» — urmă el.

«E fără'ndoială bine să staţi un timp oarecare la moşie», — întîmpină d-na Ionescu.

«Nu se poate, — grăi dînsul. — Datoriile mă ţin aici la Bucureşti. Ar trebui să-mi iau un concediu, ceea-ce nu-mi vine să cer dela noul guvern. M'am gândit deci să vă cer învoirea, ca să dau în socoteala mea cu chirie locuinţa».

D-na Ionescu n'o făcea bucuros aceasta, dar în împregiurările, în care se afla, nu putea decât să-şi dea învoirea.

Alina ţinea însă să-şi dee şi de astădată părerea.

Găsia şi dînsa, că locuinţa, în care stătuse cu mama lui, era acum prea mare şi prea scumpă numai pentru el singur. Erau mai multe încăperi de prisos, nu mai găţia în casă, putea să se lipsească de slugi. Toate acestea-l priviau însă numai pe el.

«Rămâind, se 'nţelege — grăi dînsa — ca chiriaşul să ne convie şi noue.

«Fără 'ndoială, — grăbi el s'o 'ncredinţeze. — Nu puteţi să primiţi pe ori-şi-cine sub acela-şi acoperiş cu d-voastre».

D-na Ionescu, obicinuită acum cu accesele de îndrăzneală ale fiicei sale, nu mai era mirată, ar fi vrut însă să-i facă un semn, ca să tacă, dar Alina nu se uita la ea, ci 'n faţa lui Iorgu, în care vedea, par'că, oglindită un fel de falşitate.

«Dar cu mobila ce faceţi? — urmă ea. — Aveţi mobilă atât de frumoasă şi fără îndoială scumpă».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ear un lucru, la care el, în zăpăceala lui, nu se gândise.

«Dau, se'nțelege, — răspunse el cam turburat, — locuința mobilată».

«Nu se poate, — grăi dînsa. — Jețul, în care ședea de obiceiu Cocoana Mare, patul, în care dormia dînsa, cele mai apropiate lucruri ale ei nu puteți să le puneți ori-și-cui la dispoziție».

Iorgu era acum nu numai turburat, ci și rușinat.

«Acestea, da! — fără 'ndoială — am să le duc la moșie și să le păstrez acolo», — zise el.

«Alino dragă! — grăi d-na Ionescu pierzându-și răbdarea. — Acestea sunt lucruri, care nu ne privesc».

«Mă iartă, mamă, — îi răspunse Alina. — Ne privește tot ceea ce-l privește pe d-sa, care a fost totdeauna atât de 'ndatoritor față cu noi. Răposata ni-a fost apoi nu nu mai chiriașă, ci ni-a mai și 'mbrățișat cu atâta bunătate, încât mă gândesc în toată clipa la ea și aș fi foarte mâhnită, dacă....».

Iorgu nu mai era rușinat, ci cuprins de'nduioșare.

«Da! — domnișoară, — o 'ntrerupse. — Aveți multă dreptate, și vă sunt recunoscător».

«D-ta ai apoi o bibliotecă atât de frumoasă, — urmă ea din ce în ce mai zeloasă, — cărți multe, bine alese, legate 'n piele, biurou sculptat, scrin, statuete, tablouri și o mulțime de nimicuri prețioase. Așa-i, că nu te superi, dacă-ți spun, că mi-se pare peste putință să le lași în seama ori-și-cui?».

Iorgu nu se supăra de loc. I-se părea și lui peste putință să plece așa de-o-dată din casa, în care se afla, și-ar fi rămas în ea, dacă n'ar fi fost la mijloc Zoe, ba chiar și omul acela, pe care l-a văzut ieșind dela ministeriu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Răpus de simțământul acesta, el nu-și mai dedea seamă despre înțelesul celor din urmă dintre vorbele grăite de dînsa și, în loc de a-i da răspuns, el se 'ntoarse la gândul, cu care a plecat de acasă.

«Da, domnișoară, — zise, — adecă nu! Da, nu mă supăr! Mă iertați! Ca să nu uit: mi s'a părut, că l-am văzut azi pe pictorul, care....».

«Pe Emil!? — îl întrerupse Alina înviorată. — Unde? Când?».

Iorgu era acum încredințat, că ea nu l-a văzut și c'ar vrea să-l vadă, și ear nu răspunse la întrebările ei.

Un neadevăr grăise spuind că i s'a părut numai, că l-a văzut. Urmă acum alt neadevăr.

«Imi aduc acum aminte, — zise ear, — că m'a 'nsărcinat ministrul Maiorescu să i-l trimit. L-am și căutat, dar nu l-am găsit. El vine fără 'ndoială pe la d-voastre. Vă rog...».

Alina ear îl întrerupse.

«Eu cred că nu vine», — răspunse ea. — Săracul. Nu, n'are să vie!».

El nu se mai stăpâni.

«Mă mir de aceasta, — grăi dînsul întorcându-se spre d-na Ionescu, — căci domnișoara ține mult la el».

«O, da! — îl încredință Alina.—Și nu mă 'ndoiesc, c'ai ținea și d-ta, dacă l-ai cunoaște destul de bine».

D-na Ionescu era foarte supărată.

«Așa sunt fetele de pension, — zise.—Au un fel de cult pentru profesoarele și pentru profesorii lor. I-a dat câte-va lecțiuni de desemn, și nu mai e acum om ca dînsul».

«Nu, mamă! — protestă fata.—Nu ca profesor, nici ca pictor, ci ca om trebue neapărat să le fie simpatic tuturor celor ce văd și judecă bine ca d-l Armaș».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iorgu ear nu mai ştia ce să facă şi ce să-i spună.

«Să văd, — să mă mai gândesc,» — îşi zise ear ca în atâtea rânduri, apoi se ridică de plecare.

O, dac'ar fi trăit mama lui, ar fi întrebat-o pe dînsa. Singur însă, de capul lui, nu îndrăznia să-i iee asupra sa răspunderea unei hotărîri.

După-ce mulţumi din nou pentru toate câte, el plecă, dar peste puţin, mai nainte de a trece pragul, ear se opri.

«O să ţin seamă, domnişoară, — zise el, — de toate cele ce mi-aţi spus, şi dac'ar fi să plec, noi aşa cred vom rămânea tot atât de aproape, cum am fost până acum, poate chiar mai aproape».

«Să treacă anul de doliu!» — îi mai venia să zică, dar nu îndrăznia, căci nu ştia, câte şi mai câte se vor fi putând întâmpla în curgerea acelui an.

«Ce vrea omul acesta cu mine!?» — se'ntrebă dînsa după ce el ieşi însoţit de muma ei.

X.

Emil a zărit şi el pe Iorgu şi era p'aci p'aci să se oprească din drum, ca să-i zică «bună ziua». S'a resgândit însă.

Încă de mult şi 'n multe rînduri îşi pusese tare de gând, că are să le dea uitării cele trecute şi în adevĕr şi din ce în ce mai rar îşi aducea aminte de ele. Răpus de sîmţămîntul, că nu este în stare să ţină piept cu un om ca Iorgu Armaş, el se socotia umilit şi s'ar fi făcut în gândul lui de rîsul lumii, dacă s'ar fi 'ncumĕtat să între 'n luptă cu el. De aceea şi-a şi pus de gând să n'o mai vadă pe Alina decât dacă ea îl va fi chemat, ceea ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dînsa n'a făcut, un semn învederat, că ţine şi ea să fie date uitării cele trecute. Acum înse, posomorît cum era, cu viaţa oare-cum înăcrită, el simţi că-l junghie prin inimă, încât tremură'n tot timpul, şi iar fu cuprins de pornirea de a se arunca asupra lui — iasă cum o ieşi. Să mă ferească Dumnezeu, ca nu cum-va să-şi bată joc de ea, — îşi zicea şi i se făcea negru 'n faţa ochilor.

In zadar. Sunt în viaţa omenească clipe, în care slăbiciunile sunt mai tari decât pornirile cele mai bine chibzuite. El se făcù, ce-i drept, că nu-l cunoaşte pe Iorgu, că nu-şi aduce aminte că l-a mai văzut în viaţa lui, dar nu mai era 'n stare să plece de la Bucureşti fără ca să se fi dumirit asupra celor ce se petrec la casa d-nei Ionescu.

Ii era ruşine să stea, dar stetea la pândă şi a văzut cu ochii lui, cum Iorgu Armaş s'a mutat din casele d-nei Ionescu. Nu ştia, de ce, dar nici nu ţinea să afle: lucrul de căpetenie era pentru dînsul să se încredinţeze, dacă el mai vine ori nu pe la fosta lui locuinţă.

Mult mai trebuia să aştepte, dacă era vorba să se dumirească şi despre aceasta.

Prin Vlaşca şi Teleorman adecă, prin Romanaţi şi Dolj, pretutindeni prin apropierea Dunării se 'ncepuse secerişul. Grâul era puţin şi nu de bună calitate, dar preţurile se urcau, căci Sêrbia, Muntenegrul şi Turcia erau sleite de războiu, în Bulgaria fierberea era din ce în ce mai mare, temerea ca nu cum-va Rusia şi Austro-Ungaria să fie nevoite şi ele a intra'n războiu era din ce în ce mai generală, iar în România se sporiau cei ce stăruiau, ca ţara să nu rămâie neutrală. Iorgu avea cuvinte de a se bucura de toate aceste, căci mai spre poala munţilor şi mai ales la Valea Boului, unde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

semănăturile se făcuseră bine, lanurile erau frumoase.

Imbărbătat de aceasta, el se 'ntindea și iar se 'ntindea, păcatul celor mai mulți dintre oamenii ce-au început să zidească. Adaugi aici una, colo alta, mai ca să 'ntregești, mai ca să 'mbunătățești, mai de dragul frumusețeĭ, și te miri unde ieși.

El nu uita însă nici împrumutul «mijlocit» de Zoe și nici nu trebuia să-l uite, căci nu-l uita nici dînsa. Dar pe cînd el era neliniștit, că i se sporesc cheltuelile, ea-l îmbărbăta mereu spuindu-i că ceea ce face durează pentru vecie și ast-fel n'are să ție seamă, dacă-l costă ce-va mai mult.

«Imprumutul de la Cohen să nu te supere, — a adăugat apoi.—Acesta mă privește. Poți, la nevoie, chiar și să-l sporești. Păcat ar fi să-ți vinzi recolta acum, cînd știi că prețurile vor fi la toamnă mai urcate.

Iorgu se simția ușurat și-i era din nou recunoscător.

Profitînd de aceasta, ea îi aduse aminte făgăduința de a face împreună o plimbare la Valea Boului.

«Ce frumos ar fi acum, în timpul secerișului!» — exclamă dînsa.

«Minunat! — răspunse el. — Plecăm Duminecă în zori de zi.

«Aș'! — întîmpină dînsa.—Plecăm Luni, ca să-i găsesc pe secerători risipiți prin lanuri. Aceasta e cea mai frumoasă dintre priveliștile dela țară».

Iorgu era de aceea-și părere, dar nu-i dedea mâna să lipsească de la tribunal.

«Tu-l știi pe Eugen Stătescu, ministrul meu, — îi zise. — Nu mă expun».

Ea rîse 'n felul ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«E cel mai blajin om când știi să-i suni în strună, — îl încredință. — Te iau pe răspunderea mea».

«Să mă mai gândesc», — zise el.

«Să nu te mai gândești de loc — răspunse ea.—Astă seară vorbesc cu Prințul, ear mâne dimineață te aștept gata de plecare».

Au și plecat Luni — așa numai ei amândoi, — drum plăcut până la Valea Boului, iar acolo o zi scurtă, prea de tot scurtă pentru ea, dar nu și pentru el.

Ori-și-cât de vie ar fi mulțumirea de a călători timp de patru ceasuri aproape cu o femee înzestrată cu atât de multe mijloace de 'ncântare ca Zoe și pe ici pe colo și îndrăzneață, sosit la Valea Boului, Iorgu se gândia cu un fel de mâhnire la plăcerile ce gustase pe drum.

Din cele trei încăperi reparate dintru început el păstrase adecă doaue pentru sine: într'una din aceste se aflau patul răposatei sale mame, jețui ei, canapeaua din iatacul ei, dulapul ei de haine și încă câte-va lucruri neînsemnate, de care ea se folosise, ear în cealaltă el își instalase biuroul și biblioteca. Tot aici și dormia când se 'ntempla să rămâie peste noapte la moșie.

Intrând acum aici dimpreună cu Zoe, era peste putință să nu-și aducă aminte, cum au venit lucrurile de el și-a adus biblioteca și biuroul la Valea Boului și-i era par'că Alina stetea 'n pragul ușii și zicea «Frumos»! Vă șed bine glumele fără perdea ce faceți în răsfățarea voastră pe drum! Dar aici ce veți fi făcând!?

Au plecat apoi să vadă secerătorii risipiți prin lanurile dese și cu spicul plecat spre pământ. Cerul era senin, dar o răcoroasă adiere despre munte astempăra arșița soarelui. Pe ici, pe colo se ivia câte un nor răsleț

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și umbra lui trecea peste brazdele culcate de coase la pământ. Cântau fetele ce adunau mănunchi și flăcăii ce legau snopii, cântau și ciocârliile ridicate 'n văzduh, pe ici pe colo răsuna bătaia prepeliței, eară Zoe avea și ea ochi pentru toate și vorbià, mereu vorbià neistovită.

Ei nu erau înse numai amêndoi. Una zicea Zoe și la alta îi era lui gândul. Când ea zicea «Uite!», el se uita, ce-i drept, dar nu vedea. Își aducea aminte ce-a zis și ce-a făcut mai ici, mai colo cea-laltă și-și închipuia, ce-ar zice și ce-ar face, dac'ar fi acum aici.

Omul n'are înse numai suflet, ci și trup, care'n viața petrecută în aievea nu arare-ori se ridică deasupra. Prin romane eroii trăiesc câte-odată, ce-i drept, numai cu sufletul, se'nalță și rămân mereu înălțați. Iorgu era înse — întocmai ca Zoe — om în toată firea și asttel se sbătea mereu gonit de sine însu-și.

Greu canon de pocăință. I-ar fi fost milă și lui Emil de el.

Zoe cea trăită 'n lume, simțind că el e dus cu gândul, se 'nteția ca și când ar fi avut să țină treaz pe unul ce-i gata'n fiecare clipă să adoarmă și era din ce în ce mai vie, câte-odată chiar năvalnică. Tocmai prin aceasta i se făcea înse și mai supărătoare.

După-ce soarele a trecut de mează-zi, el a început să se uite la ceasornic.

«Pare-mise, că eu te plictisesc,» — îi zise ea.

«Vai de mine!? — exclamă dînsul.—Cum îți vine asemenea gând!? Mă gândiam înse, că ar fi timpul să ne 'ntoarcem la curte, ca să luăm și noi o mică gustare».

«Asta da!» — grăi dînsa, care în adevăr se simția mai bine la umbră și la răcoare tolănită pe o canapea decât umblând printre lanurile bătute de soare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mica gustare s'a lungit apoi, căci era mare coșul, pe care-l umpluse Iorgu, după bunul lui obiceiu, cu fel de fel de bunătăți, mai icre moi, mai ficat de gâscă împănat cu trufe, ici ce-va dulce, colo ce-va mai iute și pe deasupra beuturi bine alese, cum se cuvine când ai drept oaspe pe cine-va, care știe să prețuiască. Chiar și 'n Sfânta Scriptură ni se spune apoi, că vinul înveselește inima omului, și peste puțin ei iar erau numai amêndoi.

«Ce zăduf! — grăi dînsa ridicându-se.—Nu te superi, — adăugă — îi întoarse spatele, își desfăcù bluza de mătase verde și-și scoase corsetul și după aceea și turnelul. Lasă c'o supărau, dar nici sus, nici mai jos n'avea nevoie de așa ce-va. La forme atât de bine rotunjite ca ale ei asemenea adaosuri sunt cel puțin de prisos, și Iorgu nu s'ar fi supărat nici dacă ea și-ar mai fi scos și bluza.

Dac'ar fi fost și acum lună plină, ei n'ar fi plecat decât pe 'nseratele. Luna era însе abia în primul pătrar, și Iorgu ear începù să se uite la ceasornic.

«Aidadee! — grăi dînsa.— Nu cum-va te gândești de pe acum la plecare!? Nu te adimenesc farmecele drumului făcut în timp de noapte!?».

Adimenit, Iorgu mai scoase ceva din coș și mai desfundă o sticlă.

Când ziua se 'nvelia în noapte, Zoe se uită lung la el.

«O idee minunată, Iorgule! — exclamă dînsa.— Eu vreau să petrec noaptea aici».

Iorgu rămase'ncremenit.

Ii era parcă i-a turnat cine-va în cap o găleată de apă rece, de tot rece, și-i curg șiroaiele sloiu de-a-lungul spinării.

Nu doară că mai lipsia încă o zi de la tribunal: cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aceasta se deprinsese; o fi una, or fi doaue, o privia pe dînsa. Iar se ivi înse ceea-laltă în pragul uşii.

«E peste putinţă, Zoe!» — îi zise cuprins de un fel de frică.

«Auzi vorbă! — răspunse ea.— Ia şezi ici lângă mine, ca să ne 'nţelegem ca doi oameni cu minte. De ce e peste putinţă? — urmă după-ce el se supuse.— Ce-o să zică zidarii şi dulgherii, care lucrează la binale? Ce-o să zică oamenii din curte? Ce-o să zică lumea 'ntreagă, care ne ştie veniţi aici, şi ce-o să creadă când vor vedea, că rămânem şi peste noapte împreună? Asta te neliniştește? Bine, dragul meu: la lucrul acesta trebuiă să te gândeşti când ai plecat de la Bucureşti. Eu am fost pân'acum în doaue rînduri măritată, şi fată mare nu eşti nici tu. Ori-cât ai tăgădui tu, nu te crede nimeni, că n'ai pe undeva prin mahalale o femeie, care te primeşte cu braţele deschise».

Iorgu se uită cuprins de groază spre pragul uşii.

«Aflând deci c'ai plecat cu mine la Valea Boului,— urmă dînsa — cei de la Bucureşti îşi vor face fel de fel de închipuiri — întocmai ca cei de aici, ba se vor deda şi la glume proaste în socoteala noastră. Mie nu-mi pasă înse şi n'are să-ţi pese nici ţie. De aceasta o femee ca mine şi un bărbat ca tine nu poate să scape. Noi ştim, care este adevĕrul, şi suntem amândoi, aşa cred, destul de cuminte pentru ca să nu facem ceea ce ei cred că vom fi făcând».

El asculta şi 'nţelegea tot ceea ce dînsa îi spunea, dar stăruia neclintit în hotărîrea lui. După cele din urmă vorbe ale ei înse faţa lui se lumină.

«Ei, bine! — zise.— Rămâi tu aici, iar eu trec peste noapte la fostul primar, unde am mai stat».

Zoe rîse iar cu obişnuitele ei hohote.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Şi-o să publici în toate gazetele din Bucureşti notiţe, în care vesteşti lumea, că n'am stat peste noapte împreună, — îi zise ea. — Te faci de rîs, Iorgule. Eşti în stare să mă laşi singură în casa aceasta pustie!? Eu nu mă tem, c'o să mă seduci tu: te temi tu, c'o să te seduc eu!? Bine, Iorgule, — eu sunt veselă, îmi place să fac glume — poate şi cam proaste, — dar femee uşuratică nu sunt şi-aşi vrea să văd, cine'ndrăzneşte să se apropie prea mult de mine. Ar păţi mare ruşine!».

«Nu e vorba de aceasta, — se scuză el, — dar sunt anumite forme convenţionale, care au să fie păstrate în toate împregiurările».

«Aş'! Mofturi! — strigă dînsa. — Peste formele acestea am trecut de mult, încă din clipa, în care ai intrat în camera mea de toaletă. Nu mai pierdem vorba: tu dormi aici, iar eu trec în camera de alături, şi — adăugă — pentru mai mare siguranţă, — încui uşa şi-ţi pui cheia sub căpătâiu».

Iorgu se cutremură, şi faţa i-se făcù albă ca varul. Să se culce ea în patul mamei lui!?

Ceea-laltă stetea 'n pragul uşii cu amîndoaue braţele ridicate şi striga, par'că: «Departe pângăritorilor! Pe aici nu se trece!».

«Nu! — grăi dînsul cu toată hotărîrea. — Să nu te superi, Zoe, dar tu eşti femee şi eu sunt bărbat, iar bărbatul e dator să apere pe femea ce şi-a pus încrederea în el chiar şi de aparenţele lipsei de corectitate».

Zoe se simţia adânc jignită. Ea se ridică, îşi luă corsetul, îşi desfăcù bluza fără-ca să-i mai întoarcă lui Iorgu spatele, puse corsetul la locul ce i-se cuvine, îşi luă sânii cu amândoaue mânile şi-i vârî în el şi strînse şireturile, apoi ridică fusta şi-şi puse şi turnelul tot la locul ce i-se cuvenia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/mdrr1901-1932

El stetea neînduplecat și rece și se uita la ea.

«Ai multă dreptate! — grăi dînsa. — Spune să pună caii. Pe la miezul nopții suntem la București».

Mai avea înse ea și-o armă, care nimeria fără de greș.

«Ce-ar zice vecinica, dac'ar afla, că 'n asemenea împregiurări nu ți-ai făcut datoria de apărător al bunelor moravuri!?» — adăugă rostind vorbele printre dinți.

Iorgu era strivit, nimicit, perdut.

Cea mai apropiată pornire îi erà s'o ia'n palme.

Nu-i era înse iertat s'o facă aceasta: s'ar fi dat de gol; ar fi fost un adevărat trădător.

Nu în palme, ci'n brațe trebuia s'o ia și a și luat-o acum el pe ea și-a poftit-o lângă sine pe canapea și i-a spus și i-a făcut tot ceea ce mintea lui putea să născocească pentru ca s'o 'ncredințeze, că lui nu-i pasă, în adevăr nu-i pasă, ce crede, ce gândește, ce zice ori nu zice fata aceea.

Acum înse Zoe era neînduplecată și rece. Nu dedea, ce-i drept, cu cotul și se lăsa să fie mângâiată, dar era neclintită 'n hotărîrea ei de-a pleca.

Ființă șubredă și neajutorată e omul!

Iorgu se căia acum de a nu fi intrat în voile ei și nu mai înțelegea, de ce adecă s'a pus în pizmă cu ea: o singură vorbă din partea ei ar fi fost acum destul pentru ca el să se dea învins, dar ea își schimbase deodată gândul, în adevĕr și-l schimbase și nu mai voia cu nici un preț să rămâie.

«Voiam să rămân, — îi zise ea, — pentru-că nu-mi închipuiam, că tu poți să ai gând rău. Văd acum, că-l ai, și-ți dau dreptate: cel mai cuminte lucru e să plecăm».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Să mă mai gândesc» — ar fi voit Iorgu să zică — dar ea nu i-a dat răgaz.

Drumul nu era scurt, dar plăcut: răcoarea nopții de vară, adierea din când în când cam aspră, la început un crâmpeiu de lună, apoi cer înstelat, unde-va, departe înaintea lor, fulgerări din ce în ce mai dese, pe ici pe colo câte un liliac flutura țiițâind prin văzduh, ori câte un gândac de noapte sbura bondărind mai la dreapta, mai la stînga. El mâna caii, ea ședea la stânga lui, iar vizitiul se clătina mereu cucăind în dosul lor.

Impăcați nu erau când au plecat, și se zice, că supărat la drum n'ai să pleci. Ei însе au plecat împreună și puteau să se împace pe drum, ear la împăcare oamenii numai certându-se pot să ajungă. S'au certat deci tot drumul, se 'nțelege, nu ca Mitocanii, nu ca la Obor, ci boierește, ca prin saloane, spuindu-și câte un adevăr mai crud. Ea îi spunea, că bărbații sunt năvalnici și slabi și nu sunt în stare să-și stăpânească firea, mereu la rele se gândesc și, când pot, le și fac. El îi spunea ei că femeile sunt proclete și 'ncăpățînate, tonatice și schimbăcioase, încât nici odată nu știi ce vreau și ce nu vreau. Ea, scoasă din răbdare, zicea că bărbatul trăiește mai mult cu trupul, iar femeia mai mult cu sufletul. El zicea «Mofturi! Filosofie de șorț!». Nu-i dedea mâna să spună, că, «nu», iar dacă ar fi zis «da», i-ar fi dat dreptate.

Era pe la miezul nopții când au sosit la București. La «*Grand Hotel de Boulevard*», unde se mutase el, ferestrele erau luminate, iar la Rașca muzica cânta un potpouri din Zampa. Grădina era încă plină, dar lumea începuse să plece și Hrștșca stetea la intrare, făcea plecăciuni și-și zicea obișnuitul «*S'avem noroc ire*!».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«O idee! — zise Iorgu după ce vizitiul descărcă coșul acum aproape deșert și-l duse la portar.— Să ne oprim la Rașca și să luăm un ceaiu».

«Aș'! — răspunse ea.— Trimite trăsura la grajd, și noi mergem pe jos până la mine, ca să-ți dau revanșă». N'o să fie ca la Valea Boului, dar tot mai e câte o rămășiță în bufetul meu. Să nu te temi că te compromit, — adăugă 'n glumă— : am cheia de la intrare, ca totdeauna, la mine și nu te vede nimeni nici când intri, nici când ieși».

Ar fi fost o bădărănie neiertată, dacă el ar mai fi stăruit pentru Rașca, iar bădăran nu era Iorgu.

Tot îi mai sunau în ureche vorbele: «Ce-ar zice ea, dac'ar afla, că nu ți-ai făcut datoria de apărător al bunelor moravuri!».

El trebuia neapărat să primească «revanșa», ca să fie, în sfârșit, deplină 'npăcarea.

In revărsatul zorilor de zi, când se 'ntorcea la hotel, era cam rece și el își ridică gulerul hainei și-l strînse împregiurul gâtului.

«Comedia dracului! — zise. — Mi-am uitat cravata. Te pomenești c'o găsește Linica!»

XI.

Dac'ai petrecut o zi, ba până chiar și o noapte umblând pe drumuri, plimbându-te printre lanuri, luând mici gustări cu o damă din cea mai bună societate și primind «revanșe» de la ea, e chestiune de bună cuviință să te duci cât mai curând s'o vezi și să te interesezi, cum a suportat ostenelile de tot felul și cum se simte după ce și-a luat răgaz de odihnă, — iar Iorgu ținea mult la buna cuviință.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Bucurându-se că n'a perdut decât o singură zi dela tribunal, el, deși se culcase de tot târziu, a fost între cei dântei la postul lui și a plecat cel din urmă, nu însă acasă la hotel, ci drept la Zoe.

Aici le-a găsit toate claie peste grămadă. In salon mobila era adunată toată la mijloc și acoperită cu un mare polog, ca să n'o umplă pravul. In sufragerie fel de fel de vase și tacâmuri erau puse 'n lăzi. In antreu lăzi, cufere, gente, în care Linica și feciorul așezau lucrurile după cum le poruncia Zoe, care, palidă, prăpădită și îmbrăcată într'un capot plin de dantele, ședea la o parte pe un scaun.

Iorgu se uită zăpăcit împregiurul său.

«Ce-i!? Ce s'a 'ntâmplat?» — întrebă el.

«Nimic! — îi răspunse ea. Precum vezi, împachetăm. Plec!» — adăugă făcându-le servitorilor semn să iasă.

«Pleci? — întimpină Iorgu. Unde? De ce așa de o dată?».

Zoe se uită 'n urma servitorilor și, după ce se 'ncredință, că e 'nchisă ușa, pe care au ieșit, se ridică obosită și cuprinsă de adâncă mâhnire.

«Trebuie să plec! Nu-mi rămâne decât să plec! — grăi dînsa. Inchipuiește-ți: Linica a găsit cravata, pe care ai uitat-o în iatacul meu».

«Nu! — zise el zăpăcit. Eu în sufragerie mi-am scos gulerul și cravata. Iți aduci a minte, că-mi era cald și...»

«Se vede c'am luat-o eu cu ztrențele mele, — îl întrupse ea. Iți aduci aminte, că iar îmi scosesem corsetul și turnelul. Destul că 'n iatac a găsit-o și, prinzând bănuială, a zâmbit cu răutate, ba a avut și nerușinarea de a face gluma, că 'n iatac miroase a bărbat».

«Și nu i-ai tras o pereche de palme!?. N'ai dat-o pe scară!?» — strigă el răsvrătit în întreaga lui ființă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

BIBLIOTECA CENTRALA

«Dar îmi mirosia și mie, Iorgule! — răspunse ea. Atât mi-ar fi trebuit! Într'un ceas ar fi aflat toată casa, ear în trei zile ar fi mers vestea în întregul oraș. Slugile sunt viclene: când sîmt așa ce-va, ți se fac tirani nemiloși și li te supui orbește ca să le astupi gura. Nu-i las răgaz să vorbească cu cei-lalți, îi dau din când în când câte o bomboană, apoi plec și-o iau cu mine, ca să uite și mirosul, și cravata».

Iorgu era încă mai răsvrătit.

«Se poate!? — exclamă dînsul. — Să pleci de frica unei slugi!».

«A! nu de frica ei, ci de frica ta! — grăi Zoe.—Dacă plec, sunt o femee fără noroc, dar dacă rămân, sunt o femee pierdută. Să vorbim deschis, Iorgule, — urmă ea cu 'nduioșare. Dacă rămân, tu vii și mâne, și poimâne, iar eu nu mă mai simt în stare să zic «nu» când tu zici «da». Plec fără de 'ntârziere, chiar cu trenul de seară!».

Iorgu nu mai era nici el în stare să zică fie «da» fie «nu».

E în adevĕr prea șubredă ființa omenească: era prea slab, ca să zică «*pleacă*», și se speria de răspunderea, pe care ar lua-o asupra sa dac'ar zice «*rămâi*».

«De! — cum crezi tu, — îi zise dând din umeri. — Eu silă nu pot să-ți fac».

«Eu îți spusei, cum cred, — replică dînsa, — și ori-și ce-ai face am să plec».

«Unde?» — întrebă el cu oarecare sfială.

«Nu știu — răspunse ea.—Deocamdată la Brașov. Acolo voiu vedea, unde am să mă duc, la Elöpatac, la Zizin, la Tușnad, unde-va, nu știu nici eu unde».

Iorgu stetea umilit, rușinat, strivit de simțâmîntul, că 'n urma propriei sale fapte rămâne cu desăvêrșire

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

singur, în adevĕr singur. Chiar şi dac'ar fi vrut s'o oprească, acum, după-ce ea făcuse pregătirile de plecare, era prea târziu.

«Dacă vrei şi vrei, eu nu te pot opri, — grăi dînsul. Nu pot înse să-ţi dau vre-un ajutor, să-ţi fac cu ocaziunea aceasta vre-un serviciu?»

Ea se uită lung la el.

«Unul singur, — grăi dînsa: — să pleci cât mai curând de aici şi să te apropii cât mai rar de mine. Servitorii au ochii ageri, şi Linica ar putea să dea cu socoteală, că tu eşti acela, care şi-a uitat cravata în iatacul meu, — şi ai fi compromis şi tu».

El strînse pumnii şi-şi mişcă fălcile pe scrâşnite, dar se închină de plecare.

«Sunt vinovat, Zoe, dar tot eşti prea aspră faţă de mine», — zise întinzându-i mâna.

Ea suspină.

«Nu! Iorgule, nu aspră, ci cuminte, — răspunse strîngându-i mâna. Aspră, nemiloasă sunt faţă cu mine însa-mi!».

El plecă cu capul din adins ridicat par'c'ar fi voit să zică: «Eu tot eu rămân!». Adevărul era înse, că voia să se mintă pe sine însu-şi.

Nu e în viaţa aceasta stare sufletească mai urîtă decât aceea, în care tu, om, te afli când îţi dai seamă despre propria ta nemernicie, despre marile şi multele neajunsuri ale firii tale. In starea aceasta cade ori-şicare dintre noi când se simte pornit a face şi cu atât mai vîrtos după-ce a şi făcut ceea-ce foarte bine ştie că nu trebuie să facă.

Işi ridica Iorgu capul, nu înse pentru-că era tot el însu-şi, ci pentru-că voia să fie iar cum a fost mai nainte. Scârbă îi era, scârbă de sine însu-şi gândindu-se c'a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

făcut ceea-ce nu trebuia să facă și o admira pe Zoe, care avea și 'nțelepciunea, și hotărîrea de a pleca pentru-ca să scape scăpându-l și pe dînsul.

Cu toate acestea eară și eară-și se ivia'n sufletul lui năvalnica pornire de a alerga după ea, fie ca s'o cheme, fie ca s'o 'nsoțească. Incă de mult acum apucase pe povîrnișș, se desbrăcase oare cum pe nesimțite de firea lui și se potrivise din ce în ce mai mult cu lumea, în mijlocul căreia trăia, încât nu mai avea în el însu-și destul razăm, ca să se oprească, dar decum să se urce ear de unde alunecase.

De acolo, din mormêntul de la Valea Boului, răsuna din când în când un glas, care îi zicea: «E fățarnică și vicleană!» și-l făcea să se 'ntrebe, dacă nu cum-va ea a plecat anume pentru-ca să plece și el după ea. In loc de a-l înspăimênta înse, aceasta-l făcea să creadă, că ea îl dorește cu nesațiu și-l adimenia.

«Nu! nu! nu!» — zicea dînsul ridicându-și cu 'ndărătnicie capul.— Hotărîrea, pe care a avut-o dînsa, trebuia s'o aibă și el, bărbat.

Vin însă în desfășurarea lucrurilor din lumea aceasta și 'mpregiurări, care schimbă hotărîrile omenești.

La Valea Boului se urmau lucrările de zidărie, se urma și secerișul și în curând avea să se'nceapă și treeratul. El încă de mult își pusese de gând să profite de vacanțele de vară, ca să petreacă câte-va săptămâni acolo. Intrat înse de curând în magistratură, el nu era dintre aceia, cărora li se cuveniau vacanțele. «Se face!» — i-a zis Zoe — dar, se 'nțelege, dacă ești om cu minte și nu faci paradă de vederile tale conservatoare. El s'a ținut de sfatul ei, ceea ce nu-i era de loc greu, căci bune nu mai erau de loc părerile lui despre conservatori și despre boieri. A mers așa de departe, încât la alegeri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și-a dat votul pentru Prințul Nicolae Bibescu. Cu ce se alegea însе el, dacă Zoe era dusă? Trei vorbe de la ea le puneau toate la cale. Cum să le aibă?

Dac'ar fi știut unde se află dînsa, i-ar fi scris ori i-ar fi dat o telegramă. Nu știa însе. Ce-i mai rămânea?

Nu doară că — cine știe ce, dar în adevĕr nu-i rămânea decât să se ducă s'o caute — mai ânteiu la Brașov, iar acolo îi găsia urma.

Așa pleacă la drum omul, pe care-l trage ața. Fiind-că una gândește și alta spune, una caută și peste alta dă.

La Brașov nu i-a fost greu să-i dea de urmă, căci ea își lăsase, pentru toate eventualitățile, la hotelul Nr. 1, adresa: *Zizin, vila Gherman.*

Acolo a și găsit-o.

Zoe se bucura. Cum să nu se bucure!? Se bucura nu numai că-l vede atât de pe neașteptate, dar și că poate să-i facă un mic serviciu, era însе foarte supărată, căci Linica ar fi putut să prindă bănuială și să bată toba, — urîtul obiceiu al slugilor. I-a dat deci lui Iorgu pentru Prințul Bibescu o scrisoare, în care îi recomanda pe «bunul nostru amic», unul dintre alegătorii Măriei Tale», — dar a făcut-o aceasta fiind de față și Linica pentru ca ea să vadă, că nu e la mijloc decât un lucru cu desăvîrșire nevinovat.

Iorgu mulțumi, luă scrisoarea și-o trecù în cel mai ascuns dintre busunările sale, apoi rămase cu ochii țintă la pămênt ca omul, care ar mai avea să zică ceva, dar nu-i dă mâna să vorbească.

Il mai supărase pe el Linica. Se vede că Zoe avea obiceiul de a se pune sub epitropia slugii sale, un lucru în toate împregiurările jignitor. Acum însе nu era ca atunci, și Iorgu ar fi fost în stare s'o ia pe Linica și s'o isbească de perete, ca terciu să se facă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Când pleci? De sigur că ai grabă mare?» — îi zise Zoe.

«Da! Adecă nu! — răspunse el.—Trebue să aştept până ce nu-şi odihneşte birjarul caii».

«Imi dai voie să te 'nsoţesc pân' acolo — mergând aşa încetul cu încetul»? — zise iar Zoe.

Asta le 'ntrecea toate: era par'că i-ar fi zis din nou: «Pleacă cât mai curênd».

După-ce-a făcut atâta drum, nu putea să schimbe nici trei vorbe 'n toată tigna cu ea.

Nu-i rămânea înse decât s'o 'ncredinţeze, că e 'ncântat de gentileţa ei şi să-şi ia beţicaşul şi pălăria.

«Linico, dă-mi umbreluţa. Mă 'ntorc în curênd!» — îi zise ea servitoarei.

El răsuflă mai înviorat. Scăpa în sfîrşit.

«Bine, Zoe, — grăi după-ce ieşiră din curtea vilei, — Linica aceasta e o adevĕrată pacoste».

«Ce să-mi fac? — îi răspunse Zoe. O damă de companie nu-mi dă mâna să-mi ţin, — e prea scumpă şi are prea mari pretenţiuni, — ear singură nu poate să trăiască o femee ca mine. E curăţică, o îmbrac bine, lumea mă vede pretutindeni cu ea, şi-mi face aceea-şi treabă ca ori-şi-care damă de companie».

Aceste le ştia Iorgu foarte bine.

«Da», — zise, — dar...»

«E foarte bine aşa, — urmă ea. Drept vorbind, ea îmi face reputaţiunea. Dacă n'ai grabă prea mare, să mergem puţin la deal».

«Vila Gherman» erau casele de zestre ale fiicei Părintelui Gherman, acela-şi Ieromonach Gherman, pe care Metropolitul Andreiu îl rênduise să-i facă prohodul.

«O, din contra, îmi face mare plăcere! — o 'ncredinţă dînsul. E foarte frumos aici».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Frumos, liniștit și plăcut, — urmă dînsa. — Isvoarele minerale, instalațiunile, cele câte-va vile sunt aici pe țărmul stâng al rîulețului. Uite! ce limpede e apa. Satul cu gălăgia, cu ulițile pline de prav și cu droaia de copii e dincolo, pe țărmul cel-lalt. Muzica cântă de doaue ori pe zi mai la vale, unde sunt plantațiunile de brad. Pe rîu la deal sunt plimbări minunate. Vezi dealul de la dreapta: într'un ceas, un ceas și jumătate urci în culmile lui, la o poiană încungiurată de brădet, de unde se deschid vederi încântătoare spre țara Bârsei, spre munții Cumpătului și mai ales spre rîpele prăpăstioase ale Bucegilor. Cum aș putea să fac eu plimbările acestea, dacă n'aș avea-o pe Linica cu mine?».

«Ear afurisita aceea de Linica!» — își zise Iorgu.

«Tu știi, că eu n'am venit aici să mă folosesc de apele minerale, nici să caut distracțiuni, — urmă Zoe, care avea multă poftă de vorbă. — Dac'am venit însе, profit și de ape, și de plimbări. Când am tras în Brașov, la Nr. 1, peste un ceas toată lumea știa, cine e doamna cea tinără și mult interesantă, de unde vine, unde se duce, ce face la ea acasă și cu cine are legături. Tot așa când am sosit aici. Toată lumea mă știe precum mă prezentă ea. Iată acum ai venit tu, — adăugă dînsa: — mâne toată lumea știe, că a venit vărul meu la mine, i-am dat o scrisoare, am făcut împreună o mică plimbare, și el a plecat».

Iorgu își pierdù sărita.

«Tocmai aceasta e! — isbucni el. — Ii dai prea mult nas, și s'a făcut prea îndrăzneață. Se uită la mine par'că...»

«Așa trebue să fie! — îi zise ea. — Imi este și apărătoare. Dac'ar fi vreunul, care ar voi să se apropie de mine, e destul s'o vadă pe ea pentru-ca să nu mai în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

drăznească. Ah! — suspină dînsa. Ce bine ar fi fost dac'aşi fi luat-o cu mine la Valea Boului! Nu s'ar fi întîmplat ceea ce nu trebuia să se 'ntîmple, n'aşi fi fost nevoită să vin aici şi azi mi-aşi căuta de treburile mele».

Era nemângâiată ca ori-şi-care femee, care se ştie fără noroc, ear Iorgu ear admira înţelepciunea şi hotărîrea ei şi se despreţuia pe sine însu-şi. Trebuia să plece cât mai curênd.

«Cred că birjarul îşi va fi odihnit şi hrănit pân'acum caii», — zise şi se 'ntoarse la vale.

«Imi pare foarte rău! Aşi mai fi stat atât de bucuros de vorbă cu tine», — grăi dînsa şi-şi urmară cât-va timp tăcuţi drumul la vale, spre podul, pe care el urma să treacă dincolo, unde-şi lăsase birja.

«Eu văd cu mâhnire, că pe tine te supără Linica, — urmă ea, ca să rupă tăcerea.— Uite, de dragul tău sunt în stare să mă lipsesc de ea. Ce nu fac eu de dragul tău!?»

«Nu, asta nu!» — stărui dînsul.

«Lasă-mă, că ştiu eu ce să fac, — stărui şi dînsa. Ştiind că te supără pe tine, îmi este şi mie din ce în ce mai nesuferită. Am s'o dau încolo, dar trebue să-mi mai las timp, ca să găsesc ocaziune bine potrivită şi,— adăugă, — să-i mai iasă din nas mirosul acela».

Iorgu îşi mai iuţi pasul, scoase batista şi-şi şterse năduşelile reci de pe frunte.

La pod s'au despărţit foarte 'nduioşaţi.

«Succes bun! La revedere 'n Bucureşti!» — a strigat apoi dînsa întorcându-se ear la deal.

Succesul deplin a fost uşor, dar în ceea-ce priveşte revederea vorba nu se potrivia cu gândul ei. El era tare hotărît să se 'nfunde la Valea Boului şi să nu mai iasă de acolo.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

S'a 'ntêmplat însе, că după opt zile s'a pomenit la hotel cu Linica. Ii aducea o scrisoare de la Zoe. Multe salutări călduroase — şi nimic mai departe. Răspuns tot se cuvenia să-i dea.

«Şi când te 'ntorci, Linico?» — întrebă dînsul.

«Nu mă mai întorc, coconaşule, — răspunse fata. Remân aici să scutur, să şterg praful şi să aierisesc».

«Bine, Linico!» — îi zise el şi-i dete un bacşiş bun.

Aceasta — aşa cam pe la ameazăzi.

«Să mă mai gândesc», — îşi zise el.

De! Dacă Linica nu se mai întorcea, nu putea nici el să-şi dea răspunsul printr'însa. Nu era oare cel mai potrivit lucru, ca mai 'nainte de a se duce la Valea Boului să se repeadă la Predeal şi de acolo la Zizin, ca să-i mulţumească 'n graiu viiu pentru succesul uşor şi deplin, precum şi pentru cele-lalte.

Timp de a se gândi mai avea, căci trenul pleca spre Ploieşti tocmai pe la cinci, iar de la Ploeşti îşi lua o trăsură cu patru cai.

Fiinţă şubredă, neajutorată şi plină de neajunsuri fiind, omul nu odată-şi zice: «Nemernic, ticălos, vrednic de cel mai adânc dispreţ eşti!» — şi tot trece toate punţile ca să facă ceea ce nu-i este iertat a face.

S'a dus şi dus a fost. Secerişul, treeratul, reparaturile şi zidirile, ba până chiar şi daraverile cu Zerlendi, cu bătrânul Cohen şi cu Creditul Fonciar, — toate îi erau nimicuri, care se fac fie şi fără de el, fie şi mai târziu.

Adecă de ce nu!? Sunt atâţia şi atâţia, care fac aşa şi tot oameni cum se cade rămân! Omul trăieşte, ca să-şi facă parte de plăcerile vieţii.

Ear Emil!?

El a aşteptat cât a aşteptat — fără ca să se poată dumiri. Işi strîngea câte odată pumnii şi-i venia să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

scrîşnească din dinţi, dar peste puţin era cuprins de simţământul, că e un caraghios, care caută ceea ce nu poate găsi, şi 'n cele din urmă s'a 'ntors la ale lui.

XII.

Era 'n ziua Sfinţilor Voivozi Mihail şi Gavril. Deputaţii şi Senatorii, sosiţi de curînd la Bucureşti, îşi căutau în lumea bucureşteană «orientarea» fie-care potrivit cu înclinările sale. Stâlpii cafenelelor, ai clubu-rilor şi ai saloanelor nu erau încă în număr. Unii erau aşteptaţi, ear alţii nici nu era vorba să se 'ntoarcă deo-camdată. Viaţa bucureşteană se pornia mai cu anevoia decât în timpul celor din urmă câţi-va ani, căci de!— cu schimbarea guvernului toate se schimbă.

Iorgu realizase la Creditul Fonciar împrumutul, patru sute de mii de lei, şi-şi regulase daraverile cu Zerlendi. Recolta îi ieşise destul de bine. Ar fi ieşit, poate, chiar bine, dac'ar fi stat, cum avuse de gând, în timpul treeratului la moşie. Dar, în sfîrşit, preţurile erau frumoase şi el a vîndut-o şi-a luat bani buni. Cu toate acestea pe bătrânul Cohen l-a mai amânat, căci din Rusia bătea vêntul a războiu şi Zoe era de pă-rerea, că 'n asemenea timpuri e cestiune de prevedere să-şi ţie omul banii bine închişi. Zidirile de la Valea Boului nu erau apoi terminate decât din roşu, maşini agricole, unelte de tot felul, vite şi cai abià de aici înainte avea să-şi cumpere şi pentru toate acestea tre-buia să-şi păstreze bani şi ear bani.

Era bine. Putea să vină şi iarna şi sezonul, că-l găsiau pregătit.

Zoe însă ear şedea palidă, prăpădită şi 'mbrăcată într'un capot plin de dantele, dar astă dată nu pe un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

scaun, ci pe canapea și nu-i mai zicea lui Iorgu, care ședea pe un scaun, «Șezi ici lângă mine!».

Nu mai era acum femee fără noroc, ci femee perdută, perdută, perdută.

«Mult m'am temut, mult m'am păzit, mult m'am ferit! — se tânguì dînsa, — dar de soarta mea n'am scăpat. Ursita e ursită! Chiar din clipa, în care te-am revăzut, am fost cuprinsă de simțământul, că mă aflu în fața unei mari primejdii și mi-am pus de gând să nu rămân nici-o-dată singură cu tine. Când am văzut însă, că ești mâhnit, am fost prea slabă și te-am primit în odaia de toaletă».

Iorgu voia să zică ce-va, dar nu 'ndrăzni și ascultă mai departe cum omul tras la răspundere pentru vină grea ascultă înșirarea păcatelor sale.

«O! — urmă dînsa, — dacă n'ar fi murit ea, femea cea înțeleaptă, n'așì fi ajuns unde mă aflu».

Iorgu ear voi să zică ce-va și se mișcă nerăbdător pe scaun, dar nici astă-dată nu 'ndrăzni.

«M'am gândit și m'am răsgândit mai nainte de a pleca cu tine la Valea Boului, — urmă ear Zoe. M'am dus pentru-că te știam om, care nu e 'n stare să compromită cu gând rău o femee, — om care se simte dator a feri pe femea ce are încredere în el chiar și de aparențele incorectității».

Iorgu se mișcă încă mai nerăbdător, dar tot nu zise nimic.

«Atâta încredere aveam în tine, încât eram să rămân peste noapte acolo, — exclamă, — dar mi-am schimbat gândul când am văzut, că te temi și tu însu-ți de tine și stărui să plec. Cele-lalte le știi, Iorgule, — urmă ea vorbind repede. Am plecat de la București: ai venit după mine. Ai cerut s'o dau în colo pe Linica: am fă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cut-o de dragul tău și aceasta. Eu, numai eu sunt vinovată. Când ear ai venit la mine, nu trebuia să te mai primesc. Nu ești tu de vină: al meu e păcatul, și nu-mi rămâne decât să-l spășesc».

Iorgu nu se mai mișcă 'n scaun, ci i se uita drept în ochi.

«Te-am ascultat, Zoe, cu toată răbdarea, — îi zise. Dă-mi voie să-ți răspund în toată liniștea. Vorbișsi de răposata mea mamă, deși pe morți avem să-i lăsăm în pace. E adevărat, că cele întâmplate ar fi fost peste putință, dacă ea ar mai trăi. Ziseși că numai tu ești vinovată. Eu zic, că vinovat sunt numai eu, căci ea mi-a zis: «Zoe e fățarnică și vicleană», — și n'am ținut seamă de vorbele ei. Abia din cele ce-mi spuseși am ajuns să mă 'ncredințez, că în adevăr le-ai pus toate astfel la cale, ca să mă seduci putênd zice, că eu te-am sedus pe tine.

Zoe sări ca făcătorul de rele prins asupra faptei, dar bunul cumpăt nu și-l perdù.

«Te rog să-mi spui, ce interes aveam să fac așa, — îi zise ea. Tu-ți iei pălăria și pleci, îți schimbi pantalonii și rămâi par'că nimic nu s'ar fi întêmplat, ba mai ești și lustruit c'o aventură galantă, de care te poți făli; eu rămân o femee perdută, pe care unii n'o mai primesc în casa lor, ear alții o privesc cu dispreț ori cu un zîmbet ironic. Tu umbli mai departe 'n treburile tale, iar eu sunt osândită a-mi lua lumea 'n cap, ca să-mi trăiesc zilele vieții unde-va, unde nimeni nu mă cunoaște și nu-mi știe păcatul. Grozav de vicleană trebuie să fiu pentru-ca să-mi fi făurit asemenea soartă!».

Grăindu-le aceste, ea plecă, dar după ce făcù trei pași se opri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Și, — adăugă apăsând asupra vorbelor, — dacă mâne ori poimâne s'ar adeveri, că sunt adevărate temerile, de care sunt chinuită în timpul din urmă în ceea ce privește urmările firești ale faptei săvîrșite de noi amêndoi împreună, am să mă bucur, nu-i așa, de rodul vicleniei mele? Vă salut, domnule Armaș, vrednică odraslă din nobila viță a Armașilor!».

Iorgu, rămas singur, a stat puțin.

Să meargă după ea? Nu! Asta nu putea s'o facă.

A plecat, de astădată însе nu cu capul ridicat, ci umilit de gândul, că e mare nedreptatea, pe care a făcut-o.

«Da! — își zise — cel mai neîndoios adevăr l-a grăit ea când a zis, că la toate acestea el trebuia să se gândească în clipa, când a întrat în iatacul ei.

Temelia întregei lui vieți sufletești era credința, că omul are să răspundă pentru toate faptele sale și are să primească fără de șovăire urmările lor. Cu credința aceasta s'a pomenit om în lume, în credința aceasta l-a crescut mama sa, în credința aceasta l-a întărit lumea, în care și-a petrecut cea mai frumoasă parte a tinereților. Multe s'au schimbat în sufletul lui de când s'a întors în țară, dar credința aceasta a rămas neclântită.

Pe ea se răzema acum slăbiciunea lui.

Se deprinsese cu Zoe, se alipise de ea, încât se 'nspăimânta de gândul, că ea s'a supărat, și-și făcea amarnice mustrări pentru-că într'o clipă de năvălnicie i-a grăit vorbe prea aspre și-a nedreptățit-o. La urma urmelor ea nu era decât o femee orbită de patima iubirii, și vinovat de cele petrecute tot el însu-și era.

Nu, el nu mai putea să se lepede de ea, și dacă ea pleca, precum a zis, nu mai putea nici el să rămâie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In loc de a și-o mărturisi aceasta, el stăruia asupra credinței, că ori-și-cine are să răspundă de faptele sale și să primească urmările lor.

Mai erau și temerile, de care dînsa era chinuită în ceea ce privește urmările firești ale faptei săvîrșite de ei amândoi împreună.

Nu doară din slăbiciune omenească, ci stăruind în credință, din simțămînt de datorie, ca odraslă din vița Armașilor s'a dus iar la Zoe ca să-i ceară iertare și s'o încredințeze despre toate cele bune.

N'a găsit-o, firește, acasă. Poate nu voia să-l primească. Avea cuvinte destule. Căința lui era cu atât mai deplină.

Ziua următoare s'a dus dar din nou.

Cele mai multe femei, voind să bage 'n draci pe bărbatul, care a prins slăbiciune de ele, se 'nneacă 'n lacrămi, sunt înăbușite de plâns, la nevoie chiar cad leșinate. Zoe nu se folosia de asemenea arme: ea se gătia de plecare și era ne'nduplecată.

Iorgu iar le-a găsit dar toate claie peste grămadă. De astădată vorba era să plece pe timp îndelungat și cu totul departe, cum zisese, unde-va, unde nimeni n'o cunoaște și nu-i știe păcatul.

El știa, că zadarnice i-ar fi silințele de a o face să rămâie.

«Eu nu pot să te opresc,—îi zise deci.—Cum rămâne înse, dac'ar fi, ca să se adeverească temerile, de care îmi spuneai că ești chinuită».

Ea i se uită cu îndrăzneală 'n față.

«Aceasta nu te privește,—îi răspunse.—Eu mă tem, și temerile mele pot să fie întemeiate ori nu. Eu cred și pot să mă înșel. Aceasta nu se știe decât, de obiceiu, prea târziu. Ei, și!? — urmă dând din umeri. Copil

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din flori a fost și Petru Rareș, ba până chiar și Mihaiu Vodă Viteazul: de ce să nu fie și un Armaș copil din flori!? Dac'ar fi să fie! O să faci, poate, și tu ca Goethe al vostru ori ca Alexandri al nostru. Nevoie mare nu-i, căci eu am din ce să-l cresc și sunt destulă femee, ca să scot din el om — dac'ar fi să fie băiat. Grijă tu să n'ai, căci am destulă eu!».

Iorgu se simția par'c'ar fi o otreapă, pe care toți o iau în picioare.

«Rău faci, Zoe, că vorbești în bătaie de joc despre lucruri foarte serioase» — grăi dînsul.

Zoe se simția 'n largul ei.

«Tu despre bătaie de joc să nu vorbești, — îl înfruntă ea, — căci eu vorbesc, iar tu le-ai luat toate 'n bătaie de joc. Să nu-mi mai faci mie paradă de principii morale. Dacă om serios erai, nu te expuneai să fii părintele unui copil din flori. Eu, când am făcut ce-am făcut, am luat-o în gât, mi-am zis: «Ce-o veni să vie!» și înc'atunci m'am hotărît să fac ceea ce mă vezi făcând acum. Tu nu te-ai gândit decât să profiți de slăbiciunea mea. Știai foarte bine, că mama ta murise de curênd, știai că ești la începutul anului de doliu; știai, care pot să fie urmările firești ale faptei tale; nu ți-a păsut de aceste și ai mers orbiș înainte. Ce vrei să faci acum!? De ce nu mă lași în pace!? Eu plec! — urmă cu toată hotărîrea. Nimic în lumea aceasta nu mă poate îndupleca să rămân aici, unde unii se uită cu dispreț la mine, iar alții rîd de prostia mea. O! te cunosc prea bine și știu, ce fel de gânduri te ispitesc, — adăugă. Iți este nesuferit gândul, că cel mai apropiat Armaș ar putea să fie nelegitim și ai vrea, poate, să-l legitimezi prin o căsătorie, pe care o desfaci după-ce te vei fi săturat. Nu se poate, Iorgule! — strigă dînsa. Lasă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că copilul nu e sigur decât în clipa, când moașa-l ia în brațe, dar n'am să mai primesc și asemenea batjocură. Eată de ce plec!».

Zadarnice au rămas toate stăruințele lui Iorgu, toate rugămințile, toate asigurările lui. Ea a rămas ne'nduplecată. Tot femeea slabă înse, s'a dat în cele din urmă învinsă și s'a învoit să plece și el cu dînsa după ce-și vor fi regulat, se'nțelege, — fără de sgomot — poziținea de bărbat și femee, cărora li-se cuvine să călătorească împreună.

N'are hotar lepădarea de sine a femeii, care iubește!

Iorgu era însa și el vrednic de această dovadă de iubire.

Ieromonachul Gherman, cuviosul călugăr, era la îndemână. Atât Zoe, cât și mai ales Iorgu stătuseră adese-ori de vorbă cu dînsul. După cum veniseră acum lucrurile, el li se părea oare-cum rênduit să binecuvinteze căsnicia lor.

Plecând deci în lunga lor călătorie, ei s'au oprit la Brașov pentru-ca de acolo să treacă la Zizin. Mai nainte de a se duce la Zizin au mers împreună la d-l advocat Godelius, care 'n timpul sezonului stătuse 'n casele din vecinătate. Femee devotată și corectă, Zoe ținea adecă să-și constitue zestrea și-și făcuse inventarul scumpelor ei mobile, al giuvaericalelor, al prețioaselor de tot felul și al hârtiilor de valoare, între care o sută zece mii bonuri rurale, șapte-zeci de mii scrisuri fonciare și doaue sute de mii de lei acțiuni ale marei întreprinderi de la Baia de Aramă. Zestre fără îndoială frumoasă chiar și fără de moșia, care era dată cu treizeci de mii în arêndă.

D-l Godelius, avênd să ticluiască foaia de zestre, era de părere, că n'are să treacă 'n ea și specificările din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

inventar, ci numai moşia şi suma globală ce rezultă din inventar.

Iorgu, magistrat, ştia foarte bine, care sunt deosebirile între una şi alta. Ar fi jignit-o înse pe Zoe, în care avea atâta încredere, dacă ar fi stăruit asupra unei înşirări amănunţite. S'a mărginit deci a cere nu sumă, ci sume globale: mobilier — atât,— veselă atât, — giuvaericale atât, — diferite alte preţioase — atât, — deosebite hârtii de valoare — atât.

«Depozit la bancherul Cohen — atât!» — era să mai adauge Zoe, ca să mai sporească suma totală, — dar se răsgândì şi tăcù.

A rămas cum a voit Iorgu şi, după ce foaia de zestre a fost făcută potrivit cu toate rânduelile locului, au plecat la Zizin, unde cele-lalte s'au urmat fără de sgomot, cum cereau împregiurările.

Apoi călătorie fericită!

Putea locuinţa din Batişte să rămâie 'n seama ori-şi-cui, puteà Valea Boului să rămâie cu toate cele începute pe ea în grija ori-şi-cui, puteau şoarecii să roadă cărţile bine alese din biblioteca cea frumoasă, puteau să mucezească lucrurile rămase de la scumpa răposată şi să crească buruiana pe mormêntul ei, puteau cei rămaşi să zică ori-şi-ce: socoteală n'avea nimeni cădere de a cere.

Cine a pornit odată în drumul, pe care apucase Iorgu, merge şi mereu merge dus fără ca să se mai întrebe, unde are să ajungă şi dacă se va mai opri vreo-dată.

E drumul umblat de atâţia şi atâţia, care nu s'au mai întors nici odată din el!

□ □ □

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA A PATRA

VALURILE TINEREȚELOR

I.

La seratele de la Maiorescu luaseră parte numai unii dintre dascălii ce nu erau angajați în vre-una din partidele atunci în opoziţiune. In toamna anului următor s'a pornit deci o mişcare pentru punerea la cale a unor întruniri pe teren neutral, la care să iee parte întreaga dăscălime din Bucureşti. In fruntea acestei mişcări se afla atunci bine cunoscuta şi tuturora simpatica treime, prietenii nedespărţiţi: Tache Laurianu, Ştefan Mihăilescu şi Anghel Dimitrescu, ear în dosul lor stăruiau bătrânul Nestor, fraţii Robescu, Străjanu şi Herescu, Ieremie Circa, Ananescu, Marescu, Borănescu, Barbu Constantinescu şi mai ales Ioan Manliu, acum revizor şcolar al capitalei.

Intrunirile se ţineau la universitate, unde 'n timpul lungilor seri de iarnă nici cea mai mare dintre săli nu era destul de încăpătoare pentru mulţimea adunată. Unul dintre profesorii cu oarecare autoritate, urcat la catedră, punea o teză, o lămuria şi-o desvolta. Urma apoi sub conducerea lui discuţiunea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se discutau chestiuni de metod pentru toate materiile, însemai ales în ceea ce privește studiul limbii române.

Maiorescu introdusese adecă în programul școlilor secundare și studiul limbii române, pentru care nu existase mai nainte catedră. Mulți erau de părerea, că inovațiunea aceasta era cel puțin de prisos, căci școlarii știau românește și-și desăvîrșiau românească învățând alte limbi și făcându-și cele-lalte studii în românește. Astfel Eliad Rădulescu și Gheorghe Asachi, Costache Negruzzi și Nicolae Bălcescu, V. Alexandri și Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu și Al. Odobescu scriau foarte bine fără că să fi 'nvățat în tinerețele lor gramatică românească. Alții erau însedepărerea, că aceștia și-au făcut ei înșiși-și gramatica, și cestiunea era discutată cu multă aprindere nu numai în cercurile dăscălești, ci și prin cele literare.

Un cuibar de asemenea discuțiuni se afla în palatul «*Dacia*», la redacțiunea ziarului «*Timpul*», unde colaborau M. Eminescu, I. Caragiale și Haralamb Grandea și discutau zi și noapte atât între dînșii, cât și cu dascăli ca M. Străjanu, Ieremie Circa și I. Manliu.

In aceste discuțiuni s'a stabilit, mai nainte de toate, că scrietorii își fac ei înșiși-și gramatica și și-o fac bine, dacă cunosc atât limba poporului, cât și scrierile cronicarilor, ale autorilor bisericești și, în genere, ale celor ce au scris mai nainte de dînșii. Școala însenu scrietori are să ne dea, ci cititori, care sunt în stare să judece, dacă scrietorul, pe care-l citesc, a ales, a întrebuințat și-a așezat ori nu bine vorbele, ear aceasta nu e cu putință, dacă nu au fost deprins în școală să analiseze tot ceea ce citesc. Primind acest fel de a vedeà al lui Eminescu, I. Manliu, care atunci își terminase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

primul manual de gramatică după model german, a pus în discuțiune la întrunirea de la universitate tema «*Puțină gramatică și multă analisă*», care a fost discutată mai multe seri de a rândul.

Luau parte la întruniri și femei, fie profesoare la atunci singura școală secundară de fete, fie institutoare la vre una dintre încă puținele școli primare. Nelipsită era zeloasa Elisa Săvescu, pe care firea n'o ierta să vie decât însoțită de foste eleve ale ei, acum căpătuite pe la școli de prin mahalale. Cea mai stăruitoare dintre aceste era Alina, care, acum femee cu rost și cu pozițiune asigurată, ședea totdeauna moț în frunte, chiar în prima bancă — precum fusese obicinuită la școală.

Ochii tuturora erau îndreptați asupra ei, nu însă pentru că se afla moț în frunte, nici pentru că era boboc, tînără și frumușică, ci pentru că ochii ei se îndreptau asupra unuia singur, cel ce-și spunea părerea, iar acesta, ori-și-cine ar fi fost el, era par'că mai ales ei îi vorbește.

Dascălul adecă, adevăratul dascăl, spuind ceea ce are de spus, se uită la fețele celor ce-l ascultă și 'n ochii lor, vede dac'a fost ori nu bine'nțeles și-și potrivește gândurile și vorbele cu cei ce vor cu tot dinadinsul să-l înțeleagă. Ear Alina, venind la întruniri tare încredințată că are să 'nveție lucruri bune și frumoase, asculta cu încordată luare aminte. Când vre-unul spunea un adevăr, fața ei posomorîtă se lumina și zîmbetul ei de mulțumire îl vestia pe vorbitor, că se afiă pe calea cea bună. Când el se 'ncurca de nu mai puteai să-ți dai seamă, ce vrea să zică, ea dedea din umeri, deschidea ochii mari și-și ridica sprâncenele, tot semne că el are să-și dea silința de a fi mai deslușit. Când se 'ntâmpla, ca el să scape câte o prostie mai mică, ea se strîmba

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

într'un fel, ear când prostia era mare, ea se strîmba rău de tot și pleca fruntea rușinată pentru-ca nu cum-va să-l jignească pe cel ce-a spus-o. Era deci peste putință să spui acolo câte-va vorbe și să nu ți se oprească ochii asupra ei, iar cei-lalți și cele-lalte se 'ntrebau mereu, ce vei fi având cu ea, și se uitau — unde te uiți tu.

Atât și numai atât: după-ce toți au spus ceea ce aveau de spus, lumea se risipia și dînsa, posomorîtă ear și de cele mai multe ori cuprinsă de simțământul, că puțin s'a folosit, nu se mai uita nici la dreapta, nici la stânga, ci se 'ntorcea acasă.

Vor fi fost fără îndoială între atât de mulți și câți-va, care foarte bucuros ar fi însoțit-o, ba pe ici-pe colo și câte unul, care era ispitit să i se plimbe pe sub fereastră, dar dînsa era nu numai posomorîtă, ci și neapropiată.

Era timpul când Eminescu scrisese versurile:

«Pe lângă plopii fără soț
Adesea am trecut.
Mă cunoșteau vecinii toți,
Tu nu m'ai cunoscut.

Cu alte cuvinte:

«De geaba vii, de geaba te duci,
De geaba rupi niște papuci».

Ea nu vedea nici pe cei ce trec pe lângă dînsa, nici pe cei ce se opresc în fața ei. Doi oameni erau, asupra cărora i se opriseră ochii, despre care-și făcuse cele mai frumoase 'nchipuiri, pe care-i pusese de tot sus în gândul ei și de care prinsese slăbiciune, și amêndoi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

s'au pocit cum și cele mai frumoase figuri de ceară se pocesc în bătaia soarelui.

Avuse 'ntr'unul o încredere nemărginită de-ar fi fost în stare să plece cu el fără de nici o grijă 'n lume, și în curênd l-a văzut prăpădit de-i venia să-i plângă de milă. Il socotise pe cel-lalt împodobit cu cele mai frumoase daruri trupești și sufletești, încât numai cu sfială se apropia de dînsul, iar acum era cuprinsă de jale când și-l reamintia.

Nu știa dînsa și nici nu-și dădea silința să afle, unde s'a dus Emil și ce s'a ales de el. I se revărsa un fel de dulceață în suflet când își aducea aminte de puținele ceasuri petrecute cu dînsul, dar lucrurile s'au desfășurat așa, că în adevăr era mai bine, ca ei să rămâie departe unul de altul. Ce-ar mai putut să fie dînsa pentru el și dînsul pentru ea!?.

Nu tot așa se gândia la Iorgu.

«Ce va fi vrind omul acesta cu mine!?»—se 'ntrebase odată.

Ea se cutremura în întreaga ei ființă când își dedea seamă, că ori-și-ce ar fi voind — poate să facă cu dînsa. De aceea era cuprinsă de jale: era pe deplin încredințată, că el o iubește, și nu înțelegea, de ce nu mai trece el pe la dînsa, și nu se'ndoia, că azi-mâne o să vie. Era deci posomorîtă, dar nu mâhnită și nu plângea, nici nu se plângea, ci aștepta. S'a cutremurat deci cuprinsă de spaimă când a aflat în cele din urmă, că el nu mai e la Valea Boului, ci a plecat din țară fără-ca să fi luat ziua bună de la dînsa. S'a ascuns apoi, ca să plângă nevăzută de nimeni, când i s'a mai spus și că verișoara lui, Zoe, a plecat și ea. Acum era chiar mai mult decât mâhnită, dar tot nu se plângea, ci era, din contra, cuprinsă de simțământul, c'a scăpat de o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mare primejdie şi-i era ruşine de gândurile ce-şi făcuse.

«Săracul! — îşi zise. — Ce bine e că nu mai trăieşte Cocoana Mare!».

«Săracii! — zise iar.

Dacă până chiar nici aceia doi n'au rămas cum îi ştia dînsa, ce trebuia să fie de capul celor-lalţi!? Bărbatul prin chiar prisosul lui de puteri şi prin firea lui năvalnică e sortit să cadă din păcat în păcat şi să se schimbe de azi pe mâne, încât n'ai să te razemi pe el şi numai cu mare grijă ai să-l laşi să se apropie de tine. Ea nu se uita deci nici la dreapta, nici la stânga şi se feria de toţi.

Ispita i se iveşte însă muritorului la tot pasul în cale.

Mai era la Bucureşti o şcoală de fete, ale căreia absolvente ieşiau institutoare, ba unele chiar profesoare: «*Azilul Elena Doamna*». Infiinţată de Elena Doamna în urma stăruinţelor lui Vasile Alexandri şi ale Doctorului Carol Davila, şcoala aceasta s'a bucurat şi de purtarea de grijă a Elisabetei Doamnei şi a ajuns sub direcţiunea cu adevărat nobilei Elena Davila în curênd la înflorire. Neobositul Dr. Davila angajase profesori ca Ieremie Circa, Nae Popescu, Barbu Constantinescu, Dr. Grecescu, C. Istrati, M. Minovici, Licherdopolu, pictorul Henţia, caligraful V. Ştefănescu şi alţii, care se puteau făli cu absolventele pregătite de dînşii. Pentru ca să asigure în deplin viitorul acestora, Dr. Davila obţinuse, mulţumită stăruinţelor Elisabetei Doamnei, pentru ofiţeri dreptul de a lua în căsătorie institutoare ori profesoare şi dacă aceste n'aveau zestrea reglementară. Era apoi de sine 'nţeles, că ofiţerii astfel căsătoriţi se bucurau şi de favorul de a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu fi despărțiți de soțiile lor prin obișnuitele mutări dintr'o garnisoană într'alta. Venia deci pe la întrunirile dăscălimii, ca un fel de oaspe nepoftit, și câte un ofițeraș ferchеș, care ținea să nu fie mutat din București, și Alina, ori și cât de posomorită ar fi fost, erà și ea candidată de ofițereasă.

Nu-i vedea, ce-i drept, nici pe aceștia, dar o vedeau ei pe ea.

Era mai ales unul, d-l locotenent de roșiori Voicu Strună, care făcea tot ceea ce în asemenea împregiurări se iartă, ca și ea să-l vadă pe el.

Om de vre-o trei-zeci de ani, scurt și bine legat, cu sprâncenele dese și îmbinate, cu căutătura sperioasă, cam buzat și cu mustața scurtă și groasă, el mai și vorbia răstit și cu o voce cam răgușită, avea mișcările iuți, călca țeapăn de-i zângăneau pintenii și umbla de ici până colo par'că el ar fi fost stăpânul palatului universitar, car la Alina se uita din ce în ce mai stăruitor.

Dînsa la început să făcea că nu-l vede, dar îi era frică de el, în urmă-și zicea că el e obraznic și, în sfîrșit, îl lua drept un caraghios, ceea ce el în adevăr nu era.

Când cu discuțiunea urmată asupra tezei puse de Manliu unii erau de părerea, că nu numai gramatica, ci și analisa e de prisos. E destul, — ziceau ei, — ca școlarii să citească 'n timpul liber ca să-și formeze gustul. Ieremie Circa, un om mărunt, iute la fire, foarte pedant și autor al uneia din cele mai bune gramatici, sări în picioare cași-când ar fi fost atins de pleasna biciului.

«O crimă!», strigă. Cea mai monstruoasă crimă! N'are să citească școlarul decât după ce i s'a dat cuvenita îndrumare, cum are să-și dea seamă despre cele citite».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

El începù să vorbească despre analisa etimologică şi despre cea sintactică, despre cea logică şi cea literară, despre cea stilistică şi cea lecsicală, tot lucruri asupra cărora Alina nu era dumirită. Ea se strîmba deci în fel de fel de chipuri, deschidea din când în când ochii mari, ridica sprîncenele şi, ameţită de cele ce auzià, nu mai ţineà seamă, că e de faţă şi cine-va, care se uită mereu la ea, şi s'a ridicat în picioare spre vorbitorul, care din întêmplare nu se afla pe catedră, ci într'o bancă din fund.

Unul dintre ceilalţi se ridică şi'ncepù să-l ia de sus pe pedantul susţiitor al nesfîrşitului şir de analise.

«Ai pornit-o, domnule, razna! — îi zise. Şcolarii n'au să citească decât scrieri alese de profesorul lor: acesta face analisele de tot felul, asupra cărora d-ta stărui cu atâta străşnicie».

Alina se strîmbă rău de tot.

«Auzi vorbă! — grăi dînsa aşa pentru sine — par'că n'ar mai fi fost şi alţii în sală.—Dar cum, păcatele mele, s'o fac, dacă nu ştiu s'o fac, căci n'am fost deprins a o face când mă aflam pe băncile şcolii!?».

Un hohot sgomotos însoţì aceste vorbe. Nu înse de ceea ce a zis ea rîdea lumea, ci de prostia celui-lalt, şi nu i-a mai dat nimănuia mâna să spună, că gramatică şi analisă sunt de prisos în şcoală.

Alina se căia cu toate acestea de a se fi expus scăpând acele vorbe şi aştepta cu nerăbdare sfîrşitul întrunirii, ca să poată pleca nebăgată 'n seamă şi cât mai iute.

Iute da, dar nebăgată 'n seamă nu.

Când era să se străcoare prin mulţimea pornită spre ieşire, se pomenì deodată faţă 'n faţă cu d-l locotenent, care-şi luă poziţiune bătând din pinteni şi i se prezentă după toate regulele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivania.ro/mdrr1901 1932

«Să-mi dați, Domnișoară, voie să vă felicit, — îi zise. E în adevăr peste putință să fac exercițiile cu răcanii, dacă nu cunosc regulamentul și nu-l știu aplica».

Ea-l măsură din creștet până'n călcâie. Nu i se mai părea acum nici caraghios, nici obraznic, ci prea 'nchipuit.

«Vă felicit și eu pentru comparațiune, dar adresa ați greșit-o», — îi zise, — apoi îi întoarse spatele și-și căută de drum.

Cu aceasta incidentul s'ar fi sfîrșit, dacă n'ar fi fost la mijloc și altele.

D-na Ionescu, deși avea fată cu rost și cu poziție asigurată, se măritase chiar mai tînără decum îi era fata și se socotia destul de tînără pentru ca să nu fie 'mpăcată cu gândul de a-și petrece restul vieții tot în văduvie. A adus jertva văduviei câtă vreme fata îi era încă tînără, acum însă dedea zor s'o mărite pentru ca să se mărite și ea însa-și.

Abia acum s'a dumirit Alina, că, deși zidite de reposatul ei tată, casele cele frumoase se aflau pe locul caselor de zestre ale mamei sale, care, măritându-se, îi aducea în ele un tată maștер.

E urît gândul ce 'n mintea ori-și-cui se leagă de vorba «maștер». Alinei îi era înse mult mai urît gândul de măritiș. Lasă că nu vrea și n'avea nevoie să se mărite, dar nu se speria de gândul c'o să aibă tată maștер și nu 'nțelegea, de ce adecă mama ei n'ar fi putut să se mărite și fără ca s'o fi măritat mai nainte pe ea. Nu-i spusese, ce-i drept, nimeni, că mama ei vrea să se mărite, acesta e însă un lucru, care se simte.

Incă de vre-un an și mai bine venia din ce în ce mai des în casa lor advocatul Cesar Lică, însoțitor la maus al d-nei Ionescu, un om «foarte bine» și cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

deosebire binevoitor, care dedea 'n toate împregiurările cele mai bune sfaturi, alerga 'n treburile familiei şi se amesteca 'n toate par'c'ar fi la el acasă, încât Alina încetul cu încetul se deprinsese a-l socoti mai mult decât o simplă cunoştinţă făcută la partidele de maus, — ceea ce în cele din urmă n'o supăra.

Nu s'a supărat nici când mama ei, ba chiar nici când d-l Lică au început să-i vorbească despre «partide» bune — acoperind de multe laude mai pe unul, mai pe altul. Acum, în starea sufletească, în care se afla, nu s'ar fi putut apropia de dînsa nici Emil, ba chiar nici Iorgu; ea ştia înse, că soarta fetelor mari e să fie neliniştite de peţitori, — ceea ce n'are s'o scoată din răbdări.

Sângele i s'a ridicat înse 'n obraji când s'a pomenit că d-l Cesar Lică vine însoţit de d-l locotenent Voicu Strună.

Asta le 'ntrecea toate.

Prezentat d-nei Ionescu, d-l locotenent luă poziţiune cu obişnuita bătaie din pinteni, apoi sărută mâna.

«Vă mulţumesc, doamnă, — grăi dînsul, — de o mie de ori vă mulţumesc pentru bunăvoinţa de a-i fi dat d-lui Lică voie să mă presente.

D-na Ionescu îşi presentă fiica.

«Domnişoara mă cunoaşte, — zise el rostind vorblele respicat ca 'ntr'o cuvântare de mai nainte pregătită, — dar teamă mi-e, că nu prea e bună părerea ce şi-a făcut despre mine».

Alina tresări. Dându-şi seamă, că vorba e de o urzeală pusă la cale de d-l Lică, viitorul ei «maşter», ea-şi adună toate puterile — ca şi când ministrul el însuşi ar fi venit să-i asiste la lecţiune.

«Nici bună, d-le locotenent, nici rea, — răspunse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ea — despre oameni, cari nu ne privesc, n'avem nici o părere».

«Sunteţi foarte gentilă, d-şoară, — întîmpină dînsul. Eu înse aşi dori să aveţi o bună părere şi de aceea am rugat pe d-l Lică, ear d-sa a avut bunăvoinţa să mă presente pentru-ca — cu voia doamnei — să vă 'ncredinţez, că n'aveţi să mă puneţi în rând cu papugiii de Bucureşti, cum sunt vestitul Isvoranu ori camaradul meu Florescu, care stau în faţa teatrului şi se leagă de trecătoare».

D-l Lică, cunoscându-şi omul, îşi stăpânia rîsul, iar d-na Ionescu, cunoscându-şi fata, stetea ca pe spini şi jăratec. Ea se aşează şi-l pofti şi pe el să şeadă.

«Da, d-şoară,» — stărui dînsul şi se aşează.

«Eu nu mă plimb prin faţa teatrului şi nu m'am gândit nici odată la aşa ceva», — îl încredinţă dînsa aşezându-se şi ea.

«Sunteţi foarte gentilă, domnişoară, — zise el iar. Eu doresc înse să vă gândiţi şi de aceea ţiu să vă spun, că sunt, ce-i drept, bucureştean, dar nu puiu de boier, nici ciocoiu săltat, ci fecior de măcelar şi militar adevărat, adecă om, care nu umblă cu mofturi, ci spune verde româneşte ceea ce vrea».

«Aceasta e o frumoasă însuşire!» — grăi d-na Ionescu pentru ca să-i taie vorba fiicei sale, care 'ncepuse a zîmbi.

«Da, doamnă! — stărui dînsul. Nu că mă laud, dar aşa este. Camarazii mei îmi zic «*Zurbagiul*». Să nu credeţi, că cine ştie de ce. Sunt cel mai bun om: nu supăr pe nimeni; dau fiecăruia ceea ce i se cuvine, dar nici mie să nu-mi calce nimeni pe bătături, c'o pate, chiar şi dacă general ar fi, — o pate. Tot respectul, dar pân' aci şi mai departe nu! Sunt la noi mulţi oameni, care au

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

obiceiul de a minți, de a se fățări, de a linguși. Eu le zic: Nu ți-e rușine!? Am, domnișoară, ori nu am dreptate?»

«Ai, — respunse ea zimbind, — dar dă-mi voie să-ți spun, că au și ei dreptate când îți zic «*Zurbagiul*».

«Da, domnișoară, de aceea! — urmă dînsul. Dacă vre-unul se leagă de vre-una, eu îi zic: «Nu ți-e rușine să fii obraznic!?»

Alina rîse cu hohote.

«Știu de ce rîzi, domnișoară, — urmă el ear. Vrei să zici, că ți-am făcut-o și eu. Asta e alt-ce-va! O face omul și are s'o facă fără de sfială când intențiunile îi sunt serioase, bune, curate. M'ai înțeles, domnișoară? — serioase, bune, curate!»

Alinei îi venia să se ridice și să-i întoarcă spatele, dar aceasta ar fi fost cochetărie.

«Mi-ai zis atunci, c'am greșit adresa, — stărui dînsul. Foarte deslușit, dar....»

«O zic aceasta și acum», — îl întrerupse ea serios și hotărît.

«Nu, domnișoară, n'am greșit-o! — o 'ncredință el. Te rog să ai răbdare să mă asculți și vei vedea, că n'am greșit-o».

«Eu răbdare am, — întimpină ea, — dar o să-ți fie zadarnică osteneala».

«O zici pentru-că nu știi încă ce voiesc să-ți spun» — stărui dînsul.

El se întoarse spre d-na Ionescu.

«Imi dați voie, doamnă, — zise, — să vorbesc aci în fața d-voastre cu inima deschisă, cum se cuvine unui militar».

«Vă face onoare și ne onorați și pe noi», — răspunse muma.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Eu,— începù el, — am la Bucureşti trei perechi de case, una 'n mahalaua Oborului, unde au stat părinţii mei şi unde stau acum numai eu singur, şi doaue 'n piaţă cu prăvălii şi cu apartamente de închiriat. Mai am şi doaue măcelării, una la Obor şi alta 'n piaţa mare. Am şi uscătoare de pastrama. Iarna, vara lucrează 'n socoteala mea cinci-spre-zece până la doaue-zeci de oameni de 'ncredere, cu care am multă bătaie de cap, căci mai sunt şi ofiţer, doamnă şi domnişoară, şi ţiu la rangul meu, — să vă spuie d-l Lică, dacă ţiu şi cât ţiu. Ce fac eu, dacă mâne ori poimâne mă înaintează căpitan şi mă mută fie chiar şi numai la Ploieşti ori la Târgovişte!? Cum rămâne gospodăria mea!? Afurisita de deprindere, doamnă şi domnişoară. M'am pomenit de copil în mijlocul ei şi nu mă mai pot lipsi de ea. Mă 'mbată mirosul de sânge 'nchegat şi-mi rîde inima când văd un muschiu frumos ori o pastrama bine uscată. Nu mi-ar rămânea decât să ies din oştire, lucru foarte greu, căci îmi plac caii, mă simt bine 'n uniformă şi am slăbiciune de răcanii mei».

Alina începù să se mişce cuprinsă de nerăbdare.

«Ai răbdare, domnişoară, că nu e cum vei fi crezând d-ta, — urmă el. Am săltat de bucurie când am aflat de treaba, pe care a făcut-o doctorul Davila. Ai, băiete, să te 'nsori cu o profesoară din Bucureşti, — mi-am zis, — şi nu te mai mută nimeni dela gospodăria ta».

Alina se mişcă cu şi mai învederată nerăbdare, ba se şi strîmbă puţin.

«Nu ţe supăra, domnişoară, — stărul dînsul, — că am zis-o aceasta când nu te ştiam încă pe d-ta. După ce te-am văzut, s'au răsturnat toate 'n sufletul meu: nu mai ţiu nici la militărie, nici la măcelărie. «Nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

faci tu pentru ea!» — mi-am zis cuprins de întristare. Aveam ori nu dreptate!? Eară par'că'mi zici: «Lasă-mă, omule, în pace și caută-ți de drum». Așa e ori nu!?.»

Alina, viu mișcată, i se uită cu seriositate și stăruitor în ochi, apoi, dând din umeri, aruncă o căutătură spre mama ei.

«Eu ce să zic!? — răspunse ea plecându-și capul. Inimă deschisă pentru inimă deschisă: ași fi de rea credință, dac'ași zice, că nu m'ai înțeles bine. Așa este».

D-l Cesar Lică își mușcă buzele, iar d-na Ionescu, adânc mâhnită, se 'ntoarse spre locotenent.

«Să nu te jignească răspunsul acesta, — îi zise. Fiica mea e încă prea tinără pentru-ca să poată da altul».

«Nu, mamă! — întimpină Alina. Chiar fată bătrână dac'ași fi, tot așa ar trebui să-i răspund. Propunerea ce d-sa îmi face mă măgulește și ne onorează, dar d-sa a venit să se încredințeze despre adevăr și nu-mi este iertat să-l port cu minciuna. Mai sunt în București și altele, care...»

«Vor fi fost, domnișoară, dar nu mai sunt, — o întrerupse el. Azi nu mai e în lumea aceasta decât una și singură. Iți spun încă odată: s'au răsturnat în mine toate, și nu mai țin la nimic decât la aceasta. Mi-e silă de tot ceea ce mai nainte mă ademenia: gospodăria mă plictisește; milităria mi-e sarcină grea; îmi plăcea mai 'nainte să beau câte un păhărel, ear acum nu mai pot gusta băutura; îmi petreceam din când în când timpul jucând cărți, iar azi nu mai înțeleg pe cei ce joacă înainte. Am venit, domnișoară, — adăugă el, — ca să ți-le spun acestea, — nu șoptindu-ți-le la ureche, ci aici în fața mamei d-tale, și te rog să nu le dai uitării și să mă ierți, dacă mai viu din când în când».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«O, Doamne! — răspunse ea cuprinsă de mâhnire.— Eu sunt nevinovată. Societatea d-tale are să-mi fie totdeauna plăcută, dar ai să mă ierți și d-ta, dacă o să mă găsești tot ca acum!».

El dete cu un fel de 'ndărătnicie din cap.

«Eu nu-mi pierd nădejdea câtă vreme nu voiu vedea, că altul e mai norocos decât mine».

Cu aceste erau împăcați amêndoi.

Nu erau însă împăcați și cei-lalți doi, și după plecarea locotenentului, mama și fata rămaseră față 'n față.

«Alino! — grăi mama.— Nu ești în toată firea. Asemenea partidă nu mai găsești. Ori nu cum-va 'ți închipuiești....»

«Nu-mi închipuiesc nimic! — o întrerupse Alina,— Văd însе, că vreți să mă scoateți cu ori-ce preț din casa aceasta. Sunt gata să ies: dacă e vorba, găsesc la Ploiești ori-și-când una, care-și schimbă bucuros catedra cu a mea».

II.

«Frumoasă pereche!» — zicea la Brașov lumea când îl vedea pe Iorgu braț la braț cu Zoe. Tot așa ziceau și cei ce călătoriau cu dînșii spre Viena. Cu atât mai vîrtos ziceau așa cei din Viena, unde însurățeii s'au oprit pe câte-va zile și au rămas câte-va săptămâni.

Era 'n adevăr greu să spui, dacă e mai frumos el ca bărbat ori mai frumoasă ea ca femee tînără, cu mult mai tînără decum în adevăr era. Ochii tuturora, chiar și ai femeilor, se opriau mai mult asupra ei decât asupra lui, pe care mulți îl fericiau și care se simțiа și el nu numai măgulit, ci și 'n adevăr fericit. Dacă e vorba, el abia acum cunoștea farmecele mai ascunse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ale tinereţelor. Trăind mereu sub privegherea mamei sale, el nu şi le-ar fi închipuit nici odată atât de 'mbătătoare, cum i le desfăşura Zoe, marea măiestră în ale vieţuirii plăcute, care ca numai puţine dintre femei ştia să 'ndulcească viaţa bărbatului iubit de dînsa cu patimă nesăţioasă.

Adevăr ne'ndoios e înse, că fericirea senină nu e 'n lumea aceasta cu putinţă.

Ea se simţia chiar mai fericită decât el, dar, când faţa îi era luminată de cea mai sburdalnică veselie, un gând urît întuneca sufletul ei. «Până când!?» — se 'ntreba, şi inima îi era cuprinsă de temerea, ca nu cum-va el să se desmeticească şi ea să-l peardă. Ştiind, cum l-a amăgit şi prin câte apucături viclene a ajuns să-l înduplece, ea îi ghicia gândurile, umbla 'n voile lui şi era nesecată 'n născocirea mijloacelor de a şi-l ţinea legat. In fiecare zi îl ameţia prin câte o noauă şi neaşteptată plăcere pentru-ca să nu-i rămâie timp de a se gândi la cele trecute, de a se căi, de a-şi face mustrări şi de a se răsvrăti.

Silinţele ei erau deocamdată de prisos, căci din drumul, în care pornise el, omul numai cu anevoia se 'ntoarce.

Mustrări el nu-şi făcea. Nu! De fapte, pe urma cărora are parte de plăceri azi mai vii decât ieri, omul însetat de viaţă nu se căieşte. Chiar şi fiind ispitit a se mustra, el găseşte totdeauna cuvinte de a se 'ncredinţa pe sine însu-şi, că se află pe calea cea bună, că e chiar dator să facă ceea ce face.

Era fără'ndoială neobicinuit felul, în care s'a căsătorit, dar în împregiurările date un om cum se cade nu putea să facă decât ceeace a făcut el.

Zoe, tot din neamul Armaşilor şi ea, nu-i era în ade-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

văr verișoară, ci nepoată de vĕr, căci reposatul lui tată și bunicul ei erau veri din doi frați. De aceea îi și era oare-cum nesuferită reposatei sale mame. Chiar și dacă n'ar fi fost la mijloc datoria de a-și legitima copilul, nu se putea pentru dînsul o mai potrivită însoțire, și el s'a căsătorit în grabă mare și prin ascuns numai ca să scape de gura lumii, căreia nu putea să-i spună, de ce nu îi era iertat să aștepte sfîrșitul anului de doliu.

Mai era apoi și nenorocita lui slăbiciune pentru Alina. Ii era și acum scumpă fata aceea, și s'ar fi ascuns cuprins de rușine, dacă i s'ar fi întêmplat s'o vadă din depărtare, dar nu putea să depărteze de la sine gândul, că avea față cu familia sa datoria de a-și călca pe inimă, îi era Zoei recunoscător că l'a ajutat să-și facă datoria aceasta și nu numai nu că nu se căia, ci era mulțumit de sine însu-și, mândru de fapta ce săvîrșise.

Umbla deci și el în voile Zoei, și gândul urît, care întuneca sufletul ei, îi amăra și lui din când în când viața. Femee de o fire năvalnică, dînsa era pornită spre desfrâu și-l ispitia și pe el. Nefiind nici-o-dată pe deplin mulțumită cu cele de azi, rîvnia la mai mult pe ziua de mâne și-l ducea mai departe și tot mai departe, și cu cât mai mult se depărtau, cu atât mai vie era în el temerea, că dînsa se va sătura în cele din urmă.

Aceasta cu atât mai vîrtos, cu cât mai era la mijloc și-o altă supărare.

Nu erau adecă dînșii singurii Români, care 'n drumul lor spre Paris se opriau la Viena. Ori-și-unde s'ar fi dus, ei dedeau peste oameni, care-i cunoșteau și se uitau cu un fel de mirare la dînșii, ceea ce-i făcea lui Iorgu acră plăcerea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Ce-ți pasă!? — îi zicea Zoe. Nu ți-e destul, că știi tu însu-ți cum stau lucrurile, și peste câte-va luni, după ce se va fi împlinit anul de doliu, o să afle și ei adevărul!».

Nici că se gândia Iorgu la sine însu-și: ceea ce-l supăra era nedreptatea ce i-se făcea Zoei, și de aceea el își dedea mereu silința s'o mângâie.

Subscriind la Brașov foaia de zestre, el spusese un neadevăr. N'a primit nimic. Până chiar și sculele cele scumpe ale Zoei se aflau la Casa de depuneri. Un adevărat Arimaș nici nu putea stărui să i se și predea cele cuprinse în foaia de zestre, căci o femee ca dînsa nu se putea gătă fără de inele, broșe, cercei, brățare, lănțuri. Văzînd deci, că ea se căiește de a nu fi adus cu dînsa măcar o parte din giuvaericalele ei, el se bucură, că poate s'o mângâie cumpărându-i azi una mâne alta, se 'nțelege, tot lucruri potrivite cu rangul lui și cu gustul Zoei, care-i dedea dovezi, că știe să aleagă. Puțin adăugat la puțin face apoi mult. Cu atât mai mult se adună adăugând mult la mult, și Iorgu a ajuns în curînd să se mire, cât poate să cheltuiască omul în timp scurt, dacă-i dă mână, și rar îi dedea mâna, căci abia de curând realisase împrumutul la Creditul Fonciar și — pe deasupra — mai vîndusă și recolta. Mai avea, ce-i drept, oarecare cheltueli și la Valea Boului, — dar Valea Boului rămăsese departe la poalele Carpaților: cine să se mai gândească și la ea călătorind prin văile răcoroase ale Alpilor?

Operă, teatre, concerte, galerii, plimbări, mese nu mai aveau în cele din urmă destul farmec pentru Zoe, dar nici pentru Iorgu. Rîvniau la ce va mai picant și s'au pomenit pe la «*Orfeu*», pe la «*Diana Säle*», pe la «*Coloseul*» din Fünfhaus și prin alte locuri, unde femei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ușuratice își petrec nopțile în felul lor. Era o lume, pe care n'o cunoșteau nici el, nici ea și 'n care te cobori pe nesimțite și mereu te cobori de te pierzi în cele din urmă pe tine însu-ți.

Se 'ntorceau în zori de zi la hotel, petreceau câte-va ceasuri sbătându-se în culcuș, se sculau asupra prânzului mahmuri de nu le mai priia nimic și curênd au ajuns să fie cu totul alți oameni, sătui amêndoi de cele de pân'acum și doritori de altele.

Zoe era dusă cu gândul la tainele nesecate ale vieții parisiene, eară Iorgu fugea tocmai de Parisul, unde erau chiar mai mulți decât la Viena oamenii, care se uitau cu un fel de mirare la el și la Zoe. Această deosebire de vederi nu putea să-i înstrăineze înse unul de altul.

«Cum vrei tu, — zicea Zoe. — Lângă tine ori-și-unde mă simt fericită, și 'n familie dorința soțului e hotărîtoare».

Frumoasă vorbă, dar nu pentru toate 'mpregiurările potrivită.

Mai ținea adecă Iorgu, ca drumul spre Italia să și-l facă cu oarecare încungiur, pe la München, unde ear s'a opri pe câteva zile.

Nici că s'ar fi putut ceva mai firesc decât dorința de a-i arăta Zoei, unde și-a petrecut cei mai frumoși ani ai tinerețelor, ba și câți-va din anii copilăriei. In curând s'a mereținat înse că erau și acolo multe colțișoare, pe care abia acum ajunge să le cunoască.

Și aici era adecă nevoit să umble tiptil, ca să nu întâlnească oameni, care-l cunosc. El avea la München prieteni și cunoștințe, pe care trebuia să-i vadă, și Zoe era din ce în ce mai mâhnită pentru-că el amâna mereu de azi pe mâne împlinirea acestei datorii de bună cuviință. Îi era foarte greu s'o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

facă aceasta. Cum adecă să se ducă? Singur ori împreună cu Zoe cum ar fi voit dînsa? Singur nu se cuvenia și ar fi jignit-o și pe dînsa, iar împreună cu dînsa nu-i dedea mâna. Vorba era de unii dintre foștii lui colegi și dintre foștii lui profesori, precum și despre prieteni ai reposatei sale mame, tot oameni din cea mai bună societate, pe care îi vestise despre moartea mamei sale și care s'ar fi simțit jigniți aflând că el s'a căsătorit fără ca să-i fi vestit și despre aceasta și s'ar fi scandalizat că el n'a așteptat sfîrșitul anului de doliu.

Mai era apoi vorba și de oameni, care-l întrebau, cum îi merg treburile gospodăriei, și erau foarte desamăgiți văzând, că el și-a părăsit moșia tocmai într'un timp, când trebuia neapărat să fie acolo.

Nu mai era Iorgu mulțumit cu sine însu-și, și nemulțumirea lui era cu atât mai adîncă, cu cât Zoe, jignită 'n amorul ei propriu, nu zicea, ce-i drept, nimic, dar nici nu era în voia ei cea bună. El își dedea deci mereu silința de a o împăca.

Münchenul e orașul artelor, în care omul cu dare de mână nu poate să stea o zi-doaue fără ca să-și cumpere cel puțin un tablou. Încă mai puțin poate să stea acolo o femee frumoasă fără-ca să fie ispitită a-și lua portretul. Și-a ales deci și Iorgu un tablou, nu lucru mare, o vale împădurită la poalele munților, ear în pădure un luminiș, în care o căprioară se coborîse cu iedul ei la părîu, ca să bee apă limpede. In vreme-ce iedul bea, căprioara stetea de pază cu capul ridicat și ciulind din urechi, ear dintr'un tufiș ieșia la iveală capul vênătorului gata de a descărca arma. Ceea ce lui Iorgu îi plăcea nu era nici iedul, nici căprioara, nici vênătorul, ci lumina zorilor de zi, un amurg senin. Zoei nu-i plăcea nici amurgul, și ea-și dete pe față mi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rarea, că el poate să-și dee banii pentru un asemenea fleac».

Se zice, că cei ce se iubesc se ceartă — pentru te miri ce lucru de nimic. Dacă e adevărat aceasta, Iorgu și Zoe abia acum începeau să se iubească, de oare ce nici la Brașov, nici pe drum, nici la Viena nu se certaseră. Abia acum el s'a simțit jignit de vorba «fleac» și a scăpat vorba, că dînsa e lipsită ge gust, ceeace pe dînsa a jignit-o și mai adênc, căci ea deduse în viața ei destule dovezi, că are gust. A scăpat dar și ea vorba că el e brutal, și-a urmat o supărare, care a mers până la lacrămi de amărîciune la dînsa și l'a făcut pe el să-și mărturisească în tăinicia inimii lui, că n'ar fi mâhnit, dacă ar fi ne'ntemeiate temerile, în urma cărora ea se socotise femee perdută.

După asemenea supărări urmează apoi dulceața împăcării, care-i moaie pe oameni și-i împinge spre jertfe de spășire drept dovezi de 'mprospătată iubire. El a stăruit deci, ca ea să-și comande portretul. Drept dovadă, că nu mai e supărată, ea a intrat în voile lui.

Altă supărare.

Adevăratul artist știe, ce este și ce nu este frumos și, dacă face un portret, ține să scoată la iveală și sufletul persoanei ce-i stă model, precum și tot ceea ce ea are frumos. Iar sufletul Zoei nu putea să fie oglindit fără ca să fie înfățișate brațele ei frumoase, gâtul ei frumos, umerii și bustul, care-l scoteau din minți și pe cel mai potolit om. Era atât de încântător portretul acela, încât lui Iorgu îi era greu să se uite la el și-i venia să-l ascundă, ca să nu-l mai vadă și alții, — foarte frumos portret, dar numai pentru cel mai secret cabinet. Era în fața aceea atâta patimă nesățioasă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

încât mereu îşi aducea aminte de vorbele «Fătarnică, vicleană şi plină de răutate».

El nu putea să-i zică nimic, căci eară s'ar fi certat amêndoi.

Intraţi însă în legătură cu artiştii, trebuia neapărat să-şi aducă aminte de cele citite prin romane senzaţionale despre nopţile albe, pe care artişti şi artiste le petrec cu modelele lor din când în când împreună, ear din gând purcede dorinţa şi dorinţa e ispită. S'au dus deci la o serată costumată şi-au petrecut de minune, dar el n'o mai vedea pe Zoe cum o ştiuse, ci ca în portretul cel frumos, şi'n cele din urmă nu s'a mai putut stăpâni.

«Nu ţi se pare ţie, că eşti prea decoltată?» — îi zise.

Ea se uită cu 'ndrăzneală la el.

«Vrei să zici — ca'n portret?» — răspunse.

«Nu! — întimpină dînsul — în costum şi în purtările tale faţă cu nişte oameni cu totul străini, care nu sunt, la urma urmelor, de seama noastră.»

Aceasta n'o supăra.

Ţinea să-l facă gelos, căci gelozia e lanţ.

«Ei — şi!? — răspunse dar. Tocmai pentru-că ne sunt străini, cu care azi petrecem un ceas şi pe care de mâne înainte nu-i mai vedem. Puţin are să-ţi pese de ei!».

«Nu e tocmai aşa, — grăi dînsul. Sunt unele lucruri, care pe soţ îl jignesc, ba câte odată chiar îl umilesc».

«Aş'! — exclamă dînsa. Nu cum-va te simţi umilit când ţi-se pare că le plac şi altora!? Par'că tu-mi placi numai mie!? Eu mă simt măgulită când văd, că altele mă pizmuesc pentru-că te am soţ».

«Nu de aceasta e vorba, Zoe — replică el. Ceea-ce mă jigneşte nu e că placi, ci că prea îţi dai silinţa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de a plăcea, încât îi faci pe alţii să creadă, că-ţi plac ei».

«Aidadee! — strigă dînsa. La aceasta trebuia să te aştepţi. Tu nu eşti singurul om, care poate să-i placă unei femei, nici singurul, care poate să-mi placă mie, şi ar trebui să fiu făţarnică şi vicleană pentru-ca să-mi ascund adevărata stare sufletească, dacă se 'ntîmplă să-mi iasă în cale un om, care-mi place».

Iorgu clătină cu hotărîre din cap.

«Nu, Zoe! — stărui dînsul, — nu făţarnică, nici vicleană, ci cruţătoare. E chiar o datorie conjugală...»

«Să mă prefac, să te mint, să te 'nşel! — strigă dînsa. Nu, dragul meu. Datorie conjugală e să fiu cu inima deschisă, să mă arăt cum în adevăr sunt, ca să ştii, ce ai să faci. Eu, dacă sîmt că-ţi place vre-o altă femee, îmi dau toată silinţa să te încânt, ca să te depărtezi de ea şi să te simţi mai vârtos legat de mine. La acela-şi lucru mă aştept din partea ta: dacă în adevăr crezi că am prins oare-care slăbiciune pentru vre-un altul, n'ai să-mi faci mustrări, ci să-ţi dai mai vîrtos silinţa de a mi-te face plăcut. Căsătoria, — urmă ea cu glas stăruitor, — nu e robie, ci însoţire făcută de bună-voie. Nu e, dragul meu, destul să ştii că mă ai, ci trebue să-ţi dai în fiecare clipă silinţa de a mă păstra».

«Straniu fel de a vedea!» — exclamă Iorgu cuprins de amărîciune.

«Straniu, nestraniu, dar potrivit cu adevărul, — întimpină dînsa. Cel mai tăios briciu se toceşte, dacă nu-l ascuţim mereu şi cea mai fierbinte dragoste se trezeşte şi ea, dacă nu purtăm grijă de ea. Oamenii se satură unul de altul, dacă rămân mereu la fel».

«Mai curând se satură, dacă-şi fac nesuferită unul altuia viaţa, — îi răspunse el cu oare-care asprime. Eu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în tot cazul te rog și am și dreptul de a cere de la tine să ții seamă, că ești soția unui om cu sîmțământ de demnitate și să îți stăpânești pornirile ușuratice».

Zoe sări în picioare. Prea îi era mult. Nu putea suferi dînsa, ca el să-i vorbească de sus în jos, ca domn și stăpân, și avea o de mai multe ori încercată armă, ca să-l facă umilit.

«Așa, — îi zise 'nțepată, — puteai să-i vorbești scumpei d-tale vecine, nu însă și soției d-tale!».

De astă dată însă ea a dat greș: arma aceasta prindea la București, atunci, cînd el se temea de gura ei cea rea: aici și acum el era cu totul altfel atins de ea.

«Comparațiunea e cu desăvîrșire nepotrivită, — îi răspunse el stăpânindu-și firea. In fața ei mă 'nchinam, iar de tine mă speriu; ea mă 'nalță, iar tu mă cobori».

Schopenhauer zice undeva, că omul e ființă bătăioasă, care dă cu palma ca măgarul cu copita. Această parte a firii omenești ieși 'n Zoe la iveală în auzul vorbelor grăite de dînsul: era gata să sară la el și să-l pălmuiască.

«Mie-mi vorbești așa!? — strigă ca scoasă din fire. Pe mine vrei să mă prostești!? Nu te-am văzut oare eu, cum într'o clipă de zăpăceală ți-ai dat în petec și te-ai dat de gol sărutând-o în fața tuturora cum erai obișnuit să faci cînd vă aflați numai singuri!? Eu sunt femee și înțeleg asemenea lucruri».

Acum se dete 'n Iorgu firea bătăioasă pe față. Ceea ce-l scotea din sărite nu era, că dînsa o zice, ci că o și crede aceasta.

«Nu! — grăi dînsul. Dacă femee ești tu, ea e înger, dar tu nu femee ești, ci monstru».

Zoe rămase într'un fel de aiurire. N'ar fi crezut nici o dată, că poate să fie cine-va în lumea aceasta atât de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aspru față cu dînsa. O 'năbuși deci plânsul și, nefiindu-i îndestulător plânsul, ca ori-și-care femee slabă, căzù leșinată 'n scaun.

Urmarea firească, foarte fireasca urmare a fost sticluța cu apă de Colonia, paharul cu apă rece, o nouă dulceață de 'mpăcare și încă mai învederate dovezi de neistovită iubire.

S'a 'nvoit Iorgu, ca să-și facă drumul în Italia pe la Nizza și să se oprească o zi-doaue, aici.

Ii era, ce-i drept, din ce în ce mai rea părerea despre Zoe, dar o bună părere nu-și mai făcea nici despre sine însu-și. Mereu era supărat de gândul, că nu pot oamenii să fie cum el și-i închipuise mai nainte, căci prin chiar firea lor sunt cum o știa pe Zoe și cum se simția și el însu-și, lipsiți de statornicie 'n cele bune și slabi în fața relelor îndemnuri. Tocmai de aceea înse mustrări tot nu-și făcea încă, dar îi era nesuferit gândul, că și alții-l judecă tot cum se judecă el însu-și, ear nu ca mai nainte, când îl credeau mai vrednic decât cei mulți.

In zadar! Ori-și-cât ar fugi și ori-și-cum s'ar ascunde, omul de propriile sale gânduri nu poate să scape.

Mereu și din ce în ce mai des, chiar și 'n mijlocul celor mai sgomotoase petreceri, vedea 'n fața sa Valea Boului, ogoarele tot atât de rău ca 'ntrecut arate, livezile, pometul și viile lăsate'n părăginire, pădurea rămasă 'n voia întâmplării, zidirile, pe care le-a 'nceput după plan atât de bine chibzuit și care acum nu mai știa, în ce stare se află. Pretutindeni lipsă de pricepere, risipă și jaf, eară el, care atât de frumos le rênduise toate 'n capul lui, se plimba pe unde mai nainte nici cu gândul nu sburase.

Nu-i era de paguba, pe care o suferia, căci în gândul lui tot îi mai rămânea destul; îi era însă rușine când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se gândia, ce vor fi zicând despre dînsul alţii, care-l socotiseră om cu rost, unii bucurându-se că-l văd întrat în rînd cu cei mai mulţi, alţii bătându-şi joc de el, ear alţii cuprinşi de adîncă mâhnire.

Cu atât mai vârtos îi era ruşine când se gândia, ce va fi zicând despre el Alina —cea atât de cu minte.

III.

Sêrbii şi Muntenegrenii nu în ceas bun s'au avêntat în răsboiu. Deşi s'au luptat cu multă bărbăţie şi-au mai şi primit fel de fel de ajutoare din Rusia, ei n'au fost în stare să ţină piept cu oştirile turceşti. In vremece Abdul Kerim-Paşa îl gonia pe Principele Milan spre Belgrad, Suleiman-Paşa a răsbit prin strîmtorile Muntenegrului, şi numai mulţumită ocrotirii marilor puteri europene au scăpat cei doi vasali de urgia musulmană.

Se credea că prin aceasta s'a pus capăt vărsărilor de sânge din peninsula balcanică. Ignatieff ţinea înse să-şi urmeze cu ori-ce preţ lucrarea şi după cât-va timp s'au pornit în Bulgaria mai ici, mai colo, răscoale menite a dovedi, că Poarta otomană nu mai e 'n stare să asigure liniştea şi buna rênduială în ţările creştineşti de sub stăpânirea Sultanului. Simţământul de conservare i-a împins deci pe Turci să-şi încordeze toate puterile spre a 'năbuşi mişcările din Bulgaria, şi au rămas proverbiale grozăviile săvîrşite de aşa zişii başibuzuci în Bulgaria. Europa 'ntreagă era cuprinsă de fiori în faţa acestor grozăvii, ear marele popor rusesc a sărit în picioare gata de a scăpa de jugul turcesc pe fraţii creştini.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Toate aceste-i ţineau în frământare necurmată pe Români.

Erau din ce în ce mai numeroşi cei ce socoteau sosit timpul, ca România să se declare neatîrnată şi să intre în războiu alături cu fraţii creştini».

Cu atât mai hotărîţi erau deci aceia, care, temându-se de covîrşirea puterii ruseşti, stăruiau ca România să rămâie neutrală, ba la nevoie să intre în luptă chiar alături cu Turcia, care nu mai putea să fie primejdioasă pentru Români.

Din ce în ce mai puţini erau deci oamenii de o fire mai potolită, care nu se depărtau de gândul, că ori-şi-ce războire e darea pe faţă a însălbăticirii omului, un lucru, care nu se iartă decât fiind vorba de apărarea existenţei.

Aceştia le aşteptau toate de la desfăşurarea firească a evenimentelor. Chiar şi ei stăruiau înse, ca pregătiri — pentru toate eventualităţile — să se facă cu grăbirea cuvenită. Guvernul liberal deci, deşi la început luase în zeflemea pregătirile puse la cale de generalul Florescu şi nu era nici acum hotărît pentru războiu, a 'nceput să lucreze cu toată rîvna pentru sporirea oştirii româneşti şi pentru înarmarea ei.

Emil a fost chemat dar şi el să-şi facă rêndul la oaste, şi, om cu gusturi subţiri, a făcut ce-a făcut să fie trecut la roşiori, nu numai pentru-că îi mai plăcea uniforma, ci şi pentru că-ţi vine mai bine să ieşi la războiu călare decât pe jos. Băiat subţirel şi mlădios, îi şedea bine 'n uniformă şi încă mai bine călare. Pentru-ca să călăreşti înse, trebue, mai nainte de toate, să te ţii pe cal, un lucru pentru dînsul anevoios. Lasă că el toată viaţa lui umblase pe jos, dar îl mai şi puneau să călărească pe ne'nşelate, şi, când nici cu gândul nu se gândia, se pomenia căzut de pe cal.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mai bine n'o ducea nici cu sabia, care era prea de tot grea pentru el și afară din cale lungă, încât mereu se 'mpedeca în ea.

«Din ăsta n'o să iasă nici o dată roșior!»— zicea d-l sublocotenent Blându, care luase asupra sa sarcina de a-l mușt rului pe tînerul aspirant la arma cavaleriei.

Nici c'ar fi ieșit roșior, dacă n'ar fi avut parte de cel mai strașnic dintre toți instructorii.

S'a întîmplat adecă și că d-l locotenent Voicu Strună n'a scăpat de ceea ce se temuse: a fost înaintat căpitan.

Nu mai ținea, ce-i drept, tot atât de mult ca 'n trecut la rangul lui, dar nici nu-i era tot atât de greu ca mai nainte să se despartă de măcelăriile și de pastramageriile sale și-ar fi fost în stare să se lipsească de toate, dacă Alina ar fi cerut-o aceasta. Alina era însă foarte drăguță și nu cerea nici acum decât ca el să-și caute de drum.

Când se uita și se vedea pe sine în oglindă și când își dedea seama despre starea sa și despre multele sale vrednicii, el era cu desăvîrșire încredințat, că ea se va da mai curând ori mai târziu învinsă. O fată deșteaptă ca dînsa n'avea decât să-l compare cu sute și mii de alții pentru-ca să-și dee seamă, cât de mare noroc e pentru dînsa să aibă un soț ca dînsul. Vorba era numai, ca nu cum-va vre-un altul să se apropie de dînsa și s'o scoată din minți. Văzênd deci, că silințele-i sunt deocamdată zadarnice și că la București nu mai poate să rămâie, el li-a lăsat oamenilor săi de 'ncredere măcelăriile și pastramageriile ca tovarăși la parte și-a 'nvîrtit, cum știa dînsul, toate șuruburile, ca să fie mutat la Ploiești, de unde putea să vie des la București și să se ție de capul ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ar fi brodit-o foarte bine aşa, dacă n'ar mai fi fost la mijloc şi vorba, pe care o scăpase Alina despre gândul ei de a face schimb cu vre-una dintre colegele sale de la Ploieşti. D-l Cesar Lică, om deprins a le face toate după calcule bine chibzuite, era pe deplin încredinţat, că locotenentul a aflat ce-a aflat şi umblă să-şi pună la cale mutarea la Ploieşti pentru-ca să fie înapropierea Alinei, dar nu mai puţin era încredinţat, că n'are Alina să facă schimbul, dacă află, că locotenentul se mută şi el la Ploieşti, ceea ce 'n gândul lui de viitor tată maşter ar fi fost o mare calamitate, — mare, — zicea şi viitoarea lui. In zadar! — aşteptaseră şi răbdaseră ei amândoi, ear acum erau cu gândul mereu la plăcerile apropiatei lor căsnicii, şi atât pentru dînsul, cât şi pentru dînsa era nesuferită paza fiicei, care era în stare să le 'nţeleagă toate şi să se uite prin gaura cheii ca să le şi vadă.

«N'o nimereşti bine, — îi zise dar prietenului său Strună. E, ce-i drept, şi la Ploieşti unul, dar pe acela— după toate semnele — l'a dat de mult uitării. Primejdios e cel-lalt.

Strună rămase ca şi căzut din cer.

Cum adecă!? El se temea, ca nu cum-va să-i apuce vre-un altul înainte, şi, când colo, află, că-i apucaseră chiar doi.

«Auzi d-ta!?—îşi zise.—Doi de-odată! Dar lucru de mirat nu-i: la boboc de fată ca ea derbedeii dau năvală ca muştele la miere. Te pomeneşti, că mai sunt şi alţii, pe care el nu-i ştie».

Ii venia să-şi scoată din teacă sabia cea lungă şi grea şi să dea cu ea năvală asupra obraznicilor ce i-se pun în cale.

Abia acum ţinea cu tot dinadinsul să se mute la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ploieşti, anume la Ploieşti, iar nu la Giurgiu ori la Piteşti, cum stăruia d-l Cesar Lică.

Ear la Ploieşti el era comandantul escadronului, în care sublocotenentul Blându îşi dedea silinţa să scoată roşior din Emil.

«N'o să iasă roşior!? — exclamă noul comandant. Nu-i pe lumea aceasta idiot, din care nu scot eu cel mai adevărat roşior».

Aşa îi ia soarta 'n zeflemea pe oameni.

Dac'ar fi ştiut căpitanul Strună, că idiotul acesta e unul din cei doi, l'ar fi apucat de piept şi l'ar fi scuturat de i s'ar fi făcut terciu creerii din cap. Tinerul aspirant la rangul de roşiór i se părea înse atât de tembel şi de neajutorat, încât nu putea să-i treacă prin minte gândul, că până chiar şi-un asemenea netot poate să scoată din minţi pe o fată ca Alina. Cu totul altfel şi-l închipuia dînsul pe cel din Ploieşti şi se uita chiorîş la tinerii mai spelcuiţi ce-i ieşeau din ce în ce mai des în cale. «Nu cum-va acesta e!?» — îşi zicea puind mâna pe sabie.

Emil, ştiindu-se însu-şi pe sine motolog şi văzându-l pe căpitan cum calcă, cum îşi poartă sabia şi cât de răstit vorbeşte, era sfiicios şi se uita la el ca la Iorgu când l-a ridicat de pe schelă ca pe o păpuşă umplută cu paie. «Tinere, — îi zise căpitanul măsurându-l cu ochi de cunoscător, — nu-mi calci de loc a roşior. Mai nainte de-a începe să călăreşti, ai să-ţi ştii purta voinicește picioarele».

Săptămâni de zile de a rândul Emil a fost nevoit să alerge câte doaue-trei ceasuri pe zi, să sară peste gropi şi peste coardă, să urce scara, funia şi prăjina şi să facă fel de fel de alte deprinderi gimnastice. Aşa a ajuns de sabia nu-i era nici prea lungă, nici grea, ear

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe cal se ţinea par'că de mic copil ar fi crescut în spinarea lui.

Era mândru căpitanul de succesul, pe care l-a obţinut; nu mai era însе nici Emil tot omul sfiicios de mai nainte, ci călca şi el ţeapăn, îşi purta capul sus şi se uită drept în ochii ori-şi-cui. S'a făcut chiar om îndrăzneţ mai ales după-ce s'a deprins a-şi purta sabia scoasă din teacă pentru-ca să se apere cu ea şi să dea năvală asupra celui ce se pune 'n calea lui. Abia acum s'a dat pe faţă ochiul lui ager, căruia nu-i scăpa nici cea mai mică mişcare şi care le prinde toate cu o fulgerătoare iuţeală. Sta căpitanul, se uita cuprins de mirare şi nu era în stare să înţeleagă, cum motologul de mai 'nainte a ajuns deodată om atât de îndemânatic, încât nu mai era 'n escadron nimeni, care ar fi fost în stare să se măsoare în sabie cu el. Ear dac'o ştiau aceasta alţii, o simţia cu atât mai vîrtos Emil el însu-şi şi cu totul altfel ar fi vorbit el cu Iorgu acum, dacă acesta ar mai fi îndrăznit să-l ia în braţe de pe schelă.

Altfel ar fi vorbit el şi cu căpitanul, dac'ar fi bănuit că acesta, când poate să scape, se repede la Bucureşti, ca să se ţie de capul Alinei, — ce-i drept, — tot în zadar, deşi nu atât de 'n zadar ca mai nainte.

«Nu faci tu pentru ea şi nu face ea pentru tine!» — îşi zisese el odinioară şi-şi zicea şi acum. O zisese însе aceasta puindu-se alături cu Iorgu şi o zicea acum neştiind, că acesta e dus — nu se ştia unde. Prea era mare răspunderea, pe care ar fi luat-o asupra sa, dacă s'ar fi ţinut de capul Alinei. Tot aşa trebuia să-şi zică şi căpitanul. Prea multă femee era dînsa pentru el, şi prea puţin om era dînsul pentru ea.

Cam de aceea-şi părere era şi Alina, care se preţuia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe sine după cum era oglindită în ochii celor doi oameni, de care prinsese slăbiciune.

Il punea pe Emil sus în gândul ei, dar îl socotia om slab, cu care poate să facă tot ceeace vrea. Iorgu îi era, din contra, omul tare, care poate să facă cu dînsa tot ceea ce vrea el. Acum, după-ce el plecase fără-ca să-i spună, unde, și fără-ca să ia ziua bună de la ea, ea-l socotia om mai slab, dar încă mai slabă se simția ea însa-și și mereu își zicea: «In zadar, totu-și poate să facă tot ceea ce vrea cu mine! Nu e nimic ce lui nu i se cuvine, nimic ce lui i se poate refuza!». Ori și ce s'ar fi întêmplat și ori-și-ce ar fi făcut el, ea nu se 'ndoia de iubirea lui, și aceasta o făcea să se socotească mai presus de alte femei de seama ei.

Așa era câtă vreme ea nu 'nțelegea, de ce adecă mama ei n'ar putea să se mărite și mai nainte de a-și fi măritat fata. Lucrurile s'au desfășurat însе așa, că ea a ajuns încetul cu încetul s'o înțeleagă și aceasta.

Perzându-și răbdarea, d-l Lică și viitoarea sa au luat-o în cele din urmă în gât și s'au căsătorit și fără-ca să fi plecat fiica lor din casă, ceea ce nu era lucru plăcut pentru dînșii și o supăra din ce în ce mai mult pe dînsa.

D-l Cesar Lică era om foarte manierat, care știa ce se cuvine și ce nu se cuvine. El se afla însă acasă la el și se purta cum ori-și-care om cum se cade se poartă la căminul lui, iar aceasta o jignia adese-ori pe Alina și încă mai adese-ori pe mama ei. Era, între altele, d-l Cesar Lică obicinuit să-și facă în casă treburile 'n papuci și îmbrăcat în cămașa de noapte. Erau papucii frumos brodați și încă mai frumoasă era cămașa lucrată 'n fir, dar Alina nu era obicinuită cu așa ce-va și găsia, că bunul ei tată maștер e lipsit de tactul cuvenit,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iar mama ei, soția d-lui Cesar, nu era nici ea încântată.

D-l Cesar Lică mai era apoi și soț foarte afectuos, care ținea să-și dea pe față iubirea conjugală nu numai prin vorbe, ci și prin mângâieri de tot felul. Aceasta n'o supăra pe soția lui, care era însetată de așa ce-va; ea ar fi dorit însă, ca lucrurile să se petreacă mai cu perdea, între patru ochi, dacă nu chiar pe 'ntunerec. Ear fiica ei se simția jignită și zicea, că tatăl ei maștер e lipsit de sfiala cuvenită.

D-l Cesar Lică era și om deștept, care știa multe și astfel stetea de vorbă mai bucuros cu fiică-sa, care era și ea deșteaptă și mult știutoare, decât cu soția sa, care chiar și la maus vorbia puțin și se gândia numai la câștig. Chiar și numai atât ar fi fost destul pentruca d-na Lică să se simtă jignită 'n amorul ei propriu. D-l Lică, soțul ei, mai era însă și părinte afectuos și ținea, ca și dragostea părintească s'o dea pe față nu numai prin vorbe, ci și prin mângâieri, pe care Alina le socotia îndrăznețe, ear mama ei chiar nerușinate.

N'aveau dreptate, căci mângâierile acestea erau cele mai nevinovate, dar mama Alinei își luase bărbat, ca s'o mângâie pe ea și numai pe ea. E lucru neplăcut să-ți temi bărbatul și mai urît când aceea, de care-l temi, e chiar fiica ta. Se 'ntîmplă însă câte-odată, că omul slab de înger, avênd să aleagă între mamă și fată, nu pe mamă, ci pe fiica ei o alege, și temerea d-nei Lică era cu atât mai întemeiată, cu cât ea trebuia să scadă trei, iar d-l Lică avea să mai adauge doi ani la vârsta sa pentru ca să poată zice, că s'au născut în acela-și an, și el, dac'ar fi avut să aleagă, în adevăr nu pe mamă ar fi ales-o, încât d-l căpitan ar fi avut oare-care dreptate, dacă l-ar fi pus în rênd cu cei-lalți doi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Toate acestea erau lucruri, despre care nu se vorbia; cel ce are înse peinimă ce-va ce nu-i dă mâna să spuie e posomorît şi cicălitor, încât nu se putea zice, că e liniştită şi senină viaţa însurăţeilor. S'ar fi 'nseninat, poate, dacă n'ar fi fost la mijloc fata nemăritată, care rîdea pe înfundate şi zicea că e caraghioasă mama ei când aceasta scotocea prin blid, ca să aleagă cele mai bune bucăţele pentru scumpul ei soţ, şi-şi dedea în fel de fel de chipuri silinţa de a-şi îndulci viaţa îndulcind-o pe a lui.

Cât pentru aceste şi pentru altele de acela-şi fel nu-i zicea mama nimic, dar o cicălia mereu pentru ear altele de-i venia câteodată să-şi ia lumea 'n cap. Ţiind seamă de gura lumii, ea zîmbia şi zicea, că-i merg toate bine, dar în fundul inimii ei era multă amărîciune, despre care nimănuia 'n lumea aceasta nu putea să-i vorbească.

Azi aşa, mâne la fel, zi cu zi strivită de simţământul că e nesuferită 'n casa părinţilor săi, ea a ajuns încetul cu încetul să se bucure când căpitanul Voicu Strună venia s'o vadă şi s'o întrebe, ce mai face şi cum se simte. Era omul, pe care nu-l supăra, care în adevăr ţinea la ea, în care putea să aibă toată încrederea,— nu ca cei-lalţi doi, pe care nu-i mai ştià unde sunt. Se 'nşela d-l advocat Cesar Lică, dacă credea, că Alina fuge de căpitanul Voicu Strună şi nu se va muta la Ploieşti, dacă va afla că şi acesta s'a mutat acolo. Din contra. Ea s'a gândit la Ploieşti, anume la Ploieşti pentru-că aveà pe cine-va acolo. Cu atât mai vîrtos era îndemnată să se mute acolo după ce-l mai avea şi pe căpitan, omul, pe care 'n toate împregiurările se putea răzema.

Nu mai erau acum doi, ci trei, şi, dac'ar fi atîrnat de bunul plac al ei, ea şi l-ar fi făcut pe unul soţ, pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

altul prieten, ear pe al treilea epitrop, care priveghează neadormit, ca nu cum-va dînsa să dea 'n gropi. Acesta şi priveghia cu mâna mereu pe sabia lui cea lungă şi grea, dar stăruia cu'ncăpăţinare în gândul, că, dacă e vorba, ca ea să nu dea 'n gropi, el are să fie nu numai epitrop, ci totodată şi prieten, precum şi soţ, mai ales soţ, ceeace în gândul ei era peste putinţă.

Avea, ce-i drept, şi clipe, în care toate cele trecute i se păreau visuri deşerte şi-i venia să-şi zică: «Viaţa petrecută în aievea e prozaică».

IV.

Doi oameni în toată firea, soţ şi soţie, începând odată să se certe, mereu se ceartă până-ce n'ajung în cele din urmă, ca ori să se apropie sufleteşte atât de mult, încât să nu se mai poată certa, ori să se despartă pe toată viaţa.

Iorgu şi Zoe nu mai erau departe de alternativa aceasta.

El îşi dedea, ce-i drept, seamă, c'a fost prea aspru faţă cu Zoe, dar nu pentru aceasta-şi făcea mustrări, ci pentru-că s'a dat de gol şi i-a făcut o mare nedreptate Alinei, de care nu se mai socotia vrednic. Nu-i dedea deci mâna să-i facă Zoei vre-o mărturisire, ci se mărginea la silinţa de a o îmbuna.

Zoe era adânc mâhnită, nu înse de cele zise de către Iorgu, ci de propria ei slăbiciune. Nu se putea ierta pe sine însa-şi pentru-că a plâns ca ori-şi-care femee jignită 'n amorul ei propriu, ba era p'aci-p'aci să leşine. Cu atât mai puţin puteà să-l ierte pe el — c'a scos'o din sărite, dar nici ei nu-i mai dedea mâna s'o mărturisească aceasta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ei vorbiau deci puțin, pacea nu era pace adevărată, și pecând el umbla mereu în voia ei, ea se folosia de toate împregiurările, ca să-l umilească, ceea ce nu era greu, căci el și altminteri era disprețuit de sine însu-și în vreme-ce ea era mândră știindu-și-l supus cu toată slăbiciunea lui pentru ceea-laltă.

Gândurile se cheamă apoi unul pe altul, cele bune pe cele plăcute, ear cele negre pe cele la fel cu ele.

Ei aveau — în drum spre Nizza — să se oprească la Zürich, unde era vorba să găsească scrisori din țară.

El dela cine și ce fel de știri puteà să primească!? Sângele îi năvălia 'n obraji când se gândia, cum le-a lăsat toate baltă, și era cuprins de un fel de uimire când își dedea seamă, cât poate să cheltuiască omul în timp scurt și fără-ca să poată spune, pe ce. Vorba Coconului Iancu Talpa: una e socoteala negutătorească și alta cheltuiala boierească. Ce s'a ales de planurile cele frumoase, pe care și le făcuse, ca să lase el, om bogat, urme frumoase pretutindeni, pe unde trece? Răsturnatu-s'au toate 'n sufletul lui, încât se mira el însu-și de sine. De ce!? Temutu-s'a, ca nu cumva cel mai apropiat Armaș să fie copil din flori? — Aceasta nu-l silia să facă o călătorie fără rost și cheltuielile nebunești împreunate cu ea. Le-a făcut și le face toate numai din slăbiciune pentru ea, o slăbiciune, care-l înjosia puindu-l în rând cu animalele, și erau clipe, ba chiar și ceasuri întregi de a rândul, în care îi era urgisită—femeea cea fățarnică, vicleană și plină de răutate. Era însé destul ca ea să-l mângâie, să-i puie mâna pe umăr, ba fie chiar numai să-i arunce o căutătură adimenitoare pentru-ca el să pornească ear cu ochii 'nchiși pe drumul, în care-l purta dînsa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Trecuseră câte-va zile decând ea nu mai făcuse aşa ce-va, şi el era posomorît când au sosit la Zürich, ear ştirile primite aici nu erau deloc aşa, ca el să se mai fi'nviorat.

Se'ntâmplase, mai nainte de toate, că'n urma ploilor îndelungate arăturile de toamnă n'au putut să fie făcute la timp şi puţin s'a semănat, eară zidarii, dulgherii şi salahorii au fost nevoiţi să-şi peardă timpul de geaba. Pornindu-se apoi pregătirile de răsboiu, mulţi dintre lucrători au fost concentraţi şi astfel lucrările au fost amânate până la primăvară,—dacă nu va isbucni răsboiul. Steteau deci la Valea Boului toate în părăsire — par'c'ar fi murit stăpânul, şi pentru gospodăria plănuită de Iorgu era perdut un an, ear cametele banilor luaţi cu 'mprumut curgeau înainte.

Curgeau şi cheltuelile de tot felul şi mai ales cele de călătorie.

Ear îşi făcea Iorgu socoteli de gospodar cu rosturi bine cumpenite şi se simţia din ce în ce mai strîmtorat. Umblase cu capul ridicat şi călcând ţeapăn pentru-că se ştia om bogat, care are mai mult decât ceea ce îi este de neapărată trebuinţă. Acum cheltuise 'n timp de câte-va săptămâni ceea ce i se cuvenia pe tot atâte luni. Ar fi trebuit să stea timp îndelungat la moşie pentru-ca, cheltuind puţin, să ajungă'ncetul cu'ncetul la cumpăna dreaptă. La moşie!? Cu cine!?—Cu Zoe?—Da!—dac'ar avea acolo castel cu mare lărgime, slugi multe, grajduri pline de cai frumoşi, cămări pline, ca să dea mese şi să pună la cale petreceri pentru oaspeţi aleşi pe placul ei.

Era peste putinţă, ca el să nu se gândească şi la zestrea Zoei, de ale căreia venituri i se cuvenia să dispună ca soţ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Subscrisese de primire fără ca să fi primit. Așa trebuia să facă el ca om galant, și nici nu se gândia atunci, că va avea vre-odată nevoie de veniturile Zoei. Acum i se părea, că e cestiune de bună credință, ca Zoe să i le dea. Lui îi era greu, eară ei nu-i trecea prin minte să vorbească despre aceasta, și astfel se'ngrămădiau supărările ce-i puneau în vrajbă.

S'a mai nimerit însă, că după sosirea lor la Zürich au primit și doaue știri, asupra cărora erau nevoiți să iee înțelegere: una, că Iorgu a fost chemat la concentrare, ear alta, că marele financiar Philippart s'a dat la fund, și întreprinderea de la Baia de Aramă a căzut în baltă, încât era foarte apropiat gândul, că cele doaue sute de mii ale Zoei nu mai prețuiesc nimic.

«Dedeam eu cu socoteală, că Philippart, mult laudatul financiar, era un mare șarlatan», — grăi Iorgu fără-ca să ție seamă, că șarlatanul acela mai era și bun prieten al Zoei.

Zoe erà gata de luptă.

Nu doară că ținea să-l scoată pe Philippart om cu mânile curate, dar avea cuvinte de a se da'n partea celor ce ziceau, că ori-și-ce războire e darea pe față a însălbăticirii omenești, și profita de ocaziune, ca să-și verse focul.

«Aceasta e părerea d-tale, economistul iscusit, care se avântă'n întreprinderi mari când alții se pregătesc de războiu, — grăi dînsa. Tocmai șarlatan fiind, n'ar fi pornit întreprinderea de la Baia de Aramă, dac'ar fi prevăzut, că mâne oamenii-și vor perde mințile și vor fi cuprinși de pornirea sălbatică de a se ucide între dînșii».

«Vorbe de femee lipsită de vlagă! — întimpină Iorgu. — Bărbatul e chiar prin firea lui războinic».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vorbele «femee lipsită de vlagă» îi reamintiau Zoei lacrămile ce vărsase pornită spre leşin.

«Da!—Aşa sunt femeile lipsite de vlagă,—zise ea.— D-ta, bărbat plin de vlagă, — ai fi pornit lucrările de la Valea Boului şi dac'ai fi ştiut, că mâne se vor face concentrări, iar poimâne va isbucni războiul.

«Ceea ce-am pus eu acolo la cale se face'n vederea viitorului», — întimpina dînsul.

Zoe rîse cu hohot.

«Oameni încântaţi de trecut, care'n însufleţirea lor pentru viitor dau uitării prezentul, — grăi dînsa. Când să-i plâng — îmi vine, când să-i iau în bătaie de joc pe cei ce'n vederea viitorului se lipsesc de mulţumirile, pe care ar putea să le aibă azi ori se mistuie'n griji pentru cele ce n'au, poate, nici o dată să vie, — nici odată.—Pleci azi dimineaţa, ca să te'ntorci până seara, şi te miri adese-ori, când ajungi să fii ear acasă şi ce găseşti la întoarcerea ta. De unde ai mai putea să prevezi, ce are să fie peste ani şi ear ani de zile şi ce ai să vrei în împregiurările de atunci!? Ia spune drept, — urmă dînsa stăruitor, — cu trei luni mai nainte de aceasta îţi închipuiai, că acum o să fii cu mine aici la Zürich?»

Iorgu, strivit de sîmţământul propriei sale nimicnicii, clătină din cap.

«Ei bine! — adăugă dînsa, — tot aşa nu puteam eu, când am luat acţiunile, să ştiu, că azi ele nu mai preţuiesc atât, cât le socoteam eu.—Cu totul altfel ar fi ieşit lucrurile, dacă oamenii nu şi-ar fi perdut minţile. Dar — ce-ţi pasă!? — Nu te priveşte!».

Iorgu îşi perdù bunul cumpăt.

«Cum, păcatele mele! — să nu-mi pese, cum să nu mă privească!? — răspunse el. N'am subscris declaraţiunea de a le fi primit?»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In Zoe isbucni firea ei cea adevărată.

«Ai vrea adecă să spui, că dac'ai subscris de primire trebuia să și primești!? — întîmpină dînsa. Nu, stimabile domnule.—Iată că ești chemat la concentrare, și, bărbat răsboinic, cum ești, ai să și te duci. Cumași rămâneà eu, dacă ai fi și primit când ai subscris»!?

«Ei bine! —îi răspunse el.—Ar fi oare cu putință să nu mă duc când sunt chemat?»

«Toate sunt cu putință, dacă le vrei cu tot dinadinsul și știi cum să le pui la cale, — grăi dînsa. N'am decât să stărui — cum și unde se cuvine pentru-ca să nu fii nevoit a te duce. In cel mai rău cas au să te numească secretar la vre-una dintre legațiunile României și să-ți dea deocamdată un concediu. Vorba e înse, că ții tu să te duci: te-ai săturat și profiți de ocaziune, ca să scapi. — Pleacă, Domnule, pleacă! Te cheamă patria, pleacă! — Puțin îți pasă, ce-ți rămâne'n urmă!»

Ea știa foarte bine, că el nu s'a săturat și că-i este afară din cale greu să se'ntoarcă 'nțară mai nainte de a se fi sfîrșit anul de doliu; ținea însă să-l moaie și să și-l facă supus.

«Eu am să-mi urmez înainte drumul, — urmă deci, și așa singură. N'am nevoie nici de epitrop, nici de ajutor. O să mi le fac toate dintr'ale mele și eu însa-mi prin mine. Sunt gata să-ți dau înscris, că n'ai primit nimic din cele cuprinse'n foaia de zestre!»

Grăindu-le aceste, ea se depărtă și se coborî la salonul de coafură, ca să fie gătită pentru masa comună. Ar fi putut, ce-i drept, să cheme la dînsa pe una dintre coafeuse, dar ținea să-l lase pe el singur, ca să fiarbă oare-cum în zama lui.

A și fiert de ar fi putut să-i fie și ei milă de dînsul. Mai ânteiu și mai ânteiu era pornit să plece după ea,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ca s'o oprească pentru-ca să dee răspuns la cele zise de dînsa. Ţinea înse să nu se dee de gol, să arate, că în adevăr puţin îi pasă, că nu pune nici un temeiu pe vorbele ei.

In adevăr înse el era uimit de agerimea ei.

«De! — îşi zicea. — O fi fătarnică, o fi vicleană, plină o fi de răutate, dar are dreptate. — De unde-am plecat şi unde-am ajuns!?»

Se simţia strîmtorat ca vânatul luat la goană din toate părţile de vânători şi de cânii acestora, încât nu mai ştie cum şi încotro să scape.

«Fără'ndoială! — îşi zise. — Dacă mi-aşi fi dat moşia în arendă şi pădurea'n tăiere, mi-aşi trăi azi zilele fără de temeri, fără de griji, fără bătaie de cap. — Cine ştie, ce are să ne aducă ziua de mâne şi dacă n'o să-mi fie silă de ceeace azi mă'ncântă!?»

Un lucru era mai presus de ori-şi-ce'ndoială: că nu era supărat pentru-că Zoe, fie din adins, fie fără de voie îl înşelase spuindu-i că se crede'n stare binecuvântată. Se simţia chiar uşurat când se gândia, că nu-i adevărat lucrul acesta.

«O minţiam pe dînsa şi mă amăgiam pe mine însu-mi, — îşi zise ear dînsul: — o făceam eu şi fără-de aceasta!»

Era la mijloc slăbiciunea omenească ce-ţi ia mintea şi-ţi întunecă vederile, şi ori-şi-cât de'nvederată ar fi fost lipsa de cruţare a Zoei, el se simţia vinovat de a o fi scos prin purtările sale din răbdare şi era gata să-i ceară iertare pentru-ca să-i zîmbească ear şi să-l mângâie cum ştia dînsa.

Tot mai ţinea însă şi acum să nu-şi dee de gol slăbiciunea şi stetea posomorît şi'nţepat când ea s'a'ntors să-şi desăvîrşească găteala pentru-ca să-l ducă apoi cu dînsa la masă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

V.

Lume — nu multă, dar aleasă se afla în hotelul de lângă lac, unde Iorgu și Zoe erau trași, tot oameni bănoși, mai ales Englezi și Americani, care știu să trăiască bine și n'au nevoie să se scumpească. În sala cea mare, unde era întinsă masa, erau vre-o șase-zeci de inși, bărbații 'n frac și cu cravată albă, ear femeile, fie ele chiar și mai bătrăioare, în gătează decoltată, — lume nu numai interesantă, ci — pe ici pe colo — și frumoasă.

Frumoasă era 'ndeosebi și perechea de 'nsurăței tineri, Zoe și Iorgu, care, nevoiți să vie aici mai nainte de a se fi 'mpăcat, călcau pe 'nțepate și zîmbiau a 'nsilă, încât îți reamintiau soarele ce după o furtună iese la iveală din dosul unui nor negru și-și revarsă razele asupra frunzișului stropit cu picături limpezi. Și aici erau ațintite asupra lor privirile tuturora, și nu unul îi lua mai mult drept frate și soră cu câți-va ani mai mică decât drept soț și soție.

Peste puțin privirile s'au îndreptat spre intrarea din fund, unde s'a ivit o întreagă ceată tot frumoasă, dar în acela-și timp și cu deosebire interesantă: d-l Aristid Zonas, armator de la Alexandria, cu secretarul său William Glood, d-na Margot, soția d-lui Zonas, cu dama ei de companie, domnișoara Clio, nepoata de fiică a d-lui și a d-nei Zonas, cu guvernanta ei, și negrul Ali Buduc, umbra d-lui Zonas.

D-l Zonas, deși foarte bine ras și tot atât de bine cănit, semăna a om mai apropiat de opt-zeci decât de șase-zeci, cum ar fi dorit el să pară, dar se ținea bine, un bătrân de statură mijlocie, slab, dar vênjos și cu ochii vioi. El își ținea trupul drept, călca apăsat, își

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

purta capul ridicat și înșirând nelipsitele mătănii de chihlibar, se uita împregiurul lui par'că cei de față numai de dragul lui și pentru plăcerea lui îndeosebi și-ar fi dat osteneala să vie aici.

Și ai lui ochi s'au îndreptat spre perechea de 'nsurăței și s'au oprit cu deosebită plăcere — înse mai mult asupra ei decât asupra lui.

D-na Margot, o creolă înaltă, cu ochii mari și cam buzată, a fost în tinerețele ei vestită dansatoare, ear acum, femee matură și ea, se ținea chiar mai bine decât scumpul ei soț, avea obrajii plini și-și păstrase talie, bust și mlădiere, încât ochii ți se opriau asupra ei. N'a trecut nici ea cu vederea tînăra pereche, îl vedea înse mai mult pe el.

D-șoara Clio, fetișcană de vre-o cinci-spre-zece ani, lungă, subțirică, mlădioasă ca un puiu de șarpe și, prin atavism, se vede, chiar mai buzată decât bunica ei, se uita cu ochii ei mari tot unde se uita aceasta și 'ntreba ce va fi văzênd de se uită atât de stăruitor. Știindu-se fiică a părinților sei și moștenitoare a unor mari bogății, ea era răsfățată, încât nu știa ce e sfiala, se uita cu'ndrăzneală în ochii tututrora și-ar fi fost în stare să sară pe masă — numai și numai pentru-ca să arate, că e 'n stare s'o facă și aceasta.

Dac'ar fi făcut-o, bunica ei ar fi rîs, iar bunicul ei ar fi fost încântat, căci în gândul lui cei-lalți oameni erau mai prejos de dînsul și de ai săi și oare-cum anume rênduiți, ca el să-și facă printr'înșii voia totdeauna, pretutindeni și până 'n cele mai mici amănunte.

Aceasta — mai ânteiu și mai ânteiu pentru-că el era Elin, deci om pătruns de convingerea, că toate celelalte popoare s'ar sbate 'n sălbăticie, dacă nu i-ar fi luminat Elinii. El mai era apoi și om nu numai bogat,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ci totodată şi binevoitor şi darnic-ca — dealtminteri— toţi Elinii.

Acum el se duse la stăpânul casei, cerù informaţiuni asupra tinerei perechi şi-şi dete pe faţă dorinţa de a le fi prezentat şi de a i se da la masă loc lângă dînşii, pe care îi socotia progenitură elină, — ce-i drept, mai mult ori mai puţin degenerată.

Au şi fost apoi aşezaţi Zoe la dreapta d-lui Zonas, Iorgu la stânga d-nei Margot, iar d-ra Clio lângă Iorgu, avându-şi lângă ea mult încercata guvernantă. Eară cei-lalţi şi cele-lalte, care se mai aflau la masă, erau par'că nici n'ar fi fost.

«Noi Elinii, — îi zise el Zoei într'o franţuzească destul de curgătoare, — avem o deosebită slăbiciune pentru frumuseţea femeiască. Am moştenit-o aceasta de la strămunii noştri ca Phidias, Praxiteles, chiar ca Socrates, care tot sculptor a fost şi el. Pentru mine 'n deosebi e o zi de mare sărbătoare aceea, în care 'ntâlnesc în calea mea o femee atât de frumoasă ca d-ta».

Nu era Zoe nedeprinsă ca mai ales oameni mai bătrâiori să-i vorbească în felul acesta şi n'ar fi spus adevărul, dac'ar fi zis, că aceasta o supără. De astă-dată înse mărturisirile îi veniau pe neaşteptate şi erau făcute prea de tot fără de 'ncungiur. Ea se uită deci în faţa lui zîmbind a ne'ncredere.

«E fără 'ndoială la mijloc o neaşteptată bunăvoinţă şi multă închipuire din partea d-tale», — îi răspunse ea.

«Nu, Doamnă, — stărui dînsul. — Bunăvoinţă da, dar închipuire nu. Se zice, ce-i drept, că noi Elinii suntem făţarnici şi linguşitori, oameni de rea credinţă. Aceasta e o născocire a duşmanilor noştri, mai ânteiu Romanii şi pe urma lor şi cei-lalţi. Adevărul e, că suntem prea mândri pentru ca să ne 'njosim spuind ceea ce nu gân-

18 68 Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dim. Da, Doamnă, — adevărată sărbătoare mare. Imi daţi apoi voie să vă mai mărturisesc, că nu e destul să ai frumuseţea, ci se mai cere şi s'o ştii prezentà, — prin ţinută şi prin gătealà. O ai şi aceasta: eşti o adevărată artistă. Un singur lucru-ţi mai lipseşte, — adăugă el mai pe şoptite şi apăsând asupra vorbelor — o salbă de mărgăritare — cum ştiu eu să le aleg».

Născută, crescută şi trăită 'n ţara mofturilor, Zoe îl luă pe bătrân tot cum mai luase şi pe alţii de seama lui; vorba despre salba de mărgăritare îi suna înse mereu în urechi şi 'n tot timpul mesei ei petrecură încântându-se unul pe altul.

In vremea aceasta Iorgu, aşezat între d-na Margot şi d-şoara Clio, îşi dedea silinţa să se dumirească asupra lumii, în mijlocul căreia se afla, şi stiricia cu discreţiunea cuvenită, ca să afle, cine, care, cu ce rost, de unde şi până unde. Cea mai apropiată 'ntrebare era, de când se află d-na Margot cu ai săi la Zürich şi cât are să mai stea acolo.

«Asta nu se poate şti, — grăi d-ra Clio, luând-o înainte. Noi ştim numai unde plecăm, dar nu şi unde avem să ajungem şi cu atât mai puţin unde şi când avem să ne oprim. Toate atîrnă de la Ali Buduc, şi nu ştie nici el azi, ce are să voiască mâne».

Lămurirea aceasta i-se părea d-nei Margot atât de hăzoasă, încât ea rîse cu hohote sgomotoase, ceea-ce pentru unii dintre meseni era un adevărat scandal. D-l Zonas rîse şi el, deşi nu auzise vorbele scumpei sale nepoate, dar era încredinţat, că aceasta a spus o vorbă plină de ne mai pomenit haz. Iorgu se simţia deci foarte strîmtorat, că nu putea să rîdă şi el, căci nu isbutia să-şi dea seamă, de ce are să rîdă.

«Să vezi, — îi zise d-na Margot, — ca să-l dumi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rească. D-ta nu știi, cine e Ali Buduc, negrul, care ne 'nsoțește. Când m'am căsătorit, soțul meu era cu opt spre zece ani mai în vîrstă decât mine, ear azi el e trecut de șapte-zeci și doi de ani și vom fi părând amândoi cam de aceea-și vîrstă».

«Nu, doamnă! — stărui Iorgu. Nu pare el de vârsta, pe care i-o dați, dar nu pari nici d-ta cu numai opt-sprezece ani mai tînără».

«Te pomenești că sunt de o vîrstă cu d-ta, dacă nu chiar ce-va mai tînără, — îi răspunse ea. Mă — bucur de aceasta. Voiam însă să-ți spun, că soțul meu nu mai era om tînăr când s'a căsătorit; cu toate aceste în timpul îndelungatei noastre căsnicii n'a fost bolnav decât o singură dată, când călătoriam pe coastele Mării Roșii. Atunci l-a scăpat, așa crede el, Ali Buduc, pe care l-a și luat apoi cu dînsul la Alexandria și de care nu se mai desparte. Ii face Ali în fie-care zi masagiu după-cum știe el, și aceasta îi dă bătrânului sănătate și viață 'ndelungată. De aceea Ali hotărește, ce avem și ce n'avem să mâncăm ori să bem, când avem să ne culcăm și să ne sculăm, cum avem să ne petrecem viața, și soțul meu n'ar pleca cu nici un preț la drum și nu s'ar opri în călătoriile lui fără ca să fi cerut mai nainte sfatul lui Ali Buduc».

Ea spunea adevărul, dar nu-l spunea întreg. Când dedea adecă peste o femee, de care prindea slăbiciune, d-l Zonas alerga după ea și nu mai ținea seamă de sfaturile lui Ali Buduc, care era dealtminteri și el de părerea, că-i face bine omului mai bătrân să cadă iar în păcatele tinerețelor. I se mai premenește sângele și i se 'nveselește inima: așa zicea el.

Și data aceasta d-l Zonas a luat de capul său hotărîrea de a se duce și el, fie chiar și fără de ai sei, la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.ansamblu.ro/mdrr1901-1932

Nizza, eară Zoe l-a încredințat, că va 'ndupleca pe soțul ei, ca 'n drum spre Nizza să se oprească la Geneva, unde d-l Zonas avea de gând să-i lase — la nevoie — pe ai sei și unde se găsiau și perle frumoase.

Nici n'a avut Zoe decât să mângâie din nou pe Iorgu pentru ca toate să urmeze după placul ei.

După masă, d-na Zonas a poftit pe tînăra pereche la o cafea făcută de Ali Buduc el însu-și, Mocca veritabilă, prăjită cu priceperea cuvenită și fiartă cu caimac gros.

Âncă 'n timpul mesei, trăgând cu ochii la sculele prețioase, cu care erau gătite nu numai d-na Margot, ci și altele dintre mesene, Iorgu a 'nceput să simtă, că el se amăgește pe sine însu-și socotindu-se om bogat. Luându-și acum cafeaua, el a fost răpus de sîmțământul că'n lumea, în care intrase, era chiar sărac. Își dedea seamă, de ce zicea Zoe, că e lucru nu numai plăcut, ci totodată și cuminte să te bucuri de clipa, prin care treci, ca să-ți trăiești după plac zilele, în lărgime cât se poate de mare. De aceea se bucura, acum chiar se bucura că Zoe s'a 'nșelat crezându-se 'n stare binecuvântată ori îl înșela pe el spuind c'o crede aceasta. Nu! copilul e o mare belea! Nu mai mică belea i se părea pacostea de uniformă, și Zoe, încredințându-l, că poate să-l scape de nevoia de a se duce la concentrare, i se părea un adevărat înger al mântuirii.

Se zice, că sunt femei, care-l leagă de sine prin farmece băbești pe bărbat așa, că nu se mai poate depărta de ele. L'o fi legat ori nu 'n felul acesta Zoe pe Iorgu, destul că el cu ochii ei le vedea toate și din voile ei nu mai era'n stare să iasă. Deprins a nu face nimic fără de voia mamei sale, el a ajuns să nu mai poată face

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

decât ceeace voia Zoe, femea fățarnică, vicleană și plină de răutate față cu toată lumea — afară de dînsul.

VI.

Frumos era și bine la Zürich, unde Zoe și Iorgu se opriseră dimineața, ca să plece seara, și au stat noaue zile. In vreme ce ea-l purta pe d-l Zonas în toate părțile, ca să nu rămâie nimic nevăzut de dînsa, el îi ținea de urît d-nei Margot, femea foarte deșteaptă, care pe lângă toate cele-lalte mai avea și o foarte plăcută voce oare-cum în doaue coarde.

Era însе la mijloc și-o mică supărare: ori-și-cum o sucea și-o 'nvârtia d-na Margot, nu putea să scape de iubita ei nepoată, care avea o âncă mai plăcută voce, se ținea scaiu după dînșii ca bunicul ei după Zoe și se amesteca sfătoasă 'n toate. Abia a treia zi după sosirea lor la Geneva au scăpat de ea, ca să poată vorbi nesupărați.

«Da, da! — grăi dînsa, — soțul meu devine om incalculabil când dă peste o femee tînără, care știe să-i placă. Nici cel mai bine potrivit cronometru nu are 'n mișcarea lui regularitatea, cu care-și petrece el de obiceiu viața: se culcă și se scoală, se îmbăiază și-și face masagiul, e tuns, ras și îmbrăcat la timpuri hotărîte; la timpuri hotărîte își face rugăciunea și mănâncă — pe ales, numai ceea ce-i priește, nici o dată nu prea mult, tot la timpuri hotărîte stă cu noi, iese la plimbare ori își caută de afaceri. In acela-și timp e sgârcit, se uită de trei-ori la ban mai nainte de a și-l fi dat din mână și nu cheltuiește nici a patra parte din veniturile sale. Deodată-l vezi cu desăvîrșire schimbat, prefăcut în

18 68 Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cel mai desordonat om, care nu știe 'n clipa aceasta ce are să facă în cea mai apropiată clipă, ușuratec, risipitor, câte odată chiar desfrênat».

«Eată un lucru, pe care l-aşi înțelege dac'ar fi vorba de un om tînăr. El înse? — om atât de bătrân ca dînsul!».

D-na Margot se uită stăruitor în ochii lui.

«Ceea ce spuseşi, — îi zise, — e dovadă, că n'ai trăit încă şi nu cunoşti viața. E la mijloc o slăbiciune omenească, pe care anii n'o scad, ci o cresc».

«Înțeleg ce voiți să ziceți, — întîmpină el, — eu sunt înse de părere c'o scad anii şi 'n cele din urmă o sting».

«Peste doaue-zeci, trei-zeci de ani vei fi de altă părere, —îl încredință ea.—Se 'întêmplă câte odată, că o fată tînără prinde slăbiciune pentru un moşneag. E totdeauna înduioşătoare nevinovăția unei asemenea slăbiciuni pornite din cel mai curat gând. Suflet năzueşte spre suflet. Tot aşa ar putea să fie, dar numai rareori şi este slăbiciunea moşneagului pentru o femee tînără. Adese-ori, poate chiar de cele mai multe-ori ea e un fel de beție, care 'ndulceşte cele din urmă zile ale vieții!».

«Dar tot nevinovată», — stărui dînsul.

D-na Margot se uită rîzênd la el.

«Nu ştiu,—zise.—Poate da, poate nu! Acestea sunt lucruri, care se petrec în taină. Mare nu e în nici un caz primejdia. Când îți spun înse, că anii nu scad slăbiciunea, ci o cresc, vorbesc şi din cele trăite de mine însa-mi. Mai ales pentru noi cei mai bogați vieţuirea-şi perde tot farmecul când ne dăm seamă, că cu cât mai multe-ți sunt trebuințele, cu atât mai multe sunt şi mulțumirile, de care-ți faci parte satisfăcându-le. Noi avem prea puține trebuințe'n asemănare cu mij-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

loacele noastre de a le satisface. Vorba ştiută: e rău să fii flămând când n'ai ce să mănânci, dar încă mai rău e să stai la masă 'ncărcată de tot felul de bunătăţi şi să n'ai poftă de mâncare. Sunt puţini cei ce-şi pot închipui, câtă grijă avem noi, ca să nu ne perdem pofta de mâncare, somnul şi, peste tot, trebuinţele. Pe când mulţi dintre cei-lalţi beau păharul de vin dându-l dintr'odată pe gât, noi îl gustăm nițel câte nițel, ca să prelungim plăcerea de a bea şi să fim cuprinşi de o ameţeală 'nviorătoare, dar să nu ne 'mbătăm. Aşa e şi cu slăbiciunea omenească, pe care anii după părerea d-tale o slăbesc: tinerii deşertează paharul dintr'o dată, eară noi cei mai în vîrstă facem tot ceea ce omeneşte se poate născoci, ca să ne putem bucura mai îndelung de ea. Unde mai pui, că la mijloc e o trebuinţă, în faţa căreia bogăţiile noastre de cele mai multe ori nu ne sunt de nici un folos!?».

«Eu cred că nici odată nu pot să fie de folos», — grăi dînsul.

«Te 'nşeli,—îl încredinţă dînsa.—Bătrâneţa nu zice nici o dată «*Iubeşte-mă!*», ci numai «*Lasă-mă să te iubesc!*». Ânc' odată: vorbesc din cele trăite de mine însa-mi. Împlinisem abia doaue-zeci de ani când Zonas mi-a cerut mâna. El era atunci de aproape patru-zeci de ani şi mi se părea de tot bătrân, dar era bogat şi-mi făgăduia cerul cu stelele, l-am lăsat deci să mă iubească. N'a trecut apoi mult timp şi am prins slăbiciune de el, căci ştia să mă atingă unde eram simţitoare. In zadar!— urmă ea cuprinsă de 'nduioşare, — deprinderile din tinereţe se 'ntipăresc adânc în firea omenească. Eu fusesem încă din vârsta de zece ani silită să dansez şi dansam mai târziu cu plăcere, în cele din urmă cu patimă din ce în ce mai oarbă. Ştiind-o aceasta, el mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

punea din când în când serile să dansez pentru el şi numai pentru el. Dimineaţa, după ce ne 'mbăiam, făceam, aşa pe recoare, o plimbare la aier curat. Pe la zece plecam apoi în societate nu prea numeroasă, dar plăcută, fie pe mare, fie 'n trăsuri pe uscat, să facem o excursiune mai lungă, în timpul căreia luam o gustare frugală, încât seara ne întorceam flămânzi acasă. Sala din belşug luminată era 'mpodobită cu flori, în mijlocul ei era aşternută masa numai pentru noi amêndoi, ear în odăia de alături, în dosul unei perdele, cânta muzica 'n surdină. După-ce gustam câte puţin din mâncările alese de Ali Buduc, treceam în iatacul meu, ca să mă desbrac şi să mă gătesc de dans. Dansam apoi după-cum îmi veniau toanele şi după-cum doria el să mă vadă. Lucrul de căpetenie însе, pe care d-ta nu eşti încă 'n stare să-l înţelegi, mai nainte de a începe eu să dansez, luam amêndoi în ceaşca de cafea haşiş, dose mici, măsurate de Ali Buduc, ca să nu ne perdem conştiinţa».

Iorgu asculta ca trecut pe alt tărîm, în lumea celor o mie şi una de nopţi.

«Cine n'a luat nici o dată haşiş, — urmă dînsa, — nu poate să-şi închipuiască deliciile vieţii omeneşti. Toate se presentă 'n dimensiuni mari, colosale, sunetele musecei sunt nu numai auzite, ci şi văzute ca colori încântătoare, ear colorile curcubeului nu numai se văd, ci sunt şi auzite ca muzică a sferelor. Era 'n toiul nopţii când treceam, în sfîrşit, în iatacul de dormit. Vei înţelege că mi s'a făcut din ce în ce mai drag omul acela, care atât de bine ştia să-mi îndulcească viaţa. Cu toate acestea, — urmă vorbind mai încet. Ce să zic!? E foarte adevărat, că omul e firеşte pornit a face şi ceea ce i se spune, că n'are să facă; după trecerea mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

multor ani am ajuns să fiu stăpânită de dorința de a dansa — tot între patru ochi — și pentru alții. O și făceam apoi când puteam să scap de Zonas și de fiica mea, care se ținea după mine cum acum se ține fiica ei».

Iorgu tresări și se uită la ea cuprins de un fel de strîmtorare.

«Te miri,— zise ea,— că, după-ce am făcut-o, mai am și îndrăzneala de a ți-o spune. O fac dinadins și cu deosebită plăcere. Nu m'am căit atunci, ci m'am bucurat, că am știut să adaug la mulțumirile vieții mele și una, care 'n gândul multora nu mi se cuvine. Cu atât mai vîrtos mă bucur acum, când pot să-i vorbesc despre asemenea lucruri omului, pe care vreau să-l îndrumez spre o viețuire cu minte. N'a trecut mult, și am început să prind slăbiciune pentru oameni cu mult mai tineri decât mine. Cel dânteiu, pentru care am dansat, a fost ginerele meu,— soțul fiicei mele»— adăugă ea.

Iorgu ear tresări.

«Și aceasta te pune 'n mirare! — strigă ea. Ți se pare lucru neiertat. Nu cum-va-mi era rudă de sânge tînărul acela!? Ce-a pierdut soțul meu? Fiică-mea ce-a pierdut? Ori nu cum-va era la mijloc temerea de un copil născut din adulter? E 'n deosebirea de vîrstă un farmec amețitor, și nu numai bătrânețele aleargă după tinerețe, ci și tinerețele aleargă după ce au cunoscut odată farmecul acesta. Aceasta ți-o spun eu, și ți-e destul să faci o singură încercare pentru-ca să te 'ncredințezi, că ți-am spus adevărul. Se 'nțelege,— mai adăugă, — nu un ceas, ci o zi, cel puțin o noapte întreagă să petreci nesupărat de nimeni cum petreceam eu și soțul meu».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iorgu era cuprins de un fel de aiurire. Nu mai putea par'că, să-şi dea seamă, dacă lucrurile se petrec în aievea ori şi le 'nchipuieşte numai, şi se resvrătia 'n el omul de odinioară,— nu înse şi cel de acum.

«Aveţi,— la urma urmelor,— dreptate,— grăi dînsul. Viaţă nu sunt zilele ce vin şi trec, ci ceea ce sîmţim, gândim şi facem în trecerea lor. Poate omul să trăiască într'o zi mai mult decât într'un an, dacă ştie să-şi umplă toate clipele. Vorba e numai s'o facă aşa, ca 'n urmă să nu se căiască».

«Să se căiască!? — strigă d-na Margot. Nici o-dată omul nu se căieşte de a fi gustat o plăcere fără-ca să fi jignit pe altul şi mai ales fără-ca să suferă el însu-şi pe urma ei».

«Aşa e! Aşa trebuie să fie!» — îşi zicea Iorgu, dar încredinţa nu se putea decât făcând singura încercare, despre care îi vorbise ea, şi era din ce în ce mai înteţitoare ispita de a vedea, cum ştia dînsa să danseze pentru soţul ei.

Ar fi şi făcut încercarea aceasta fără ca să mai stea mult pe gânduri, dar îi era foarte greu să găsească pentru aceasta ziua ori cel puţin noaptea, căci nu puteau să scape de d-şoara Clio, care se ţinea scaiu—mai mult după el decât după bunica ei — şi era din ce în ce mai stăruitoare şi mai îndrăzneaţă, încât Iorgu, cu desăvîrşire zăpăcit, nu mai ştia în cele din urmă încotro să apuce şi când căuta să scape de nepoată, ca să rămâie cu bunica, când o momia pe bunică pentru ca s'o'mpace pe nepoată.

Cu timpul se potrivesc înse toate, iar timp aveau. Au stat adecă la Geneva vre-o doaue săptămâni. Deoare-ce apoi nici d-na Margot, nici d-şoara Clio nu voiau să rămâie acolo, au trecut cu toţii la Nizza, unde au

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

petrecut mai multe săptămâni până-ce nu i-a venit Zoei pentru Iorgu numirea ca secretar la reprezentanța din Paris a țării. Au plecat deci cu toții la Paris, unde era chiar mai frumos și mai bine decât la Zürich. Iorgu se simția tîrît ca o păpușă umplută cu paie, pe care un hâtru a legat-o 'n bătaie de joc de coada unui cal luat cu biciul la goană. Purtat ca 'ntr'un vârtej de ici până colo, el nu-și mai dedea seamă, unde se află și nu mai cerceta, unde are să ajungă. Îi era și lui, ca odinioară d-nei Margot, destul că-și face parte de plăceri, care după părerea multora nu i s'ar fi cuvenit, și nu are să-și facă mustrări, căci, vorba d-nie Margot, rudă nu-i era nici una, nici alta și de perdut nu perdea nimeni nimic.

S'ar fi putut înse'ntâmpla, tot vorba d-nei Margot, că cel mai apropiat Armaș să fie născut din adulter. Ei și!? — Asemenea nimicuri nu-l mai turburau acum pe el — cum nu-l tulburau nici scrisorile ce-i veniau de la București în ceea-ce privește lucrările de la Valea Boului.

Un simțământ supărător îl cuprindea numai când își mai aducea aminte de oarele petrecute cu Alina. Și atunci îi era înse par'că a scăpat de primejdia unei robii. Ajunseseră el și Zoe, Zonas, soția sa și nepoata lui, Clio — par'că — o singură familie și, căutând fiecare dintre dînșii să-și umplă după pofta inimii toate clipele, trăiau într'o zi ca 'ntr'un an și se simțiau cu toții bine.

VII.

Nu erau puțini cei ce se temeau de creșterea puterii ruseți și astfel stăruiau, ca la nevoie România să intre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în războiu alături cu Turcii. In adevăr, dacă isbucnia războiul între Turci și Ruși, luptele nu puteau să 'nceapă decât la hotarele despre Rusia ale României, care făcea, ca țară vasală, parte din împărăția otomană. Românii erau deci nevoiți să lupte alăturea cu Turcii spre a-i opri pe Ruși la Prut pentru-ca țara să nu mai fie, ca 'n trecut, câmp de războiu. Iar alții socotiau, că e mai cu minte, ca țara să se declare neatîrnată, deci ca ne mai făcând parte din împărăția otomană, ceea ce i-ar fi lipsit pe Ruși de dreptul de a trece Prutul. Rămânea, ca Românii să li se pună 'n cale, dacă cu toate acestea-l treceau, și să se lupte — nu ca aliați ai Turcilor, ci spre a-și apăra țara. Se credea, că puterile europene și mai ales Austro-Ungaria și Germania îi vor sări țării într'ajutor. Guvernul s'a 'ncredințat însă, că într'un asemenea caz Românii vor rămânea singuri în fața Rușilor. S'a 'ncheiat deci între România și Rusia o 'nvoială, în vîrtutea căreia urma ca oștirile rusești să treacă prin țară ca niște călători, care plătesc taxele cuvenite pe căile ferate și tot ceea ce consumă 'n trecerea lor și dau despăgubiri pentru stricăciunile ce fac. Oștirea română avea să fie înșirată de a lungul Dunării, ca să-i oprească pe Turci de a trece pe țărmul stâng, ear după sosirea la Dunăre a Rușilor se retrăgea peste Olt. O alianță între Ruși și Români nu s'a încheiat, căci Rușii ziceau, că nu au nevoie de ajutorul Românilor.

D-l căpitan Strună a fost deci nevoit să plece cu escadronul său la Barboși, unde se făcea o concentrare, ceea ce nu-l încânta de loc.

Tot mai era, ce-i drept, oștean în puterea cuvêntului, dar se schimbaseră 'mpregiurările și el nu mai ținea la rangul lui tot atât de mult ca odinioară. După-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ce se lipsise de mulțumirile măcelăriei, nu-i mai era dragă nici milităria, căci prea era lung drumul de la Barboși la București, unde trebuia neapărat să se ducă, dacă nu chiar ca de la Ploiești de doaue-oari pe săptămână, cel puțin la doaue săptămâni odată.

Erau multe semnele, din care se putea încredința, că Alinei îi este nesuferită viața în casa părinților ei și că dînsa se bucură când el vine s'o vadă. Cu toată bucuria însе ea-l ținea departe, încât el, omul mai nainte îndrăzneț, se sfia să-i mai vorbească deschis și se temea, că după plecarea lui la Barboși va pleca dînsa la Ploiești. Mai era apoi și temerea, ca nu cum-va, lipsind el timp mai îndelungat, să se ivească vre-unul dintre cei-lalți și s'o scoată din minți.

De! — oamenii sunt totdeauna și pretutindeni aceia-și, și slăbiciunea omenească, pe urma căreia Iorgu daduse uitării cele de curênd trecute și umbla razna prin țerile apusene, îl făceà și pe căpitanul Strună să alerge de la Barboși la București și să dea uitării datoriile ostășești.

Mult n'a ținut însе nici aceasta, căci oștirile Rusești au trecut pe la Reni spre Dunăre și escadronul căpitanului Strună a pornit și el pe Dunăre la deal, de la Barboși la Brăila, de aici la Gura Ialomiței, de acolo la Călărași, la Oltenița, apoi la Giurgiu, la Zimnicea, la Turnu-Măgurele și 'n cele din urmă peste Olt. Abia acum, după săptămâni de zile, a ajuns căpitanul să se poată duce ear la București.

Era pornit acum războiul: bubuiau tunurile pe ici, pe colo de a lungul Dunării și morții erau azi mai mulți decât ieri.

«De! — îi zise căpitanului Alina: Ce să-mi fac!?. In mintea mea cea strîmtă nu poate să intre gândul,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cum oameni în toată firea, care nu s'au văzut nici odată și n'au nimic de'mpărțit, pot să se bată, să se schilodească 'ntre dînșii, ba chiar să se și omoare unii pe alții».

«Se bat, — coconiță, — o 'ncredință dînsul, — se schilodesc, se omoară».

«Și ceea ce e mai urît, — urmă dînsa, — se mai și fălesc a fi săvîrșit asemenea fapte rele, ba sunt și lăudați de toată lumea»

«Da, coconiță, — zise el ear, — se fălesc și sunt lăudați. E patria, pe care o apără! E binele obștesc, pentru care se luptă!»

«O fi! — întimpină dînsa. Nu știu. Fără 'ndoială nu totdeauna. Sunt și războaie, din care pentru patrie nu purcede nici un bine. Chiar și când da, jertvele sunt pentru obștie prea mari. Uite! — mă gândesc la mamele, la soțiile și la orfanii, care plâng, la miseriile de tot felul ale războiului și la sărăcia ce remâne pe urma războiului. Judec după mine însa-mi. Stau câteodată așa singură și mă cutremur când mă gândesc, că s'ar putea întâmpla să te 'ntorci din războiu fie orb, fie ciung, fie schiop, ba până chiar, Doamne ferește, să nu te mai întorci».

D-l căpitan Strună nu mai știa acum, ce să zică.

Era cuprins de un fel de amețeală în auzul acestei mărturisiri neașteptate și se simția răpus și trecut în partea celor ce socoteau ori-și-ce războire drept darea pe față a 'nsălbăticirii omului și ar fi fost în stare să se lepede și de rang și să desbrace uniforma, la care ținea atât de mult — mai nainte. Era însă la mijloc pacostea că'n ajun de războiu așa ceva nu se iartă. De aceea războiul nici în gândul lui nu mai era acum decât pentru cei ce n'au altă treabă și nu perd nimic. El mai avea și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

altă treabă și — după mărturisirea ce-i făcuse ea — putea să peardă foarte mult: un păcătos ar fi fost, dacă n'ar fi știut să-și învîrtească trebuințele așa, ca să se 'ntoarcă din războiu întreg și nevătămat.

Ani de zile de a rêndul el fusese neobosit purtător de grijă, ca superiorii și cei buni dintre tovarășii săi să aibă totdeauna parte de o bucățică bună, fie fleică, fie vrăbioară, fie mușchiuleț. A dat deci destule dovezi despre destoinicia sa de a hrăni pe cei flămânzi. Dacă dar Zoe a reușit să-l scape pe Iorgu, socotindu-l, cum zicea dînsa, secretar de legație în concediu, nu avea nici el, cogeamite căpitan, să alerge prea mult pentru ca să-i încredințeze pe cei în drept, că nu numai luptându-se cu sabia și omorînd oameni își poate servi patria, ci și ostenind pentru ca să nu moară de foame cei ce se luptă. Se putea învedera chiar și că serviciile aduse'n felul acesta sunt mai prețioase și că altul n'ar fi 'n stare să le aducă tot atât de bine ca dînsul.

Ceea ce-l adimenea pe el acum era nădejdea, că va reuși să fie detașat la vre-una din bucătăriile din dosul frontului.

«Orb, ciung, schiop, coconiță? — grăi iar. La lucruri atât de urîte să nu te gândești. Când lași ce las acasă eu, nu pleci la războiu fără-ca să fi făcut pe dracu în patru pentru-ca să te 'ntorci după războiu zdravăn unde te trage inima».

«Dacă mai e cu putință și așa ce-va», — întimpină dînsa.

«Cu putință e aici la noi ori-și-ce, dacă știi să-ți alegi oamenii și să potrivești lucrurile cum se cuvine», — o încredință dînsul.

Ea se uită cuprinsă de nedumirire la el, care mai nainte vorbise cu totul altfel. Ii făcuse mărturisirea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fără-ca să se gândească la cele viitoare și nu 'nțelegea, cum a ajuns el — așa de o dată — să se schimbe.

«Da, — stărui dînsul, — cu cât mai tare bubuie tunurile și cu cât mai des șuieră gloanțele, cu atât mai departe 'n dosul frontului te afli! Vorba e numai ca nici d-ta să nu-ți schimbi gândul, ca după-ce va fi trecut războiul să te găsesc tot cum te las.

Alina, nedumirită și acum, stete puțin pe gânduri. Ii era par'că aude pe cel-lalt vorbind despre cele ce au să fie după-ce va fi trecut anul de doliu.

«Nu știe nimeni azi ce are să gândească mâne, — îi zise. —Gândurile ți le aduc oamenii și 'mpregiurările și nu odată rămîi cuprins de mirare dându-ți seamă ce ești nevoit a gând.».

IX.

Sângele apă nu se face. Așa se zice când vorba e de cele vrednice de laudă, dar se poate zice și fiind la mijloc păcate omenești, căci nu numai daruri, ci și neajunsuri firești pot să treacă prin moștenire de la părinți și buni la fii, nepoți și strănepoți.

Erau fără 'ndoială îndemnurile lumii, în mijlocul căreia trăia, ceea ce-l făcea pe Iorgu să stăruie 'n gândul, că în adevăr omul se naște pentru ca să se bucure de viață și că e lipsit de bunul simț firesc cel ce nu profită de ori-și-ce împregiurare spre a-și satisface poftele. Indemnurile acestea ar fi rămas însă zadarnice, dacă n'ar mai fi fost la mijloc și anumite înclinări moștenite de la părinți, buni și străbuni, și-o 'nduioșare miloasă-l cuprindea când își aducea aminte de mulțumirile după părerea lui de acum copilărești, de care-și făcea parte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stând de vorbă cu Alina ori plimbându-se cu ea pe la Valea Boului.

Cu totul altfel erau mulțumirile, pe care le avuse la Nizza și la Paris.

Răsbiau, ce-i drept, din când în când și 'ndrumările primite 'n timpul tinereților, și mâhnirea i se furișa în suflet când se gândia, că la Valea Boului toate au rămas în părăsire, dar se desvinovățiа pe sine dându-și silința de a se 'ncredința, că numai în urma nenorocitului de răsboiu a fost și este nevoit să se lipsească de mulțumirea de a duce mai departe lucrarea începută.

Nu! N'avea el nici un cuvînt de a se căi și de a-și face mustrări: mai vîrtos decât ori-și-când în trecut era pătruns de simțământul, că așa, ca dînsul, are ori-și-care om cuminte să-și petreacă viața, și-i părea rău, că n'a făcut în trecut ceea ce în acelea-și împregiurări ar fi făcut acum.

Se speriase odată de gândul, că cel mai apropiat Armaș ar putea să fie copil din flori, ear acum era nepăsător când se gândia, că ar putea să-i fie tată unui copil născut din adulter. Lucru firesc ar fi fost și acesta, ear cele firești toate i se păreau de sine înțelese și bune, și-i era par'că mai nainte fusese legat nu numai la mâni și la picioare, ci și la ochi, încât nu vedea cele ce se aflau împregiurul lui și mereu i se 'ntâmpla, că nu 'ndrăznia să facă ceea ce voia, căci ținea seamă fie de 'ndrumări primite de la mamă-sa, fie de dorințele Alinei, fie de părerile lumii. Acum se simția om liber, care face tot ceea ce voiește. Până chiar nici de voința Zoei nu mai ținea seamă totdeauna. Se sfîrșise anul de doliu, eară el nu grăbia să-și publice căsătoria. Ar ti putut, la nevoie, să trăiască și fără de dînsa, dar se temea de răutatea ei și tot mai avea nevoie de mijlo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cirile ei și de aceea intra în voile ei. Simțind-o aceasta, ea-l ținea de scurt în deosebi și 'n ceea ce privește legăturile cu madame Margot și cu nepoata ei.

Obosiți și de viața parisiană, și unii de alții, ei plecaseră iar în Elveția, unde umblau pe căi deosebite de ici până colo, ca să găsească un colțișor, unde nu li se urește.

In vremea aceasta Rușii înaintaseră până la Dunăre, și oștirea română se retrăsese peste Olt, unde cea mai însemnată parte a ei era concentrată sub comanda generalului Cerchez la Calafat, în fața Vidinului comandat de Osman Pașa.

Coloanele ziarelor erau pline de știri despre încercările făcute de Ruși, ca să treacă Dunărea pe la Turtucaia, și despre bombardările dintre Vidin și Calafat, încât nu mai rămâneà îndoială, că războiul se'nteține, când ei ear s'au întâlnit, ca din întêmplare, la Geneva.

Zoe nu se 'ndoia, că 'ntâlnirea e pusă la cale de bătrânul, eară Iorgu era 'ncredințat, că îndemnul e pornit de la bunică și dela nepoată, mai ales de la aceasta.

Adevărul era, că după o despărțire de vre-o doaue săptămâni toți erau cuprinși de bucuria revederii.

Zoe avea însе și-un gând ascuns.

«După toate semnele, lucrurile se'ntețesc,— îi zise. Teamă-mi-e, că 'n cele din urmă tot n'o să-ți rămâie decât să te 'ntorci în țară».

«Vorbă să fie!» — răspunse el cam plictisit.

Deși împăcat cu felul său de a fi, el era mereu cuprins de neastêmpăr: se simția copleșit de neajunsurile firii omenești.

«Nu cum-va crezi c'o să mă sperii făcându-mă să iau drept războiu ceea ce se petrece pe cei doi țărmuri ai Dunării!? — urmă el. E lată Dunărea și, descărcând tu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nurile, și unii, și alții stau ascunși și bine adăpostiți. Bine fac de altminteri, — adăugă peste puțin, — căci mai ales ai noștri n'au nici arme, nici muniținni, nici proviziuni, nici cuvenita pregătire pentru războiu, și cea mai mare dintre mișeliile ce se pot închipui e să-i arunci pe oameni în foc fără-ca să le fi dat cuvenita pregătire pentru luptă. Chiar și dacă ar fi tot atât de viteji ca strămunii lor, au trecut timpurile când vitejia era hotărîtoare. Eu unul, chiar dac'așî fi acolo, le-aș pune toate în mișcare pentru ca să nu fiu nevoit a intra în luptă alături cu oameni, care se zic, dar în adevăr nu sunt oșteni. Smintit ar trebui să fiu, ca să mă 'ntorc».

«Acestea n'ai să mi-le spui mie, care sunt de părerea, că om cuminte n'ai fi nici ducându-te dacă ei ar fi adevărați oșteni. Războiul e o prostie mișeleasc, de care se ține departe ori-și-ce om cu mintea 'ntreagă. Eu înse nu la aceasta mă gândesc, ci la creditorii ce dau din toate părțile năvală. Acum te somează creditul fonciar, peste puțin se prezintă bătrânul Cohen, vin apoi unul câte unul antreprenorii, iar pe de-asupra mai sunt și cheltuielile de la moșie, precum și cele de aici, care sunt nenumărate.

«Ții, precum se vede, să scapi de mine», — o întrerupse el supărat.

Adevărul era, că dînsa nu mai avea neapărată nevoie de el, — dar aceasta nu-i dedea mâna s'o mărturisească.

«Ba țin să te scap pe tine, — răspunse ea. Trebue să-ți spun în cele din urmă, că mă cuprinde un fel de groază când văd, cum te arunci în cheltuieli, pe care n'ai avea nevoie să le faci. Vreau să nu zici tu ori să creadă alții, că eu te bag în cheltuieli prea mari pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tine. Te 'ncăpățînezi să te iei la întrecere cu Grecul, pentru care miia e mai puțin decât pentru tine suta. Are Creola fără 'ndoială dreptate când zice că el e sgârcit, dar e dintre sgârciții, care țin să pară oameni cu mâna largă, dacă nu chiar risipitori. Dă o miie când ar putea să dea peste zece mii, dar mai dă pe deasupra o sută pentru-ca să aibă mulțumirea de a se socoti însu-și pe sine darnic. Spre a nu-i lăsa mulțumirea aceasta, tu te ruinezi...».

«Știu ce vrei să zici, — o întrerupse el ear. Ai fi mai mulțumită, dacă l-ași lăsa ca tine să cheltuiască și pentru noi».

«Dacă aceasta îi face plăcere, — stărui dînsa, — și poate s'o facă fără ca să simtă».

«Nu! — grăi dînsul cu hotărîre. Eu nu sunt om, care poate să fie întrăținutul cui-va».

«Cum sunt eu, vrei să zici, femee, care se lasă să fie întreținută, — întimpină dînsa. Foarte frumos zis, — dar atunci ai să te 'nsoțești numai cu oameni de seama ta. Punindu-te 'n rînd cu unii ca dînsul, ești boier, ce-i drept, dar ori rămâi de rușine, ori te ruinezi în curênd. Te mai și pui să joci cărți cu el și, pe când el nu simte dac'a câștigat câte-va zeci de mii, tu sângeri pierzându-le».

«El rîde, iar tu gâfăi și gemi», — ar fi voit să mai adauge.

Ea n'a făcut-o aceasta, dar o simția el, deși își dedea silința să pară nepăsător.

«De mine capul să nu te doară, — zise cam cu jumătate de gură. Am să mă descurc eu într'un fel ori într'altul».

Așa zicea și așa și gândia el; când se afla înse singur și mai ales nopțile, când, deșteptat din somn, nu mai putea să adoarmă ear, el era scârbit de sine însu-și și se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sbătea din ce în ce mai copleşit de gânduri urîte. Orişi-cum îşi făcea socoteala, se scotea rău de tot împovărat, încât nu îşi găsia scăparea decât în zestrea Zoei. Fără de ea nu-i rămânea decât să-şi vândă pădurea, ba poate chiar şi o parte din Valea Boului.

«Ah! — îşi zicea, — ce nemernică şi vrednică de dispreţ e fiinţa omenească!»

Prigonit de sîmţământul, că nu mai poate s'o ducă tot ca pân 'acum, el căuta mereu un nou fel de a-şi petrece viaţa, şi-i era din ce în ce mai nesuferit gândul de a se 'ntoarce iar în ţară, unde atâţi oameni îl cunoşteau, îl urmăriau şi-l judecau fără ca să ţie seamă, că faptele lui toate sunt potrivite cu neajunsurile firii omeneşti.

Viaţă tignită nu mai era pentru dînsul cu putinţă decât în mijlocul unor oameni, care nu-l ştiu, fie la Paris, fie 'n Elveţia, fie la München, ceea ce-l făcea să se gândească iar la zestrea Zoei.

«Aş'! — a zis însă ea când i-a vorbit despre aceasta. Ca să mi-o toci cum azi mâne vei fi tocat averea moştenită de la mama ta».

Nu-i rămânea deci decât să chibzuiască, cum are să dea 'n arendă ori, poate chiar să vândă moşia pentru-ca să-şi asigure neatârnarea.

Aceasta era starea sufletească, în care se afla Iorgu când a fost publicată prin coloanele ziarelor ştirea, că Ruşii, strîmtoraţi de oştirea de la Plevna, unde trecuse Osman Paşa de la Vidin, au cerut ajutor de la România, şi oştirea română a 'nceput să treacă Dunărea.

O puternică 'nfiorare i-a sguduit întreaga fiinţă, şi o luptă 'ndârjită s'a stârnit între pornirile lui sufleteşti şi felul lui de a gândi.

Era el şi acum de părerea, că n'are ce să caute unde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

oamenii se schilodesc și se ucid între dînșii, dar acum se pornia războiul în puterea cuvântului, îi vedea pe Români trecând Dunărea, ca să pornească lupta contra Turcilor, cu care se războiseră strămunii săi veacuri lungi de a rândul, și i se părea cu desăvârșire peste putință, ca să nu fie și el acolo. Nu, el nu se putea gândi pe sine stând la o parte când Românii sângeră în crâncenă luptă cu Turcii.

Dac'ar fi întrebat-o pe Zoe, ea ar fi stăruit să rămâie, dar l-ar fi disprețuit, dac'ar fi rămas.

Tot așa Grecul, tot așa Creola și mai ales nepoata ei. L'ar fi disprețuit toți cei ce-l știau și s'ar fi disprețuit, mai vîrtos decât toți, el însu-și pe sine și viața sa toată nu s'ar fi iertat.

Cu toate acestea, om slab, i-ar fi fost destul, ca fie Zoe, fie Madame Margot, fie Clio să-i zică «Rămâi!»— pentru-ca să nu plece. De aceea nu-i zicea nimănuia nimic, ci se sbătea el însu-și în sine și 'n cele din urmă a plecat oare-cum hoțește, fără ca să spuie unde și de ce pleacă.

□ □ □

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA A CINCEA

CALEA'NTOARSĂ

I.

«Se poate una ca aceasta!? — exclamă Coconul Iancu Talpă plimbându-se prin casă chiar mai mult decât supărat.— Auzi d-ta om!? — Nici odată n'aşi fi putut să cred, că Iorgu, chiar Iorgu Armaş, e'n stare să plece 'n străinătate cu o femee şi 'ntr'o bună dimineaţă s'o părăsească întorcându-se fără de veste, ca să nu zic hoţeşte, în ţară. Chiar şi dacă nu i-ar fi soţie legitimă, e lucru neiertat, ruşinos, un adevărat scandal!»

«Da, scandal! — strigă Cocoana Anica ridicându-se încă mai supărată de pe scaun.—Scandalul nu e însе c'a părăsit-o, ci că îi este soţie şi că a plecat prin ascuns cu ea, hoţeşte, cum ziseşi. Auzi d-ta femee!? Nu i-a fost destul c'a sucit atâte capete, ci s'a mai legat şi de vărul ei, cea mai apropiată rudă, ca să-l momească. Ori-şi-cât de mult aşi fi ţinut la ea, asta mi-a dat-o gata! Frumuseţă de om a stricat. Sĕraca de mama lui! Norocul ei c'a murit, căci dac'ar mai fi trăit, din asta i s'ar fi tras moartea. Nu, Iancule dragă, — urmă apăsând

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

asupra vorbelor, — voi bărbaţii aveţi slăbiciune pentru ea fiind-că e vicleană şi ştie să vă ameţească. Noi femeile avem ochii mai limpezi şi judecăm mai drept. Nu el a plecat cu ea, ci dînsa l-a dus pe el, şi mult m'aşi mira, dacă nu s'ar adeveri, că nici acum nu el a părăsit-o, ci ea s'a săturat de el după-ce l-a stors cum storci lămâia şi s'a'ncurcat cu altul».

Intra aşa ce-va şi'n vederile coconului Iancu, care nu-şi putea închipui, că un om în toată firea e'n stare să părăsească de capul lui pe o femee ca Zoe.—Nu-i dedea însă mâna să-şi mărturisească gândul acesta.

«De!—zise dar.—Ai putea să ai dreptate, dacă n'ar fi la mijloc şi altele. Perzi, aşa se vede, din vedere slăbiciunea lui pentru Alina. E prea apropiat gândul, că el s'a'ntors la aceasta. Cu atât mai urît ar fi, Anico dragă. E lucru ne mai pomenit, ca o femee chiar mai nainte de a se fi publicat căsătoria să ceară divorţul pentru-că soţul ei a părăsit domiciliul conjugal».

«Ce domiciliu!?— întimpină dînsa. Domiciliul conjugal e acolo, unde se află soţul. Dacă femee cum se cade era, se ducea după soţul ei, care n'a plecat în cine ştie ce aventuri, ci a venit să-şi facă datoria luând parte la războiu.»

Coconul Iancu sări ca'nţepat de un vespe.

«Mare scofală!—zise.—De războiul roşiilor să nu-mi mai vorbeşti acum, după-ce am văzut, cum au răsplătit Muscalii jertvele ce-am adus, ca să-i scăpăm. Iţi spun eu: are să rîdă toată lumea de Iorgu când va afla, că dînsa a pornit procesul de divorţ.»

«Cine să rîdă?— Cum să rîdă? De ce să rîdă?— răspunse cocoana Anica. Toţi cei ce-o ştiu pe ea şi-l cunosc pe el au să-l fericească găsînd c'a avut mare noroc de-a scăpat atât de uşor.»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Coconul Iancu dete cu multă'ndărătnicie din cap.

«Nu, Anico, nu și ear nu!—stărui.—Una e să pornească el procesul și alta să-l pornească ea.—O sîmte și el însu-și aceasta: luni de zile au trecut decând s'a întors din Bulgaria și'n tot timpul a stat înfundat la moșie. De ce? Pentru-că îi este greu să se uite'n ochii oamenilor».

«Când se gândește la prostia ce-a făcut luându-și-o soție», — adăugă dînsa.

«Nu, Anico, nu!—urmă el plin de zel.—Mă'năbuș, îmi perd răsuflarea, mă'nec când văd, cum lumea face glume proaste pe socoteala lor. Ne sunt, dragă, rude, rude apropiate, cea mai apropiate, rudă ne este el și tot rudă ne este și ea, și avem datorii de rude mai în vîrstă: trebue să facem tot ceea ce suntem în stare, ca să-i împăcăm».

Cocoana Anica se uită la el lung și clătinând mereu din cap.

«Iancule, Iancule!—Ear vrei s'o pornești!?—îl mustră.—Pe cine auzi făcând glume proaste pe socoteala lor!? Am venit aici la moșie pentru-ca să facem economii după-ce la București și'n străinătate am cheltuit peste puterile noastre. Stăm aici și nimeni nu vine pe la noi, nici noi nu mergem pe la nimeni. Pe cine auzi făcând glume proaste, ca să te'năbușe cu ele!? Te dai de gol. Se vede cât de colo, că umbli să cauți un pretext, ca să pleci ear. Ce vrei adecă să faci?».

«Mai știu și eu? — răspunse el. Să vorbesc mai nainte de toate cu el și-o să văd apoi»

Cocoana Anica se plimbă cât-va timp neastâmpărată prin casă. Își cunoștea bărbatul și știa, că zădarnice i-ar fi silințele de a-l opri după-ce el s'a pornit odată. Ii și dedea dreptate, căci i se ura și ei la moșie,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

unde n'aveau nici o treabă.—Mai era apoi,—mare ușurare, — că n'aveau copii și astfel puteau să se'ntindă la cheltueli fără ca să fie nevoiți a-și face mustrări că nu le păstrează urmașilor ceea ce au primit de la părinți. —

Nu! Prea mare păcat nu era că pleacă. Vorba era numai, ca nici ea să nu rămâie singură sngurică în pustietatea aceea de moșie.

Aceasta o știa și dînsul.

«Atât e deocamdată, — adăugă dar:—mă duc la Valea Boului și-l înduplec pe Iorgu să se întoarcă ear la ea și s'o împace, apoi ear viu la tine».

II.

Stimabile Domnule Armaș,

In urma 'nsărcinării, cu care ați binevoi a mă onora, am cerut, ca d-l Calopolu, advocatul doamnei Zoe, soția d-voastre, să-mi acorde o 'ntâlnire pentru-ca, discutând împreună, să găsim o formulă pentru rezolvarea prin bună învoială a cestiunii.

Intâlnirea a avut loc ieri seară, și grăbesc a vă face cuvenitele împărtășiri despre rezultatele discuțiunilor noastre.

După înțelegerea luată între d-voastre și mine, i-am declarat, că nu faceți nici o greutate în ceea ce privește deslegarea căsătoriei și că din zestre nu ați luat nimic în primire.

D-sa, lucru prevăzut de mine, mi-a prezentat foaia de zestre subscrisă de d-voastră în fața notarului public din Brașov.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

D-voastră, om de legi, chiar judecător, știți prea bine, că legiuitorul a ținut să asigureze zestrea. In practica judecătorească toate sunt interpretate în favorul femeii înzestrate. Nu mai puteam deci să stărui în punctul acesta. Soțul are 'n ceea ce privește zestrea purtarea de grijă a bunului părinte și astfel și răspunderea chiar și'n casul, că fie din negligență, fie'n urma vre-unui accident se produc pagube. Din strîmtorarea, în care vă aflați, o singură ieșire ar fi cu putință: ca d-na Zoe să dee o declarațiune autentică de a fi primit zestrea și că astfel nu mai are nici o pretențiune, ceea ce nu poate să facă decât după-ce se va fi pronunțat divorțul. Cred de cuviință a vă reproduce aici din cuvînt în cuvînt răspunsul ce mi-a dat d-l Calopolu în privința aceasta.

«O asemenea declarațiune, — a zis d-sa, — neapărat va da d-na Zoe Armaș după-ce va fi luat în primire atât mobila ce face parte din zestre, cât și sumele cuprinse 'n foaia de zestre fie 'n numerar, fie 'n efecte publice socotite după cursul zilei».

Cu alte cuvinte perderile resultate din depreciarea hârtiilor de orișice fel rămân în sarcina d-voastre, dacă desfacerea căsătoriei va urmà acum.

Aceste pierderi sunt acum, după răsboiu, foarte însemnate, și de aceea așĭ fi de părerea, ca să se caute deocamdată o 'mpăcare. Atîrnă, se'nțelege, numai de d-voastră să hotărîți cele cuvenite pentru aceasta. Cel mai apropiat gând ar fi să plecați d-voastră înși-vă în căutarea doamnei Zoe.

Aceasta cu atât mai vîrtos, cu cât în urma împregiurărilor create de răsboiu cestiunea financiară foarte cu anevoia se va limpezi.

La Creditul Fonciar sunteți în întârziere cu trei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

semestre, și au rămas zadarnice silințele mele de a obținea o păsuire.

Atât banca Zerlendi, cât și bătrânul Cohen stăruie să li se facă cât mai curând achitarea.

Antreprenorul lucrărilor de la Valea Boului declară, că nu e'n stare să scoată la capăt cele începute, dacă nu va fi achitat pentru trecut.

Mai aveți, precum mi-ați spus, și'n străinătate oarecare datorii.

In fața acestor greutăți regularea situațiunii în ceea ce privește zestrea doamnei e peste putință. Chiar vânzând, precum aveți de gând, o parte din moșie dimpreună cu pădurea, luați în împregiurările de astă-zi prea puțin, căci după toată alergătura n'am găsit pe nimeni, care să dea pentru pogon — în mijlocie — mai mult decât 380 lei. Cel mai potrivit cumpărător ar fi vecinul d-voastre, d-l Aristotel Hariclidi, arendașul moșiei Gropile. După combinațiunile făcute cu d-sa ați rămânea cu vre-o noaue sute de pogoane după ce vi-ați fi achitat toate datoriile. El însă deocamdată nu poate cumpăra, căci au trecut vre-o patru ani decând și-a cerut împământenirea și aceasta tot nu i-a fost încă votată nici de Cameră, nici de Senat. Vorba ar fi să se facă înterveniri bine susținute pentru votare.

Primiți, etc.

I. Neacșu
advocat

III.

Anicuță, scumpa mea mult dorită,

Am stat aici la București peste așteptările mele, și-mi pare rău, că n'ai venit și tu cu mine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

M'am gândit adecă să nu mă pripesc mergând la Valea Boului fără ca să mă fi dumirit mai nainte în ceea ce privește pe Alina, lucru cu mult mai greu decum mi-l închipuisem.

N'avem, precum știi, între rudele și cunoscuții noștri pe nimeni, care stă 'n legătură cu familia aceea, și tu, femee, găseai mai ușor pe cine-va, care putea să ne dea cu toată discrețiunea lămuriri.

Nefiind tu aici, am fost nevoit să alerg mult la dreapta și la stânga și abia târziu am dat peste vărul tău Alfons, a cărui a nepoată, Elisa, se află 'n institutul d-nei Manliu, fosta d-șoară Săvescu. El dedea cu socoteală, că aceasta va fi putînd să-i dea informațiuni sigure, căci Alina i-a fost elevă la școala centrală. S'a dus apoi să-și vadă nepoata și a vorbit — ca din întâmplare — cu d-na Manliu. Puține a putut înse să afle de la dînsa. Fie că nu voia să spună, fie că 'n adevăr nu știa, destul că din spusele lui Alfons n'am putut să combin decât atât, că i s'a prezentat o partidă pentru ea foarte bună, dar ea a refusat,— fără 'ndoeală fiind-că era încurcată cu altul. E 'nvederat că acest «altul» nu poate să fie decât Iorgu, — ceea ce presupuneam eu și mai nainte.

Atât îmi era destul pentru-ca să nu-mi mai amân plecarea la Valea Boului.

Pe drum m'a prins o ploaie de vară, care m'a udat leoarcă, încât mă temeam ca nu cum-va să mă 'nbolnăvesc. Am scăpat înse teafăr și mă simt bine.

Pe Iorgu l-am găsit tot cum îl știi, dar cu desăvîrșire schimbat.

Nu-i vorba, tot mai umblă mereu cu foarfecile de grădinărie și cu buzunarul plin de raffie și tot mai pune mâna la toate câte nu se potrivesc cu starea lui,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

s'a 'ntins înse prea tare cu așa zisele îmbunătățiri acolo la moșie, și se vede că nici în timpul petrecut în străinătate n'a prea făcut socoteală neguțătorească, cum zice el, căci pare a se afla 'n mare strîmtorare. După cele ce-am înțeles din spusele lui tot mai ține să gospodărească, dar nu-i rămâne decât să-și vîndă pădurea, bapână chiar și o parte din pogoanele demuncă. Cred deci, că el e 'n adevăr gata să se 'mpace cu Zoe, căci în stîrmtorarea, la care a ajuns, are nevoie de zestrea Zoei.

Nu vrea, ce-i drept, să se ducă la ea, cum l-am îndemnat eu, dar s'ar bucura, pare-mi-se, dacă voiu reuși eu să-i împac.

N'am zis deocamdată nici «da!», nici «ba!». Am să mă mai gândesc și 'n tot cazul o să-i scriu Zoei.

In ceea ce privește pe Alina n'am reușit să storc nimic din el. Zice că nu știe nimic, — că nu-l privește. Sunt înse cu atât mai vîrtos încredințat, că mai ales de dorul ei s'a 'ntors în țară, și nu m'aș mira de loc dacă s'ar adeveri, că ea se află pe acolo prin apropiere.

Să nu zici, că n'ar stărui pentru împăcare, dac'ar fi adevărat aceasta. Eu îi cunosc pe oameni și-l înțeleg foarte bine: gândul lui e s'o aibă pe una soție și podoabă la casă, iar pe ceealaltă prietenă scumpă.

Tu ear mă vei fi bănuind, că eu caut un pretext, ca să mă plimb prin străinătate.

Nu, scumpa mea.

Ca rudă mai în vîrstă sunt dator a-mi da silința să-i împac. Deocamdată am să-l caut pe bătrânul Cohen, care trebue neapărat să știe adresa Zoei, ca să-i scriu acesteia cât mai curênd. Chiar și dac'ar fi ca 'n urmă să plec, vorba ar fi numai de câte-va zile, cel mult o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

săptămână, căci o mai lungă călătorie n'aşi fi 'n stare să fac fără de tine.

Toate cele bune şi multe îmbrăţişări etc. etc.

Iancu

IV.

Ori-şi-cât de bun cunoscător de oameni ar fi fost, co-conul Iancu se 'nşela: nu era nici Iorgu, nici Alina întocmai cum şi-i închipuia dînsul.

Iorgu îndeosebi, dac'ar fi zărit-o pe Alina din depărtare, ar fi luat-o la fugă şi-ar fi alergat din răsputeri, nu înse spre ea, ci fie la dreapta ori la stânga, fie înapoi pentru-ca nu cum-va s'ajungă faţă 'n faţă cu dînsa.

Odată, când se afla pe sub redutele de la Plevna, mai prin amurgul serii, i s'a 'ntâmplat să 'ntâlnească fără de veste o patrulă de roşiori, care trecea 'n goană mare la vale în vreme-ce el călăria cu vre-o alţi zece călăraşi la deal. Unul dintre roşiori s'a oprit pe o clipă şi i-a aruncat o căutătură, sub care l-au trecut fiorii.

Peste puţin Turcii ascunşi după o dâlmă au început să descarce şi s'a 'ntors şi el dîmpreună cu ai săi tot în goană mare. Abia târziu, după-ce gloanţele nu-i mai şuierau pe la urechi, a ajuns să se desmeticească şi să-şi dea seamă, că cel ce-i aruncase căutătura era tînărul, care zugrăvise gâştele cu păstoriţa.

Nu l-a mai întâlnit apoi, dar îndată-ce se 'nsera, îl vedea eară şi eară-şi călărind în goană mare, se reiviau în sufletul lui mai rușinea, mai căinţa şi, când bubuiau tunurile şi şuierau gloanţele, îi erau totdeauna par'că gloanţele erau descărcate de acela, care striga mereu: «Ce-ai făcut cu ea!?»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Umblând în treburile sale, mereu se uita împregiurul său pentru-ca nu cum-va să se pomenească fără de veste faţă 'n faţă cu omul acela, şi 'n cele din urmă se ferià de ori-şi-ce cunoscut, căci nu erau puţini cei ce ar fi putut să 'ntrebe şi ei: «Dar cu dînsa ce-ai făcut!?»

Aceasta era ceea ce îl silia să se 'nfunde la moşie după ce a scăpat din oştire. Ii era peste putinţă să rămâie la Bucureşti, unde 'n toată clipa putea să-i iasă 'n cale vre-unul, care-l întreabă «Ce mai faci? Pe unde-ai fost şi ce-ai făcut de când nu te-am mai văzut? Care-ţi sunt gândurile în ceea ce priveşte viitorul?»

Nu e'n viaţa omenească nimic mai presus de sîmţământul, că tu însu-ţi eşti cum trebue să fii, mai cu minte, mai plin de 'ndemnuri bune, mai vrednic, mai stăpân pe tine însu-ţi decât cei mai mulţi dintre oameni, cărora viaţa li-e nesufeirtă tocmai pentru-că n'au parte de sîmţământul acesta. Iorgu era nu numai născut, ci totodată şi crescut aşa, ca 'n toate clipele vieţii lui să fie şi timp îndelungat a şi fost pătruns de el. Tocmai de aceea se simţia cu desevîrşire strivit când îşi dedea seamă, ce-a fost el însu-şi şi ce-a ajuns să fie: se dispreţuia pe sine, îşi era sie nesuferit, îi era scârbă de sine însu-şi.

Căzuţi în asemenea stare sufletească, cei mai mulţi dintre oameni ori îşi curmă firul vieţii pentru dînşii ne mai suferite, ori se aruncă orbiş în vîltorile vieţii şi, ca să se ameţească şi să se uite pe sine înşi-şi, beau, joacă la noroc, cad în desfrêu ori s vîrşesc fapte din ce în ce mai îndrăzneţe, se ţin în fel de fel de chipuri pe sine în neîncetată 'ncordare.

Iorgu era şi el împins când spre una, când spre alta, dar pentru el viaţa tot mai preţuia ce-va. Lasă că 'n lu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mea, din care el făcea parte, toate se trec cu vederea, dar un om ca dînsul se simţia destul de tare pentru-ca să se oprească pe povîrniş şi să se 'ntoarcă iar în calea cea bună, din care într'o clipă de slăbiciune s'a lăsat să fie împins.

Chiar şi dacă nimic nu i-ar mai fi rămas după-ce îşi va fi plătit datoriile, el era destul om, ca să-şi croiască drum larg prin mijlocul unor oameni, pe care îi socotia mai prejos de sine, şi erau din ce în ce mai dese clipele, în care-l copleşia simţămîntul, că n'a făcut, la urma urmelor, decât ceea ce în acelea-şi împregiurări ar fi făcut cei mai mulţi dintre oamenii, în mijlocul cărora îşi petrece zilele vieţii. Nu se speria, chiar nici de gândul unei împăcări cu Zoe.

Un singur lucru i se părea peste putinţă: ca el şi Alina să mai stea faţă 'n faţă uitându-se ea 'n ochii lui şi el în ochii ei. Prea jos se coborîse el, prea sus rămăsese ea, şi perdută era fericirea ce odinioară ar fi fost cu putinţă.

Vorba era înse, dacă nu cum-va dînsa era de altă părere.

Atunci în amurgul serii, când roşiorii aceia au trecut în goană mare pe lângă dînsul, cerul era înspre asfinţit ici roşu ca flacăra, colo portocaliu, mai departe galben, apoi verde ca frunza decurênd desfăşurată din mugur, ear zăpada scârţăia sub paşi ori-şi-cât de uşor ai fi călcat. Lui în ori şi care amurg cerul i se părea tot aşa ca atunci şi scârţăitul zăpezii îi răsuna în ureche şi după-ce codrul înverzise, şi din ce în ce mai adânc i se înfigea 'n minte gândul, că unul dintre gloanţele ce-i şuierau atunci pe la ureche nu de către Turci a fost descărcat. Nu era adevărat lucrul acesta, dar el şi-l închipuia, şi nici acum nu ieşia serile din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

casă, eară noptile, când visuri urîte-l deșteptau din somn, el se uita sperios la ferestr le iatacului.

Nu mai era Valea Boului tot ceea ce a fost odinioară, și-i erà lui Iorgu greu să-și trăiască zilele numai el singur cu sine când își aducea mereu aminte, cum alerga după plăcerile lumii răsfățate purtat de femei ca Zoe, ca Margot și ca nepotica acesteia. Era par'că 'n clipa, când s'a apropiat de Zoe, i-a pătruns în trup o picătură de otravă, care i-a răscolit tot sângele, îl ține mereu cuprins de neastêmpăr și-l pornește spre cele în adevăr nevoite de dînsul.

«Ei! — zice i el. — O să treacă și aceasta cum au trecut multe altele!»

V.

Ceea ce coconul Iancu Talpă aflase de la Alfons era adevărat: avuse Alina chiar mai multe partide pentru dînsa măgulitoare, dar a refuzat. Greșia însă coconul Iancu când dedea cu socoteală, că de dragul lui Iorgu a refuzat.

Stările sufletești ale omului și mai ales ale femeii atîrnă și de la împregiurări, ba chiar și de la stările trupești. Într'un fel vedea Alina lucrurile după o noapte petrecută 'n somn liniștit, după o plimbare plăcută ori după o masă bine mistuită și 'ntr'altul când o durea capul, după o noapte petrecută sbătându-se 'n culcușul ei ori după-ce fetele o supăraseră la școală.

Ori-și-cât de multă silință și-ar fi dat să nu se dea de gol și să se amăgească pe sine însi-și, în cel mai ascuns fund al inimii ei era încredințată, că Iorgu se va întoarce stăpânit de gândul, că fericirea vieții sale numai trăind împreună cu dînsa va putea s'o găsească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Avea clipe, ceasuri, avea chiar zile de 'ndoială și atunci îi venia să se ascundă pentru ca nu cum-va să se dea de gol, dar în cele mai multe dintre clipele vieții sale nu se 'ndoia, că el a plecat ca să petreacă anul de doliu departe de locurile, unde mama lui și-a trăit cele din urmă zile, dar se va 'ntoarce tot cum erà în clipa, când a plecat.

Nu știa și nici nu avea de unde să afle, că Iorgu și Zoe au plecat împreună, dar o bănuia câte odată aceasta și atunci era cuprinsă de un fel de scârbă.

«De! — își zicea ear. — Poesia e vis, ear viața petrecută 'n aievea e prosă».

Era covîrșită de simțămîntul, că nu e nici el, cum nu poate să fie Emil, pentru dînsa decât un trecător, cu care stai bucuros de vorbă și după care te uiți cu viuă părere de rău, dar pe care-l dai uitării după ce ți-a ieșit altul în cale.

Ea nu s'a mai mutat la Ploiești. Se 'nșela înse și mașterul ei când credea, că dînsa a rămas la București pentru-că d-l căpitan a fost mutat la Ploiești — după cererea sa. Adevărul era, că nu mai avea dînsa nevoie să se mute, căci nu i se mai părea 'n casa părintească viața tot atât de nesuferită ca mai nainte.

Mai ales după trecerea peste Dunăre a oștirii române căpitanul venia rar pe la București. Era înse destul să se știe, că mai curînd ori mai târziu el are să vie pentru ca mașterul să-și pună pază gurii și pornirilor.

«Zăvodul meu!» — zicea dînsa gândindu-se la credința nestrămutată a căpitanului.

Ar fi putut să zică și «Cocoșul meu», căci el nu era numai credincios, ci totodată și doritor de a-i fi pe plac și totdeauna de a se 'lipsi pe sine însu-și de tot ceea ce-și doria dînsa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mai era apoi și că la București găsia pe toate cărările mai ales între colegii ei trecători, oameni deștepți, cu care stetea bucuros de vorbă.

Văzênd-o mai ici, mai colo, azi cu unul, mâne cu altul, ea era știută de mulți drept femee mai mult ori mai puțin ușuratică ce aleargă de la unul la altul și-i ia pe toți în zeflemea.

Se 'ntêmpla deci, ca ea să fie din când în când nevoită a refusa pe câte unul, dar aceasta o făcea numai ca să nu-l jignească pe d-l căpitan, care, după-ce a fost refusat odată, se ferià ca de foc să nu mai fie și el refusat.

Simțind-o aceasta, ea-l socotia drept cel mai apropiat prieten al ei și se bucura din toată inima când el venia s'o vadă.

«Ești, coconiță, bună și dulce la fire», — îi zicea el tare 'ncredințat, că n'are decât să fie răbdător și să nu se pripească pentru-ca 'n cele din urmă să nu mai fie refusat.

Erau înse și zile, în care Alina nu era și ea de părerea aceasta.

Vorba fusese ca locuința să fie dată cu chirie în socoteala lui Iorgu. Acesta a plecat înse fără ca închirierea să fi fost făcută.

«Treaba lui! — zicea stăpâna casei. — Mie are să-mi plătească chiria, și, dac'ar fi să rămâie prea mult în întârziere, îi scot mobila 'n vînzare».

De aceea-și părere era și soțul ei, care cunoștea bine legile, nu înse și Alina.

«Iorgu Armaș, — zicea dînsa, — nu e om să-i scoți mobila 'n vânzare. Ori-și-ce s'ar întêmpla, ai să porți grijă de ea, ca să n'o mănânce moliile».

Lua deci din când în când o femee cu ziua, ca să mâture, să scuture pravul, să bată covoarele, să perie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ce era de periat şi să aierisească, ba punea şi dînsa mâna mai la una, mai la alta.

«Curat ca şi-când n'ai mai fi în toate minţile, — îi zicea mama ei. Nu vezi că nu-ţi şade bine!? Ce te priveşte pe tine mobila uitată de chiriaşul, care de atâta timp nici chiria nu şi-a plătit-o, nici trei vorbe nu ni-a scris!?

D-l advocat Cesar Lică nu zicea nimic, ci zîmbia numai pe sub mustaţă cu învederată răutate, iar Alina îşi căuta cu un fel de 'ncăpăţânare de treabă, necăjită, nu înse pentru-că maşterul zâmbia, nici pentru-că mama ei rostise acele vorbe, ci pentru-că i se părea şi ei lucru urît, că Iorgu nici după atâta timp nu se mai gândia la cele rămase la Bucureşti.

Intr'una din zile d-l Cesar Lică s'a 'ntors de la tribunal zîmbind cu încă mai învederată răutate.

«Am, — i-a zis Alinei,—să-ţi spun două lucruri, care, ce-i drept, nu te privesc, dar o să te surprindă».

«Şi adecă?» — grăi dînsa uitându-se lung la el.

«D-nul Iorgu Armaş, chiriaşul nostru, s'a căsătorit».

Alina rămase cu răsuflarea oprită: îi era par'că i-a turnat cine-va o găleată de apă rece 'n cap şi se 'nnăbuşe, se 'nneacă. La aşa ce-va în adevăr nu s'a aşteptat. Aceasta nu-i era înse iertat s'o mărturisească, şi, drept răspuns, ea se strîmbă par'că ar fi voit să zică: «Ei, şi!?».

«A fost, — urmă d-l Lică tot zîmbind, — aşa se vede, în lungă călătorie de nuntă, şi de aceea ne-a uitat pe noi dimpreună cu mobila sa».

«Tot ceea ce se poate,— grăi Alina, nu înse drept un fel de răspuns la cele spuse de dînsul, ci oare cum vorbind cu sine însa-şi. Unui om ca dînsul toate i se iartă, toate i se trec cu vederea, toate i se cuvin. El n'are

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să-i dea nimănui socoteală despre ceea ce face ori nu face».

«Da! cu socoteală, cine e fericita, ca să zic așa!?» — urmă dînsul.

«Ori-și-cine ar fi, tot acolo vine, — stărui Alina. Eu și d-ta și alții de seama noastră nu avem căderea și nici nu suntem în stare să-l judecăm.»

Cu toate aceste încă mai vîrtos i se oprì resuflarea, cele mai ascunse adâncimi ale sufletului ei se sguduiră și-un junghiu îi trecù prin inimă când el numi pe Zoe.

«Te pomenești, că mâne ori poimâne se 'ntoarce cu ea aici», — grăi dînsa stăpânindu-și firea.

Ii era rușine de 'nchipuirile ce-și făcuse și-i venia să se ascundă pentru-ca nu cum-va cei de din pregiurul ei să bănuiască cele ce i se petrec în suflet.

«Despre aceasta mă cam îndoiesc, — răspunse el. Al doilea dintre lucrurile ce am să-ți spun e tocmai că li-am citit numele în lista proceselor de la tribunal: sunt în divorț».

«In divorț!? — exclamă Alina cuprinsă de zăpăceală.

Se răscoliră deodată toate 'n sufletul ei, încât dînsa nu mai era tot ceea ce fusese cu o clipă mai nainte. Era par'că focul ce atâta timp a ars înăbușit a isbucnit de o dată prin o spărtură și flacări mari și vii și mistuitoare cuprind tot văzduhul.

Nu se mai îndoia acum, că în adevăr mâne ori poimâne, fără 'ndoială 'n curând el va veni. Așa trebuiau să urmeze lucrurile pentru-ca el să se pătrundă cu desăvîrșire de simțământul, că nimeni în lumea aceasta nu poate să-i dea ceea ce-i dă dînsa, și se cutremura în toată ființa când se 'nchipuia pe sine însa-și stând față 'n față cu el și uitându-se în ochii lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu putere din ce în ce mai covîrşitoare se iviau şi ear se iviau în sufletul ei reamintirile celor demult trecute.

Se vedea pe sine zugrăvită pe peretele din fund, luând lecţiuni de desemn de la Emil şi alergând după acesta prin faţa bisericii Zlătari. Se vedea apoi stând de vorbă cu Iorgu şi plimbându-se când cu el, când cu Cocoana Mare pe la Valea Boului, unde el a sărutat-o 'n faţa tuturora, şi cele simţite atunci le resimţia mărite până la extaz.

Furtunile sufleteşti de felul acesta nu sunt şi nici nu pot să fie dăinuitoare. Se ivesc ca din senin şi se potolesc fără ca să te poţi dumiri de ce. Un lucru a rămas însă pe urma lor: cele ce mai nainte îi fuseseră plăcute încetul cu încetul i s'au făcut nesuferite.

Ii era silă să se ducă la şcoală, unde lecţiunile îi păreau o sarcină pentru dînsa grea, ear cele mai bune dintre elevele ei i se păreau tîmpite şi semnele lor de dragoste o supărau. Cu atât mai vîrtos îi erau supărători mama şi maşterul ei, precum şi aceia, cu care mai nainte bucuros se plimba ori stetea de vorbă. «Lăsaţi-mă 'n pace!»—îi venia să le zică tuturora.

Nu însă şi d-lui Căpitan.

De acesta se temea — mai ales după ce el i-a spus, că e hotărît să iasă din oştire şi să se 'ntoarcă acasă.

VI.

Scumpa şi mult dorita mea Anicuţă,

Te vei fi mirând, că primeşti această scrisoare tocmai de la Geneva, şi vei înţelege, că mi se va fi urît şi mie viaţa alergând prin lume singur ca vai de mine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Precum ţi-am scris în ajunul plecării mele de la Bucureşti, bătrânul Cohen în timpul celor din urmă doi ani nici nu i-a trimis Zoei, nici nu a primit de la ea nimic, n'a putut dar să-mi dea nici o lămurire în ceea ce priveşte adresa ei. Alergând pe la alţii, am aflat în cele din urmă, că advocatul ei este un oarecare Calopolu. Nici acesta n'a putut însе să-mi spună decât că cea din urmă scrisoare a primit-o de la Zürich, unde dînsa era trasă la «Hotel du lac». Temându-mă, ca nu cum-va dînsa să plece de acolo şi să-i pierd ear urma, am făcut la bătrânul Cohen un mic împrumut şi am plecat fără de întârziere.

«Trei zile dusul, trei zile 'ntorsul, — mi-am zis: — într'o săptămână, în cel mult zece zile iar sunt acasă».

Am răcit însе, aşa se vede, pe drum, încât eram foarte îngrijat şi am fost nevoit să mă opresc la Viena şi 'n urmă la München. La Zürich n'am mai găsit-o pe Zoe, dar am aflat, că dînsa a plecat la Geneva şi că nu era singură, ci însoţită de un oare-care Pablo Berenos, un brasilian bogat, ceea ce-mi era peste putinţă să cred. Am plecat deci în grabă mare aici, unde mă aflu de doaue zile.

Pe Zoe n'am mai găsit-o aici, dar am întâlnit din întêmplare pe văru-meu Raoul, care, încurcat cu o franţuscă, s'a stabilit de vre-un an aici. El a văzut-o pe Zoe şi a vorbit în mai multe rênduri cu ea. Mi-e şi greu să-ţi spun: e'n adevăr încurcată cu un Brasilian, un om tînăr, care o toacă mai rău decum a tocat ea pe alţii. Mi-am pierdut, dragă, toate iluziunile, încât îmi vine să cred, că e adevărat ceea ce se zicea despre mama ei, reposata mea mătuşă, pe care mulţi o socot au încurcată azi cu unul, mâne cu altul dintre ţiganii boiereşti. Mi se opreşte mintea 'n loc când mă gândesc, că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un om ca Iorgu a putut să fie amăgit de asemenea femee.

Obosit de lunga mea călătorie, o să mai stau aici, dar azi, mâne plec mânat de dorința de a te îmbrățișa cu ție bine cunoscuta mea dragoste.

Iancu.

VII.

Zilele treceau una după alta fără-ca Iorgu să vie, și Alinei îi era din ce în ce mai nesuferită viața.

Serile, când îi zicea mamei sale «noapte bună», aceasta par'că-i zicea: «Vezi că n'a venit nici azi», mașterul par'că adăuga: «Da, n'a venit și mira-m'așa dac'ar mai veni!».

Diminețile, când pleca la școală, toți trecătorii se uitau la ea par'c'ar fi voit s'o'ntrebe: «N'a venit nici ieri?», iar colegele, ba chiar și fetele din școală își ziceau: «Nu e 'n voile ei cele bune: se vede că el tot n'a venit!»

«Nu! — zicea dînsa 'n gândul ei— n'a venit, dar va veni, — nu se poate să nu vie».

El nici nu zisese, nici nu făcuse vre-odată nimic spre a o 'ntări pe dînsa în gândul, că are neapărat să vie; ea nu era însă în stare să creadă, că nu va veni în cele din urmă.

Dac'ar fi venit cine-va să-i spună, cum s'au petrecut lucrurile nu numai cu Zoe, ci și cu madame Margot, precum și cu nepoțica acesteia, Alina ar fi zis, că așa aveau să se petreacă lucrurile pentru-ca el să vie, și dacă n'a venit 'ncă, e că are să se mai petreacă ce-va.

Intr'una din zile a venit însă d-l Neacșu, advocatul lui Iorgu, colegul d-lui Cesar Lică.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Sunt trimis de d-l Iorgu Armaș, clientul meu, — a zis el, — ca să regulăm chestiunea chiriei».

«Imi pare bine, — i-a răspuns stăpâna casei, — căci cam de mult stă daravera aceasta încurcată».

Alinei iar i s'a oprit răsuflarea.

«Dar d-l Iorgu unde se află?» — întrebă dînsa cu glas înăbușit de năvala sângelui.

«Când cu sfîrșitul războiului s'a 'ntors în tară, — îi răspunse d-l Neacșu, — și de atunci stă la moșie».

Alina rămase par'că i s'ar fi surpat în cap nu numai casa, ci și tăriile cerului: nu putea să-i intre 'n cap gândul, că el se află de atâta timp prin apropiere fără ca să fi venit.

«Mă mir, — zise, — că de atunci și pân' acum n'a găsit timp să vie el însu-și pân' aici».

D-na Lică tresări ca alte dăți când fiica ei își pierdea sărita, iar d-l Neacșu se uita zîmbind la aceasta ca la un copil sfătos, care se amesteca 'n treburile ce nu-l privesc. Buna cuviință cerea înse să-i dea mamei răspuns la întrebarea pusă de fiică.

«Domnișoara are dreptate, — grăi dînsul, — chiar și atunci era în mare întârziere cu chiria. Avea însă să se lupte cu multe alte greutăți cu mult mai mari și abia zilele aceste a ajuns să-și vîndă pădurea și o parte din pogoanele de arătură și să scape, în sfîrșit».

Alina se uită rușinată la mama ei.

Avea acesta dreptate când îi spunea că nu e 'n toate mințile.

Din cele spuse de Neacșu se 'nvedera, că Iorgu s'a ruinat în timpul îndelungatei sale călătorii și nu mai e tot boierul de mai nainte. Aceasta însă pe dînsa n'o privia. Ei îi era învederat numai, că el ar fi putut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să vie, dar n'a venit nici mai nainte, nici acum — fără îndoială pentru-că n'a vrut şi nu voieşte să vie.

Işi aducea aminte, cum atunci, în faţa bisericii «Zlătari» l-a întrebat pe Emil: «Când ne mai vedem?» — eară el a răspuns: «N'ai decât să-mi scrii, şi viu fără de 'ntârziere ori-şi-unde aşi fi». Ea nu i-a scris. De ce să-i scrie, dacă le erau căile vieţii despărţite şi nu se mai puteau împreuna.

Tot aşa Iorgu n'a mai venit. De ce să vie, dacă îi erau despărţite căile de ale ei şi nu se mai puteau împreuna!?

Se prefăcuseră deodată toate 'n sufletul ei.

A avut ea zile, în care ar fi fost gata să alerge la el şi să i se facă roabă pentru-ca să-şi îndulcească viaţa îndulcind-o pe a lui. Acum el nu mai era tot cel ştiut de dînsa.

Nu! Ori-şi-ce s'ar fi 'ntêmplat, dac'a fost el odată 'n stare nu numai să plece fără ca să-i fi spus ei «rămas bun», ci tot-odată să nu vie nici mai 'nainte, nici acum, în zadar ar mai fi venit de aici înainte. Dacă, adus de ori-ce gând, el ar mai fi venit, ea ar fi trebuit să fie nemernică fără de seamăn pentru ca să stea de vorbă cu el.

Intocmai cum pe Emil nu putea să şi-l închipuiască decât jerpelit, soios, nepieptănat, nu mai era'n stare să şi-l închipuiască pe Iorgu decât istovit de'mbuibări şi de desfrêu în nopţi nedormite.

Abia acum îi erau toate urgisite: şi casă părintească, şi şcoală, şi prietene, tot ceea ce-l leagă pe om de viaţă, şi mereu era ispitită de gândul de a-şi lua lumea 'n cap.

Nu se mai temea acum de d-l căpitan, care ieşise din oştire, se 'ntorsese la Bucureşti şi tot mai călca ţeapăn, dar n'avea nici pinteni, care zurgăiesc, nici sabie, care zăngăneşte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Om el şi tot oameni şi cei-lalţi doi, dar pe când unul vine numai dacă-l chemi, altul nu vine nici chemat, el nu pleacă nici alungat fiind.

«Mă iartă coconiţă, că-ţi spun un lucru, care ar putea, deşi nu trebuie să te supere, — îi zise acesta Alinei într'una din zile. I-mi pari de la un timp încoace mereu îngândurată, şi mă 'ntreb ce ţi se va fi întîmplat de ai pierdut voia bună de mai nainte. Nu întreb, ci-ţi spun, şi nu cum-va să zici că nu mă priveşte, căci ai spune ceea-ce în adevăr nu gândeşti».

Alina rămase cât-va timp cu ochii ţintă la pământ. Nu putea să-şi dea pe faţă gândurile şi simţămintele, dar n'o ierta firea să-l amăgească ascunzându-şi starea sufletească.

«Mi s'au făcut, aşa deodată, toate nesuferite, —grăi dînsa, — încât îmi vine să-mi iau lumea 'n cap, şi ţi s'ar putea întâmpla într'o zi să nu mă mai găseşti când vii să mă vezi».

«Oho! — exclamă dînsul înviorat. — D-ta eşti prea înzestrată cu daruri fireşti şi 'n deosebi prea 'nţeleaptă pentru-ca să poţi lua asemenea hotăriri».

«Mă socoteşti d-ta aşa, — întimpină dînsa dând din umeri. Adevărul e că sunt slabă şi neajutorată ca toate femeile».

Căpitanul stete cât-va timp pe gânduri, apoi se îmbărbătă.

«Aşa, — zise, — nu vorbesc femeile decât fiind căzute 'n slăbiciunea, pe care o am eu pentru d-ta, ceea ce e peste putinţă când e vorba de d-ta».

Alina nu zise nimic, dar se uită mirată la el.

«Da, peste putinţă, — stărui dînsul. D-ta ştii foarte bine, că nu e nimic ce eu nu sunt gata să fac pentru-ca să-ţi fiu pe plac, iar în schimb nu cer decât ceea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ce-ţi face plăcere să-mi dai. Chiar şi dac'ar fi să prinzi slăbiciune fie pentru unul, fie pentru altul dintre cei ce mai ici, mai colo îţi ies în cale, mai curênd ori mai târziu o să te 'ncredinţezi, că nu e'n lumea aceasta nimeni, care-ţi dă atât de mult şi-ţi cere atât de puţin ca mine. Ori-şi-cât de mare ar fi dar slăbiciunea, ea e trecătoare, ear nu neistovită ca a mea. Ziseşi, că ţi s'au făcut toate nesuferite. Prea bine, — urmă dînsul. Dacă e cine-va, care-ţi face nesuferită casa aceasta, ştii prea bine, că n'ai decât să vrei pentru ca să te muţi în alta, unde toţi îţi cad la picioare. Dac'ar fi să ţi se fi făcut urgisită şcoala cu toate supărările ei, ştii prea bine că n'ai decât să vrei pentru-ca să scapi de ea. Dacă urgisită îţi este lumea, în care-ţi petreci aici viaţa, n'ai decât să vrei pentru ca să pleci pe un timp oarecare în altă lume, în care nimeni nu te ştie cine eşti şi astfel nu are cuvinte de a te supăra».

«Am înţeles ce vrei să-mi spui şi nu mă 'ndoesc de bunătatea nemărginită a d-tale, — grăi dînsa, — dar tocmai de aceea mă tem, că n'aş putea să-ţi dau în schimb ceea ce ţi se cuvine».

«N'ai să-mi dai nimic, coconiţă, — o 'ncredinţă dînsul.— Mi-e destul că-mi ceri şi primeşti. Nu, coconiţă, inimă rea n'ai să-ţi faci, căci supărările vin şi trec şi voia bună e statornică pentru cel ce are răbdare şi ştie să se mulţumească cu ceea ce i se cuvine, ba fie chiar şi cu mai puţin».

VIII.

Nu mai era Valea Boului tot ceeace a fost odinioară, dar i-a mai rămas lui Iorgu destul pentru-ca cu priceperea, pe care o avea, şi cu hărnicia cuvenită să-şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

înfiinţeze încetul cu încetul acolo un raiu pământesc, dacă nu o moşie în înţelesul obicinuit al cuvântului, o fermă 'ncântătoare, prin care dovedeşte, că cultura făcută cu priceperea cuvenită pe o întindere mai mică preţuieşte mai mult decât plugăria fără de rost pe o mare întindere.

Işi păstrase împregiurul conacului, ce-i drept, acum prea larg, vre-o şase sute de pogoane pământ de arătură dimpreună cu moara şi cu iazul ei, o baltă de vre-o zece pogoane pentru gâşte şi raţe, precum şi pentru prăsilă de porci şi de peşte.

Din pădure i-au rămas vre-o sută de pogoane mai ales stejăriş, ear sub pădure i se aflau via, livezile şi — tocmai pe ţărmurii rîuleţului — vre-o patru-zeci de pogoane fênaţ, pe care în timp de secetă putea, lăsând stăvilarele, să-l pună sub apă, ca să aibă păşune grasă şi fênaţ îmbelşugat.

Încă mai nainte de a fi vîndut partea cea mare a moşiei îşi croise planurile de cultură până 'n cele mai mici amănunte, iar după ce s'a făcut vênzarea, şi-a cumpărat cele mai raţionale unelte de plugărie, precum şi zece perechi de boi, doi cai de ham şi unul de călărie, şase vaci de prăsilă şi un taur de Moldova, o sută de oi, şase scroafe şi un vier, precum şi păsări de tot felul. In pădure erau însemnaţi cu var copacii fie strîmbi, fie de calitate proastă, pe care urma să-i taie 'n timpul iernii, pentru-ca cei-lalţi să poată crește 'n toată lărgimea

De priceput se pricepea la toate ca numai puţini, şi rămânea numai să aibă şi tragere de inimă.

Aceasta o cam pierduse 'n timpul îndelungatei sale călătorii prin ţări străine.

Pentru-ca să poţi fi plugar bun, ai să te scoli în zori de zi şi să te culci mai 'nainte de a fi apus Luceafărul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de seară. Iorgu s'a deprins însе să se culce când răsare Luceafărul de dimineaţă şi să se scoale la prânzul mare. La moşie nu-i rămânea, ce-i drept, decât să se culce de vreme, dar i se subţia somnul şi se scula tot ca mai nainte. Cu toate acaste după masă iar se culca şi adeseori i se întâmpla, ca tocmai înspre seară să se deştepte. Acum nu mai putea să doarmă noaptea, şi mai ales pentru un om, care are pe sufletul lui ceea ce avea dînsul, nu e canon mai greu decât să fie lipsit de dulceaţa somnului.

Dimineţile, când, deşteptat din somn, îşi deschidea ochii, el vedea 'n faţa lui, mai nainte de toate, uşa iatacului, în care după îndrumările primite de la Alina păstra cele mai apropiate lucruri ale răposatei sale mame, — şi fata stetea 'n prag cu mânile amêndoaue ridicate.

Când ieşia din casă, trecea pe la capul scării, unde o sărutase.

Când el trecea printre lanuri, dînsa i-se ivia când ici, când colo 'n cale fie cu o buruiană ori cu o floare, fie cu câte un fluture ori cu câte o gânganie. Ea nu 'ntreba «Ce e aceasta?». El îi dedea însе 'n gândul lui deslușirile, pe care dînsa fără 'ndoială le-ar fi cerut, dac'ar fi fost în aievea de faţă.

Noi oamenii nu gândim ceea ce voim, ci gândurile ni se 'nşiră 'n minte ele de ele potrivit cu îndemnurile pornite fie din lumea ce ne 'ncungiură, fie din sîmţămintele noastre.

Ori-şi-ce ar fi făcut, Iorgu, trecênd printre ţarini, prin livezi, prin pometul acum roditor, prin pădure, ori-şi pe unde se plimbase o dată cu ea, o vedea alergând de ici până colo, oprindu-se din când în când, ca să examineze ce-va mai de aproape, puindu-şi între-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bările și ascultând cu ochii deschiși mari lămuririle date de dînsul. El știa prea bine, că toate aceste sunt numai aiurări de ale sale; cu toate aceste nu era 'n stare să nu gândească ceea ce i-ar fi spus dac'ar fi fost de față, încât era să stea la 'ndoială, dacă nu cum-va aiurează, dacă mai e ori nu în toată firea ei însu-și.

Valea Boului și Alina erau în sufletul lui nedespărțite. El nu putea să vadă Valea Boului fără-ca să se ivească 'n gândul lui și Alina și n'ar fi putut s'o vadă pe Alina fără-ca să și-o gândească la Valea Boului, și nopțile, când nu putea să doarmă, gândindu-se la cele trecute, îl cuprindea o jale nespus de adâncă, încât gemea pe 'nnăbușite în culcușul lui.

De unde ar mai fi putut să ia tragerea de inimă pentru o lucrare, care pentru dînsul numai săvîrșită împreună cu dînsa putea să aibă farmec.

Dac'ar fi avut hașiș, ar fi luat o doză pentru-ca să iasă pe un timp oare-care în altă lume. Neavênd hașiș, lua morfină și-și petrecea partea cea mare a zilei pierdut în somn sbuciumat.

Timpul trece înse și, dacă mai dă Dumnezeu și ploaie, toate se părăginesc când lipsește cuvenita purtare de grijă.

Iorgu amêna când una, când alta de azi pe mâne, iar când se punea pe lucru era de obiceiu prea târziu. Alte dăți o pornia cu o rîvnă, care te punea în mirare, apoi în curînd le lăsa toate baltă.

Nu mergeau lucrurile cum după priceperea lui ar fi trebuit să meargă, și de aceea îi erà de multe ori silă să treacă prin țarini, prin livezi ori prin pădure, pe la grajduri și pe la cotețe, unde toate îl supărau.

«Cu totul altfel ar merge toate, dac'ar fi și ea aici», — își zicea dînsul — oare-cum ca să se desvinovățească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Da! Dînsa fără 'ndoială şi-ar fi dat silinţa să-l îndrumeze a-şi petrece viaţa ca mai nainte; el înse fugea de dînsa tocmai pentru-că nu se mai simţia 'n stare să-i fie ei pe plac.

După-ce trăise într'o lume, în care femeile erau ca Zoe, ca madame Margot şi ca nepoţica acesteia, din ce în ce mai rar i se 'ntêmpla să se simţă prea jos căzut spre a se mai putea ridica până la Alina. Tot femee era şi dînsa şi n'avea decât s'o coboare la sine pentru ca să fie amêndoi deopotrivă.

Gândul acesta l-a cuprins cu putere covîrşitoare când a aflat că Alina s'a măritat.

Nu ştia şi nici nu cerceta, cine e soţul ei.

«Ori-şi-cine ar fi, — îşi zicea dînsul, — om, care se poate măsura cu mine, nu este şi n'am decât să-mi dau silinţa pentru ca dînsa să se plece 'n faţa stăruinţelor mele».

Acum, după-ce era măritată, ea era căzută 'n gândul lui cum căzute sunt toate femeile cu bărbat.

Adevărul era, că picătura de otravă ear a 'nceput să-i pună sângele în ferbere clocotitoare, şi mai ales în timpul nopţilor petrecute 'n nedormire el nu mai putea să scape de dînsa.

IX.

D-l Strună avea 'n Calea Moşilor, atunci pentru cei mai mulţi încă tot Podul Târgului de afară, case cu multă lărgime, jos băcănie cu grătar şi o măcelărie, ear în etagiu locuinţa proprietarului de curênd căsătorit.

Tînăra stăpână a casei, îmbrăcată mai mult ca jupânească decât ca cocoană, şedea oare-cum înţepată la una dintre mescioarele din salonul încăpător şi 'nşira

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

niște mărgele, ear Smaranda, fata din casă, deretica 'n biroul boierului, care se afla lângă salon.

«Cine omai fi și ăsta!?—grăi Smaranda. De câte-va zile trece mereu la aceea-și oră pe aici și totdeauna își sgăiește ochii uitându-se încoa».

Alina ridică capul și-l întoarse uitându-se în stradă, apoi rămase 'ncremenită și pornita spre leșin.

Afară 'n strada cea largă trecea călărind spre gura Oborului Iorgu — tot cum îl știa dînsa, deși ce-va mai gras. Trecuse după spusa Smarandei și ieri, și alată-i ieri, deci nu din întêmplare, ci dinadins.

«Nu cum-va-l va fi văzut și el?» — își zise ea cu inima 'ncleștată.

Se temuse ea câte odată de căpitanul cel ce vorbia răstit, bătea din pinteni și zângănia din sabie: abia acum știa înse, ce va să zică frica cea adevărată.

O 'năbușia plânsul, și ar fi și plâns, dacă n'ar fi fost de față fata din casă. Cel mai apropiat gând al ei era să se ridice și să plece fără de 'ntârziere 'n urma lui.

Se zice că dihorul se uită cu atâta nesaţiu la pasărea ce-și alege drept pradă, încât aceasta e cuprinsă de ameţeală și-i cade la picioare. Tot așa era și Alina pornită spre Iorgu.

Își zicea, ce-i drept, că are să-i cadă în genunchi rugându-l s'o lase 'n pace și să nu-i mai treacă pe sub fereastră, aceasta însă pentru-că se temea nu numai de soțul ei, ci și de sine însa-și.

Fără ca să mai ție deci seamă, că Smaranda ar putea să prindă bănuială, ea trecu 'n iatac, își puse pălăria ce-i căzu la 'ndemână, își luă o pelerină și plecă în grabă mare.

Sub șopronul din fundul curții se afla și trăsura, și cupeul, ear în grajdul de alături erau trei perechi de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

cai. Las' însе c'ar fi trecut prea mult timp până să fie puşi caii, dar nici nu se putea da pe gura vizitiului. Prin apropiere era mahalaua muscalilor. Ieşită deci în stradă, ea o luă spre gura Oborului, apoi peste puţin opri una dintre birjile ce ieşiau în piaţă şi-şi urmă drumul.

Mai era o bucată bună până la Obor când ea, trecând pe lângă călăreţ, s'a uitat înapoi. Când ochii lor s'au întâlnit, el a salutat zîmbind ca omul, care se simte învingător, eară ea a 'nceput să tremure ca turturica ce deodată se vede 'n faţa ţevii îndreptate de vênător spre ea.

Işi dădea bine seamă, că prin fapta, pe care o săvîrşeşte, îşi pune 'n joc viaţa, dar nu era în stare să se oprească.

Ar fi putut s'o vadă cine-va, care o cunoaşte. Chiar şi birjarul s'ar fi putut s'o cunoască. Se uita deci sperioasă 'n toate părţile şi-i părea rău c'a plecat de acasă.

Dintru'nceput gândul ei era s'apuce la stânga, pe şoseaua Ştefan cel Mare, apoi să cotească la dreapta şi să iasă spre grădina de la lacul Tei, unde puteau să vorbească nesupăraţi de nimeni.

El călăria însе 'n urma trăsurii din ce în ce mai îndrăzneţ, mai fără de cruţare, mai aproape, încât ea trebuia să simtă că s'a dat de gol şi 'n cele din urmă s'a speriat de gândul de a fi singură cu el în pustietatea de la Tei.

«Nu! — îşi zise, — am să ies la Capul Podului, unde îi dau birjei drumul şi intru apoi pe jos în alea Kisselew. Acum, înainte de amează̆zi, e acolo puţină lume, dar singuri tot nu avem să fim.

Ea perdea din vedere că pe când dînsa era pe jos el călăria.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

N'ar fi avut decât să descalece și să meargă și el pe jos alături cu dînsa ducându-și calul de căpăstru. El ținea înse să vorbească cu dînsa în toată lărgimea, fiind numai ei amândoi și nu se 'ndoia, că dînsa o va face și aceasta după-ce a fost în stare să vină pân'aici.

După-ce dar dînsa i-a dat birjei drumul, el n'a mai așteptat ca birjarul să se depărteze, ci s'a apropiat călare, gata, așa zicând, să facă atacul din front.

«Eu am venit să te iau la Valea Boului!» — grăi dînsul fără de 'ncungiur.

Alina se uită cu ochi mari și plini de mânie la el, apoi se 'ntoarse și intră 'n Podu Mogoșoaei.

El se luă și aici după dînsa.

«N'ai decât să stai jumătate de ceas în toată tigna de vorbă cu mine, — urmă dînsul stăruitor, — pentru-ca să 'nțelegi că trebue neapărat să vii. Te aștept după amează-zi atât azi, cât și mâne și poimâne la Herestrău Dacă nu vii, am să te caut».

Alina auzia vorbele, dar îi era par'că ele nu sunt rostite'n aievea, ci îi resună 'ntr'aiurea.

Era sfărâmată viața ei: dacă rămânea, gândul îi era mereu dus la nenorocitul, care o chiamă; ear dacă se ducea, se făcea pe sine însa-și sie urgisită.

Doi oameni se izbiau cuprinși de mânie oarbă unul într'altul și ori-și-care dintre dînșii ar fi rămas strivit, viața ei întreagă remânia întunecată, numai chin și sbucium.

Ii era frică să se 'ntoarcă acasă, căci soțul ei ar fi putut să fie surprins de starea, în care o vedea, și s'o întrebe, ce i s'a 'ntâmplat, și nu mai puțin frică îi era, că Iorgu ear o va urmări, dacă nu azi, mâne ori poimâne, nu va fi 'n stare să-l înduplece a o lăsa 'n pace, cu atât mai vîrtos îi era frică și se cutremura când se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gândia, că se va duce, tot se va duce unde a chemat-o el.

«O singură scăpare ar mai putea să-mi rămâie, — își zise 'n cele din urmă.—Am să-l chem pe Emil. El e'n stare să-l înduplece pe Iorgu încredințându-l, că soțul meu e om în puterea cuvêntului, bărbat, care nu sufere să fie atins în cele mai sfinte ale lui».

X.

«Azi după amează-zi, mâne, cel mai târziu poimâne!» — își zicea Alina 'n toată clipa.

Ploieștii sunt fără 'ndoială numai aci: pleci dimineața, îți faci acolo treburile și ești seara încă de vreme întors acasă.

S'ar fi putut înse 'ntêmpla ca Emil să fie dus unde-va, ca el să primească scrisoarea prea târziu ori ca plecarea lui nici mâne, nici poimâne să nu fie cu putință. La aceste ea numai cu groază se putea gândi, căci nu putea să scape de gândul, că poimâne neapărat se va duce la 'ntâlnire, dacă pân' atunci nu va fi venit Emil s'o scape.

Scrisoarea a fost înse în ceas bun dată la postă, căci încă a doua zi a venit un comisionar s'o vestească pe Alina, că Emil o așteaptă — după îndrumările primite în scrisoare — în fața bisericii Zlătari.

Cele-lalte au urmat precum fuseseră puse la cale.

Cel mai de căpetenie lucru era, ca el, adecă soțul ei, nu cum-va să bănuiască ce-va.

«Din gura mea nici o vorbă nu iese!» — a zis Emil fără-ca să știe, că vorba e de fostul lui căpitan.

Ii era destul să știe, că la mijloc e omul, pe care o dată, pe 'nsărate, l'a 'ntâlnit sub redutele de la Plevna,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

unde bubuiau tunuri și șuierau gloanțe, și care acum o aștepta pe ea la Herăstrău.

Acolo l'a căutat tot pe 'nserate.

Iorgu ședea la o masă din grădină — din ce în ce mai supărat de gândul, că pate o mare rușine. El tresări când îl vezù intrând pe zugravul păstoriței cu gâștele.

«Cred că n'am nevoie să-ți spun, ce caut aici», — grăi Emil oprindu-se 'n fața lui.

«Dau cu socoteală», — răspunse Iorgu ridicându-se în picioare.

Fie-care din puținele vorbe rostite de Emil era pentru dînsul o palmă primită 'n față.

N'ar fi crezut nici o dată, că Alina e 'n stare s'o pună aceasta la cale, și Emil n'ar fi 'ndrăznit nici el să facă ceea ce făcea, dacă n'ar fi trecut prin «mustruluiala» căpitanului său.

«Viu, — urmă dînsul, — să te rog în numele ei să n'o mai urmărești, căci soțul ei e om pătimaș, — iar din partea mea, — adăugă, — am să-ți spun, că ești un nemernic».

Iorgu ar fi fost și acum în stare să-l ia pe sus și să-l arunce cât colo, încât să-i pârâie toate oasele, dar el era âncă tot omul, care nu perde din vedere, ce-i șade și ce nu-i șade bine, stetea deci drept, liniștit și nemișcat.

«Am înțeles, — grăi, — și te rog să-mi spui, unde am să-ți trimit martorii mei».

Emil era 'n stare să-i crape capul cu un topor, să-i descarce un glonte 'n pept ori să-i înfigă cuțitul în inimă, dar, dacă-l omora, era ucigaș de rînd și nu s'ar fi iertat nici odată pe sine însu-și. Înțelegea deci că are să-și pună viața 'n joc intrând în luptă dreaptă, în care unul dintre amândoi avea să rămâie mort. Nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

voia însă cu nici un preț să aibă martori, care află, de ce adecă cei doi intră 'n luptă.

«Ce fel de martori!?—întimpină dar.—Intre noi amândoi nu poate să fie vorba de o cestiune de onoare, pe care o regulează martorii. Vorba e de liniște a unei case și de numele cel bun al unei femei, pe care numai noi amândoi o știm și n'au s'o mai știe și alții, vorba e de viața perdută a unui om: aici martorii n'au ce să caute».

«Și cam ce-ai fi voind d-ta, domnule?» — întrebă Iorgu zîmbind și tot liniștit.

«Ceea ce e firesc, — răspunse Emil stăpânindu-și firea.— După ceea ce d-ta ai făcut și vrei să mai faci, noi amândoi suntem oameni, care nu mai pot să trăiască alături pe fața pământului. A fost un timp, când îmi păreai în toate privințele atât de sus, încât aș fi rămas desamăgit, dacă dînsa, având să aleagă între noi amêndoi, m'ar fi ales pe mine. Mi-am călcat deci pe inimă. Ce-ai făcut și ce vrei să faci acum cu ea!? De ce m'am jertvit eu!? Ce s'a ales de omul, pe care-l puneam odinioară atât de sus!?».

Iorgu stetea cu ochii 'n pământ. Atins unde era mai sîmțitor, el era viu mișcat și umilit în sine însu-și.

«La 'ntrebări ca aceste nu se poate răspunde printr'o luptă fie ori-și-cât dreaptă, în care ai putea să-ți găsești moartea, — grăi dînsul așezat. Uite, — mă căiesc și te rog să mă ierți și să stărui ca și dînsa să mă ierte, căci n'am să-i mai turbur liniștea. Ce mai vrei!?»

Emil se uită lung și disprețuitor la el.

«Așa vorbești și așa vei fi și sîmțind în clipa aceasta, — îi zise, — dar mâne, poimâne.... Pe vorba unui nemernic, pe hotărîrile lui, pe jurămintele lui nu se poate pune nici un temeiu».

Impăcare între oamenii aceștia nu era cu putință.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Prea bine! — grăi Iorgu. — Să luăm fie-care câte un ciomag și să ne tot lovim unul pe altul în cap până-ce nu va fi rămas mort unul din amêndoi. Vorba e numai, cum poate — fără de martori — cel rămas în viață să-i dovedească ori-și-cui, că n'a ucis mișelește, ci a scăpat cu viață dintr'o luptă dreaptă?»

Emil rămase cât-va timp pe gânduri: trebuia să recunoască și el, că nu-i rămâne decât să-și fixeze la vre-unul dintre hoteluri locuința și să-și aleagă martorii.

«Bine, — grăi dînsul, — dar de o mie de ori mișel cine dă pe față numele femeii».

«Cel mai interesat de a nu o face sunt eu, care am păţit ruşinea», — îi răspunse Iorgu.

Se sîmţia istovit sufletește. Se făcuse, par'că, iar omul care fusese, înțelegea mânia lui Emil și lupta, în care era nevoit să intre, era 'mpotriva firii lui. Ii venia să plece ear de aici, unde atâți oameni cum se cade-l cunoșteau și-l arătau cu degetul, și să se ducă departe, fie chiar și 'n America și să 'n ceapă o viață nouă.

Emil, era, din contra, nerăbdător. Se temea, ca nu cum-va alte nenorociri și mai mari să urmeze dacă nu-și va îndeplini cât mai curênd gândul. După-ce și-a dat dar adresa la «Hotel Union» și a luat pe a lui Iorgu, care era tras și acum tot la Bulevard, el a plecat să-și caute martori.

Unde ar fi putut să-i găsească aici la București, unde de atâta timp nu mai fusese.

Numai la casarma de roșiori, unde trebuia să fie vre-unul dintre camarazii, cu care încheiase legături în timpul războiului.

Aici a aflat, că fostul său căpitan, ieșit din oștire, s'a 'ntors la București și stă 'n Calea Moșilor, unde-va prin apropierea Oborului.

Proiectul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mai bun martor nu putea să-și găsească el, care nici o dată 'n viața lui n'ar fi crezut, că e'n stare să se bată și cu alt cine-va afară de Turci.

Nu mult a avut să umble, nici pe mulți n'a fost nevoit să 'ntrebe pentru-ca să-l găsească pe tuturora bine cunoscutul domn Strună, și s'a adeverit și astă dată, că'n adevĕr soarta omului și de la 'ntâmplări de dînsul neprevăzute atîrnă. Dacă d-na Strună ar fi fost acasă, lucrurile ar fi putut să se 'ndrumeze altfel decum au fost plănuite la Herestrău. Domnul Strună se afla singur acasă și era 'ncântat că poate să-i fie ucenicului său de ajutor într'o afacere după părerea lui de mare însemnătate.

«Poți să dormi liniștit, — i-a zis lui Emil, — că grija mea e să-l găsesc pe al doilea martor și să le pun și cele-lalte la cale».

Le-a și pus, încât seara târziu era hotărît, că nici o publicațiune nu se face, că proces-verbal se 'nchee, dar numai spre a fi presentat autorităților publice, dacă acestea-l vor cere, și că întâlnirea va fi chiar în dimineața zilei următoare într'una din sălile casarmei de roșiori.

Arma aleasă era sabia.

Mai ales pentru oamenii ca fostul căpitan Strună e o mare plăcere să vadă, cum se bat în săbii doi oameni îndemânatici în purtarea armei. El trecea cu vederea, că luptătorii-și pun în joc viața și asista ca la un fel de examen.

Chiar dintru 'nceput era pentru dînsul învederat, că Iorgu e și mai puternic, și mai îndemânatec. El se mărginea însă la apărare, și era de toată frumusețea, cum știa să-l ție pe Emil departe de sine parând toate loviturile acestuia.

Simțindu-și superioritatea, gândul lui era să-l obo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sească pe Emil şi să-i dea apoi o lovitură, care nu-l omoară, ci-l face numai incapabil de a se lupta.

Emil era, din contra, din ce în ce mai înverşunat şi astfel mai puţin stăpân pe sine şi pe arma sa. Ii era par'că teamă, ca nu cum-va să fie răpus, dacă nu va sfîrşi cât mai curênd.

Deşi înse el era mai slab, cel ce mai ânteiu obosi n'a fost el, ci Iorgu cel trupeş, care peste cât-va timp a 'nceput să şovăie.

Văzând-o aceasta, Emil se avêntă, făcù un pas hotărît înainte şi-l lovi pe Iorgu 'n umărul stâng făcându-i o rană, ce-i drept, nu grea, dar dureroasă.

«Nu te pripi! Mai ai răbdare!» — îi zise fostul lui măiestru — perzându-şi sărita.

Atins de durerea din umăr şi de vorbele aceste, Iorgu îi aruncă o căutătură plină de mânie, apoi se plecă înainte şi întinse braţul ca să-l depărteze pe Emil cu vîrful săbiii de la sine.

De oare-ce braţul lui era mai lung decât al lui Emil, acesta, ca să-i poată atinge umărul, s'a apropiat prea mult şi acum vîrful săbiii i s'a înfipt în pept.

El se cutremură, scăpă sabia, căzù întins la pământ şi se sbătù puţin, apoi rămase mort.

Iorgu stete cât-va timp mut şi nemişcat, cu sabia lăsată 'n jos şi cu ochii ţintă la jertva sa.

«Da, — îşi zise apoi, — sunt nu numai nemernic, ci şi miserabil».

El nu mai avea ce să caute la Bucureşti, ba după toate semnele nici aiurea nu mai avea ce să caute, căci, după vre-o zece zile i-au găsit în pădurea de la Valea Boului trupul intrat în putreziciune.

Luase, aşa se vede, o prea mare dosa de morfină.

SFÂRŞIT

6 - SEP 2012
Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ro.statransilvania.ro/mdrr1868-002

Muzeul Digital al Romanului Românesc